МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

МОЗАЇКА НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Матеріали ІІ Міжнародної мультидисциплінарної студентської інтернет-конференції «Мозаїка наукової комунікації» (4 травня 2023 року)

Львів-2023

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Крохмальний Роман Олексійович – кандидат філологічних наук, доцент, в.о. декана філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

Гарбузюк Майя Володимирівна – докторка мистецтвознавства, професорка, в.о. декана факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка

Герцюк Дмитро Дмитрович – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Крупський Іван Васильович – доктор історичних наук, професор, декан факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка

Рижак Людмила Віталіївна – кандидатка філософських наук, доцентка, деканеса філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

Сіромський Руслан Богданович – доктор історичних наук, доцент, в. о. декана історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

У збірнику вміщено матеріали ІІ Міжнародної мультидисциплінарної студентської інтернет-конференції «Мозаїка наукової комунікації» (Львів, 3 травня 2023 р.).

Для науковців, викладачів ЗВО, аспірантів, студентів і всіх тих, хто цікавиться проблемами українознавства та гуманітаристики.

Мозаїка наукової комунікації: зб. наук. праць / Редкол.: Р. Крохмальний, М. Гарбузюк, Д. Герцюк, І. Крупський, Л. Рижак, Р. Сіромський. Львів, 2023. 407 с.

За мовне оформлення і науковий рівень публікацій відповідають автори.

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2023

© Автори статей, 2023

© Марта Дика, верстка, 2023

© Олександр Янюк, дизайн, 2023

ПЕРЕДМОВА

Мозаїка 2.0

Ідея мозаїки спроб наукових повідомлень, яка проросла у стінах філологічного факультету Львівського університету напровесні 2022-го, постала як суцвіття першої несміливої проби молодої думки та електронного пера. Друга версія комунікативного мережива студентських робіт 2023 року засвідчила не лише кількісний приріст (149, а це більше ніж удвічі, порівняно із першою конференцією, учасників), розширення україністичної «мозаїчної географії» (це 4 країни – Україна, Болгарія, Хорватія та Німеччина, 17 міст - Львів, Луцьк, Тернопіль, Івано-Франківськ, Чернівці, Острог, Хмельницький, Київ, Полтава, Кропивницький, Харків, Дніпро, Одеса, Сімферополь, Софія, Загреб, Єна та 23 університети - ЛНУ ім. І. Франка, ВНУ ім. Лесі Українки, ТНПУ ім. В. Гнатюка, ПНУ ім. В. Стефаника, ЧНУ ім. Ю. Федьковича, Дніпровський університет ім. О. Гончара, НУ «Острозька академія», ХФМК ім. В. Заремби, КНУ ім. Т. Шевченка, КУ ім. Б. Грінченка, УДУ ім. М. Драгоманова, Державний університет науки і технологій, КДА декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука, ПНПУ ім. К. Ушинського, ЦДУ ім. В. Винниченка, ХНУ ім. В. Каразіна, НТУ «Дніпровська політехніка», ПНПУ ім. В. Короленка, ТНУ ім. В. Вернадського, Софійській університет Святого Климента Охридського, Загребський університет, Єнський університет імені Фрідріха Шиллера), зросли тематичні барви (філологія, педагогіка, психологія, філософія, культурологія, політологія, історія, етнологія, культура і мистецтво, журналістика, дизайн) та й енергія учасників, змінився статус конференції. Редколегія згуртувала спільною працею майже усі гуманітарні факультети Львівського університету. Окремо відзначимо наукових керівників студентських робіт і висловлюємо їм вдячність за цілеспрямованість та уважність до плекання студентської наукової думки. Левова частка організаційного комітету конференції - неймовірно потужна студентська спільнота самоврядних організацій філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (а це і Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених філологічного факультету, і студентські рада та профбюро факультету). Динаміка організаційних робіт з підготовки та проведення конференції, великий масив опрацьованого матеріалу та значні обсяги й

комунікаційні особливості заходу не лише не злякали студентів-організаторів, а, навпаки, додали їм потужного науково-інтелектуального імпульсу до творення і співтворення, допомоги і підтримки багатьох ініціатив, які проявилися упродовж різних етапів реалізації мозаїчного задуму (принагідно дякуємо Марті Дикій, Ананстасії Салюк, Олександрові Янюку, Ірині Рихліцькій).

Це видання, як і студентська конференція, має цікавий науково-комунікативний дискурс, який, слухаючи доповіді учасників у форматі флешток, читаючи їх діалоги, відгуки та коментарі у Telegram, гортаючи сторінки цього збірника, набуває статусу активної, енергійної, динамічної та експресивно-вітальної соціальної мережі. Така наукова студентська мережа, позначена усіма необхідними сучасними інформаційними ознаками, а це дає змогу спостерігати рух пошуку і прояв думки у вирі інформаційного потоку на органічно звичній швидкості, з якою гортають стрічку Insta…

Для того, аби зрозуміти наш час, його швидкості та змисли, варто звернутися до читання на стрімкій ноті (!) хоч би кількох прикладів наукової студентської комунікації: «прізвища — важливий спосіб ідентифікації, який поєднує живих представників з минулими поколіннями, зберігає в собі історію роду, формує свідомість особи[1]», «Мова є динамічним явищем, одні слова виходять з ужитку, натомість з'являються неологізми. Усе це формує світогляд…», «Частиною моєї роботи як перекладача було також передавати складний для розуміння іноземця гумор, пов'язаний з українською політикою»; «Образ Трої в двох постатях Одіссея також відмінний, адже в «Ловці океану» саме це місце колишньої перемоги стає притулком для душі»; «Інстаблоґостиль як підпідстиль блоґостилю реалізується із використанням ознак традиційних стилів, а також зовсім новими явищами»; «У воєнному лексиконі неологізми, які вживають у публіцистичному стилі виникають під впливом багатьох факторів: збройні конфлікти, поява нових явищ, упровадження нових технологій, лінгвістична економія тощо.»; «у дипломатичних відносинах Русі та половців переважали взаємні посольські місії, однак прикордонні міста на півдні Київського князівства неодноразово ставали місцем комунікації між руськими князями та половецькими ханами, чому сприяв їх фронтирний характер і розташування на перехресті кількох шляхів.»; «Люди бачили такі ситуації та розуміли, що без особливих знань їм легше буде знайти своє місце під

[1] Тут і далі цитати із робіт учасників конференції.

сонцем. Інтелігенції та духовенству така позиція людей була вигідною, неосвіченим народом легше керувати.»; «Рефлексія є важливим фактором укріплення мотивації гри на фортепіано, адже дозволяє побачити пророблену роботу та сформувати цінність та доцільність опанування інструментальної гри.»; «Біль української спільноти, у якому спроєктовано цінність, що є показником важливості та значущості в ієрархії болю. Він має особливе значення у світлі нещодавніх подій, бо це біль усенародний»; «Попри строкатість мовне сьогодення України демонструє висхідний рух, зміну мовної парадигми українців. Це рух від домінування російської мови в УРСР до формування в незалежній Україні україномовного простору без двомовности.»…

Така мозаїка думки грає своїми барвами, створює настрій неповторного наукового образу, який випромінює силу невичерпного енергетичного співтворчого Слова, в якому зростає омріяне майбутнє України.

Роман КРОХМАЛЬНИЙ

ЕМОЦІЙНА ЛЕКСИКА
В ПОДОРОЖНІХ НАРИСАХ СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ "ЧАР МАРОКА"

Елеонора АНІСАРОВИЧ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Науковий керівник – ***Роман Трифонов***

Для публіцистичних текстів основним є вплив мови на аудиторію за допомогою зображально-виражальних мовних засобів. У жанрі нарису велике значення мають не лише реальні факти, а й художнє зображення дійсності. Яскравим прикладом є тревелоги галицької письменниці та журналістки Софії Яблонської, яка описала враження про мандрівку на північ Африки в книзі «Чар Марока». Мова твору багата на різноманітні експресивні засоби, проте схарактеризуймо лише емоційне наповнення цього тексту.

Слова з семантикою емоцій означають почуття, психічні стани людини, характери, ознаки та дії, пов’язані з ними. Емоційність часто прирівнюють до експресивності, однак не всі слова на позначення емоцій підсилено виразні. Вони зазвичай оцінні, тобто характеризують особу, предмет, явище позитивно або негативно. У публіцистиці з метою впливу на читача автор вдається до віддзеркалення світу в образному ключі, «до яскравого опису подій, поведінки людей, обставин, думок зображуваних осіб» [1]. Метою подорожньої літератури є фіксація особливого, незвичайного, що траплялося з автором під час мандрів; такі тексти відображають авторське світобачення, ставлення до описуваної дійсності, проявляють риси характеру [2]. Саме тому тревелоги в читацькому сприйнятті є живими та емоційними.

Авторка нарисів уживає номінативну емоційну лексику, щоб описати внутрішні стани осіб. Серед такої лексики — назви почуттів (***радощі*** *та всі* ***насолоди*** *життя*); означення, виражені прикметниками (*Вигляд у них* [*берберів*] ***гордий****, але* ***спокійний***), дієприкметниками (***розплакана*** *й* ***незадоволена*** *дитина*), прислівниками ([*гадюка*] ***злісно*** *сичить*); назви процесів (*Поведінка цієї гадюки сьогодні якась дивна* […] *Бачте, як* ***сердиться***), дій, що викликають емоцію в інших (*Авто... їде та* ***лякає*** *птах*), а також сполученням кількох слів на позначення емоції в одному реченні (*Звісно, привид, фата*

моргана – подумала я й ***застогнала*** *з* ***немочі*** *й* ***досади***). Наведені приклади відображають позитивне та негативне сприйняття певних реалій письменницею.

Важливе значення має емоційно-експресивна лексика, що представлена у творі образними засобами: епітетами (*Ми увійшли у* ***веселу*** *кімнату, де все виявляло великий смак і свободу*), метафорами (*З їхніх* [*решіток*] *отворів* ***позіхає безмежна тужлива нудьга***) – слово *безмежний* додає параметричний компонент, силу вияву; метоніміями (***Радісне биття*** *мого серця* – перенесення ознаки людини за її психічним станом на частину тіла); порівняннями (*Спосіб їх* [*берберів*] *балачки має в собі щось наївного і такий він безжурний та нескладний,* ***наче оповідання дитини***). За допомогою таких лексем схарактеризовано явища природи, процеси крізь призму суб'єктивного бачення авторки.

Отже, лексика зі значенням емоцій у тексті про мандри Софії Яблонської не лише передає душевні стани оповідачки та інших осіб, а й художньо описує предмети та явища. Крім оцінного компонента, в експресивних лексемах наявні образний, інтенсивний та подекуди параметричний складники, що надають емоціям ще яскравішого забарвлення.

Література

1. Нетреба М. М. Стилістичні особливості публіцистичних текстів. Інформаційне суспільство. 2015. Вип. 22. С. 6-10. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2015_22_3 (дата звернення 02.05.2023).

2. Кандюк-Лебідь С. В. Подорожні записки XIX століття як прояв авторської самосвідомості. *The XIV International Science Conference «Current issues of modern science and practice»* : materials. Rome, 2021. P. 133-135.

3. Яблонська С. Чар Марока. Львів: НТШ, 1932. 95 с.

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА МАРІУПОЛЯ, ТА НАЙВІДОМІШІ ПАМ'ЯТКИ, ЗНИЩЕНІ ЗА ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Альона БАЛАН

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Маріуполь – місто України, яке знаходиться на вельми вигідній території, а саме, на півдні Донецької області, березі Азовського моря, та у гирлі річки Кальміусу, яке, на жаль, привабило своїм вигідним становищем і країну-мордор, на сьогодні повністю знищене.

Історія міста починається у XVI столітті, за участі запорізьких козаків. Витоки міста відносять до часу побудови наприкінці XVI ст. при гирлі Кальміусу запорозького форпосту Домахи, яка у XVIII ст. стала центром Кальміуської паланки, але досі ця думка залишається доволі дискусійною. Підтримується ж місцевою владою версія, що витоки історії міста варто віднести до 1778 р., і пов'язують це з розпорядженням В. Черткова на місці Домахи побудувати місто Павлівськ. Втім, існування козацького поселення на території міста залишається фактом, підтвердженим багатьма істориками та археологічними знахідками.

У місто, згідно з наказом Катерини II від травня 1779 р., поселяються вихідці з території Криму, несучи за собою і значний культурний вплив. Місто не раз приймало переселенців, виникали німецькі колонії, оселялися козаки, а у 1820 році було організоване переселення хрещених євреїв і німців-менонітів, дозволено було селитися також італійцям, а у 1840-х почалося заселення відставними солдатами та матросами. Звичайно, така культурна різноманітність відобразилася і в архітектурі. У 19 столітті таке колоритне місто відвідували відомі особистості, такі як Пушкін та Олександр II. Впродовж Української революції Маріуполь приблизно 17 разів переходив під владу різних військово-політичних об'єднань. Місто, із його величезною промисловою базою, було багато разів використане на військові потреби країн. У вересні 1991 року над маріупольською міськрадою вперше був піднятий український національний прапор. 24 лютого 2022 року росіяни дозволили собі підняти руку на багатовікову історію міста, повністю його знищивши.

З 1820-х місто активно забудовувалось, наприклад, набережною, бруківкою від центра до біржі, у 1864 році був закладений Міський сад, який, до речі, зараз також знищений. Одноповерхові, рідко двоповерхові будиночки прикрашали місто XIX століття. З 1930 року Маріуполь доволі швидко перетворився у величезний будівельний майданчик. На жаль, під час 2 Світової місто було зруйновано, але міщани швидко приступили до відбудови. Від проголошення незалежності України місто зазнало значного розвитку, швидко розбудовувалось, повністю використовуючи його потенціал та розташування.
Окупанти 24 лютого 2022 року дозволили собі підняти руку на багатовікову історію міста, руйнуючи пам'ятки культури.
Заснована приблизно у 1880-х роках Олександрівська чоловіча гімназія отримала статус пам'ятки архітектури місцевого значення у 1983 році, до 2022 виконувала роль навчального закладу. Основний декор складають масивні замкові камені коробкових і аркових вікон першого поверху, що виконані методом фігурної кладки. Вражає архітектурою і центральний ризаліт, так як його елементи виконані з цегли від колонного портика першого ярусу до масивних колон другого. Історичний корпус гімназії зазнав серйозних пошкоджень внаслідок російських бомбардувань у березні-квітні 2022 року [додаток 1,2].
Повністю знищена і Маріїнська жіноча гімназія [додаток 3], яка є першим повноцінним закладом середньої освіти в Маріуполі, разом з Олександрівською чоловічою гімназією, та заснована приблизно у 1880-х роках. Побудовану у стилі неокласицизму, у зв'язку зі стрімким зростанням кількості учениць, кілька разів добудовувалась та розширювалась. На території гімназії багато років знаходилась школа, відкривався музей. Напередодні російського вторгнення громадські активісти ініціювали надання будівлі гімназії статусу пам'ятки історії та архітектури місцевого значення, це було організовано на пожертви містян, на напередодні бомбардувань документ було надіслано на повторний розгляд . Приблизно в березні – квітні праве крило було зруйновано майже повністю, інша частина неабияк постраждала.
Один із найстаріших драматичних театрів Лівобережної України також постраждав від збройної агресії. Від 1878 року починає своє існування драмтеатр у Маріуполі, так як саме у цьому році У 1878 року була у місті заснована перша професіональна театральна трупа. У результаті бомбардування Донецького драматичного театру в Маріуполі 16 березня 2022 року, його було майже повністю зруйновано [додаток 4], а пізніше окупант

прийняв рішення знести будівлю, аби замести сліди злочину. Будівля використовувалась як бомбосховище під час блокади міста, а до бомбардування, надіючись на людськість росіян, люди написали на площі біля театру «ДЕТИ», але ворога це не зупинило. [додаток 5]

Сумна доля спіткала і готель «Континенталь», головна кутова частина якого була побудована у 1897 р. італійським підприємцем В.Томазо у псевдоруському стилі, а у зв'язку з розташуванням на перетині вулиць, основний акцент зосереджений на двох парадних фасадах[додаток 6]. Статус пам'ятки архітектури місцевого значення будівля отримала у 1983 році. У будинку до бомбардувань знаходилися перші фото ательє Маріуполя, електротипографія братів Гольдрин, будинок культури комбінату «Азовсталь», а саме напередодні російського вторгнення там була створена виставкова зала «Гастроном». Під час штурму Маріуполя російськими військами маріупольці рятувалися у будівлі від бомбардувань, так як за деякими відомостями, під будівлею були льохи, які йдуть на три яруси під землю. Будівля була знищена в тому числі через пожежу внаслідок дій росіян [додаток 7,8].

Коли до грецького тоді Маріуполя прибули перші євреї, їм необхідна була синагога, і вже приблизно в 1864 році у неї з'явився власна синагога на Харлампіївській, побудована у стилі неоготики [додаток 9]. Вона відрізняється від інших тим, що була єдиною історичною культовою спорудою Маріуполя, яка не була знищена більшовиками або спалена німецькими нацистами. Витримавши дії росіян раніше, вона, на жаль, не пережила їх у 2022 році [додаток 10].

Маріуполь - чудове місто України, історія якого починається з XVI століття, коли запорозькі козаки заснували форпост Домаху. Протягом своєї історії місто розбудовувалось, зазнавало різних культурних впливів, та, на жаль, неодноразово зазнавало військових конфліктів та переходило під владу різних державних утворень. У 2022 році Маріуполь було зруйновано російськими військами. Однак, незважаючи на це, ми мусимо пам'ятати багату історію та культурний спадок міста, що робить його важливим місцем на культурній карті України. Власне, це і було метою даної роботи.

Література

1. Готель «Континенталь» [Електронний ресурс] // Місто Маріуполь. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://mistomariupol.com.ua/uk/czsm-kontynental/.

2. Пірко В. Джерела про час заснування населених пунктів Донеччини в XVI–XVIII ст. [Електронний ресурс] / Василь Пірко – Режим доступу до ресурсу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vasyl_Pirko/Dzherela_pro_chas_zasnuvannia_naselenykh_punktiv_Donechchyny_v_XVI_XVIII_st.pdf?PHPSESSID=ddg96h2jn8kka5neimld8fu2m7.
3. *Василь Пірко*. Найдавніші міста Донеччини // Схід. — Спеціальний культурологічний випуск. — 2004. — С. 19—22.
4. *Дидова А. З.* Памятные места Донбасса: Путеводитель. — Донецк: Донбас, 1979.

Додатки

Додаток 1

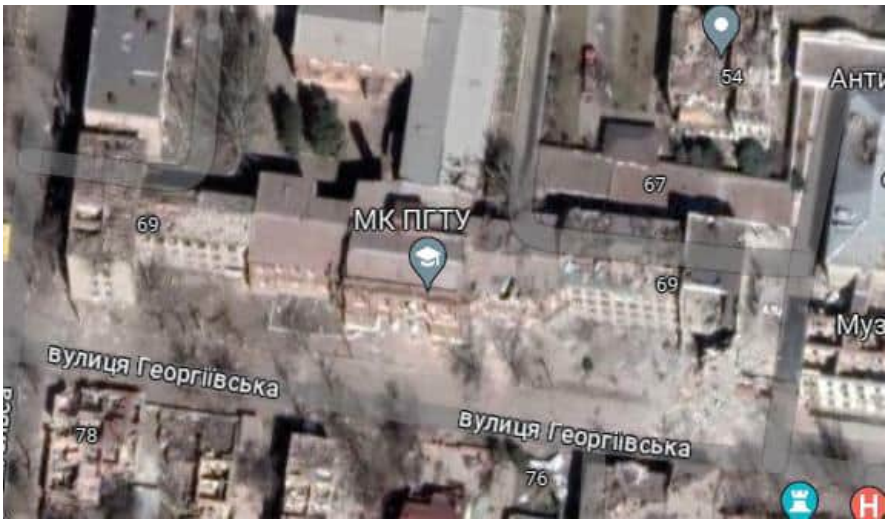

Джерело: Google maps

Додаток 2

Джерело: Телеграм-канал «Мариуполь сейчас»

Додаток 3

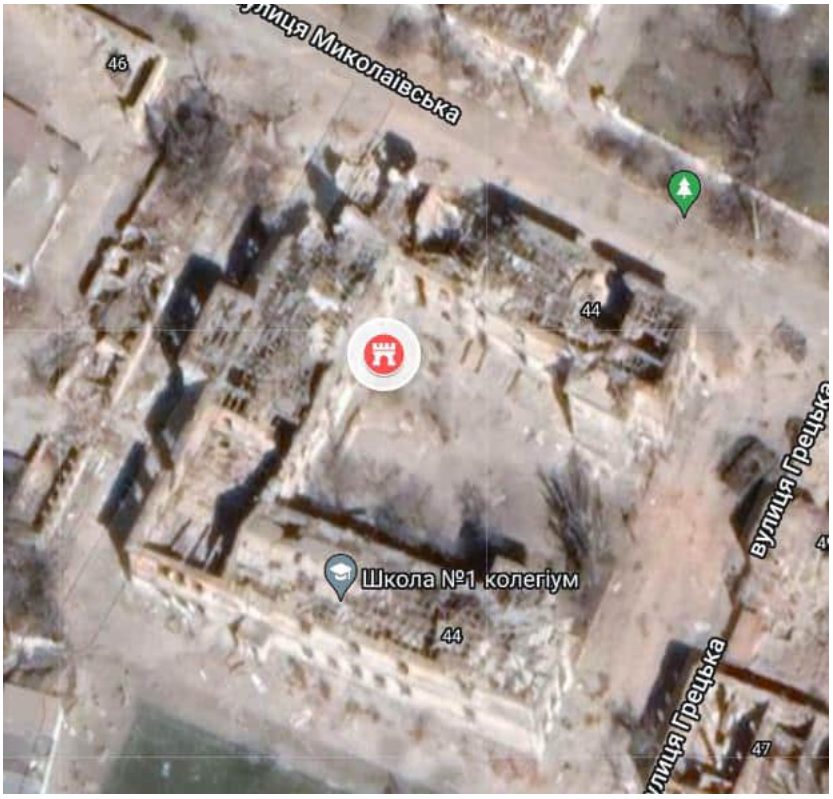

Джерело: Google maps

Додаток 4

Джерело: ВікіпедіЯ

Додаток 5

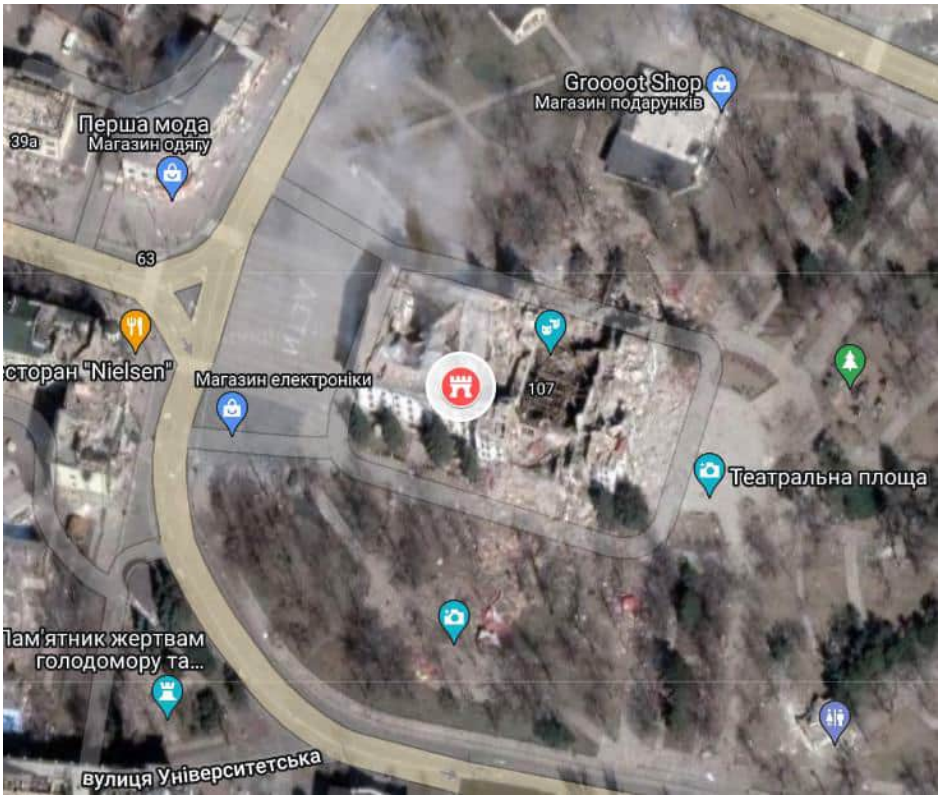

Джерело: Google maps

Додаток 6

Джерело: mistomariupol.com.ua

Додаток 7

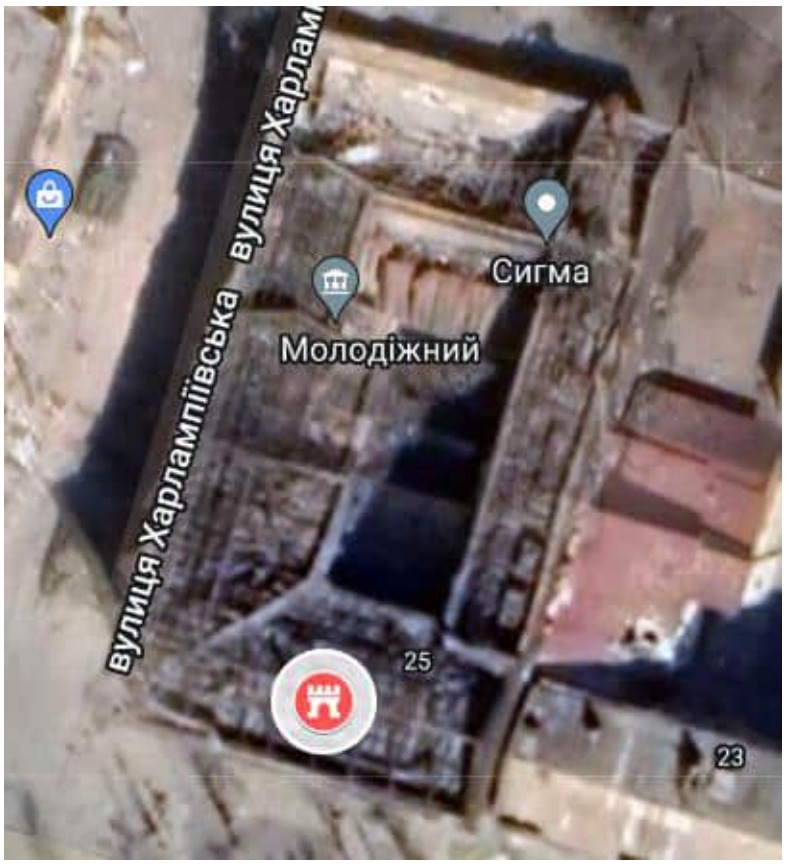

Джерело: Google maps

Додаток 8

Джерело: Телеканал TV7 Маріуполь

Додаток 9

Джерело: Архі-місто

Додаток 10

Джерело: Google maps

ЗРОСІЙЩЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ: ПРИЧИНИ ТА ОЗНАКИ

Лілія БЕЗРУЧКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Наталія Сокіл-Клепар***

Прізвище – вид антропоніма, який отримує людина під час народження від своїх батьків. Це зв'язок зі своїми пращурами, з історією роду та народу; важливий елемент ідентифікації, що допомагає зрозуміти, якої національности людина, дізнатися, з якого вона регіону. Оскільки прізвище допомагає презентувати людину та її рід у суспільстві, воно б мало бути незмінюваним. Але це не завжди залишалося можливим як через власне бажання людини, так і через мовну політику в країні.

Найчастіше прізвища формувалися від імен батька чи матері (син Данила – *Данилюк*, син Явдохи – *Явдощук*), місць (*Острозький, Хмельницький*), тварин (*Вовк, Лебідь*), рослин (*Вишня, Лобода*), роду діяльности (*Ткач, Коваль*). Тобто вони утворювалися від усього, що оточувало людину.

Прізвища часто виникали за допомогою семантичного способу. Серед морфологічного домінувала суфіксація. В Україні найпоширенішими є суфікси -енко, -ин, -ук (-юк), -чук. Саме вони виконують роль національної ідентифікації. І тому їх активно змінювала влада, коли хотіла асимілювати народ із своїм.

Українські прізвища зазнали значних змін упродовж минулого століття, тому що їх записували іншими мовами, на них впливала мовна політика держави-окупанта. Траплялися випадки, коли батьки мали одне прізвище (скажімо, *Ковтун*), а діти були вже записані по-іншому (*Ковтунов*). Також чоловіки, які були мобілізовані у військо, могли повертатися з частково зміненими прізвищами.

Русифікацію українських прізвищ почала ще російська імперія. Потім це продовжив радянський союз. То чому ж зросійщували українські прізвища?

1. Росія ніколи не визнавала Україну суверенною державою, тому всіма можливими способами намагалася уподібнити українців до себе. Асиміляція відбувалася й у прізвищах. Саме таким чином влада могла впливати на свідомість людей, і згодом майбутні покоління ідентифікували б себе вже не українцями, а росіянами.

2. Інколи зросійщення прізвищ відбувалося через неосвіченість та неуважність людей, які записували та видавали документи. Якщо на таких посадах були росіяни, то вони писали прізвища саме так, як чули і знали. Так, із українського прізвища *Горбоні**с*** утворився *Горбоно**с***, з *Писар – Писар**ь***, з *Андр**ії**в – Андр**єє**в*.

3. Людина могла й сама хотіти змінити прізвище задля певних привілеїв, кар'єрного росту. Траплялися випадки, коли діти переписували своє прізвище, таким чином рятуючись від радянської влади, яка переслідувала їхніх батька чи матір.

Українським прізвищам найчастіше додавали російські суфікси, змінювали кілька букв, і прізвище звучало вже зовсім інакше. Типовими були суфікси -ов (*Мельник – Мельник**ов**, Янко – Янк**ов***), замість літери *и* вживали *і* в суфіксах -ик, -ич, -инськ, -ин (*Масн**и**к – Масн**і**к, Кузьм**и**н – Кузьм**і**н*), суфікс -івськ- записували -овськ- або -евськ- (*Войцих**і**вський – Войцих**о**вський*), змінювали -ий на -ой (*Гайов**и**й – Гайов**о**й*), -ин на -ін (*Микит**и**н – Микит**і**н*), замість літери і вживали е, є (*Р**і**зник – Р**є**зник*), замість літери в – літеру л (*Во**в**чок – Вол**л**чок*). Також характерними були зміни префіксів без-, роз-, під- на бес-, рос-, под- (*Без**з**бородько – Бес**с**бородько, П**і**дгайко – П**о**дгайко*), замість суфікса -ій використовували -ий (*Горішн**і**й — Горішн**и**й*), що також суттєво спотворювало прізвища. Існували такі дивні форми, як *Грицьков, Даньков*. Ці деформовані антропоніми демонструють, наскільки сильним було прагнення *зросійщити* наші *прізвища*. Але наведені два прізвища мотивовані винятково питомими розмовними варіантами імен *Грицько* (Григорій) та *Данько* (Данило / Богдан).

Отже, прізвища — важливий спосіб *ідентифікації*, який поєднує живих представників з минулими поколіннями, зберігає в собі історію роду, формує свідомість особи. Суфікси у *прізвищах* відіграють дуже важливу роль, тому що саме вони допомагають зрозуміти, якої ти національности.

Література

1. Хрустик Н. М. Прізвище як спосіб етнічної ідентифікації: словотвірний аспект. *Прикладна лінгвістика на Півдні України: здобутки і перспективи:* зб. матеріалів: 1 Міжнар. Конгрес (22–23 верес. 2021 р., м. Одеса). Одеса, 2021. С. 110–112.

2. Михальчук О. І. Українське прізвище як об'єкт лінгвоохоронних заходів. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2013. Вип. 6(1). С. 136–146.

3. Поповський А. М. Зросійщення українських прізвищ. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий Ріг, 2015. Вип. 13. С. 187–193.

ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ЇЖІ І НАПОЇВ У СТРУКТУРІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ СЕРБІВ

Ярина Бик

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Людмила Васильєва***

Кулінарна лексика у сербській мові є важливою для вивчення, оскільки назви їжі та напоїв посідають значне місце у мовній картині світу кожного народу. У них криються особливості, звичаї та традиції, історія нації. Сербія була під владою різних держав, тому досить складно прослідкувати етимологію слів на позначення їжі та напоїв.

Дослідженням таких слів серед українських науковців займалися Іншакова І.О., Личук С., Брижіцька І. П та інші. [2, 4, 1] Із сербських дослідників варто виділити Д. Радонич, Є. Л. Білєтіну і т. д. [5, 6] Щодо іноземних мовознавців важливу роль відіграли праці Л. Понграц, А. Уркома та ін. [7, 8]

Перш ніж перейти до аналізу лексики цієї групи подаємо характеристику поняття “мовна картина світу”, виділяємо його функції та ознаки, адже на ньому базується наше дослідження. Мова є важливою складовою життя людини, оскільки завдяки їй ми можемо виразити свої думки, почуття, переконання. Термін “мовна картина світу” є важливим, але вивчати його почали лише два століття тому. Одним з перших, хто зосередився на дослідженні цього поняття був В. фон Гумбольдт. [3]

Важливе значення у розгляді цієї групи лексики мають історичні факти. Коротко характеризуємо сербську кухню від найдавніших часів і до сьогодення, що стало своєрідним фундаментом цієї розвідки.

Для аналізу кількості питомої та запозиченої лексики було взято 210 лексичних одиниць, що означають назви їжі та напоїв у сербській мові. Для ілюстрації, наводимо приклад лексеми *alkohol* (алкоголь):

Як виглядає на перший погляд, воно походить з англійської мови, але насправді є запозиченням від арабського слова “al-kuhul”. Якщо поділити його на морфеми, то побачимо, що воно утворене з артикля al, який відповідає англійському означеному артиклю “the”. Друга частина лексеми "kohl" (означає “тонкий металевий порошок,

який використовується для затемнення повік") утворилась від дієслова "kahala" (фарбувати).

Але серби мають власний відповідник до цієї лексеми, а саме *žestoko piće*, який використовується частіше, ніж запозичене слово. До окремих слів подано і способи словотворення, за допомогою яких вони утворилися.

За таким принципом проаналізовано решту лексем, і в результаті отримано таку статистику. Із 210 лексичних одиниць 24% становлять власне сербські слова; 20% – це запозичення зі слов'янських мов; 17,5% – становлять турцизми; 10% – германізми; 8% – є запозиченнями з романських мов; 6,5% – це англіцизми; 4% – запозичення зі східних мов; 10% – інші запозичення (з латинської, грецької, угорської, тощо).

Мова є динамічним явищем, одні слова виходять з ужитку, натомість з'являються неологізми. Усе це формує світогляд не тільки сербського, але і будь-якого іншого народу, тому будь-яка галузь лексики, у тому числі кулінарна, є важливою для подальшого та глибшого вивчення, оскільки вона є частиною національної культури народу.

Література

1. Брижіцька, І. П. (2023). Гастрономічна лексика у творах Григорія Сковороди. // Нова філологія, (88), 12-17. – Київ, 2023.

2. Іншакова І. О., Стахова К. Ю. Структурно-сематичні особливості лексики на позначення страв українського народу в кулінарних книгах // Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Вип. 17. – Кривий Ріг, 2018, 33-44 с.

3. Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. // Вид. група «Основа», - Харків, 2009, 191 с.

4. Личук С. Репрезентація родових назв на позначення їжі в говірках Покуття. // № 50: Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія». – Дрогобич, 2022.

5. Радоњић Д. Кулинарска лексика у савременом српском књижевном језику. // Докторска дисертација. – Београд, 2017.

6. Biljetina J. Pojmovni mehanizmi nastanka proširenih značenja glagola jedenja i pijenja u engleskom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom. // Filozofski fakultet; Univerzitet u Novom Sadu. – Novi Sad, 2019, 33-51 c.
7. Pongrac, L. Kognitivnolingvistička analiza metafora sa sastavnicama jesti i piti u hrvatskom i slovenskom jeziku. // Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. - Zagreb, 2020.
8. Urkom A. Primena frazeologizama s komponentom *voda* u srpskom i mađarskom jeziku, s posebnim osvrtom na upotrebu u manjinskom okruženju // - Budimpešta, Mađarska, 2013. 657–663 c.

ФІЛЬМОВИЙ ПЕРЕКЛАД З УКРАЇНСЬКОЇ НА БОЛГАРСЬКУ МОВУ

Оля БОЖЕКОВА

Софійський університет Святого Климента Охридського

Науковий керівник – ***Райна Камберова***

Минулого року мені вперше довелося перекладати фільми для Міжнародного фестивалю етнографічного кіно «Око», який проходив з 25 по 27 листопада 2022 року в місті Софія, у Будинку кіно. Я мала завдання здійснити переклад болгарською мовою двох українських документальних фільмів - «Зірка полину» (режисер Аделіна Борець) і «Терикони» (режисер Тарас Томенко) та одного художнього - «Сторожова Застава» (режисер Юрій Ковальов).

Роботу над перекладом я почала десь наприкінці жовтня, разом із редакцією це зайняло майже два тижні. Для перекладу мені надали монтажні листи фільмів. У них містилися субтитри до фільмів англійською мовою, а також таймінг – час, коли субтитри з'являються в кадрі фільму. Тож не було потреби записувати цей таймінг під час роботи. Однак якщо його нема, то перекладач має його записати самостійно. Незважаючи на те, що переді мною були субтитри англійською мовою, я переглядала фільми і перекладала на слух, оскільки іноді субтитри англійською точно не збігалися зі сказаним українською мовою у фільмі.

Мета мого повідомлення – проаналізувати приклади труднощів, з якими я стикнулася при перекладі цих фільмів.

Одним з найважчих викликів був переклад українських колядок у фільмі «Терикони». Я прийняла рішення не перекладати дослівно, бо для болгарського слухача текст колядки був би незрозумілим. На мою думку, у цьому випадку в болгарській версії влучніше та важливіше було відтворити риму, аніж передавати суть.

У фільмі «Зірка полину», в якому розповідається про стару жінку та її сина, що живуть біля Прип'яті й не хочуть залишати рідну домівку, я натрапила на уривок із Біблії. Це спонукало мене не перекладати, а шукати відповідний уривок у Біблії болгарською мовою. Так роблять професійні перекладачі. У мене таке рішення виникло спонтанно.

При перекладі фільмів я натрапила ще нанизьку цікавих викликів. Так, наприклад, мовлення дітей зі східних регіонів України переважно російське. Тож насправді мені

доводилося працювати трьома мовами – російською, коли перекладала «Терикони», українською та англійською, коли було абсолютно неможливо зрозуміти, про що йдеться у фільмі. Отже, знання однієї мови при перекладі сучасних фільмів ніколи не достатньо.

У фільмі «Терикони» викликом було визначення статі дитини. Стать не була виражена ніякими мовними засобами у мовленні героїв. Невизначеність була підсилена і тим, що події у фільмі відбуваються в зимку, герой/героїня підліткового віку одягнена як хлопчик й здогадатися за зовнішністю хто це просто неможливо. Фільм був документальним і звук не був добре обробленим, у досить великих частинах звучали російські популярні пісні, які дитина слухала і співала. Я довго прислухалася, але не могла почути потрібної мені інформації.

У фільмі «Зірка полину» я зіткнулася з іншою складністю – розумінням різних діалектів. Оскільки англійські субтитри мене не влаштовували, довелося прослуховувати кілька сцен десятки разів, щоб якомога точніше передати сказане у фільмі.

Частиною моєї роботи як перекладача було також передавати складний для розуміння іноземця гумор, пов'язаний з українською політикою. Наприклад, у «Сторожовій заставі» мені зустрілась фраза «стріла в лоб, так стріла в лоб», яка для українця буде асоціюватися з відомими словами «куля в лоб, так куля в лоб». У фільмі неможливо вставити примітку, тому я зробила дослівний переклад, щоб це мало сенс для глядачів.

Складністю для перекладача є також правильне передавання вигуків однієї мови іншою. Їх перекладають з мови на мови, щоб переклад звучав природно. Наприклад, вигуки - «Вау!» - «Уау!» і «Ого!» - «Леле!».

Український сленг теж довелося перекладати болгарським - «чувак» – «пич» і «придурки» - «кретени».

Також хочу згадати про вигадані назви міст у цьому ж фільмі – «Лелече» та «Моржове». Одне з сіл назвали «Лелече», тому що предки в селі були лелеками, а я переклала це як «Щъркелове», тому що написання «Щъркелово» виглядало б занадто болгарським. А також імена трьох відомих за часів Київської Русі богатирів – Добриня Микитич, Ілько Муромець та Олешко Попович, які захищали свою землю від ворогів. Микитича довелося написати для болгар Никитич. Тому що в Болгарії цього богатиря знають саме за таким іменем.

Дуже важливим викликом при перекладі є назви самих фільмів, наприклад, назва фільму «Сторожова застава». Після довгих дискусій з моїми редакторами, ми вирішили перекласти назву фільму як «Заставата». Треба сказати що у перекладі задіяні багато осіб, коректори, редактори, замовники і перекладач не завжди має останнє слово у своїй праці. У моєму випадку замовники перекладу вирішили перекласти назву фільму і подати її як «Стражева крепост».

Отже, у процесі перекладу фільмів перекладачеві доводиться стикатися з багатьма викликами – такими як переклад діалектизмів, застарілих слів, історизмів, сленгізмів, ненормативної лексики, власних імен, географічних назв тощо. Інколи доводиться працювати з іншими мовами. Однак на виході ми маємо отримати якісний текст болгарською мовою, який дозволить зрозуміти послання фільму. Ця робота інколи складна, але результат приносить максимальне задоволення і є корисним для широкого кола людей. Окрім того, перекладати з української у сьогоднішній час це не лише робота, практика чи задоволення – це місія.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОДІ: КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ

Дмитро БОГОСЛАВЕЦЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Орислава Калиняк***

Українська дослідниця у сфері економіки Леган І.М. виділила, що конкурентоспроможність молоді на ринку праці в різній мірі піддається впливу чотирьох груп *зовнішніх чинників*, зокрема, політичних, економічних, соціальних, технологічних. Зазначені зовнішні чинники доповнюються *внутрішніми,* зокрема такими, як освіта, професійна компетентність, мотивація, організаторські здібності, демографічні, етично-моральні та життєві орієнтації [1].

Беручи на основу вказану класифікацію маю намір запропонувати власну модель факторів, які зумовлюють конкурентоспроможність студентів.

В першу чергу потрібно наголосити, що всі з вище перелічених чинників, діляться на позитивні та негативні. Позитивні – підвищують конкурентоспроможність, негативні – знижують. Наприклад, щодо позитивних політичних чинників слід віднести політичну стабільність, розвинені соціальні інститути, децентралізацію влади тощо. До негативних політичних чинників можна зарахувати такі чинники, як боротьба політичних еліт за владу, розрив інтересів централізованої влади та влади на місцях та ін.

Особливу увагу у контексті розуміння специфіки формування конкурентоспроможності сучасних студентів варто приділити внутрішнім чинникам, котрі є важливими фактори, що зумовлюють таку конкурентоспроможність у сучасному соціумі. Серед внутрішніх чинників найважливішими є такі:

- наявність додаткових кваліфікацій та навичок: знання іноземних мов, досвід роботи та стажування, наявність сертифікатів, які підтверджують додаткову кваліфікацію;
- наявність мережі контактів: знайомства та зв'язки можуть допомогти знайти роботу та розширити своє коло знайомств;

- фінансова стабільність студента: наявність достатнього рівня доходу та можливість витрачати кошти на професійний та особистісний розвиток;
- наявність професійних цілей: висока мотивація до досягнення успіху та наявність чітких професійних цілей допомагають розвивати професійні навички та підвищувати конкурентоспроможність;
- міжнародний досвід: студенти, які мають міжнародний досвід, зазвичай мають більше можливостей на ринку праці, оскільки вони можуть працювати в компаніях з міжнародними зв'язками та мають досвід роботи з людьми з різних культур;
- мовні здібності: здатність працювати з іншими мовами може бути надзвичайно цінним на ринку праці;
- вміння розв'язувати проблеми та приймати рішення: студенти, які можуть швидко та ефективно розв'язувати проблеми та приймати рішення, будуть цінуватися роботодавцями.

Розуміння цих чинників має особливо важливе значення як для самих студентів, які хочуть бути конкурентоспроможними в сучасному суспільстві, так і для роботодавців, котрі потребують добрих фахівців.

Література

1. Леган І.М. *Конкурентоспроможність молоді на ринку праці: шляхи забезпечення та напрями підвищення*. Київ, 2015. 254 с.

ЗВ'ЯЗОК ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ТА ШКІЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ірина БОРОДАЙ

Український державний університет імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – ***Тетяна Бушуєва***

Актуальність проблеми. У нашому сьогоденні діти помітно відрізняються від своїх попередників й це зумовлено швидким розвитком особистості, технологічному прогресові, легшому доступі до інформації, що само по собі актуалізує проблему тривоги, мотивації загалом та створює певну потрубу перезапису вікових проявів психологічних реалій. Важливість вивчення мотивів навчання є загальновизнаною, і тому існує значна кількість відповідних досліджень. Мотивація навчання за значимістю є другим після здібностей фактором, який визначає рівень досягнень .

Водночас слід зазначити, що мотиви навчання значно змінюються з часом. Скоріш за все, мотиви навчання школярів тридцять, двадцять та десять років тому відрізняються від мотивів сучасних школярів. Тому питання мотивів навчання молодших школярів є актуальним повсякчас. Адже немає ідеально прописаного канону. Актуальність теми також полягає і в її практичному йдіагностичному значенні. Розуміючи мотивацію навчання сучасних молодших школярів, можлива адаптація та зміна навчальної програми, краща підлаштовуваність до інтересів здобувачів освіти. Необхідна переоцінка наявних програм та їх подальша корекція та розгляд можливості поєднання здобуття знань, умінь та навичок з ігровою діяльністю.

Ступінь розроблення проблеми. Дослідники фіксуються на проблемі тривожності у дітей. А. М. Прихожан вважає, що шкільна тривожність - це м'яка форма емоційного неблагополуччя, яка супроводжується підвищенням рівня занепокоєння, хвилювання, проблемами в контактах з іншими дітьми [2, с.11]. Як вважає В. Жильцова тривожність з приводу навчання може розвиватися у дітей ще у дошкільному віці. Пов'язана вона з формуванням невпевненості дитини у власних силах і вміннях внаслідок створення високих вимог до дитини, постійними порівняннями з іншими дітьми.

П. Янг, І. Аткінсон, К. Берч, Х. Хекхаузен розглядають мотив як об'єкт або предмет діяльності. Об'єкт діяльності стає "істинним її мотивом".[4, с.269]

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши літературу, що висвітлює тему розуміння мотивів навчання школяра необхідна не лише класифікація цих мотивів, а й якісна характеристика.

Маркова пропонує розділити психологічні характеристики мотивів на дві групи:

1.Змістовні, пов'язані із змістом навчальної діяльності.

2.Динамічні, які характеризують форму та динаміку вираженості мотивів.

Змістовними характеристиками мотивів є :

1) Наявність особистісного смислу навчання для учня. Якщо мотив надає діяльності особистісний смисл, то його вплив у мотивації діяльності є дуже значним або вирішальним.

2) Дієвість мотиву. Мотив може бути «тільки знаним» (за А.Н. Леонт'євим). «Тільки знаний» мотив не моє реального впливу на діяльність і є лише мотивуванням, тобто декларацією.

3) Місце мотиву в загальній структурі мотивації. Від того, чи є мотив домінуючим, провідним, другорядним або підлеглим залежить його реальний вплив на мотивацію діяльності.

4) Самостійність виникнення й прояву мотиву. Він може виникати як внутрішній у ході самостійної навчальної роботи або тільки в ситуації допомоги дорослого, тобто як зовнішній.

5) Рівень усвідомлення мотиву. Часто мотиви недостатньо усвідомлюються, особливо – у молодшому шкільному віці.

6) Ступінь поширення мотиву на різні типи діяльності, види навчальних предметів, форми навчальних завдань.

Як висновок хочеться зауважити, що якщо розглядати навчання як процес набуття індивідуального досвіду, то стає зрозумілим, що саме мотиви навчання – перші у структурі мотивів людини і багато в чому зумовлюють всю її активність.

Як висновок хочеться зауважити, що якщо розглядати навчання як процес набуття індивідуального досвіду, то стає зрозумілим, що саме мотиви навчання – перші у структурі мотивів людини і багато в чому зумовлюють всю її активність.

Література

1. КУРИЦЯ, А. І. ТРИВОЖНІСТЬ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ АКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ, 2008.- 28.

2. ДЕНІСОВА, Катерина Вадимівна. ТРИВОЖНІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВЧАЛЬНУ УСПІШНІСТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА. Редакційна колегія, 2018, 10

3. Прихожан А . М . П 7 7 Психология тревожности : дошкольный и школьный возраст (+CD). 2 - е изд. — СПб.: Питер , 2007 . — 19 2 е.: ил. — (Серия «Детскому психологу»).

4. Психодіагностика : навч. посіб. / І. М. Галян. — 2-ге вид., стереотип. — К. : Академвидав, 2011. — 464 с. — (Серія «Альма-матер»).

МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ТЕКСТИ У СУЧАСНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

Олена БУБЛИК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Світлана Григорук***

В епоху розвитку інформаційних технологій у сучасних українських та зарубіжних медіа все частіше функціонують тексти, які поєднують вербальний та візуальний канали комунікації.

Для характеристики таких текстів у різних лінгвістичних традиціях використовують різні терміни: семіотично ускладнені, мультикомунікативні, мультимодальні, полікодові, гібридні, креолізовані, відеовербальні, ізовербальні тощо.

Для позначення складних семіотичних утворень, що поєднують мовні знаки з одиницями інших знакових систем, ми послуговуємось терміном «мультимодальний текст».

У широкому розумінні мультимодальні тексти – це складні знакові утворення, що побудовані на основі двох семіотичних систем: по-перше –природної людської мови у різних формах її реалізації; а по-друге – іншої знакової системи, що містить у собі візуальні (зображальні), графічні елементи тощо.

Поєднання вербальних та невербальних елементів у мультимодальних текстах утворює неподільний комплекс, одне візуальне, структурне, смислове та функціональне ціле, що не може бути зведене до окремих частин [див.: 3, с. 50–51].

Прикладом поширення мультимодальних текстів можуть слугувати сучасні Інтернет-ЗМІ. Медіатекст в мережі Інтернет являє собою «інтегративний, багаторівневий текст, який об’єднує в єдине комунікативне ціле різні семіотичні коди (вербальні, невербальні, медійні)» [1, с. 12].

Серед знакових компонентів, що функціонують у сучасному медіадискурсі, слід виділити знаки-індекси, знаки-ікони та знаки-символи, які лаконічно виражають основну ідею тексту та зацікавлюють читачів.

Медіавидання часто послуговуються іконічними знаками, зокрема супровідними до тексту малюнками, фотографіями як засобами унаочнення інформації. Фотографія є засобом передачі змістово-фактуальної інформації, що вміщує у собі такі важливі

елементи, як-от: портрет персонажа, місце (простір) події, часові етапи її розвитку [2, с. 8–9].

Отже, мультимодальні тексти розглядають як поєднання двох різних семіотичних систем – вербальної та невербальної, що становлять складну змістовну цілісність. Сучасні медіатексти є складними багаторівневими утвореннями, які поєднують у собі елементи різних знакових систем задля ефективної передачі основного повідомлення. Поширеним візуальним (зображальним) компонентом медіатекстів є іконічні знаки, передусім фотографії, які є інструментом доповнення та уточнення основної інформації тексту.

Література

1. Анісімова Д. М. Медіатекст. Особливості його функціонування. *Радіоелектроніка та молодь у XXI столітті : матеріали 25-го Міжнар. молодіжного форуму, 20-22 квітня 2021 р*. Харків : ХНУРЕ, 2021. Т. 11. С. 11–12.
2. Білик К. М. Феномен креолізації у сучасному європейському медіадискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Том. 33 (72), № 1. Ч. 2. С. 6–11.
3. Град Н. Я. Сучасні мультимодальні студії: модальна лінгвістика та мультимодальна стилістика. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 49–51.

7 ЗВИЧОК ВИСОКОЕФЕКТИВНИХ ЛЮДЕЙ

Діана БУРМИК

Львівський національний університет імені Івана Франка

1. Займай проактивну позицію.

Люди з реактивною позиціцєю приймають рішення імпульсивно. Вони наче бляшанка з колою. Коли життя їх трохи струсне, в них наростає тиск і врешті-решт вони вибухають. А от люди з проактивною позицією приймають рішення на основі цінностей. Вони думають, перш ніж діяти. Вони усвідомлюють, що не можуть впливати на все, що стається з ними, але вони вміють контролювати свої дії у відповідь. Можеш їх трясти, скільки хочеш, а потім знімеш корок і — нічого. Вони зберігають спокій і самовладання.

2. Починаючи, думай, що вийде.

Ми вільні у виборі шляху, але не вільні у виборі наслідків. Траплялося коли-небудь кататися з водяної гірки? Можна вибирати, з котрої гірки з'їжджати, та коли вже поїхав, просто так не зупинишся. Доводиться переживати наслідки — до самого кінця.

3. Першою чергою – першочергове.

Дехто може сказати: «Я не хочу прив'язувати своє життя до календаря. Мені подобається свобода.» Якщо це твої слова, то май на увазі: календар придумано не для того, щоб тримати тебе на прив'язі, а навпаки — щоб відпустити на свободу. (…) Не йдеться про те, щоб календар над тобою панував — навпаки, щоб служив тобі як корисний інструмент.

4. Думай про виграш для всіх.

Життя не обмежується змаганнями, перегонами, потраплянням у перші п'ять відсотків рейтингу. Все це притаманно бізнесу, спорту, школі — інституціям, що ми їх самі створили. У стосунках воно геть не так; а стосунки — це матерія, з якої зроблено життя. Подумай лишень, як безглуздо звучало б питання: «Хто виграє у ваших стосунках, ти чи твій друг?»

5. Старайся зрозуміти інших, потім шукай розуміння.

Ця звичка ключова у спілкуванні. Бо людина в своєму серці найдужче прагне, щоб її зрозуміли. Пять стилів фальшивого слухання: витання в космосі; вдаване слухання;

вибіркове слухання; дослівне слухання; самозосереджене слухання. Слухаючи лише з власної позиції, ми зазвичай відповідаємо одним із трьох способів, які спонукають нашого співрозмовника відразу замикатися. Ми виносимо судження, ми пхаємося з порадами, ми ліземо в душу.

6. Знаходь синергію.

Синергії досягають, коли двоє чи більше людей працюють разом, щоб досягнути кращого результату, ніж їм вийшло б поодинці. Це — синергія: шанувати відмінності, працювати в команді, бути відкритим для іншої думки, шукати нових і кращих шляхів.

7. Вигострюй пилку.

Звичка 7 полягає в тому, щоб твоє «я» було завжди вигострене: тоді легше давати раду з життям. Вона означає регулярне самовідновлення і зміцнення чотирьох ключових вимірів твого існування: фізичного, розумового, емоційного, духовного. Не так важлива зовнішність, як твоє фізичне самопочуття. Найліпше про це сказала Опра Вінфрі: «Сприймай це по-іншому. Річ не у вазі — річ у тому, аби щоденно дбати про себе.»

Отже, діяти – це найкращі ліки проти страху. І саме зараз людина має дуже багато можливості та шансів отримати те, чого прогне, а іноді й більше. Тому прийміть рішення щодня практикувати ці звички, аж доки вони не стануть вашою другою натурою. Якщо такі звички будуть частиною Вас, майбутній успіх нічим не обмежений. Зробіть це!

Література

1.7 звичок високоефективних підлітків : підручник. Львів : Старого Лева, 2015. 251 с.

АНАЛІЗ БАГАТОРІВНЕВОЇ МОДИФІКАЦІЇ ОБРАЗУ ОДІССЕЯ

Юстина ВАНЮК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Мар'яна Челецька***

Особливість вічних, або традиційних образів полягає у тому, що вони продовжують функціонувати поза межами творчості своїх авторів, які їх придумали чи по-новому актуалізували. Так, Гомер, який вперше «прописав» Одіссея (Улісса) у світовому «універсумі», мабуть, і не здогадувався, яких змін зазнає цей його персонаж. Внаслідок своєї мандрівки у часі різними епохами та стилями, набуваючи все нових і нових якостей. Відтак, уже в XXI ст. Одіссей стає не просто узагальненим характером, а новітнім філософом. Власне, таким постає Улісс у романі українського філософа-есеїста Володимира Єрмоленка «Ловець океану» (2017).

Порівнюючи образ новітнього Одіссея як «ловця океану» з його прототипічним «двійником», найперше варто звернути увагу на те, що у двох творах головний герой має певні спільні риси, що виявляються насамперед через відтворений характер хитромудрого мандрівника.

Однак у новітній авторській проєкцій Уліс зазнає багаторівневої модифікації. Насамперед це відразу помітно з портрету героя. У Гомера він описаний, як кучерявий, доволі високий, з міцними руками, красивий з лиця, має шрам. Натомість у «Ловці океану» цей герой змальований більш ніжно та тендітно. Навіть описи вже відображають зміну акцентів з більш мужнього, оспіваного Одіссея Гомера, до більш сентиментального Одіссея Єрмоленка. Давній автор пише про силу, міць, шрам на тілі, коли ж наш сучасник навпаки майже не змальовує його, а коли це робить – то не з такої маскулінної перспективи. В. Єрмоленко ніби дає можливість кожному з нас створити власний опис героя, хоч Гомер також не подає дуже детального портрету.

Новітній автор створює певну рецептивну інтригу вже завдяки символізації назви роману: «Ловець океану» натякає на те, що колір героя змінюється, як перемінливе море. То вони зелені, немов чорні, то відтінку моря з хмарами. Тобто і через портрет, і через заголовковий код автор передає зв'язок між незмінністю традиційного образом та відносністю сучасного світу, в якому все відносне, навіть усталені поняття та явища.

Тому внутрішні «стихії» головного персонажа нагадують процеси, які формуються в надрах однієї із чотирьох природніх стихій – води.

У поемі Гомера Одіссея зображено, як нащадка богів, сильного, мужнього, нескореного, але й такого, який інколи може піддатись слабкості: «І у одвіт йому так Одіссей хитромудрий промовив…» [1, с. 150]; «Хитрий ти, бачу, нівроку тобі, – й не зовсім необачний» [1, с. 11]; «Сміло подавсь до Циклопа…» [1, с. 183]; «..зрадів неборак Одіссей богорівний» [1, с. 325]; «Так він сказав; в тих стремтіли коліна і тьохнуло серце.» [1, с. 409]; «Тьохнуло серце тогді в Одіссея, стремтіли й коліна» [1, с. 412]; «Вельми смутного взяла Одіссея» [1, с. 146].

У сучасному романі Уліс також має мужні риси, але, за принципом дзеркальної перспективи, автор більше закцентовує на тих рисах характеру героя, які в першоджерелі змальовувалися, як слабкі. Одіссей у сучасному творі – більш ніжний, з великим спектром почуттів: «Це був ворон і ластівка, це був тигр та ягня в одному тілі.» [2, с. 37]; «Я питав їх, чому вони відпустили мене. Чому, кричав я. Ніжність, заспівали вони. Вона глибоко. Вона в тобі надто глибоко. Ми не можемо її дістати, проспівали вони.» [2, с. 24]; «…він міг бути м’який, коли йому хотілося, і жорстокий, коли йому хотілося.» [2, с. 77]; «В мене занадто багато ран, я не несу їх іншим.» [2, с. 36].

Незмінним залишається, фактично, тільки розум Улісса, оскільки він є питомою рисою, що формує мотивацію персонажа до подорожі. Прикметно, що сама подорож є архетипно незмінною, але її мотиваційний баланс зазнає певної трансформації: персонажем Гомера керує любов до батьківщини та сім’ї, натомість у Єрмоленка насамперед переважають такі риси характеру, як прагнення до спокути та бажання катарсису.

Відмінним також в обох текстах постає образ Трої: у Гомера це місце колишньої перемоги перетворюється у «Ловці океану» на топос притулку для душі.

Отже, ми можемо простежити те, що модифікація образу Одіссея відбулась на різних рівнях: і щодо сприйняття деяких топосів (любові до рідного краю, подорожі, притулку для душі та ін.), і в рисах характеру. Сучасний Улісс більше розкриває свою слабкість, що є виявом сили, але не зовнішньої, на якій акцентував Гомер, а – внутрішньої.

Література

1. Гомер. Одіссея ; перекл. з давньогрецької Петро Ніщинський ; упорядн. Василь Зварич. Львів : Видавництво «Апріорі», 2022. 544 с.: іл.
2. Єрмоленко В. Ловець океану. Історія Одіссея. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. 216 с.

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИСІВ МЕДИКІВ-БЛОҐЕРІВ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ІНСТАҐРАМ-ПРОСТОРІ

Юлія ВАСЬКІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Уляна Добосевич***

Інтернет-мовлення – широке поле для наукової діяльности, і соціальні мережі, зокрема «Інстаґрам», є репрезентативними у дослідженні особливостей жанру соцмережевого блоґу. У цій роботі ми зосередили свою увагу на стильових особливостях блоґ-дописів у згаданому соцмедійному застосунку, а предметом нашого дослідження стали публікації українських лікарів-блоґерів в інстаґрамі.

Погоджуючись із думкою С. Чемеркіна [2], не розглядаємо усі мережеві тексти у сукупності як приклади інтернет-стилю, адже вважаємо таку номінацію некоректною. Якщо б це і було можливо, то цей «гіперситиль» би об'єднував у собі всі традиційні та нові стилі, приклади яких можна відшукати в інтернет-просторі.

Проте ми вважаємо, що в інтернеті, окрім традиційних стилів, таки існують інші – нові – функційні стилі, які торкаються не лише усного та письмового мовлення, але також і невербальної комунікації. Одним із таких якраз і є блоґостиль, який має свої підвиди: соцмрежевоблоґовий та позасоцмережевоблоґовий. Реалізація першого є цілком помітною та багатою на приклади у соціальній мережі «Інстаґрам». Інстаблоґостиль як підпідстиль блоґостилю реалізується із використанням ознак традиційних стилів, а також зовсім новими явищами, які не трапляються в усному та письмовому мовленні поза інтернет-простором.

Узяті до розгляду медичні особисті блоґи лікарів Анастасії Капанайко (_kapanaiko), Олесі (dr.olesia_olesivna), Станіслава Кравчука (likar_kravchuk), Богдана (surgi_nao) та Анастасії Пристаї (dr.anastasiia_prystaia) показали, що їхнє текстове наповнення містить ознаки наукового, розмовного, публіцистичного, часом епістолярного традиційних функційних стилів, а також особливості, які притаманні лише новому явищу – блоґостилю.

«Функціонально-стильові особливості фахового медичного мовлення визначаються насамперед взаємодією наукового та ділового стилів мови, вживанням мовних засобів

(фахових термінів) високого ступеня стандартизації, точністю формулювань. Тому цілком природно, що наукові терміни перебувають у центрі уваги, коли йдеться про стильові аспекти медичного фахового мовлення», – зазначає у статті «Стильові аспекти фахового мовлення (на матеріалі медичної лексики)» мовознавиця Ніна Литвиненко [1]. Водночас у соціальних мережах сьогодні бачимо практично цілковите заперечення цієї тези, адже чимало лікарів-блоґерів, аби знайти підхід до своєї авдиторії, не раз виходять за межі наукового стилю у публікаціях.

Серед ознак, що притаманні традиційному науковому стилю (його науково-популярному підстилю) у дописах блоґерів ми побачили такі:

- використання медичних термінів: «пролактин», «лактаційна аменорея», «резус-конфлікт», «оваріальний резерв» – @dr.olesia_olesivna; «каловий камінь», «геморой», «колоноскопія» – @dr.anastasiia_prystaia; «жовчний міхур», «хвороба Крона», «хронічний панкреатит» –@likar_kravchuk; «блефаропластика», «гемостатичний порошок», «ліпомектомія» – @surgi_nao; «гліколева кислота», «акне», «дерматит» – @_kapanaiko;
- уживання наукової фразеології: «м’який стілець» (досл. «м’якенький стул» – @dr.anastasiia_prystaia; «нежиттєздатні тканини», «життєві покази» – @surgi_nao; «свіжий тон», «шкіра в шоковому стані» – @_kapanaiko; «сідати на дієту» – @likar_kravchuk; «йти до лікаря на крісло» – @dr.olesia_olesivna;
- подання визначення термінів (у всіх зазначених блоґерів).

Водночас для цих публікацій характерна чимала кількість нових ознак, які притаманні саме блоґостилю:

- вживання запозичень, евфемізмів, сленгу, просторіччя, жаргону, лайки, навмисного суржика: «мозок – страшний *лінтюх*», «*істерички*, з ними важко розмовляти» – @likar_kravchuk; «короткий *меседж* для кожного» – @_kapanaiko; «один з підступних міфів *такмеду*…», «пекельної *жіжі*» – @surgi_nao; «*дупа* – місце соромне», «не забудьте про *глистогоночку*, бо *дядя* з ютюба сказав, хробаки в кожного третього є» – @dr.anastasiia_prystaia; «тут можна починати *возмущатись*, як нам, жінкам, *«нє повєзло»*», «*Фіг* спишеш!» – @dr.olesia_olesivna;
- використання графічних зображень – смайликів для передачі емоцій;

- часткове дотримання правописних норм (залежить від ідіостилю конкретного блоґера);
- застосування риторичних запитань спочатку тексту для активізації думки читачів та вкінці – задля залучення їх до обговорення у коментарях:
- поділ тексту на абзаци за допомогою пропущених рядків;
- вкраплення цитат або діалогів із життєвих історій.

Також цілком притримуємося думки, що кожен із блоґерів має свій ідіостиль, який може виражатися такими ознаками, як наявність заголовків, особистої системи гештеґів, типових закінчень дописів; навмисне використання табуйованої лексики, прості чи, навпаки, складні речення тощо.

Література

1. Литвиненко Н. Стильові аспекти фахового мовлення (на матеріалі медичної лексики). Науково-публіцистичний журнал «Дайджест», вип.3, 2004, С. 24–26. URL: http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=300 (Дата звернення: 01.05.2023).
2. Чемеркін С. Трансформації розмовного стилю в інтернет-комунікації. Мовознавство, №4-5, 2007, С. 64-71. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182968/05-Chemerkin.pdf?sequence=1 (Дата звернення: 01.05.2023).

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ПЕРЕКАЗАМИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Ангеліна ВИЦЕГА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Галина Подановська***

Актуальність дослідження. Мовленнєва компетентність розвивається у дитини ще з дошкільного періоду, проте важливим етапом формування мовлення є молодший шкільний вік. Чимала кількість дітей стикають з проблемою у складності висловити свою думку та, на жаль, масштабнішою проблемою являється розуміння прочитаного та відтворення отриманої інформації. Для вирішення даного питання в освітньому процесі учнів початкової школи є наявність переказів на уроках дитячої літератури та української мови. Важливо вміти використовувати методику роботи над переказами, адже від цього залежить компетентність школярів.

Мета дослідження. Дослідити методику роботи над переказами в початкових класах для виокремлення позитивних та проблемних аспектів впливу на мовленнєву компетентність

Основний текст. Переказ – це своєрідне передання чогось. У освітньому процесі здійснюється переказ знань, умінь, навичок від педагога до учня та в навчальному процесі учнів початкової школи переказ – це передача отриманої інформації у певному вигляді (усному або письмовому). Яка ж класифікація переказів та які з них зустрічаються у початковій школі?

Класифікація переказів здійснюється за певними критеріями, зокрема:

1. за типами мовлення	2. за стилем мовлення	3. за способом виконання	4. за обсягом та змістом
• розповіді	• офіційно-ділові	• усні	• детальні
• описи	• публіцистичні	• письмові	• стислі
• міркування	• наукові		• вибіркові

5. за метою виконання	6. за кількістю задіяних розповідачів	7. за способом сприйняття інформації
• тренувальні	• колективні	• прочитана і-ція
• навчальні	• парні	• прослухана і-ція
• контрольні	• самостійні	• побачена і-ція

“Переказ як тип мовленнєвих вправ розвиває механізм комбінування, конструювання. Він практикується на уроках різних предметів, а також на уроці розвитку зв’язного мовлення, який складається з декількох етапів, послідовно пов’язаних один з одним: вступна бесіда; читання тексту; бесіда за змістом та мовний аналіз тексту; колективне складання плану і запис його на дошці; виписування до кожного пункту плану контрольних слів та виразів; повторне читання твору; усний переказ за планом: 1) частинами; 2) цілісний – з використанням контрольних слів і виразів, записаних на дошці; підготовка першого варіанту переказу; написання переказу; редагування – робота над удосконаленням написаного; перевірка робіт вчителем та їх аналіз.” (2)

Для розвитку зв’язного мовлення учень проходить такі етапи:

-спершу вчаться давати повні відповіді на запитання

-згодом здійснюють усний переказ тексту у різних варіантах

-далі перебудовують тексти подані вчителем (інсценізують)

Для проходження цих етапів кожна дитина молодшого шкільного віку здійснює вправи протягом освітнього процесу:

- “вправи за зразком (твори, усний переказ прочитаного);
- за конструктивним завданням (перебудова поданого вчителем тексту);
- творчі роботи (усні розповіді, імпровізація, драматизація)” (3)

Перед розглядом методики роботи над кожним типом переказу, слід розібрати з чого складається переказ та які вимоги до тексту. Отож, вимоги до переказу:

-учень повинен використовувати живе мовлення, а не завчені фрази

- учень повинен дотримуватись стилю тексту, який був поданий першочергово (без переходу на інший стиль)

- учень повинен дотримуватись послідовних змістових ліній (розуміння причинно-наслідкових зв’язків, влучні описи та деталізація основних моментів)

-ставлення учня до тексту та розуміння прочитаного учень повинен висловлювати, передавати за допомогою почуттів (інтонації, виразності)

Окрім вимог до переказу, який здійснює учень також є вимоги до тексту, який підбирає учитель. “Особливо варто підкреслити роль переказу як вправи, що залучає дітей до кращих зразків мови. Учні засвоюють зразки, ідейний зміст творів або уривків з них, композицію, словник. Все це визначає вимоги до текстів, які вибирають для переказу:

- тексти мають бути високохудожніми, що відображають морально-етичні вчинки людей, красу природи, досягнення науки і техніки, культури. Теми переказів мають бути цінними у виховному відношенні, повинні розширювати пізнавальний досвід учнів, формувати їх світогляд.
- тексти мають бути доступні і цікаві дітям, не перевантажені новими для них і складними словами, мовленнєвими зворотами, що вимагають довготривалого роз’яснення. Школярі повинні добре зрозуміти зміст, основну думку, образи і мову тексту-оригіналу.
- тексти мають мати нескладну композицію, з незначним числом дійових осіб. Варто враховувати граматичні уміння учнів.” (3)

Перейдемо до розгляду окремих видів переказу та методики роботи над ними:

1. Навчальні та контрольні перекази

“Мета навчальних — прищепити учням уміння виконувати той чи інший вид переказів, мета контрольних — перевірити, як учні оволоділи навичками письмового викладу прослуханого тексту.

Залежно від виду переказу в проведенні кожного уроку є, звичайно, свої особливості. Проте для навчальних переказів можна намітити такі основні етапи: вступна бесіда; читання тексту; бесіда за змістом прочитаного та словниково-фразеологічна робота; робота над планом; усне переказування прочитаного; написання переказу в чорновому варіанті; переписування переказу начисто; перевірка робіт учителем; аналіз переказів.

Викладаючи зміст прослуханого твору чи уривка, учні повинні добирати відповідні слова, звороти, повно і чітко передавати чужу думку. З метою попередження орфографічних та стилістичних помилок, виходячи із завдань навчального переказу, учитель визначає, якими довідниками та посібниками учні можуть користуватись. Для кращого написання переказу доцільно радити школярам писати свою роботу спочатку на чернетці. Це дає можливість переконатись, чи повно викладено зміст, чи не

пропущено щось істотне, важливе для розуміння всього твору, уривка, чи наявний зв'язок між окремими частинами. Чернетка допомагає також з'ясувати, чи дотримано послідовності відповідно до складеного плану у висловленні думок і подій. Коли переказ написано на чернетці та уважно перевірено, учні переписують текст начисто." (1)

На проведення навчального переказу виділяється два уроки, саме тому доцільним буде присвятити перший урок на підготовчу роботу, а час другого уроку приділити саме на оформлення переказу.

Методика проведення навчальних переказів значною мірою залежить від ступеня готовності учнів, стилю та вибору тексту. Оскільки навчальні перекази передбачають колективну підготовчу роботу, а контрольні - самостійну, не рідко трапляється, що текст на навчальний переказ є важчим, аніж на контрольний.

"Контрольні перекази, як правило, проводяться так: після невеличкої вступної бесіди читається текст переказу; пояснюються і виписуються на дошці нові і маловідомі слова; проводиться робота над планом; повторне читання тексту в цілому; написання учнями переказу." (1)

2. Детальні перекази

"У детальному переказі передаються всі моменти, які можуть запам'ятати учні, у викладі зберігаються специфічні вирази, конструкції, звороти, зміст тексту. Такий переказ збагачує мовлення учнів новими словами та зворотами, образними висловами, зміцнює пам'ять, виробляє навички послідовного викладу. В той же час детальні перекази ведуть здебільшого до механічного відтворення тексту, позбавляючи учнів можливості творити, фантазувати, конструювати. Отже, такий переказ виправдовує себе лише в таких випадках, коли художній текст з одного боку вартий наслідування, оскільки учні ще не вміють користуватися іншими видами переказів, а дітей треба навчити говорити." (3)

Методика роботи над детальним переказом включає в себе такі складові:

1. Прочитання тексту вчителем (учнем)
2. Бесіда за змістом прочитаного (учні з вчителем)
3. Лексико-семантична робота (вчитель та учні)
4. Читання тексту вдруге, учний поділ на частини (вчитель та учні)
5. Складання плану (учні, перевіряє вчитель)

6. Усний переказ тексту (школярі за бажанням)
7. Робота над словником, розбір засобів (вчитель)
8. Орфографічна підготовка до написання тексту (вчитель на дошці, діти самостійно)
9. Написання переказу (учні самостійно)
10. Перевірка переказу (вчитель)

“Детальний переказ привчає учнів уважно слухати текст, запам’ятовувати деталі, назви; збагачує лексичний запас, зміцнює пам’ять, виробляє навички послідовного викладу. Такий переказ результативний, коли художній текст вартий наслідування з мовного боку, коли учні ще не вміють користуватися іншими видами переказів, коли потрібно навчити дітей висловлюватися.” (2)

3. Стислий переказ

“Стислі перекази проводяться з метою навчити учнів коротко, лаконічно передавати зміст значного за обсягом тексту. Це вимагає від учня глибоко вдумуватися у зміст твору, визначити найбільш важливий матеріал, щоб відібрати з усього змісту найголовніше, найсуттєвіше, випускаючи малозначущі факти, події, другорядні епізоди.

Учням молодших класів не відразу вдається відшукати в тексті головне, випустити другорядне, сформулювати думку своїми словами. Тому стислий переказ вимагає тренування, вміння розуміти суть прочитаного чи баченого. Отже, шлях до стислого переказу лежить через усвідомлення змісту твору.

У стислому переказі мовленнєва задача більш складна, ніж у детальному.” (3)

Методика роботи над стислим переказом:

1. Читання тексту пошепки\вголос (учні)
2. Бесіда за змістом, коротка (учні та вчитель)
3. Робота над мовними засоби (вчитель)
4. Коротке обговорення змісту тексту (вчитель та учні)
5. Короткий запис плану (учні, іноді допомога вчителя)
6. Стислий переказ згідно пунктів плану (учні)
7. Складання тексту переказу, оформлення його (учні)
8. Самоперевірка (учні)

4. Вибірковий переказ

“Головна мета усних і письмових вибіркових переказів – навчити учнів членувати текст, здійснювати його смислову, логічну диференціацію, визначати найістотніше.

Усний вибірковий переказ дозволяє проаналізувати з учнями переваги й недоліки створених текстів, навчає систематизовувати матеріал, зібраний у процесі роботи над текстом, використовувати мовленнєві засоби для створення нового висловлювання.” (2)

Що саме розвиває в учнів даний вид переказу?

Вибірковий переказ тексту передбачає розвиток таких вмінь:

-добирання з тексту матеріалів на певну тему

- вміння визначити майбутню думку висловлення, навіть якщо позиція виступає іншою до думки вихідного тексту

-вміння систематизувати отриманий матеріал відповідно до вихідної думки

-вміння використовувати, отримані у вихідному тексті, мовленнєві засоби

Методика роботи над вибірковим переказом полягає у використанні пам’ятки:

1. Читання тексту
2. Визначення мети та головної думки
3. Міркування над темою запропонованою для вибіркового переказу
4. Визначення головної думки переказу (вона може бути іншою від головної думки тексту)
5. Міркування над типом тексту переказу
6. Створення плану переказу
7. Планування для використання авторських мовленнєвих засобів
8. Підбір слів та поєднання абзаців, змістових ліній. частин переказу
9. Написання переказу
10. Перевірка переказу на розуміння (зачитуючи текст іншим особам)

“Пропедевтична (підготовча) робота над вибірковим переказом, розпочинається з використання підготовчих вправ, що базуються на таких прийомах роботи:

1. Вибіркове читання. Від учня вимагається знайти в тексті і прочитати частину, яка пов’язана з певною темою, або відповідає зображеному на малюнку, або ж ту, що найбільше сподобалася, і визначити її тему. Поступово завдання ускладнюються, і учням для вибіркового читання пропонується тема, матеріал для якої розкиданий по всьому тексту (текстах). Його потрібно вибрати, а потім прочитати.

2. Вибіркове виписування. З метою підготовки до вибіркового переказу використовується списування, в основі якого лежить тематичний відбір: виписати з тексту частину, в якій розповідається …; виписати з тексту речення, в яких розкривається вказана тема; виписати речення, в якому висловлена головна думка і т. п” (2)

5. Опис картини

Даний переказ проводиться в учнів 4 класу. Діти описують картину за запитаннями, переходячи від одного плану до іншого, описують подій, що зображено, де знаходиться, висловлюють власні думки-догадки.

Критерії оцінювання або ж методика роботи має наступні пункти:

1. відповідність висловлення до теми;
2. послідовність висловлення;
3. мовленнєве оформлення (точність, багатство, різноманітність мовних засобів);
4. орфографічна та пунктуаційна грамотність.

Висновки. Над кожним видом переказу є окрема методика роботи, яку слід завчасно підготувати. Кожен педагог має право вносити свої корективи та методики мають актуальну мету для використання у початковій школі.

Література

1. https://sites.google.com/site/nastusam96/30

2.https://allref.com.ua/uk/skachaty/Perekaz__odna_iz_skladovih_chastin_sistemi_rozvitku_movlennya%7C_Vidi_perekaziv_metodika_provedennya

3.https://ua-referat.com/uploaded/metodika-rozvitku-movlennya-metodika-roboti-nad-perekazami-ta/index1.html

РОДИННА ЛЕКСИКА В ГОВІРКАХ НАДДНІСТРЯНСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Уляна ВІЩУР

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Єлизавета Кісь***

Дослідження процесів номінації залишається актуальною проблемою сьогодення. Кожен мовець обирає певний засіб вираження на позначення предмета чи істоти з переліку назв, які подає мовна система. Сукупність номінативних засобів як результат процесів появи нових назв, називання та семантика перебувають у полі зору дослідників діалектної лексики. Важливою ділянкою вивчення номінації як у лінгвістиці, так і в діалектології є назви на позначення родинних стосунків. За словами А. Бурячка, родинна лексика є одним із найдавніших пластів, тому українська мова має розвинену систему понять цієї лексико-семантичної групи. [1]

Мета дослідження – здійснити лексико-семантичний аналіз назв спорідненості та свояцтва на матеріалі «Наддністрянського регіонального словника» Г.Шила [2].

Можемо стверджувати, що назв спорідненості, тобто тих, які позначають кровні зв'язки між членами сім'ї, значно більше (163 одиниці), аніж назв свояцтва, що позначають родинну лексику некровних зв'язків (13 одиниць).

У проаналізованій лексико-семантичній групі виявлено чималу кількість модифікаційних словотворчих засобів. Наприклад, у назвах спорідненості **по прямій лінії першого і другого ступенів** використано такі суфікси на позначення **згрубілості**: -ох- (*тато́хо, мамо́ха, дідо́ха, бабо́ха*), -ух- *(тату́х, тату́ха, мату́ха, діду́х, бабу́ха*), -ищ- (*тати́ще, мами́ще, діди́ще, баби́ще*), -иск- (*тати́ско, мами́ско, матери́ско, дíдиско, баби́ско*). Стосовно **пестливої** лексики, то простежуємо такі суфікси: -очк- (*та́точко, ма́мочка, дідо́чко, ба́бочка*), -ул΄- (*тату́ля, мату́ля, діду́ля, бабу́ля*), -ун΄- (*тату́нь, тату́ньо, мату́ня, мату́нє, мату́ні, діду́ньо, бабу́ня*).

Усі діалектизми **першої бокової лінії** спорідненості мають однакову тенденцію словотвору, а саме похідність від лексем «брат», або «сестра» (*брата́нок, брата́ниця, сестри́нчик, сестрíнька*). **Друга бокова лінія** характеризується власне лексичними діалектизмами, що походять від праслов'янської форми 'stryjь' (*стри́йко, стрик,*

стри́йна, стрие́нка). Широко побутують такі назви у більшості населених пунктах наддністрянського говору.

Характерною рисою є слова, що позначають як зменшувально-пестливе, так і згрубіле значення залежно від регіону вживання, тобто спостерігаємо відмінність між різними говірками наддністрянського говору. Наприклад, діалектизм ‘*ма́мка’* у згрубілому значенні вживається лише в одному населеному пункті Івано-Франківської області, а саме в селі Дегова. Найчастіше поняття «рідна мати» в такому значенні можна почути в районах Львівської області. Цей діалектизм також має пестливе значення в селі Кальне Тернопільської області, Поляниця Івано-Франківської області й також у таких населених пунктах Львівської області, як: Білич, Гніздичів, Городовичі, Кізлів, Куликів, Містковичі, Надиби, Пиратин, Солянуватка.

Крім того, у різних говірках одна і та ж фонетична форма слова може позначати неоднакові поняття. Наприклад, назва ‘*дíдик*’ переважно вживається як поняття «рідний дідо», однак у населених пунктах Козаківка й Гірне ця назва побутує на позначення поняття «рідний батько». Таку ж тенденцію простежили і стосовно поняття «рідна баба», яке в різних регіонах носії наддністрянського говору вживають для позначення також і хресної мами (*мату́сі, нана́шка*).

У групі на позначення назв спорідненості широко розповсюджені власне лексичні діалектизми, що складають досить великий пласт у лексиконі наддністрянського говору. Це назви на позначення поняття «рідний дідо» (*дзя́дзьо, дзядзю́ньо, дзядзю́ра*).

Притаманною особливістю творення назв **свояцтва першої категорії**, куди належать поняття, що описують відносини між чоловіком і дружиною та її родичам, є похідність від лексеми ‘приймак’, що характеризує чоловіка, прийнятого в дім дружини, або дружину, прийняту в дім чоловіка (*приймачи́ще, преймачка*).

В окрему групу варто виокремити назви, пов’язані із хрещенням дитини, бо вони становлять невід’ємну частину діалектизмів родинного лексикону. У населених пунктах наддністрянського говору поняття «*хрещена мати*» ототожнюється з назвою ‘мама’ (*мамуська, мамусі*) або позначається власне лексичними діалектизмами (*нана́шка, фін* і т.п.). Крім того, можливе творення за допомогою словотворчих префіксів пан-/пан`- (*панєво́єць, пано́єць, панима́тка*).

Отже, назви на позначення родинної лексики в наддністрянському говорі творилися впродовж століть, для них притаманна розгалужена система словотворчих засобів,

наявність власне лексичних діалектизмів, які не увібрала до свого складу літературна мова.

Література

1. А. Бурячок. Назви спорідненості і свояцтва в українській мові / А. А. Бурячок. – К. : Вид. АН УССР, 1961.

2. Г. Шило. Наддністрянський регіональний словник / Гаврило Шило ; відп. ред. Л. Полюга, Н. Хобзей; Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАНУ, Наук. т-во ім. Шевченка в Америці. – Львів; Нью-Йорк: Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАНУ, 2008.

СТРУКТУРА КУЛІНАРНОГО ВІДЕОБЛОГУ

Євген ВОЛОЩЕНКО

Дніпровський національний університет імені О. Гончара

Науковий керівник – ***Олена Куварова***

Розвиток комунікаційних технологій і можливість моментального поширення нової інформації сприяли появі численних блогів, у тому числі й відеоблогів. Одні з найпопулярніших – це відео кулінарної спрямованості на платформі Youtube. Вони є своєрідним щоденником рецептів, представленим у вигляді відеозаписів. Отже, кулінарний відеоблог – це збірка відеорецептів.

Кожний такий блог має певну чітко визначену структуру. В цілому кулінарні відеоблоги складаються з двох блоків: загальної текстової інформації (опис каналу) та розгалуженої мережі відеорецептів [3, с. 84–85].

Передусім блогер розповідає про себе, про свій Youtube-канал. Це самопрезентація кухаря, де йому треба поділитися інформацією про мету створення цього відеоблогу, про те, чим його діяльність може бути корисною й цікавою для широкого кола глядачів. Наприклад, у відеоблозі «Готовить просто с Ольгой Матвей» [2] читаємо таку інформацію: *«Я готовлю разную выпечку (торты, пироги, пирожные), сладкие блюда, очень вкусные супы, мясные блюда, а также варенье, консервацию и т.д. Я стараюсь подбирать самые вкусные рецепты. Я ни в коем случае не претендую на звание шеф-повара, мои рецепты домашние, которые очень нравятся моей семье и близким мне людям. Радуйте своих любимых и близких. Приятного аппетита!»* Також на цій вебсторінці є посилання на соцмережі блогера, відомості про кількість розміщених відеозаписів, їх переглядів, постійних глядачів каналу. Текст доповнено зображеннями. Крім того, типовими елементами головної сторінки є слоган, розміщений після заголовку (*«простые и вкусные рецепты на каждый день»*[4]), рекомендації щодо інших корисних, на думку автора, відеоблогів (каналів): «Прості рецепти з Юлією», «Сладкая жизнь с Юлией», «Simple Food»[4].

Усі відеорецепти можна побачити в списках відтворення. Це класифікація за видами, призначенням рецептів та іншими характеристиками, наприклад: «Закуски», «Торты без выпечки», «Масленица», «Напитки», «Завтраки» [4]. Також відеоблог пропонує

перегляд Youtube shorts. Це короткі відео, які тривають близько 1 хвилини та містять одну чи кілька кулінарних порад.

Кожен відеорецепт у свою чергу певним чином структурований. Наприклад, у відеоблозі «Вкусный уголок» [1] бачимо відеорецепт «КАПУСТНЫЙ ПИРОГ без заморочек! Простая выпечка – проверенный рецепт», основним елементом якого є відеозапис приготування цього пирога. Але на цій вебсторінці є ще такі відомості, як дата публікації (29 жовтня 2022 року) та ключові слова (*капуста, тесто, пирог*). Також блогер анонсує зміст відео: *«Очень вкусная выпечка с капустой. Чтобы приготовить такой пышный пирог без заморочек, вам нужна капуста, тесто и духовка. Тесто получается очень мягким и вкусным, а начинку можно и любую. Простой пирог с капустой! Очень вкусно, быстро. У вас все получится»* [1]. Далі надано перелік інгредієнтів, потрібних для приготування страви, а також посилання на інші цікаві, корисні відео.

Таким чином, кулінарний відеоблог – це розгалужена система відеорецептів і їх текстового оформлення.

Література

1. Вкусный уголок. URL: https://www.youtube.com/@Vkysnui_ygolok (дата звернення: 03.05.2023).
2. Готовить просто с Ольгой Матвей. URL: https://www.youtube.com/@vkysnueveschi/featured (дата звернення: 03.05.2023).
3. Карпова К. С. Мовний портрет кулінарного блогера. *Мовні і концептуальні картини світу.* 2017. Вип. 59. С. 82–89.
4. Рецепты Simple Food с Юлией Шевчук. URL: https://www.youtube.com/@simplefoodrecipe/featured (дата звернення: 03.05.2023).

ОСЛОВЛЕННЯ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ ВІЙНИ В РОМАНІ “ДОЦЯ” ТАМАРИ ГОРІХА ЗЕРНЯ

Анна ГАВОР

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Уляна Федорів***

На нашу долю випало найважче випробування – ***війна***. В умовах сьогодення та повномасштабного російського вторгнення немає такого українця, якого б вона не торкнулася. Рятуючи свої життя, мільйони людей кидали свої будинки, розлучалися з близькими та переживали те, що більшість бачили лише в фільмах. Ми на власні очі побачили жахливі картини та на власному досвіді дізнались, як це страшно. Ми пережили перший шок, відчули на власній шкірі холодок панічної атаки, коли серце колотиться так, наче хоче вискочити з грудей. Проте, на жаль, частині співвітчизників довелось зіткнутись із цим не 24 лютого 2022, а ще в далекому 2014 році, про що власне і йдеться в романі Тамари Горіха Зерня «Доця».

В авторській передмові до книжки вказано: «***“Доця” є документальною книгою настільки, наскільки це можливо для художнього твору. Кожен діалог чи епізод відбувся в реальному житті, нехай не в тому місці і не в той час***» [1, с.4]. Головна героїня книги – звичайна мешканка Донецька, художниця та майстриня, яка створює знамениті в місті вітражі. Живучи своїм буденним життям, вона не відразу розуміє, що навколо неї починають відбуватися серйозні події. Героїня стає свідком переходу від мирного до воєнного життя. Із початком сепаратистських рухів, кожен проявив своє справжнє обличчя, показав, хто друг, а хто – ворог. Сприйняття ситуації, яка склалась в її рідному Донецьку, у часи тієї тривожності й неспроможності ясно мислити, давалось дівчині досить складно. Та й про яке адекватне сприйняття йде мова, коли на твою землю приходять чужі люди та встановлюють свої правила?

У романі наголошується, що війна радикально трансформує не лише її безпосередніх учасників, але й мирну реальність. Коли головна героїня виходить за межі своєї «бульбашки», у якій жила останні роки, вона не впізнає ані довколишніх краєвидів, ані тутешніх людей. Війна змінила не лише побут та матеріальне становище,

а й порушила звичаєву політику та світогляд жителів Донбасу. Російська пропаганда, використовуючи тактику підміни понять, твердила про «злих бандерівців» та «громадянську війну». На тлі масової істерії народ не був в змозі віднайти істину, тому панічні настрої грали на руку агресору, адже так їхні тези сприймались за чисту монету.

Факт війни руйнує стереотипні гендерні уявлення й стандарти нормальності. «***Війна - це закритий чоловічий клуб, тільки жінкам чомусь рикошетом прилітає***» [2, с.210] – роздумує головна героїня твору. І справді, якщо глянути на історію, якщо прочитати твори або спогади про війну, то зазвичай кажуть, що війна не має жіночого обличчя, що війна є справою чоловіків. Проте Тамарі Горіха Зерня вдалось докорінно зламати цей шаблон, змальовуючи образ Доці у світлі протистоянь 2014 року. Це свідоме рішення головної героїні — у напружені моменти вона не вагається, не тікає, а гордо стоїть до останнього: «***У ситуації критичної напруги раптом вивільняється та сила, яка була закоркована, і про яку ми не знали***».[https://olgakvyatkovska.blogspot.com/2019/10/dotsia-knyha-odnochasno-i-pro-viinu-i-ne-proviinu.html?m=1] Доця, ризикуючи своїм життям, рятує дівчинку-підлітка, яку не один день ґвалтували в підвалі, приносить їжу й теплий одяг тим, хто їх потребує, зрештою, вона збирає у себе у квартирі всіх залишених в місті домашніх тварин. «Жінка-рятівниця», «жінка-воїн», «жінка-мати» – усі ці константи втілює Доця, імені якої не згадує авторка, що надає романові додаткової інтриги та зацікавлення. Разом із головною героїнею переживаємо вибухи від снарядів, контузію, утрату будинку.

Доведено, що коли жіночий погляд стає центральним, то на перший план виходить не героїчна, а травматична природа війни. Особиста розповідь творить альтернативу загальній, бо виокремлює моменти, які не потрапляють у поле зору професійних істориків, проте є знаковими для усвідомлення повноти й об’єктивності минулого. Із таким особистим травматичним досвідом й стикаємось в романі «Доця». Головна героїня, будучи в епіцентрі подій, часто стає свідком жахаючих кадрів, наприклад, побиття та перша смерть на донецькому майдані, тіло дівчини, розрізане навпіл після аварії на Боїнг-777. Безумовно, кожна із цих подій залишила великий відбиток на психічному здоров’ї жінки. І хоча, Доця хизувалась неабиякою витримкою та стійкістю, проте ті обставини, у яких вона опинилась, піддавали психіку серйозним випробуванням, а життя в зоні бойових дій провокувало посттравматичний стресовий

розлад. Зокрема це помітно, коли Доця почала систематично втрачати свідомість, кажучи, що це «***ніби перегорає запобіжник, і система вимикається в аварійному режимі, щоб уникнути перевантаження***».[1, с. 221]

Протягом твору авторка продемонструвала нам різного виду злочини, які чинили ополченці. Сама головна героїня стала жертвою обстрілу, отримавши поранення, після якого тривалий час їй довелося провести в лікарні. Кульмінацією травматичного досвіду можна було б впевнено назвати кінцівку твору, у якій гинуть близькі головної героїні, але навіть настільки драматична подія, вже не справляє на неї жодного враження. Дівчина з винятковою холоднокровністю спочатку вбиває трьох ополченців, а опісля – хоронить своїх рідних так, наче це якась буденна справа, яка не приносить емоцій. Це є показником того, наскільки стерся маркер стресу, наскільки людина пристосувалась до життя в складних умовах, що якщо раніше смерть викликала в неї страх та переживання, то тепер це стало звичною річчю.

Отже, підсумовуючи все вище зазначене, варто вкотре наголосити, наскільки сильною духом є головна героїня, адже переживши стільки потрясінь, після яких, здавалось би, повинні були опуститися руки, вона не здалася, а продовжила жити, ба більше, взяла опікунство над осиротілою дівчинкою, обіцяючи їй, що «***так, насамперед, ми будемо жити***» [7, с. 285]. Навіть у таких умовах вона намагалась бути оптимістом. Відтак приходить усвідомлення того, скільки болю випало на долю тих, хто всього лише хотів мати свій дім та жити в ньому щасливо, проте сусід-терорист вирішив по-іншому…

Література

1. Тамара Горіха Зерня. Доця. Київ: Білка, 2019. 288 с.

2. «Доця» – книга одночасно і про війну, і не про війну. Ольга Квятковська, 2019. [https://olga-kvyatkovska.blogspot.com/2019/10/dotsia-knyha-odnochasno-ipro-viinu-i-ne-pro-viinu.html?m=1

ХУДОЖНЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ «НОВОЇ ЛЮДИНИ» У РОМАНІ «НЕВЕЛИЧКА ДРАМА» ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО

Ліля ГАРТМАН

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Мар'яна Гірняк***

Ключові слова: «нова людина», свобода, абсурдність, самотність, відчуження, інтертекстуальна гра, метод психологічного аналізу, хронотоп.

У різні епохи дослідники неоднозначно трактували феномен «нової людини», тому довкола цієї теми виникало багато дискусій та суперечок. Валер'ян Підмогильний у художній прозі на початку XX століття зміг детально відтворити особливості «нової людини», а також відчути та вдало передати атмосферу, в якій жила та формувалась людина цього типу.

У результаті дослідження було:

1. З'ясовано, що «нова людина» — це ментальний, культурний та антропологічний феномен, який виник штучним шляхом, в результаті радикальної трансформації свідомості, мислення та цінностей людини, задля задоволення потреб вищих щаблів ієрархії. «Нова людина», про яку писав В. Підмогильний, жила в період мороку та зубожіння, що позначилось на негативній конотації цього вислову. Замість ідеалу людини, яка прагне до постійного розвитку та самовдосконалення і яка здатна досягти високого рівня моральної та інтелектуальної зрілості, постає людина, що не завжди здатна навіть висловлювати власну думку та боронити особисті кордони.

2. Виявлено представників цього типу в «Невеличкій драмі» В. Підмогильного. Автор звертає увагу на питання свободи, вустами Льови Роттера виголошує ідею «надлюдини» Фрідріха Ніцше; окрім цього, відчитуються в тексті ідеї «вічного повернення» та «волі до влади» [Ніцше 2003]. Валер'ян Підмогильний вказує на абсурдність життя, від якої страждали всі герої твору. Сенс їхнього існування втрачався, вони жили у резигнації, в абсолютній покірності перед «всюдисущим оком Старшого Брата». Персонажів «Невеличкої драми» поглинає песимізм, провідником якого був А. Шопенгауер»

[Schopenhauer 1892], а в романі — і Безпалько, і частково Славенко. Роздвоєння особистості, самотність та відчуження притаманні чи не кожному героєві твору, адже саме в такому стані перебували «нові люди» на початку XX століття. Так само важливим показником є Мартина інфантильність – як приклад, з одного боку, дитячої наївності, а з іншого — неспроможності щось вдіяти. «Дитяче» сприйняття «дорослого» світу викликало відчуття нестерпної нудьги, що спонукало Марту до ще більших фантазувань та втечі від реальності.

3. Визначено механізми, за допомогою яких творився образ «нової людини» у романі В. Підмогильного «Невеличка драма». Письменник використовував прийом інтертекстуальної гри [Genette 1982] (зокрема, інтертекстуальність, паратекстуальність, архітекстуальність; алюзії та ремінісценції). Це допомогло провести паралель до визначальних рис, що притаманні не лише «новій людині», а й представникам інших епох, адже світ циклічний. Метод психологічного аналізу [Січкар 2010] (а саме: внутрішній монолог, внутрішній діалог, сни та марення, потік свідомості; зображення жестів, рухів, міміки та поз, інтонація, психологічний пейзаж, психологічний інтер'єр; а також різні види діалогів) дає змогу заглибитись у внутрішній світ людини, вивчати її ніби з середини, враховуючи всі приховані від оточуючих деталі. Також важливим є хронотоп, який дає змогу зосередити увагу саме на людині, а не на зовнішніх елементах.

Отже, «нова людина» у творчості В. Підмогильного — це не штучно сформована постать, а об'єктивно зображена одиниця суспільства, яка утворилась під впливом обставин та була домінантною на початку XX століття.

Література

1. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади. Перекладено за виданням: Friedrich Nietzsche. Werke, Band VIII, Leipzig, 1899. / пер. з нім. Таращука П. та Онишка А. / Видавництво "Основи". — Київ. — 2003. — 437.
2. Підмогильний В. П. Невеличка драма / Підмогильний В. П. // Видання Першої Української Друкарні. — Париж. — 1956. — с. 74.
3. Січкар О. М. Форми, прийоми та засоби втілення психологізму в українській літературі (спроба системного аналізу) / О. М. Січкар // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. — 2010. — № 4 (191). — С. 35-43.

4. Genette G. Palimspestes: la littérature au second degré. Paris: Éditions du Seuil.— 1982. — 468 p.
5. Schopenhauer A. Essays of Arthur Schopenhauer [Електронний ресурс] / Schopenhauer A., Saunders T. // New York: AL Burt. — 1892. — 42 p. — Режим доступу до ресурсу: http://surl.li/fxdrk.

ІНТЕР'ЄР СІЛЬСЬКОЇ ОСЕЛІ В ПРОЗІ ІВАНА ФРАНКА

Анастасія ГОЛУБ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Валерій Корнійчук***

Одним із позасюжетних елементів твору є інтер'єр. Як і персонажі, так і інтер’єри також дуже репрезентативні, вони представляють картини, що певним чином скомпоновані з естетичними та психологічними ефектами.

У багатьох словниках є різна дефініція слова «інтер’єру», але можемо виділити один і той самий сенс: інтер'єр – внутрішня частина чогось.

Описи інтер'єру допомагають заповнити прогалини у творі та надають читачеві чіткішу картину, як від автора, так і від самих героїв. Поза контекстом уривки опису внутрішнього простору здаються звичайними, але в тексті ці короткі або розлогі зображення інтер'єру допомагають розкрити чи підкреслити душевний стан, смаки, звички та риси характеру героїв.

Широке розмаїття внутрішніх просторів, описаних у художній літературі – від сільської кімнати, шинків до міських квартир та залів храму – виявляє спільну визначальну рису: усі ці інтер’єри можна аналізувати як підтексти, які визначають суб’єктивність, час та історію.

Ретельний опис інтер'єру – це можливість багато чого сказати, починаючи з власника чи мешканця кімнати, закінчуючи деталізацією предметів у ній. Організація житла достатньо говорить про звички, примхи, захоплення, а також про історію та час, оскільки все має тимчасовий характер і відбувається у певний час у певному контексті.

У прозі Івана Франка, на відміну від творів письменників XIX ст., усе більше переважають змалювання інтер’єру приміщень. Кожне житло у різних творах відрізняється один від одного своєю унікальністю та деталізацією. Спільною рисою усіх внутрішніх просторів є те, що вони виконують психологічну функцію. Письменник використовує їх не лише як тло для зображення подій у творі, а й як каталізатори дій, метафори для відображення психіки персонажів, втілення філософських ідей тощо.

У прозі інтер’єр постає історичним тлом та допомагає зануритися у душу персонажа твору.

Інтер’єр оселі – це не просто тло для сповільнення розвитку дій, це простір, який змушує персонажа остаточно зіткнутися зі своїми глибокими страхами та емоціями. Моральний стан героїв збігається з інтер'єром його житла.

Іван Франко передає зображення простору приміщення таким яким воно є, без романтичного та ідеального опису, показує лише точне та неупереджене зображення дійсности.

Прозаїк підкреслює, що внутрішній простір може змінювати поведінку та настрій людини. Інтер’єр певним чином ототожнюється із вчинками власника помешкання. Простір ховає в собі примхи, звички, емоції та систему цінностей людини.

Автор послуговується зменшено-пестливими словами, щоб показати інтер’єр з затишною і світлою атмосферою.

Інтер’єр – тріумф замкнутости, акт архівування думок і портретування персонажів.

В описі хат можемо спостерігати колорит помешкань тогочасних сіл. Переважно оселі Франкової прози бачимо або у жорсткому натуралістичному зображені, або у досить приємному та світлому. Автор приділяє велику увагу деталям помешкань не просто так, а тому що, інтер’єри постають як важлива деталь твору, яка проявляє людину, показує її сукупність вартощів, настроїв, і як особа хоче представити себе іншим.

САМОТНІСТЬ ЯК СПОСІБ РОЗУМІННЯ СУЧАСНОГО СВІТУ (ЗА РОМАНОМ ЛЮБКА ДЕРЕША «ТАМ, ДЕ ВІТЕР»)

Олеся ГОРДІЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Мар'яна Челецька***

Мета дослідження – зрозуміти способи зображення концепції самотности в філософії екзистенціалізму, розглянути зв'язок між самотністю та вибором у житті, виявити сучасні тенденції, що спричиняють самотність та її вплив на формування особистості на прикладі роману Любка Дереша «Там, де вітер».

Переживання самотності є вельми характерним явищем в умовах екзистенціально-антропологічної кризи в Україні кінця XX століття, яка є передусім кризою самоідентичности [3, с. 9]. Початок XXI ст. не покращив ситуацію, навіть більше, Помаранчева революція 2004 року, а потім Революція Гідности 2013–2014 рр. лише поглибили проблему самоідентичности та самотности в суспільстві, попри спільні настрої мільйонів.

Роман Л. Дереша – це роман про митця і водночас роман в романі. Головний герой – молодий письменник Макс Тарнавський переживає глибоку екзистенційну кризу під час Революції Гідности. Всенародна активність сприяє виникненню літератури про події Майдану, в той час як Тарнавський зосереджується на пошуку сенсу життя та власного "я" зокрема. Його останній роман піддається жорстокій критиці, бо в період важливих державних зрушень, людина, що словом впливає на інших, пише про маяки та море.

У романі Л. Дереша маяк є першим і одним з головних символів самотности. Катерина Міхта зазначає, що цей образ символізує «розлучення та індивідуалізм героя», який «протиставляє себе цілому світові» [2, с. 96]. Вочевидь в образі відлюдника, що живе на маяку можна простежити образ як і Дереша, так і його протеже Тарнавського. Попри звинувачення в байдужости до долі країни та неприйнятті своїх думок, автор відповідає: «Взагалі-то, я писав "Там, де вітер" не для наслідування, а для того, щоб стати самим собою» [1, с. 9]. Митець у творі Дереша не вважає за потрібне відповідати

очікуванням середовища, він нонконформіст, який прагне бути незалежним від думки тих, хто його оточує, чого б це йому не коштувало.

Розмірковуючи над тим, що робити після літературного провалу, котрий Тарнавський протиставляє самогубству: «На надгробку в тебе викарбують одне слово: “СПИСАВСЯ” [1, с. 148], він погоджується їхати в тур Україною з групою підлітків «The Morons», вони ж «Придурки». Між майже 40-річним письменником та 17-річними підлітками є щось спільне: самотність та екзистенційні візії. І під час туру Тарнавський дуже добре це відчуває. По суті, він стає для них батьком та Вождем. Він запитує себе: «То чи варто так сильно зловтішатися? Ти впевнений, що ви – по різні боки барикад? Що твоя справа – чавити їх, а не підносити їм кулі, патрони, пляшки з запальною сумішшю, гарячий чай, бутерброди, врешті-решт, просто плескати час від часу по плечу…» [1, с. 148]. Внутрішні монологи письменника можна означити одним зі способів побороти екзистенційну кризу.

Зовсім не випадковим є й перелік міст туру «Чернівці – Кам’янець-Подільський – Хмельницький – Вінниця – Умань – Кривий Ріг – Запоріжжя – Мелітополь – Бердянськ – Маріуполь». Для головного героя ця подорож є своєрідною ініціацією особистости в сучасному світі.

Починаючи тур з міст на заходу Україні і рухаючись на схід, можна побачити, окрім філософських пошуків, також і зростання автора, його зміни та переоцінку цінностей. Десь на морозній платформі між Чернівцями та Кам’янець-Подільським Тарнавський знову ставить питання собі: «Ти ж тепер, може, і не Макс. Ти тепер навіть не письменник – ти просто голос, загублений в дорозі… Хто ти, Максе Тарнавський? Ти слово, Максе, що їде із заходу на схід, аби прочитати себе» [1, с. 168 – 169].

Відтак письменник, що ніяк не зреагував на події на Майдані Незалежности, окупацію Криму та початок АТО, знайшов в собі мужність піти в армію напередодні Різдва: «Було тепло, і здавалося, що все йде не до Різдва, а до Вербної неділі і до Великодня. До днів великого чуда перемоги над смертю» [1, с. 292].

Подорож головного героя Україною – це шлях до себе та до подолання самотности в країні, що переживає збройну агресію. Кожне місто дало автору сили перебороти свої страхи. Спроба Л. Дереша у романі «Там, де вітер» дає змогу зрозуміти зв’язок між самотністю та вибором у житті дає змогу виявити, наскільки творча людина, залежна від суспільно-історичних обставин, здатна випробовувати в собі свої ціннісні ідеали та

скільки часу їй потрібно для того, щоб усвідомити всі внутрішні зміни у своєму мисленні.

Література

1. *Дереш Л.* Там, де вітер : роман. Львів: Видавництво Анетти Антоненко, 2021. 304 с.
2. *Міхта К*. Художнє моделювання образу митця в романі Любка Дереша «Там, де вітер». // *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Літературознавство.* 2022. № 2 (100). С. 87–108.
3. *Хамітов Н.* Самотність у людському бутті: досвід метаантропології ; 2-ге вид. перероб. та доп. Київ: КНТ, 2017. 370 с.

ЗМЕНШУВАЛЬНО-ПЕСТЛИВА ЛЕКСИКА В НАРОДНИХ ПІСНЯХ ПРО КОХАННЯ

Тетяна ГРАНАТ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник — ***Єлизавета Кісь***

Українська мова належить до тих мов, що мають багатий арсенал засобів емоційного вираження. Наявність емоційности у словах впливає на

читача, на його психологічний стан. Різновидом емоційно забарвленої лексики є зменшувально-пестливі слова, які активно вживаються в текстах українських народних пісень про кохання та створюють емоційно-оцінне підґрунтя для сприйняття пісенного твору.

Мета дослідження – проаналізувати зменшувально-пестливі слова в народних піснях про кохання з погляду семантико-словотвірних особливостей (на матеріалі збірника «Пісні кохання» О. Дея) [1];.

Продуктивним засобом творення демінутивів є суфіксація. Їй підлягають іменники, прикметники, прислівники, дієслова. У тому чи тому контексті пестливі суфікси можуть надавати слову відтінків здрібнілости, ніжности, іронічного звучання, актуалізують семантичний відтінок зневаги або сарказму.

У аналізованих творах виявлено 82 зменшувально-пестливих іменника, що охоплюють тематичну групу пісень про зустрічі та освідчення. Найбільш уживаним є іменник *дівчинонька*, який зафіксовано 11 раз. Наприклад:

Утратив я коня,

Втратив я сідельце,

Через тебе, ***дівчинонько,***

*Через твоє серце («*Де ти, хмелю, зимував?» [1, с.35]).

Серед опрацьованих іменників можемо виокремити **власні імена людей** (*Марусенька*, *Іванцьо)*, **назви осіб** (*паняночка, дівчинонька, удівонька),* **назви птахів** *(зозуленька, голубка, горобейко),* ***назви дерев*** *(яблонька, дубочок, березонька),* **назви на позначення кровної спорідненості** *(мамусенька, ненька, мамця),* **назви частин тіла** *(личенько, рученьки)* та ін.

Слід зауважити, що поширеними словотворчими засобами є суфікси **-оньк-** (*вдівонька, головонька, дівчинонька, розмовонька*) , **-еньк-** (*зозуленька, личенько, мамусенька, серденько),* ***-ок-*** *(барвіночок, віночок, дубочок, синочок),*
-к- *(голубка, личко)*.

Спостерігаємо, що зменшувально-пестливі слова можуть вживатися в переносному значенні. Наприклад, лексема *серденько* позначає ніжне, ласкаве звертання до дівчини:

Сонце низенько, вечір близенько,
Спішу до тебе, моє ***серденько****.*
Вийти не вийду, стати не стану,
Вишлю тобі сестру такую саму. («Сонце низенько, вечір близенько» [1, с.42]).

У піснях про кохання тематичної групи зустрічі та освідчення зафіксовано лише 9 зменшувально-пестливі прикметників. Часто вживаним є прикметник *молоденькая*:

Ой вишенько, черешенько,
Чом ягід не родиш?
Ой дівчино ***молоденькая****,*
Чом гулять не ходиш? («Ой у полі з березоньки» [1, с. 28]).

У прикметниках виокремлюємо **назви кольорів** (*зелененький, біленький, чорненький),* **назви почуттів** *(раденька),* **ознак за певними рисами** *(миленький, молоденька).* Такі прикметники характеризують як осіб чоловічої статі, так і жіночої.

Отже, зменшувально-пестлива лексика використовується в народних піснях про кохання з метою налаштування на певний ліричний лад, змалювання почуттів, пов’язаних з коханням. У таких піснях поширені іменники та прикметники, утворені за допомогою суфіксів модифікаційної семантики.

Література

1. Пісні кохання / упоряд., вступ. ст. та прим. О. І. Дея ; відп. ред. Д. В. Павличко ; грав. В. Є. Перевальського]. – Київ: Дніпро, 1986. – 366 с.
2. Полюга Л. М. Словник українських морфем : близько 40 000 слів / Л. М. Полюга. – Львів: Світ, 2001. – 446 с.

НАЗВИ СПОРІДНЕНОСТИ І СВОЯЦТВА У БОЙКІВСЬКОМУ ГОВОРІ

Катерина ГРЕМ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник — ***Єлизавета Кісь***

Назви спорідненості та свояцтва належать до питомої української лексики, що активно побутує у вжитку будь-якого носія, бо ця лексико-семантична група виступає як альтернатива власним іменам у процесі комунікації, дає змогу пізнати культуру і традиції народу. Кожен з архаїчних діалектів української мови має розвинуту систему назв на позначення родинних зв'язків, яку літературна мова увібрала лише частково, тому дослідження назв спорідненості та свояцтва в бойківському говорі є актуальним.

Мета дослідження – здійснити лексико-семантичний аналіз назв спорідненості і свояцтва в бойківському говорі (на матеріалі "Словника бойківських говірок" М. Онишкевича) [1].

Термін «спорідненість» використовують на позначення стосунків між родичами на основі кровних зв'язків, а термін «свояцтво» позначає стосунки, які виникають у результаті одруження чоловіка та жінки з різних родин (чоловіка з кровними родичами дружини та навпаки).

У дослідженні ми послуговуємось класифікацією назв спорідненості і свояцтва, наведеною в праці А. Бурячка [2]

У «Словнику бойківських говірок» М. Онишкевича виявлено дев'яносто п'ять одиниць на позначення назв спорідненості. Найбільше зафіксовано назв спорідненості по прямій лінії першого ступеня, у якій виокремлюємо повну спорідненість (*батько', та'то, оти'ць, ма'ти, ма'тка, син, до'ньця*) та неповну спорідненість (*віччи'м, ма'чоха, вихова'нок, ді'вир, па'сербиця*). Менше назв фіксуємо по прямій лінії третього і дальших ступенів (*уну'к, платі'нка, хусцянка, пра'нук*), а також по бокових лініях (*брат, брата'нич, стрик, у'йко, віду'йчаник*).

Простежуємо чимало синонімів до літературних назв. Наприклад, до літературного слова «дідо» у бойківському діалекті зафіксовані такі відповідники: *ті'до, дід, дідуси'йко, діду'х, старух, старцу'н*. Розгалужена синонімія назв спорідненості переконує в багатстві бойківського говору.

У «Словнику бойківських говірок» М. Онишкевича виявлено двадцять шість одиниць на позначення назв свояцтва. Найбільше зафіксовано назв свояцтва, що виражають відносини між чоловіком, з одного боку, і дружиною та її родичами, з другого боку (*женюх, зєтєчко, зови'ця, тисьць, ти'ща, свість, шва'гер*). Порівняно менше одиниць виявляємо у назвах, що виражають відносини свояцтва між дружиною і чоловіком та його родичами (*жо'на, нарече'на, неві'сниця, свекра'*) і у назвах, що виражають відносини свояцтва між батьками одружених, між зятями та між невістками (*сват, сва'тойки, свату'нця*).

У лексико-семантичній групі «назви спорідненості та свояцтва» виявлено лексику з конотативними відтінками значень (пестливости, зневажливости та ін.). Наприклад, *брат – браток* [зневажл.] – *братюк і братюх* [фам.], *мама – мать* [лайл.]. Цікавою є назва *суксири'нда* – так бойки лайливо називають доньку. Важливо, що згрубілі, лайливі і фамільярні відповідники трапляються лише у назвах спорідненості. Пестливі відповідники притаманні назвам спорідненості (*си'нойко, дідуси'йко, небожа', небожа'тко, систрі'чийка, сестричка*), у назвах свояцтва виявлено лише одну пестливу форму (*невістя*). Лексема *мамка* – це пестливий відповідник до слова *мама*, а не зневажливий, як може видатися на перший погляд.

Фіксуємо фонетичні варіанти деяких назв. До прикладу, на позначення батька матері або батька можемо вживати лексему *дідо* або *гідо* (тут відбувається чергування звуків [д] - [г]). На позначення внука або внучки лексему *онук, онука* і *унук* (де на початку слова маємо чергування звуків [о] - [у]). Щоправда, такі паралельні форми трапляються лише у назвах спорідненості по прямій лінії другого ступеня. Тому бачимо, що різні варіанти назв побутують і у самих говірках діалекту.

Отже, лексико-семантична група «назви спорідненості та свояцтва» вирізняється давністю походження та своєю стійкістю, тому привертає увагу багатьох дослідників. Характерними рисами лексем на позначення родинних стосунків у бойківському діалекті є наближення (е^{и}, и^{е}), фонема /и/ часто має позиційно-комбінаторний вияв [ы], що іноді вимовляється з наближенням до [о] *діды^{о}* , динамічний наголос, багата синонімія літературних назв, суфікс -ойк-, яким творимо пестливі форми *татойко, мамойка, синойко*, конотативні відтінки значень, фонетичні варіанти у різних говірках діалекту.

Література

1. Словник бойківських говірок: [у 2 ч.] / М. Й. Онишкевич ; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. - Київ : Наук. думка, 1984.

2. Бурячок А. А. Назви спорідненості і свояцтва в українській мові / А. А. Бурячок. – К. : Вид. АН УССР, 1961.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТОПОНІМІВ ПРЕФЕКТУРИ ОКІНАВА

Максим ГРЕХ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник — ***Олена Горошкевич***

Дослідження топоніміки є одним з актуальних напрямів у сучасному мовознавстві, адже саме топоніми, за умовою наукового підходу до їх вивчення, спроможні донести безліч інформації про минулі епохи людства та особливості світосприйняття населення. У різні періоди своєї історії Японія зазнала впливу китайської, індійської, а пізніше й європейської традицій. Однак топоніміка Японії розвивалася самостійно і має цілу низку специфічних особливостей.

Моя наукова робота присвячена аналізу структурно-семантичних та етимологічних особливостей топонімів префектури Окінава. У цій префектурі знаходиться 41 населений пункт, котрий за японською адміністративною класифікацією є або містом «市», або містечком «町», або селом «村».

Проілюструємо алгоритм нашого аналізу кількома прикладами.

Міста 市郡(11市）

Наха那覇市

Етимологія: Етимологія назви найбільшого міста префектури Окінава остаточно не визначена. Існує кілька теорій походження назви.

За однією з них, відповідно до Іросецуден (збірки усних легенд островів Рюкю), назва «Наха» походить від його початкової назви «Наба», яка була назвою великого грибоподібного каменю в місті. «Наба» — це західнояпонське та рюкюське слово, що означає «гриб». Поступово камінь стесався та пішов під землю, а вимова назви та ієрогліфи, якими ця назва записується, поступово змінилися.

На думку інших дослідників, що назва «Наха» походить від 魚場 [наха], що означає рибальське місце. Таке пояснення знаходимо на веб-сайті міста Наха як теорія, запропонована Іха Фую.

Структурно-семантичні особливості: Графічний вигляд топоніма несе лишень фонетичну роль, а окремі його компоненти не мають семантичної кореляції із етимологією назви міста. [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**]

Наводимо також аналіз топоніма на прикладі села Кітадайто повіту Шімаджірі.

Кітадайто

北大東村

Цей населений пункт є супутником населеного пункту Мінамідайто. Його етимологія та структурно-семантичні особливості повністю збігаються.

Етимологія: Назва села походить від твірного елемента «**大東**», що означає «Далекий Схід». Кітадайто є селом на однойменному острові, котре було заселено лишень в кінці 19 століття та є супутником острова Мінамідайто (мінамі – південь; кіта – північ») Острови Дайто були так названі через географічну віддаль в напрямку сходу не лишень від чотирьох найбільших японських островів, а й від острова Окінава.

Структурно-семантичні особливості: Структура топоніма є наступна: приєднання до вже існуючої назви островів Дайто сторону світу «**北**» (північ). Ієрогліф «**北**» читається за кунним читанням [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**].

Проведене дослідження етимології та структурно-семантичних особливостей топонімів префектури Окінава дозволяє зробити певні висновки:

Левова частка топонімів є рюкюського походження, котрі по досі зберігають свою унікальну та відмінну від японської мови структуру, а деякі піддалися японізації (фонетичної або смислової). Лишень мізерна частка населених пунктів є суто японського походження. Тим не менш, визначати точну кількість топонімів того чи іншого походження неможливо через неточність та неоднозначність етимології деяких населених пунктів. Через схожість японської мови із рюкюською, мовне походження деяких топонімів є дискусійним.

У топонімах рюкюського походження компонентні ієрогліфи виконують як правило фонетичну роль та не містять смислового значення. Семантична невідповідність етимології із графемою (канджі) спричинено кількома чинниками. Одним з них є різниця лексичного вмісту японської та рюкюської мов. Інша причина випливає із першої: через різницю лексичного складу мов, виникає проблема передачі топоніма

рюкюського походження японськими ієрогліфами. Відтак, задля графічної передачі того чи іншого населеного пункту використовуються ієрогліфи, підібрані фонетично. Чим старіший населений пункт, тим важче дослідити його походження. Крім того, складність дослідження топоніміки пояснюють такими причинами:

- Лінгвістичну близькість японської та рюкюської мови, через що компоненти топоніма, котрі виходять із його походження, фонетично та семантично збігаються у двох мовах;
- Японізацію деяких топонімів, факт котрого у свій час не було історично чи документально зареєстровано;
- Переплетеність першої та другої причини

«НІ, МІЙ УЧИТЕЛЮ ТА ДРУЖЕ…»: ПОЕТИЧНА ПОЛЕМІКА ІВАНА ФРАНКА ТА МИКОЛИ ВОРОНОГО

Мар'яна ГУЛЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Василь Будний***

Позитивістичний утилітаризм, що панував у другій половині XIX століття, трактував мистецтво як інструмент для досягнення суспільних цілей. Вважалося, що «кожна річ, література чи наука, лиш настільки має правдивої вартості, наскільки може принести практичний пожиток» [2, с. 229]. Однак на зламі XIX та XX століть серед представників європейського і, зокрема, українського письменства поширились модерністичні настрої: мистецтво є самоцінністю, бо виконує власну, естетичну місію. Власне, одним із перших, хто наважився відкрито заявити гасла естетизму, був Микола Вороний. 1901 року він опублікував у «Літературно-науковому віснику» славнозвісну «Відозву», закликавши усіх охочих до створення альманаху, який би відмежував українську літературу від заангажованості й освіжив її сучасними європейськими віяннями.

Ідеї М. Вороного не були радикальними. Він прагнув запровадити нове, не пориваючи зі старим. Проте такі настанови насторожили багатьох митців, зокрема Івана Франка. В поезії «Миколі Вороному» (посвята до поеми «Лісова ідилія») він застеріг Вороного перед захопленням гаслами модерністів. Назвавши поета «друзякою давнім, ідеалістом непоправним» [1, с. 1], Франко різко відреагував на «Відозву» і проголосив, що естетичні заклики, що містяться у ній, не відповідають потребам реального життя. На думку великого Каменяра, поезія – це насамперед зброя, за допомогою якої можна робити корисні речі – висвітлювати різні суспільні проблеми, відтворювати дійсність, що вирує навколо, виховувати і надихати сучасників.

Вороний був учнем Франка, поважав його, захоплювався його творчістю та інтелектом, але тим не менш, вирішив не мовчати і підхопив полемічний виклик. У відповідь на посвяту до «Лісової ідилії» він опублікував поетичне послання «Іванові Франкові», дібравши надзвичайно промовистий епіграф – афористичне висловлення Шарля Бодлера: «Предметом поезії є не дійсність, а вона сама» [1, с. 4]. Впродовж усього віршованого послання простежується тверда позиція митця: настав час модернізації

мистецтва, потрібно відкинути усі шаблони, а найголовніше – перестати натуралістично й тенденційно висвітлювати у поезіях актуальну, але минущу політичну проблематику, а писати оригінальні твори, звернувши особливу увагу на філософський та естетичний їхні аспекти. На переконання М. Вороного, болючі проблеми суспільства не вирішити «паперовими мечами». Завдання мистецтва – звільнити душу, закуту в пута брудної буденщини, і наснажувати її красою. Мистецькі твори повинні бути високохудожніми і вабити читача містичним забарвленням та волелюбним духом. Наприкінці свого послання Микола Вороний зазначає, що його кредо – йти за віком, усебічно розвиватися і плекати поезію, якій ніхто не має права вказувати напрям розвитку.

Підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що ідейний двобій І. Франка, який обстоював «огонь в одежі слова», і М. Вороного з його гаслом мистецького індивідуалізму, став небуденною подією в історії українського письменства, яка розширила його світоглядні обрії. Обидва сперечальники вели поетичну дискусію вишукано та витончено. Франко близько до серця сприйняв заклик «чистого мистецтва», водночас вказавши на актуальні потреби суспільного життя, а Микола Вороний, не заперечуючи громадянського обов'язку митця, твердо відстоював модернізацію та європеїзацію української літератури. Він став проповідником «чистого мистецтва» та «мистецтва для мистецтва», що, можна сказати, позитивно відобразилось на тодішньому стані українського письменства, збагативши його новими свіжими образами, мотивами, символами.

Література

1. Вороний М. К. З-над хмар і з долин. Одеса, 1903. 260 с.
2. Кобринська Н. І. Вибрані твори / упоряд., підгот. текстів, вступ. ст. й приміт. І. О. Денисюка та К. А. Кріль. Київ: Дніпро, 1980. 446 с.

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ У ТВОРЧОСТІ БОГДАНА КОЛОМІЙЧУКА

Ольга ГУМЕНЮК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лілія Яремко***

Багатьох літературознавців цікавить, що впливає на популярність детективу. Виділяють шпигунський або конспірологічний, “крутий детектив”, “чорний роман” або нуар, іронічний детектив, постмодерний, історичний. Серед “гібридних” жанрів – арт-детектив, містичний детектив, ретро-детектив тощо. На думку деяких дослідників, основною ознакою історичного детективу є те, що злочин відбувся в минулому, або ж у теперішньому розглядають давні кримінальні дії. Інші ж вважають, що обов’язковою умовою історичного детективу є наявність історичних осіб. Можна виділити такі риси як створення ілюзії реальності (за визначенням Джона Скеггза), спроба переконати читачів, що вони справді перебувають у той період, коли відбуваються події, велику роль відіграє сетінг, увага зосереджена на образі не так монархів, як пересічних людей, присутній ефект ескапізму, пошук відповідей на запитання, які відлунюють у теперішньому. У збірці Коломійчука “В’язниця душ” описані події 1902-1903рр. Можемо зробити висновки, що русини не мали можливості обіймати високі посади: “Губернатор уже давно вимагає, щоб тутешньою поліцією керували виключно поляки, і Відень його слухає. Мене, австріяка, давно б уже змістили, але я маю впливових польських друзів.” [1, 16, ? сторінка] Можна побачити, що Шехтель, шеф, часто в гніві використовує фрази німецькою мовою, комісар Міллер говорив польською з дещо помітним німецьким акцентом, що свідчить про контроль над етнічним населенням. Автор вказує на прикметні риси в одязі як “розстебнутий, дещо забрьоханий вуличною гразюкою плащ. В руках- капелюх і мокра парасолька” чи “молода жінка в елегантному taylor suit, капелюшкові, що відкидав тінь на її гарне обличчя, і сумочкою-ридикюлем в руках.” Показує побут, транспорт, харчування героїв “міцна чорнюща кава з цинамоном заспокоїла нарешті непокірні флячки всередині”, “здавалось, не було місця на чималому Ринку, де б не пропонували різдвяні пампухи, калачики, кольорові лизаки, пиво та глінтвейн.” Насправді, Львів не є центральним образом у творі, а тільки тлом, яке служить для розвитку подій. Автор

показує, що Галичина була не тільки культурним, а й промисловим центром (Борислав, Дрогобич). Для створення атмосфери використано й елементи нуару. Головний герой Вістович зображений нещасливим чоловіком, якому "від прогулянки поміж старезними деревами і випитого алкоголю ставало краще", "як завжди, п'яний і принижений, він шукав утіхи в Бейли", яка кардинально відрізнялась від його дружини і була єврейкою, а "пані Вістович недолюблювала євреїв", а потім і в Янці Циновській. Львів показаний не як туристичне місто, а тьмяним та дощовим, де часто зривається пронизливий вітер. Також особливістю нуару є те, що оповідь ведеться від імені жертви. Так, у книзі "Небо над Віднем" можна простежити думки другорядних героїв. Коломійчук вкраплює й фантастичні елементи. У "В'язниці душ" зображено, як на горищі в Тадея Курки не могли заспокоїтись мертві душі, поки Вістович не поставив у кишеню справжні гроші, а забрав старовинну монету, а також описано, як медіум викрадав душі грішників, коли ті були на межі життя та смерті. А в "Ніхто із Данціга" описано полювання на скандинавських упирів, які мають людські звички, але самі випивають життєві соки з людей. Як зазначав Кріс Болдик: " Для отримання готичного ефекту розповідь має поєднувати моторошне відчуття спадковості в часі з почуттям клаустрофобії, яку породжує замкнутість у просторі, - так, щоб ці два виміри посилювали один одного, створюючи враження хворобливого занурення в стихію розпаду". ? покликання Відчуття страху зароджується, коли Вістович прямує у темне підземелля, де його супроводжує приглушені звуки та гарячий шепіт, що навіть був гучніший, ніж шурхіт щурів. Також готичність проявляється в епізоді, коли поліцейські сам на сам опинились з упирями в будинку, і постріли не допомагали побороти драугрів, поки простір кімнати не перетворився на "пекельний вертеп". У книзі "В'язниця душ" на відміну від "Небо над Віднем" є наявні риси авантюрного роману, так як повісті є окремі й не залежать одна від одної, а в іншій збірці вони взаємопов'язані. Головним завданням автора є зробити читача учасником подій, тому твір не несе моралізаторського змісту. У книзі "Небо над Віднем" простежуються ознаки шпигунського роману, адже тут ми бачимо злочин проти держави(коли шпигун вербував комісара, то пропонував допомогти розкрити злочин, а злочинцем виявилась шпигунська агентка).

Отже, Богдан Коломійчук цікавий як автор тим, що варіює детективний жанр, додаючи різні елементи інших формул та жанрів. У нього можна знайти готичні, елементи, елементи авантюрної історії, нуару, шпигунського роману.

Література

1. “В’язниця душ” Б. Коломійчук - Фоліо, 2015. – 220 с.
2. “Небо над Віднем” Б. Коломійчук- Х.: Фоліо, 2015.

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК КЕЛТІК-РОКУ В ІРЛАНДІЇ У XX СТОЛІТТІ

Володимир ГУСЄВ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – ***Віктор Пилипенко***

Келтік-рок виник в 70-х роках минулого століття, спершу з англійського фолк-року. Щодо першого використання назви «келтік рок», то вперше її вжив шотландський співак Донован. На його альбомі, що мав назву «Open road» була пісня під назвою «Celtic-rock». Хоча артист був першим хто вжив цю назву для жанру, але його не можна назвати явним першовідкривачем, оскільки в його пісні відсутні елементи келтік-року.

Аби чітко розуміти, яку пісню можна віднести до келтік-року, потрібно визначити характерні риси жанру. Насамперед окрім класичних характеристик року, в піснях келтік-року присутні традиційні народні інструменти кельтських народів, наприклад: волинка, скрипка, акордеон та ін. Також характерними рисами жанру є весела манера виконання, текст в якому присутні кельтські теми, наприклад образи з міфології, або згадки певних історичних подій.

Як не дивно, келтік-рок розвивався на островах. Найбільший розвиток жанру був у Ірландії. Така ситуація була викликана тим, що початок другої половини XX століття характеризувався для Ірландії розвитком традиційної музики в популярній культурі. На той час існувала велика кількість музикантів, що виконували народну та традиційну музику, яка мала всі музичні інструменти та манеру виконання. Першим гуртом, що почав виконувати пісні в яких можна прослідкувати кельтські народні мотиви був Thin Lizzy, їхнім синглом, який подарував їм популярність був «Whisky in the Jar». Попри те, що у цій пісні немає жодних народних інструментів кельтських народів, а переважає в ньому звичайна електрона гітара та барабани, ця пісня є рок-версією традиційної Ірландської пісні. ЇЇ випуск заклав фундамент для подальшого розвитку келтік-року як окремого від фолк-року. У 1976 році цей гурт випустив новий альбом, що «Jailbreak», цей альбом також важко назвати тим, що відповідає «вимогам» келтік-року, проте поодинокі елементи, що відповідають жанру присутні.

Першою по справжньому келтік-рок групою була Horslips. Їхня музика повністю просякнута образами з ірландської міфології, багато пісень мають характерні лише для

цього жанру інструменти та мотиви. Альбом, що називається «The Book Of Invasions» містить пісні, які цілком можна вважати класикою жанру та вважати першими у своєму роді. Аналізуючи його, можна почути велику кількість посилань на кельтську міфологію, прослідкувати велику кількість образів та найголовніше – почути народні інструменти кельтських народів. Окрім переліченого ця група важлива для історії келтік-року тим, що її учасники змогли досягти успіху, і отримати світову популярність при тому не покинувши межі Ірландії. Проглядаючи творчість цього гурту та наступних, що з'явилися після нього та навіть в сучасності, можна чітко простежити вплив Horslips'у на велику кількість гуртів цього жанру.

Важливим та останнім етапом формування келтік-року в Ірландії було створення нового покоління електронного звуку. Гуртом, що приніс новизну у звучання в Ірландії був – Clannad. У 1973 році вони дебютували з альбомом під назвою «Magical ring». Він характеризується відсутністю класичних та звичних вуху слухачів келтік-року народних інструментів. Кожна пісня містить кельтські мотиви у своїх мелодіях та деякі вставки традиційних інструментів. Окремо хочеться виділити трек під назвою «Passing Time», він особливий тим, що у ньому на відміну від інших найбільше присутні класичні інструменти та мелодії. Загалом, цей гурт важливий для історії розвитку жанру тим, що вони задали нові особливості для нього та розширили його рамки. Раніше «справжнім» представником келтік-року вважався той гурт, який використовував класичний набір інструментів та тематику текстів, то Clannad дали нове життя пісням, відійшовши від встановлених «стандартів» написання тексту. Наприклад у пісні «Tower Hill» присутні музичні елементи келтік-року, а саме мелодії інструментів, проте текст пісні немає жодного відношення до жанру, у ньому відсутні навіть мінімальні згадки кельтської культури, міфології та інших елементів які є у Horslips та багато інших гуртів того часу.

Отже, Ірландія стала тим місцем де зародився жанр та створив стандарти, яких дотримувалися в інших країнах впродовж багатьох років та рівнялися на першовідкривачі келтік-року. Згодом ця країна стане певним місцем збору багатьох представників різних гуртів, і розвине власну сцену.

Література

1. Bevor Sie zu YouTube weitergehen [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/playlist?list=PLJFGwsDJw0Yw2eOva8Efl7ajG3gjZ3qhV (дата звернення: 02.05.2023). – Назва з екрана.
2. NEA ZIXNH. Thin Lizzy - Whiskey In The Jar 1973 Video Sound HQ [Електронний ресурс], 2014 / NEA ZIXNH // YouTube. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=6WDSY8Kaf6o (дата звернення: 02.05.2023). – Назва з екрана.
3. R 601. Horslips...The Book Of Invasions...Full Album [Електронний ресурс], 2012 / R 601 // YouTube. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=a2MFfAo98KY (дата звернення: 03.05.2023). – Назва з екрана.

УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР КУЛЬТУРНОГО КОЛОНІАЛІЗМУ

Владислава ДАНИЛІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Оксана Дарморіз***

Причиною виникнення постколоніального дискурсу в Україні була необхідність осмислити її колоніальне становище в складі кількох імперій та Радянського Союзу – тоталітарної держави, яка продовжувала колоніальну політику Російської Імперії. Едвард Саїд наголошує на двох аспектах постколоніальної критики: колоніальному дискурсі як певній формі імперського впливу на так звані «малі» культури та антиколоніальному, який відображає стратегію протистояння тиску домінуючої культури.

Олександр Кирильчук у своїй праці «Територія уявного: репрезентація історичного минулого в польській та українській белетристиці кінця XIX століття» розглядає поняття культурного колоніалізму. Він описує його як певне явище, що вибудовує структури осмислення «залежних» народів, їхнього культурного життя, що часто набувають форми певного опозиційного протистояння «вищості» колонізатора і його політичної, економічної чи мистецької сфер над «нижчістю», периферійністю буття колонізованого[2]. Марко Павлишин у своїй праці «Козаки в Ямайці» пропонує розглядати колоніалізм, як певну ідеологію. Культурний колоніалізм створює певні ієрархії цінностей, що надають більшої ваги культурі колонізатора, тобто культурні діячі домінатора стають культурними іконами в інших, поневолених, країнах. Бути дотичним до цієї культури чи культурної інституції для представника колонізованого народу стає не лише вигідним, але й престижним, вказує на успішність. Також культурний колоніалізм поширює міф про так звану «універсальність» культури колонізатора, з якою начебто контрастує місцева заідеологізованість колонізованого. Тобто нація, яка є домінуючою, постає вище ідей національності чи ідеології націоналізму, вона не підкреслює, а іноді і уникає символів своєї національності[5].

Тут варто погодитися з обома дослідниками, враховуючи ту думку, що колонізатори завше привласнюють багатство культури колонізованого собі, використовують і подають його як власне досягнення. Культура колонізованого не може бути визнаною

самостійною, вона завжди буде подаватися через призму колонізатора, висвітлюватись як певна несамостійна частина, яка не може існувати без «вищої» культури, що є її покровителем. На мій погляд, колоніалізм – це не тільки ідеологія чи насадження власних ідей на теренах колонізованої території, це також насадження власної культури, мови, цінностей «вищого» народу з метою стерти корінну націю, її історію, мову і культуру.

Це ми можемо побачити і в Україні періоду СРСР. «Розстріляне відродження», Голодомор, полювання КГБ на дисидентів показують не тільки бажання використовувати українську культуру у власних цілях, але й спроби знищити її ідентичність і самобутність. Вікторія Левченко у статті «Особистісна ідентичність у процесі адаптації в ситуації життєвих змін» називає ідентичністю усвідомлення самототожності й цілісності власної особистості. В онтогенезі формування особистісної ідентичності передує дія певного механізму ідентифікації, тобто процес ідентифікації створює умови для усвідомлення. власної ідентичності [4]. Гузьман Олена в своїй праці «Національна ідентичність як соціокультурний феномен» зазначає, що національна ідентичність належить до розряду соціально-політичних, які є зорієнтованими на вироблення певних еталонів етносоціальної, політичної поведінки. Національна ідентичність спирається на культурні й громадсько-політичні традиції, інтереси. Тобто не є якоюсь природною (тобто вродженою) рисою народу, вона здобувається в результаті суспільного виховання і у поєднанні з етнічною ідентичністю може перетворитися у рушійну силу суспільно-політичних перетворень[1].

Ще одним проявом колонізації з боку СРСР було і впровадження «новомови», тобто фактично витіснення з медіа і журналістських матеріалів всіх слів, що якимось чином могли показувати українськість. Таку думку висловив Юрій Колісник у своїй праці «Визначальний вплив монопартійності СРСР на характер і зміст періодичних видань». Тобто фактично прикметник «український» був замінений словами «радянський», на кшталт: «радянський народ», «радянські люди». Таким чином відсутність цього слова в публічній площині зумовлювала також те, що його відображення зникало у національній психології, а пізніше зникав і образ самостійної України[3].

Культурний колоніалізм передбачав також і використання певних «совєтивізмів», що були покликані підсилити асимілятивність неросійського населення Радянського Союзу. Для нівелювання національної ідентичності використовувалися і певні

риторичні фігури, такі як дружба народів або ж сім'я братів-народів. Всі ці дії були покликані асимілювати культуру інших національностей, таким чином привласнивши її собі і створивши «велику російську культуру». Будь-які досягнення українських науковців, музикантів чи інших діячів культури не становили собою українського національного досягнення, а лише досягнення Радянського Союзу, оскільки будь-яка людина, що проживала на його території, незалежно від того, якої вона була національності формувала собою єдину «радянську людину».

Отже, культурний колоніалізм в Україні був пов'язаним з нівелюванням національної ідентичності, її асиміляцією та віднесенням до сфери маргінального. Колоніалізм передбачав закріплення уявлень, що культура поневолених народів (зокрема українського) повинна була проходити до зовнішнього спостерігача через призму домінантів (або ж «вищої» культури) і ніколи не могла поставати як самостійна одиниця.

Література

1.Гузьман О. А. Національна ідентичність як соціокультурний феномен, с.4 URL: https://dspace.univd.edu.ua

2. Кирильчук О. Територія уявного: репрезентація історичного минулого в польській та українській белетристиці кінця XIX століття / О. Кирильчук // Слово і час. - 2013. - № 10. - С. 14- 22.

3. Колісник, Ю. Визначальний вплив монопартійності СРСР на характер і зміст періодичних видань. Вісник Черкаського університету. Філологічні науки, 2004. Вип. 58, 163

4. Левченко В. Особистісна ідентичність у процесі адаптації в ситуації життєвих змін, с.7 URL: https://lib.iitta.gov.ua

5. Павлишин М. Козаки в Ямайці: постколоніяльні риси в сучасній українській культурі, с.2 URL: https://chtyvo.org.ua

ІЛЮЗІЯ СВОБОДИ ВОЛІ: ОБМЕЖЕНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО ВИБОРУ

Станіслав ДАНИЛЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лідія Сафонік***

Питання свободи волі поставало ще перед філософами від древнього Китаю та античності аж до сьогодні. У філософії існують різні підходи до питання наявності в людини свободи вибору: *детермінізм, інкомпатибілізм, компатибілізм,*

Детермінізм (лат. *determinatus* — «визначений», «обмежений») – філософська концепція, що стверджує повну визначеність та передбачуваність світу, явищ, психіки людини та її вчинків внаслідок причинно-наслідкових зв'язків. З-поміж детерміністського розуміння свободи волі можна виокремити: логічний, фізичний, теологічний, ментальний, етичний та інші. Логічний детермінізм ґрунтується на тому, що усі твердження про майбутнє, минуле чи теперішнє є або істина, або хибні. Відповідно свобода волі неможлива. Фізичний детермінізм твердить про те, що все зумовлено законами природи, минулим та теперішнім. Теологічний говорить про те, що існує Бог, який вирішує все, що відбувається та відбудеться з людьми.

Компатибілізм – вчення яке наголошує на ідею, що свобода волі можлива в детермінованому світі. Відповідно свобода волі сумісна з детермінізмом. Артур Шопенгауер писав: «Людина може робити те, що вона бажає, але не може бажати, що вона бажає». Компатибіліст може діяти вільно, коли ця дія буде результатом його власної волі, тому що в такому випадку він міг чинити іншим чином. Детермінізм не має жодного значення, бо тільки вибір людини, вчинок особистості та їх наслідки мають значення.

Інкомпатибілізм або так званий «жорсткий детермінізм» - протилежна позиція до компатибілістів, яка приймає існування детермінізму та не визнає існування свободи волі. Один із традиційних аргументів інкомпатибілістів є визначеність вчинків людей та їхня подібність на механічних заводних іграшок із наперед визначеним набором дій. Якби людина була першопричиною своїх дій то вона б не існувала, бо ця першопричина має на увазі її абсолютну незалежність від будь-яких чинників. В такому випадку людина є причиною своїх дій. Якщо вірити детермінізму, то всі дії та вчинки людей

зумовлені якимись зовнішніми чинниками, непідвладними людині. І тоді виникає протиріччя, бо якщо причини дій людини знаходяться поза нею чи поза її свідомістю то вона не може бути їх причиною.

Читаючи британського психолога Брюса Худа, професора Брістольського університету, зокрема книгу «Ілюзія «Я»» можна визначити його як прихильника біологічного (нейронного) інкомпатибілізму, коли всі вчинки, дії та «воля» залежать від мозку людини, його нейронних зв'язків, психічного стану людини тощо.

Візьмемо наприклад ситуацію, яку наводить Брюс Худ. Влітку 1966 року колишній піхотинець здійснив 150 вистрілів з даху Техаського університету внаслідок чого убив 14 осіб та 32 поранив. В передсмертній записці він розповів, що став за собою помічати надмірні приступи агресії та жорстокості. Також він просив зробити розтин, щоб виявити якісь фізичні вади чи причини такої поведінки, бо він розумів, що з ним щось не так. Розтин показав, що в зоні мигдалевидного тіла (структура в мозку пов'язана з емоційною поведінкою) в чоловіка була пухлина. Ймовірно вона була причиною його надмірної агресії. У такому випадку: Чи була у цього чоловіка воля вибору?

Ми вважаємо, що наші дії та вчинки є непередбачуваними та наслідками нашої власної волі. Проте наша наче незалежна свідомість повністю залежить від нашого мозку.

Можна вважати, що всі речення та думки, що були записані вище, це є результатом моєї волі. Я думав, що хочу сказати та як. Немає сумніву, що це наслідок мого вибору. І, мабуть, було б дивно в цьому випадку заперечувати свободу моєї волі – проте усе це не так.

Будь-який вибір, вчинок, дія є сукупністю величезної кількості прихованих факторів: від певних генетичних особливостей до життєвого досвіду та конкретних обставин. «Всі ці фактори огортаються патернами нейронної активності в мозку. Це матриця нейронних клітин, що передають сигнали по всій нервовій системі» [1, с.151].

Змусивши відчути безпорадність у відсутності свободи вибору Брюс Худ згадує, про можливу розраду та вихід з «безвиході». Квантова фізика та її закони кардинально відрізняються від законів фізики макросвіту. Кварки знаходяться на менш ніж атомному рівні, елементи тут можуть виникати та зникати, перебувати одночасно в двох місцях. Відповідно на квантовому рівні відсутня передвизначеність. Та все ж «квант» не є панацеєю, бо нейронні процеси в мозку відбуваються на макро рівні.

Не варто впадати у відчай та відкидати свободу волі через суворий детермінізм. Теза про відсутність у людини свободи вибору дійсно демотивує та знецінює будь-яку дію. Проте, на мою думку, треба визнати, що з точки зору визначеності прорахувати все неможливо. Худ наводить приклад: «Це те саме, що футбольний матч. Ми враховуємо, що закони фізики керують рухом гравців та м'яча, але це не означає, що ми можемо хоч з якоюсь впевненістю передбачити, що випливе з руху гравців».[1, с.154].

Спираючись на дослідження Брюса Худа та свої власні думки, вважаю, що свобода волі у людини існує, проте вона є дуже обмеженою. Наші перебільшені уявлення про всемогутню людину та переоцінку розумових здатностей зумовлює викривлене сприйняття свободи волі та участі у виборі свідомості.

Література

1. *Брюс Худ*. Иллюзия «я», или Игры, в которые играет с нами мозг. Рябинина Ю., перевод на русский язык, 2015. М.: Издательство «Эксмо», 2015. — 440 с.
2. Сафонік, Лідія. Сучасні концепції у контексті дискусій щодо свободи волі / Л. Сафонік // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Феномен свободи у контексті духовних викликів XXI ст.». Львів, 24–25 травня 2019. С. 256–259.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІКТ

Лайма ДАУКШАС

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Ольга Караман***

Культура фахового мовлення є надважливим складником професійної культури фахівця, що визначає його професійність, конкурентоспроможність, здатність компетентно розв‘язувати поставлені завдання, вміння комунікувати та співпрацювати з людьми. Тобто, основним показником професійного зростання фахівця вважається високий рівень володіння культурою фахового мовлення, що виражається в правильності, точності, логічності, змістовності, доречності, виразності та чистоті мовлення.

Головні ознаки вияву культури фахового мовлення:

- ***нормативність***: дотримання правил усного та писемного мовлення;
- ***адекватність***: точність, ясність та зрозумілість висловлення***;***
- ***естетичність***: використання експресивно-стилістичних засобів мови, що забезпечують багатство та виразність мовлення;
- ***поліфункціональність***: забезпечення застосування мови у різних сферах життєдіяльності.

Водночас найважливішою та найстійкішою тенденцією світового освітнього процесу сьогодення є використання інформаційно-комунікаційних технологій. У процесі формування в майбутніх учителів української мови та літератури культури фахового мовлення можна використовувати різноманітні програмні продукти: від комп’ютерних програмних забезпечень до соціальних мереж в Інтернеті й застосунків у гаджетах.

ІКТ у процесі формування культури фахового мовлення розглядаємо як педагогічний засіб, основними перевагами якого є: індивідуалізація навчання, прискорене формування компетентностей, підвищення інтересу студентів до предмета вивчення, підвищення якості засвоєння матеріалу, уникнення суб’єктивності в оцінюванні..

Розглянемо використання таких програм, як Microsoft Office Power Point, Canva, Prezi, Google презентації, Slides тощо для створення презентацій. Окрім використання цих програм для вивчення/закріплення правил усного та писемного мовлення, студент має змогу проявити власні творчі здібності під час створення презентації. Розробляючи проєкт запропонованої теми, студент також вчиться шукати, аналізувати і добирати інформацію.

У процесі формування культури фахового мовлення майбутніх учителів української мови та літератури доцільно використовувати відео- та аудіоматеріали. Наприклад, послуговування відеолекціями, відеороликами, фільмами, подкастами або інтерв'ю для збагачення словникового запасу студентів. Також студентам доцільно пропонувати самостійно створювати відео-контент для таких сервісів, як Youtube, Instagram, Facebook, TikTok або створити подкаст про українську мову чи літературу. Відтак студент й оволодіває певними фаховими та загальнолюдськими компетентностями, і розвиває творче мислення.

Для формування правильності мовлення та засвоєння норм української літературної мови доречно використовувати тестові завдання в мережі Інтернет. З-поміж цікавих та зручних платформ із тестуваннями виокремимо такі: Google форми, Kahoot, Kialo, Quizziz та Quizlet. На означених платформах можна створювати не лише класичні різновиди тестування з одним варіантом відповіді, декількома варіантами відповідей та встановленням відповідностей, а й інтерактивні варіанти.

Розвиток інформаційних технологій, пандемія, війна та вимушена еміграція внесли корективи у спілкування між студентами. Більшість із них спілкується через соціальні мережі. Тому продуктивним засобом у формуванні культури фахового мовлення вважаємо використання соціальних мереж у процесі формування компетентностей. Як переконує практика, ефективними в освітньому процесі студентів є створення сторінок, фото- та відео-контенту для них. Соціальні мережі дають можливість створювати чати для спілкування та обміну думками, опитування, анкетування тощо, сприяють розвитку загальної та фахової культури мовлення. За таких умов соціальна мережа в процесі навчання виконує не лише інформаційну функцію, а й комунікативну.

Отже, застосовування засобів ІКТ на заняттях — обов'язковий складник формування культури фахового мовлення майбутніх учителів української мови та літератури. Під час розроблення змісту заняття із застосуванням ІКТ важливо враховувати дидактичну

доцільність, вікові та психологічні особливості студентів. Також необхідно розуміти, що наповнювати заняття лише засобами ІКТ недоцільно, адже інформаційні технології та комп'ютер не можуть стати стрижнем заняття. Проте доцільне використання інформаційно-комунікативних технологій сприяє підвищенню інтересу до предмета, індивідуалізації навчання, творчому підходу до виконання завдань та розвитку загальної та фахової компетентностей.

Література

1. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М. Фахова українська мова: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 272 с.
2. Культура української фахової мови. Види і жанри професійного спілкування / А. Л. Старунова // Література та культура Полісся. Серія: Філологічні науки. - 2018. - Вип. 93. - С. 118 — 124
3. Кучерук О. А. Використання ІКТ для формування фахових компетентностей у майбутніх учителів української мови і літератури / О. А. Кучерук, С. О. Караман, О. В. Караман, Н. М. Віннікова // Інформаційні технології і засоби навчання . – 2019. – Т. 71, № 3. – С. 196 - 214

ІНТЕРНЕТ-ПЛАТФОРМА «СЛОВОТВІР» І АНГЛІЗМИ: ПРИЙНЯТИ НЕ МОЖНА ВІДХИЛИТИ

Оксана ДАШЕВСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Уляна Добосевич***

Однією із невирішених проблем у контектсті сучасного стану української мови є стрімке поширення англізмів, а відтак постає питання в доцільності їх уживання на противагу питомим відповідникам.

З появою запозичень в українській мові дослідники (ще з XIX ст.) по-різному ставляться до їх активного вживання. Одні переконані, що англізми не становлять жодної небезпеки. Наприклад, П.Селігей зазначає, що англізми швидко пристосовуються до словотвірних та морфологічних законів української мови і не несуть загрози порушення її граматики [3]. По-іншому вважає В.Радчук. Він наголошує, що багато англізмів узагалі витісняє з нашого мовлення власне українську лексику і це вже є мовною агресією [2]. Такої ж думки дотримуються С.Соколова, І.Фаріон, які переконані, що вживання англізмів дуже часто є не вмотивованим, безпідставним і становить загрозу українській мові. О.Забужко ставиться до англізмів як до процесу, якого неможливо уникнути, тому, на питання, чи добре це, чи ні – вона не дає відповіді.

Проблему «перенаселення» сучасної української мови англізмами намагаються вирішити мовознавці та ентузіасти, які хочуть зберегти самобутність української мови. Прикладом цього є український сайт «Словотвір» [1], який послугував джерелом дослідження англізмів та їх питомих відповідників. Цей сайт був утворений у жовтні 2014 року, одним з керівників якого є кандидат філологічних наук, доцент катедри української мови ЛНУ імені І. Франка, Іван Ціхоцький. Засновником «Словотвору» є Михайло Свистун, ІТ-спеціаліст. Головним упорядником – Лев Лукомський. Основна мета – спроби пошукати альтернативу запозиченням серед питомої лексики або й утворити нові одиниці для заміщення англізмів. На сайті розміщено 8 800+ запозичень і 53 300+ перекладів. Платформа утворює процес пошуку, обговорення та підбору варіантів перекладу запозичень максимально доступним і простим.

Виокремлено найбільш уживані лексико-тематичні групи англізмів. Найактивніше застосовують новотвори тих лексико-семантичних груп, які мають дотичність до сфери комп'ютерної техніки й технологій (*акаунт, інтерфейс, провайдер*); відпочинку, розваг та спорту *(фол, спойлер, стретчинг)*; підприємницької діяльності *(офіс, менеджмент, стартап)*; індустрії моди *(дизайн, тренд, блейзер)*, тобто динамічних галузей суспільно-економічного розвитку.

Серед англізмів є такі, що семантично співвідносні із запозиченими і їх можна використовувати замість чужизмів, але трапляються і такі, семантика яких не співвідноситься із запозиченим словом, тому вони не можуть їх заміняти. До прикладу: українським відповідником до англізму *фейк* не може бути дібрана на інтернет-платформі «Словотвір» лексема *побрехенька*, оскільки значення цих слів є не співвідносним. Визначення англізму *фейк* за Кембриджським словником: *предмет, який виглядає справжнім або цінним, щоб ввести в оману людей.* Натомість значення українського відповідника *побрехенька* у Словнику української мови в 11-ти томах таке: *коротка розповідь анекдотичного або повчального характеру.* До того ж, в українському відповіднику є формант *-еньк*, який додає емоційності, тому використання цього слова, наприклад, в офіційно-діловому стилі є некоректним. Проте англізм *шоу* ми легко можемо замінити українським відповідником *вистава* без зміни його значення.

У цілому можна відзначити, що українська мова приймає безліч слів з інших мов. Це зумовлено взаємодією різних культур, модою на вживання іншомовних слів, прагненням уникнути полісемії та омонімії, потребою найменування нових явищ та предметів тощо. На мою думку, зараз домінує саме мода на вживання англізмів. Однак уживання чужизмів буде безпечним, якщо послуговуватися ними обдумано, а надмірне використання іншомовних слів може призвести до негативних наслідків.

Література

1. Онлайн-платформа «Словотвір» [Електронний ресурс]. URL: https://slovotvir.org.ua/

2. Радчук В.А. Мова в Україні: стан, функції, перспективи / В.А. Радчук // Мовознавство. - 2002. - № 2-3. - С. 39-45.

3. Селігей П.О. “Що нам робити із запозиченнями?” П.О.Селігей // Українська мова. - Ч.2. - 2007. - №4. - С.16-32.

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ В УКРАЇНСЬКІЙ КАЗЦІ

Богданна ДЕМЧИШИН

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лілія Яремко***

В українській народній казці важливими є жіночі образи. Лідія Дунаєвська усі образи у казці поділяла на добротворців, злотворців і знедолених. Образи жінок у переважній більшості були: позитивні герої (мати, сестра, принцеса, добра бабуся), є негативні(Баба Яга, відьма, мачуха) і знедолені (наречена, яку викрали, бідна невістка, пасербиця, мати, що бореться з хворобою). До групи знедолених переважно входять саме жіночі образи.

Образ матері. У казках мати могла бути покровителькою, зрадницею, відправником або злою мачухою. Зазвичай мати-зрадниця і мати-відправник поєднується в казках із своїм сином, а мати-покровителька з дочкою, так як і мачуха, у більшості зустрічається з пасербицею. Мати може діяти як напряму, так і втілюючись у що-небудь, наприклад, у якусь рослину чи тварину, оберігаючи дитину після своєї смерті.

Образ дружини. Вірна, зрадниця чи заклята дружина. Вірна дружина готова на все заради свого чоловіка, вона проходить певні випробування, готова на самопожертву заради чоловіка. Такі дружини зазвичай мають якусь особливість. Це або царева донька, чи дівчина з бідної сім'ї або сирітка, також може бути зовнішньо неприваблива дівчина. У казках де фігурує дружина-зрадниця, часто саме вона є причиною випробувань героя. Жінка або підставляє свого чоловіка, або цілеспрямовано хоче його вбити. У казках цього типу помітним є мотив помсти, де чоловік карає дружину за зраду насильними методами. Заклята дружина з'являється там де є свекруха, або де чоловік порушує якісь правила.

Молода дівчина. У казках найчастіше це - наречена, викрадена дівчина, сирітка або бабина дочка. Наречена зазвичай дівчина високого класу(дочка царя, князя, багатія), також вона завжди приваблива, красива і розумна. Бажана жінка, за яку борються. Але вона відмовляє, доки не з'явиться її суджений. Викрадена дівчина подібно має хороші якості і привабливу зовнішність, однак вона може бути й бідною. Часто саме вона допомагає головному герою побороти ворога. Образ сирітки і бабиної дочки можна

вважати антонімічними. Сирітка завжди ідеалізується. Їй не властиві якісь погані риси характеру, а навпаки поєднується все найкраще. Ця знедолена в результаті отримує все найкраще, життя налагоджується і «живе вона довго і щасливо». Бабина дочка – повна протилежність: лінива, черства, безсовісна. Зате у результаті її чекає покарання або смерть.

Маловживаний, але все ж існуючий образ Богородиці. Зазвичай зустрічаємо її в християнських казках, або казках-легендах.

Отже, в українських казках ми зустрічаємо різноманіття жіночих образів. Вони займають важливу роль, цими образами можна показати різні людські якості (добрі чи не дуже), ситуації які не можуть статися без присутності жінки. В основі казки повинна бути розповідь на підвалині реального життя, тому враховуючи важливість жінки у світі, бачимо її важливість і значну участь у казкових творах.

Література

1. Образ жінки у казковій прозі Західної України кінця XIX – початку XX століття (за матеріалами “Галицьких народних казок” в упорядкуванні Івана Франка). Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Випуск 55. -Демидюк, М.(2011)
2. З живого джерела : Українські народні казки. К. : Веселка - Дунаєвська, Л. (Упор.). (1990).
3. Жіночі персонажі української чарівної казки. - Мушкетик, Л. (2016).
4. Українські народні казки: Книга 30. Сказки Поділля / запис., упоряд. і літ. опраць. М. Зінчук. – Чернівці: Букрек, 2010. – 424 с.

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ОБ'ЄДНУЮЧИЙ ФАКТОР У ЧАСИ ВІЙНИ

Анастасія ДЕМЯНЧУК

Український державний університет імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – ***Ванда Вишківська***

Мова – це форма нашого життя, життя культурного й національного, це форма нашого організування, - як сказав великий вчений та мовознавець Іван Огієнко.

А й справді, адже мова є не тільки засобом для комунікації, а ще й чинником який впливає на формування нашого світогляду. Вона об'єднує людей не тільки на ґрунті порозуміння, але й на рівні підсвідомості та духовної єдності, тому є невід'ємною категорією творення нації. Підтвердженням цьому є те, що жодна нація не може існувати без власної мови, і навпаки мова не може існувати без нації, інакше – вона вмирає.

Об'єднуючий фактор мови, особливо сильно українці відчули за останній рік. Мова була тим, що згуртовувало людей, дарувало відчуття безпеки та надії на майбутнє, а головне – вона стала нашою зброєю, ідентифікатором нації. Гадаю, вже ніхто не стане сперечатися, про значення української мови. Адже, саме українська надала невимовного почуття єдності, дозволила нам стати однією великою сім'єю, і показати всьому світу, а головне собі, як насправді повинна виглядати нація. На жаль, тільки з початком великомасштабної війни ми нарешті по-справжньому почали усвідомлювати важливість мови як для держави, так і для нас самих.

Ще відомий педагог та науковець Вишневський Омелян Іванович писав про те, що велике значення у відновленні почуття національної гідності має розширення сфери застосування української мови. Цій же меті сприятиме усвідомлення нашого місця в процесі державотворення, ставлення до нас європейських народів.

На щастя, ми можемо спостерігати помітні зрушення щодо мовної ситуації в країні. Не дивлячись на війну, культура не почала занепадати, а навпаки отримала новий поштовх для розвитку. За останній рік наповнення українського медіа-простору україномовним контентом зросло вдвічі. Цей факт може означати тільки те, що українці почали масово відмовлятися від російськомовних медіа-продуктів, відповідно – зросла потреба в

україномовному контенті. Подібний вибір говорить про національну свідомість громадян.

"Культура – це те, що нас об'єднує. Мова також повинна стати однією з таких речей. Ми на порозі змін. Нарешті в Україні знімається більше українських фільмів, серіалів, шоу та digital-контенту, видається книг та ставиться вистав українською не через примус, а завдяки любові і гордості, починають говорити вдома і у побуті на Сході, Півночі та Центрі України, – сказав міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко.

Що ж до останнього твердження, то можна з упевненістю сказати, що люди почали усвідомлено переходити на українську мову. В цій непростій місії їм допомагають безліч мовних курсів та волонтерських ініціатив. Однією з таких є проєкт «Єдині», він абсолютно безкоштовно допомагає людям переходити на українську мову протягом 28 днів. Проєкт вже допоміг більше 80000 українців перейти на українську. Проте волонтери не збираються зупинятися на досягнутому, адже мають амбітну мету: допомогти мільйону людей перейти на українську мову до 2024 року. Славнозвісний проєкт отримав неабиякий фідбек від українців, адже став не лише навчальним курсом з вивчення мови, але й тією самою платформою, на базі якої об'єднуються українці на шляху до своєї мети. На прикладі проєкту «Єдині» ми можемо бачити, як мова стає об'єднуючим фактором у часи війни.

Відповідно, переходячи на українську мову, люди почали більше цікавитися українською культурою та історією. Ми перейшли на вищий етап, коли культура і її сприйняття в державі починають виходити на абсолютно новий вищий рівень.

Література

1. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студ.вищих навч.закладів. – Дрогобич: Коло,2003.- 528 с. – С. 149 – 150.
2. Кацавець Р. Мова у професії юриста. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 304 с. – С. 3.
3. Ковалів П. Мова – основна ознака національности / П. Ковалів // Земля. – 1944. – № 3. – С. 4.

4. Ткаченко О. В. Мова має стати таким же об’єднуючим фактором для України як і культура / О. В. Ткаченко / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.pravda.com.ua/news/2020/11/9/7272886/

КЛАСИФІКАЦІЯ ОНОМАСТИЧНИХ НАЗВ У МОНОГРАФІЇ «СТРУКТУРА ОНІМНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» МИХАЙЛА ТОРЧИНСЬКОГО

Юлія ДЕНИС

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Галина Тимошик***

Ономастика (від грецького “onoma” – ім’я, назва) – спеціальна історична дисципліна, що вивчає власні імена, їх функціонування в мові і суспільстві, закономірності їх утворення, розвитку і постійних перетворень.

Власні назви є мовними універсаліями, що відіграють важливу роль у формуванні кожної мови світу, функціонують з давніх часів. Сукупність усіх ономастичних назв певної мови прийнято кваліфікувати як онімний простір. У кожній мові представлені різноманітні власні назви, серед яких виділяють особові (антропоніми), географічні (топоніми), назви установ та організацій (ергоніми), предметів матеріальної і духовної культури (хрематоніми) тощо. Кожен онім має свою функцію, а також бере активну участь у пізнанні світу.

Класифікація онімів у монографії «Структура онімного простору української мови» Михайла Торчинського є найбільш розгорнутою класифікацією онімної лексики на сьогоднішній день. М. М. Торчинський у своїй праці розглядає два підходи для класифікації власних назв: денотатно-номінативний та за особливостями їх виникнення. У роботі до уваги візьмемо саме денонатно-номінативну класифікацію.

Одним з основних класів онімної лексики є антропоніми, а саме будь-які власні назви, які може мати людина. До них належать особові імена, тобто персональні імена людей. Розрізняють імена чоловічі (масоніми): Іван, Микола; жіночі(феміноніми): Ірина, Анна; мас-феноніми – подвійні імена (Саша, Слава) .

До антропонімів належать також патроніми (імена по батькові), що являють собою найменування, утворене від імені батька, прізвища (спадкові офіційні найменування, що вказують на належність людини до певної сім’ї), прізвиська, які є додатковими

неофіційними іменами, що дають оточуючі людям відповідно до рис характеру, якої-небудь аналогії, походження і так далі.

Зооніми – власні назви тварин. На жаль, терміносистема зооніміки є досить малодослідженою, але саме для нашого дослідження актуальними є клички собак – кіноніми.

Складниками онімного простору є релігіоніми (власні релігійні назви), зокрема теоніми (власні назви божеств).

Великим та вагомим класом є топоніми - назви місцевості, регіону, населеного пункту, об'єкту рельєфу, будь-якої частини поверхні Землі, тобто географічні назви. До топонімів лінгвісти відносять хороніми (власні назви територій), які М. Торчинський поділяє на континентоніми (назви частин світу і материків), регіононіми (назви природних цілостей), суверенонімі (назви суверенних держав), райононіми (назви адміністративних частин окремих країн), а також мікрохороніми: дромоніми (назви доріг), пенінсулоніми (назви півостровів) тощо .

До топонімів належать ойконіми (назви будь-якого населеного пункту, від міста до окремого будинку), а саме: астіоніми (нави міст) і комоніми (не розмежовуючи назв передмість, присілків, висілків тощо), а також мікроойконіми (назви хуторів, фільварків, мисливських будиночків, лісових сторожок та інших мікропоселень або одиничних жилих об’єктів тощо). Урбаноніми – це власні назви вулиць, площ, кварталів. Варто зауважити, що власні назви заводів і фабрик, театрів і готелів, аптек і церков тощо є складниками ергонімів, а не ойконімів.

Виділяють також гідроніми – це власні назви водних об’єктів. Гідроніми поділяються на потамоніми (назви рік), лімноніми (назви озер і ставків), океаноніми (назви океанів і їх частин), у складі яких диференціюються пелагоніми (назви морів і їх частин).

Розрізняють також ороніми (назви об’єктів рельєфу), ергоніми (різновид онімів, що позначає власні назви різноманітних установ, закладів, магазинів), прагматоніми (або оніми на позначення об'єктів, які безпосередньо стосуються матеріальної сфери діяльності людини):

- архітектуроніми (власні назви споруд, зведених людиною із житловою, виробничою, розважальною або іншою метою)

- хрематоніми, що власними назвами «унікальних предметів матеріальної культури, зробленого або добутого руками людини, зокрема назва зброї, музичного інструмента, ювелірного виробу, предмета начиння, дорогоцінного каміння» ;

- порейоніми (оніми на позначення екземпляра будь-якого виду транспортних засобів

- товароніми — (власні назви предметів, призначених для продажу або які можна реалізувати)

Ідеоніми (оніми на позначення витвору людської культури, мистецтва або науки, який має духовну та інтелектуальну цінність) протиставляються прагматонімам.

Література

1. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008.
2. Зубко А. Українська ономастика: здобутки та проблеми.

КОЛІРНА ПАЛІТРА ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКОЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В СИСТЕМІ КООРДИНАТ ЧАСУ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЙ МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО, ГРИЦЬКА ЧУБАЯ, ІГОРЯ РИМАРУКА ТА СЕРГІЯ ЖАДАНА)

Марта ДИКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Любослава Асіїв***

Серед різноманітних аспектів вивчення поетики художніх творів одне з важливих місць займають дослідження художніх засобів на позначення відчуттів людини (нюху, смаку, дотику, слуху і зору). Особливо це стосується лірики, адже саме цей рід літератури найбільше звернений до емоційної сфери людини.

Серед усього масиву сенсорної лексики найпоширенішим є вживання кольороназв – як у розмовному, так і в художньому поетичному мовленні.

Популярними та значимими є також дослідження літературних поколінь. Так, у цьому дослідженні ми маємо змогу простежити світоглядні зміни, що відповідають зміні ґенерацій крізь призму колірної палітри, що її автори використовують у своїх текстах.

Сенсорна лексика є одним із основних засобів репрезентації авторської мовної картини світу. Найвищу частотність уживання ця лексика виявляє у структурі віршових творів, оскільки «краса поетичного слова розкривається у високій концентрації сенсорних образів»[2].

Теорія зміни літературних поколінь дуже тісно пов’язана з теорією про відчуттєву природу словесних образів у поезії. Так, кожне нове покоління – шістдесятники, сімдесятники, вісімдесятники та дев’яностники – створювали унікальну систему художніх образів у своїх текстах, яка відображала реалії певного часу.

Кольоризми ставали одним із засобів відображення епохи. Також кольороназви є однією з найпоширеніших груп сенсорної лексики, що використовується для творення художніх образів.

[2] Шапочка К. А., Москаленко В. Поняття "сенсорна лексика" у лінгвістичному аспекті / К. А. Шапочка, В. Москаленко // Мова і культура. – 2013. – Вип. 16, т. 1. – С. 222.

У такому сприйнятті і відображенні світу виявляється ідіостиль автора, а художні образи, основою для яких служить кольороназви, стають яскравішими та оригінальнішими.

Кольороназви є однією з головних складових художніх образів у поезії Миколи Вінграновського, Грицька Чубая, Ігоря Римарука та Сергія Жадана.

Кольороназви найчастіше входять до складу метафор та виступають епітетами. Також часто є частиною порівнянь, оксиморонів. Частими прийомами є також нанизування кольоризмів у поезії та контрасти. Також кольоративи входять до складу синестетичних образів.

У поезії Миколи Вінграновського переважають хроматичні кольороназви – жовтий та синій кольори. Ахроматичні кольороназви тарпляються рідше. Кольоративи найчастіше виступають епітетами, входять до складу метафор та порівнянь

У поезії Грицька Чубая так само переважають хроматичні кольороназви, а саме зелений та червоний, також поширеною є жовта барва. Характерною особливістю ідіостилю Грицька Чубая є синестезійні образи, створеніна основі зорових відчуттів – кольорів.

Поезія ж Ігоря Римарука уже контрастує із попередніми авторами. Тут переважають ахроматичні кольори – чорний та білий. Із хроматичних найпоширенішим є жовтий, а точніше золотий, та червоний.

У текстах Сергія Жадана хроматичних кольороназв практично немає. Автор використовує здебільшого лише кольоризми чорний, темний, тьмяний, а бо ж білий та світлий.

Отже, використання різних кольоративів є характерним для поезії різних поколінь. Автори уміло добирають кольороназви, аби передати дух своєї епохи, історичні події та поколіннєву пам’ять. Також кольороназви яскраво відображають ідіостиль кожного з поетів.

Література

1. Агеєва, Віра. Зміна літературних поколінь не визначається лише календарем // ЛітАкцент – світ сучасної літератури. – 10.04.2019. – Режим доступу: http://litakcent.com/2019/04/10/zmina-mistetskih-pokolin-ne- viznachayetsya-lishe-kalendarem/

2. Бурич (Гурч) Л. Сенсоризми як репрезентанти авторської світомоделі / Леся

Бурич (Гурч) // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – 2018. – Вип. 43. – С. 225.

3. Жадан Сергій. «Динамо Харків». Вибрані вірші. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2022, вид. 9-те. – 320 с.: серія «Українська Поетична Антологія»

4. Колоїз Ж. В. Лексика на означення кольоровідчуттів як засіб вербалізації авторського світобачення Олеся Гончара / Ж. Колоїз – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/10085/1/Koloiz.pdf

5. Науменко Н. В. Залежність образності кольороназви від її словоформи / Н. В. Науменко // Наукові записки НаУКМА. - 2000. - Т. 18 : Філологічні науки. - С. 43-45.

6. Павличко, Соломія. Концепція поколінь і боротьби між ними / Соломія Павличко // Павличко, Соломія. Теорія літе- ратури. – Київ : Основи, 2002. – С. 147-152.

7. Римарук Ігор. «Три потоки місячного світла». Вибрані вірші. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. – 384 с.: серія «Українська Поетична Антологія»

8. Франко І. Із секретів поетичної творчості / Іван Франко. – К., 1969. – 143 с.

9. Чубай Григорій. «П’ятикнижжя». – Львів: Видавництво Старого Лева, 2015, - 256 с.

БІБЛІЙНІ ОБРАЗИ ЯК ДЖЕРЕЛО МИСТЕЦТВА У ДЕТЕКТИВНОМУ ЖАНРІ (ЗА РОМАНОМ Є. КОНОНЕНКО «ЖЕРТВА ЗАБУТОГО МАЙСТРА»)

Тетяна ДМИТРІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Мар'яна Челецька***

Детективний жанр в сучасній українській літературі розвивається, як художньо-популярний напрям, що свідомо розраховує на увагу широкої читацької авдиторії. Особливо цікавими є твори цього жанру саме від жінок-письменниць.

У 2007 р. київська авторка Євгенія Кононенко, яка працює у різних жанрах оригінальної і перекладної прози, видала неоднозначний з погляду класичного детективу роман «Жертва забутого майстра». У цьому тексті поєднано багато стильових ознак, тому суто детективна тема обростає різними історичними, містичними та мистецькими контекстами. Варто зазначити, що авторка має досить сучасні феміністичні погляди, що і розкривається у її творах і «головною темою Євгенії Кононенко є становлення "інтелігентної жінки" на початку 90-х, яка живе у патріархальній країні і прагне отримати незалежність» [1, с. 65].

Але, крім того, її зміг зацікавити образ скульптора Іоанна Георга Пінзеля, який був представником пізнього рококо та працював на теренах Західної України. Постать і творчість цього митця наповнена легендами, тому авторку-киянку особливо заінтригувала містична енергетика Львова, храми якого зберегли таємничу атмосферу Пінзелевої творчості. Всю таємничість і містику влучно передає у своєму романі Євгенія Кононенко.

Іоанн Георг Пінзель створював унікальні скульптури на біблійні теми і ці зображені образи доповнюють детективну лінію, надаючи їй ще більшої загадковості. Пінзеля на створення його скульптур надихнули такі біблійні образи: Авраам та Ісаак, мати Івана Хрестителя — Єлизавета, Ісус Христос та інші, які вже не згадувались у творі. За допомогою цих скульптур авторка показує духовний ріст головної героїні. Є. Кононенко детально описала кожну скульптуру, що й дає змогу дослідникам цього тексту визначати його жанр як роман-екфразис [3, с. 105].

Одними з основних біблійних постатей в романі є постаті Авраама та Ісаака. Чим же важливими є ці постаті для детективної лінії? Є теорія, що загублений трактат Пінзеля знаходиться у «чреві» жертви, можна вважати, що воно знаходиться саме десь всередині скульптури Ісаака і пошуки ведуться навколо цієї здогадки, але наприкінці твору, з'являється ще картина з цим біблійним сюжетом, в якій власне і ховається розгадка таємниці. Також цікавою є деталь, що вчинок, який збирався зробити Авраам над Ісааком у французькій Біблії та латинській Вульгаті називалось словом «Голокост», що нас уже відносить до минулого та має певну антиципаційну функцію, бо є натяком для читача.

У романі наголошується саме на некласичності біблійних героїв у скульптурах Пінзеля, які справляють враження на глядача, змушуючи його задуматись про сенс буття. Тут наводиться приклад Пінзелевої Єлизавети, на яку неодноразово дивилась і дивувалась другорядна героїня твору — експертка Дарина Костюк. Вона говорить про незабутні емоції, які відчувала, навіть коли перебувала просто поряд зі скульптурою.

Авторка з особливим трепетом підходить до опису скульптури, називає її скаліченою жінкою, що показує нам і співчуття до неї. У контексті розповіді про Єлизавету згадується і її син – Іван Предтеча. Його також подано як благородну особу, котра впроваджувала вищий моральний закон серед поганської віри, і була народжена для того, щоб охрестити Месію.

Пінзелеві скульптури по-особливому зображували внутрішній світ й самого Месії – Ісуса Христа. Саме через це містичні скульптури нібито повертають до правильного розуміння значення образів. Скульптура Христового розп'яття, яка повертає нас до хресної муки часу, коли був народжений Ісус, до саме тогочасного сприйняття, коли розп'яття було не лише декоративною прикрасо люди звертали увагу на його глибинний зміст. Тут авторка натякає, що відбувається занепад ієрархії цінностей, що й характеризує існування сучасного суспільства в умовах постмодернізму, в якому «смерть культури відбувається внаслідок згасання сакрального в свідомості людини, народу, митця, оскільки культура вже не має джерела світла, за допомогою якого вона здатна постати як така, що творить» [4, с. 366]. Натомість Пінзель як митець завжди шукав саме «живе» дерево для воскреслого Христа, тому для цього й була потрібна велика жертва, але яка сама ця жертва так і залишається нерозгаданою таємницею.

Отже, усі представлені у романі біблійні герої, які, на перший погляд, слугують ніби додатковим декоративним елементом, насправді є ключовими у створенні нового різновиду детективного жанру – інтелектуально-містичного роману, таємниці якого не обмежуються лише «наївним» розкриттям злочину. Введення скульптур Пінзеля, які реально існують, підсилює враження у процесі читання. Сучасна авторка досягає бажаного ефекту від свого сюжетного задуму завдяки тому, що вдало поєднує мистецтво з детективом, психологією та релігійністю, а це робить її твір цікавим і новаторським.

Література

1. Волошук Л. Феміністичний дискурс прози Євгенії Кононенко. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. Філологічні науки. Миколаїв, 2017. С. 62–66.
2. Кононенко Є. Жертва забутого майстра: роман. Київ: Грані-Т, 2007.
3. Назаренко, І. В. Запорожець, О. С. Жанрова специфіка роману-екфразису (на матеріалі твору «Жертва забутого майстра» Євгенії Кононенко). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2019. № 30 (69). С. 101–106.
4. Чобанюк М. Сакральне мистецтво слова та сучасна наука про літературу. *Рідне слово в етнокультурному вимірі: збірник наукових праць. ІІ. Слово як засіб мистецького відображення етносвіту*. 2017. № 362. С. 363–368.

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ТА СЕМАНТИКИ ПОЛЬСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-НАЗВОЮ ПРОСТОРОВИХ ВІДНОШЕНЬ (ДОСЛІДЖЕННЯ НА ОСНОВІ АНКЕТУВАННЯ)

Зоряна ДУДИНЕЦЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Оксана Лозинська***

Кожна мова світу має у своєму арсеналі потужну зброю, що допомагає увиразнити мовлення, збагатити його, передати всі відтінки значень. Це фразеологізми. Серед них, зокрема, фразеологічні одиниці (далі ФО) на позначення простору перебувають у фокусі багатьох наукових розвідок. Розуміння простору, якого притримуватимемося при написанні наукової роботи, є комплексним:

● внутрішнє сприйняття зовнішнього фізичного простору;

● ФО може містити просторове відношення у своїй семантиці;

● за Н. Тодоровою, яка досліджувала ФО просторової семантики в українській та англійській мовах, ФО може містити компоненти-мовні одиниці, які описують об’єкт; місце; відношення між об’єктами у просторі; рух [5]. До просторових ФО зараховуємо також такі, які у своїй структурі мають компоненти лексеми на позначення просторових відношень (зокрема прийменники та сполучники, які вказують на напрямок, місце, розташування об’єктів по відношенню один до одного). Попри чималий доробок аналізу ФО як носіїв просторової інформації існує на матеріалі окремих мов (у працях В. Мокієнка [2], О. Пальчевської [3], Л. Кобилецької [1], П. Рединa [4], В. Ужченка і Д. Ужченка[6], [7]) сукупність саме польських фразеологізмів із компонентом-назвою просторових відношень ще недостатньо вивчена. Залишаються недостатньо дослідженими особливості їх контекстної реалізації (потребує оновлення інформація, яка стосується сучасного рівня саме цього пласту фразеології), глибшого аналізу вимагають їх структура, семантика й поділ на тематичні групи, що свідчить про актуальність пропонованого дослідження.

Джерелом дослідження польських фразеологізмів на позначення простору слугували анкети українськомовних та польськомовних реципієнтів. Аналізуючи частотність

уживання синонімічних ФО емпіричним методом (анкетування), ми з'ясували, наприклад, що серед варіантів *dokąd oczy zaprowadzą, gdzie oczy poniosą, gdzie nogi poniosą* найбільш уживаним (його обрали 53,5 % опитаних осіб) є *gdzie nogi poniosą,* натомість лексикографічні джерела фіксують форму *gdzie oczy poniosą* як інваріантну.

На основі відповідей опитаних осіб також вдалося дослідити, як сучасні мовці звикли послуговуватися деякими з аналізованих ФО на щодень, у яких контекстах їх уживають, яке лексичне оточення ФО є нормативне та яке найчастіше використовували респонденти при тому чи іншому фразеологізмі. Наприклад, ми прослідкували, що у найближчому контексті ФО *jak grom z jasnego nieba* реципієнти найчастіше вживали лексеми-іменники *"wiadomość", "informacja", "wieść", "okazja", "pomyśl", "sytuacja", "pandemia".* Удалося зауважити, що реципієнти здебільшого (31 з 66 респондентів) використовували цю ФО в негативних контекстах, хоча опрацьовані лексикографічні джерела цієї конотації не подають.

Ще один важливий факт, який ми виявили під час проведеного дослідження, – явище міжмовної інтерференції у відповідях українськомовних респондентів. Найбільші труднощі викликало вживання потрібних компонентів-прийменників ФО, які в українських та польських фразеологізмах відрізняються. Ми пояснюємо це, по-перше, недостатнім знанням реципієнтами польської фразеологічної норми, а по-друге, сильним впливом рідної мови, яка створює певні бар'єри у вивченні іноземної.

Підбиваючи підсумки проведених досліджень на основі польських фразеологізмів із компонентом-назвою просторових відношень, варто зазначити, що залишається ще багато нез'ясованих питань. Уважаємо, що аналізовані одиниці можуть стати об'єктом наступних лінгвістичних досліджень не тільки в аспекті вивчення їх як окремих стійких словосполучень, а й функціонування просторових ФО в Національному корпусі польської мови. Наступні розвідки із застосуванням емпіричного методу також вважаємо перспективними в рамках подальшого дослідження (можемо провести опитування із залученням більшої кількості осіб, зважаючи на їх вікові категорії, сферу діяльности та національність). За допомогою емпіричного методу можемо також глибше дослідити явище міжмовної інтерференції, створити перелік ФО, у яких представники інших національностей, імовірно, можуть припускатися помилок через незнання польської фразеологічної норми. Уважаємо за необхідне провести аналогічне опитування через певний проміжок часу та зіставити результати, адже мова – живий

організм, вона не існує лише на сторінках підручників і посібників, а невпинно розвивається, реагує на всі ті зміни, які відбуваються в житті суспільства.

Література

1. Кобилецька Л. В. Структурно-семантична характеристика чеських фразеологізмів на позначення просторових відношень // Вісник Львівського університету. Львів, 2012. Вип. 56. Частина 1. С. 212–217.

2. Пальчевська О. С. Фразеологізми української мови з просторовим компонентом семантики (спроба лінгвокультурного аналізу: Автореф. дис. канд-та філол. наук: 2017 / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності – Львів, 2017.

3. Тодорова Н. Фразеологічні одиниці просторової семантики в українській та англійській мовах: Автореф. дис. … канд-та філол. наук: 10.02.17 / Львівський нац. ун-т.– Львів, 2018.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБОВ'ЯЗОК VS АВТЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИ: ОПОВІДАННЯ «ТАНЦІВНИЦЯ» МОРІ ОҐАЯ

Андрій ДУЛЬЧАК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Уляна Федорів***

Морі Оґай (справжнє ім'я *Морі Рінтаро*) – видатний японський письменник, критик, перекладач та історик. Він писав у період *Мейдзі* (1847-1912), упродовж якого Японія поступово обмінювалася технологічними та культурними ідеями із Заходом. Морі зміг скомбінувати розуміння західних цінностей із відданістю японським традиціям, а також значно вплинув на розвиток модерної японської літератури [2].

Як мислитель, він чітко усвідомлював різницю між західною системою моралі та власне японськими наративами, що під час його життя полягали насамперед у повинності національним традиціям. Якщо для Заходу є притаманною філософія боротьби за власне щастя та створення своєї життєвої дороги, що допускає вчинення різного роду «злочинів» проти закладених та усталених цінностей, то для Японії навпаки – абсолютна покірність обставинам. Відтак Морі Оґай, проживши декілька років у Німеччині, точно розумів різницю між цими двома протилежними шаблонами людського існування.

У 1890 році на світ з'являється його частково біографічне оповідання «Танцівниця». Ця коротка розповідь письменника насамперед порушує проблему опозиційності власних почуттів та їхньої самореалізації з певною культурною «повинністю», коли людина мусить обирати лише між двома шляхами побудови власного майбутнього. Протагоніст та основний наратор, японець Ота Тойотаро, зустрічає молоду танцівницю Елізу. Вони закохуються та навіть починають потроху вибудовувати свої стосунки, попри несприйняття їх іншими людьми. Проте в один момент чоловік вирішує повернутися до Японії, аби «очистити своє ім'я». Він обирає обов'язок перед культурою та покидає вагітну дівчину, яка згодом втрачає здоровий глузд через розлуку з коханим.

Сам Морі Оґай також одного разу знайшов кохання в Німеччині, але був змушений покинути його через відданість традиційним родинним цінностям та кар'єризм в імперській бюрократичній системі. Хоча він і відмовився від дівчини, що зустрів у

Німеччині, усе ж забути про неї не міг. Власне цей досвід став поштовхом до письменницької діяльності, а історія нещасливого кохання знайшла своє місце в «Танцівниці» [2]. Вчинок чоловіка можна схарактеризувати як злочин, але не перед Елізою: насамперед це був акт неволі проти нього ж самого.

Зважаючи на історичний і соціальний контексти, Еліза є невільною та незахищеною особою. Без статусу та батьківської підтримки дівчина мусить виживати в дорослому та жорстокому світі. Вона стикається з побоями зі сторони своєї матері та сексуальними домаганнями від чоловіків із театру. Попри її фізичну «несвободу», усе ж героїня втілює ту концепцію західного прагнення піти на все, аби бути вільною. У той момент, коли Ота Тойотаро був змушений відлучитися на певний термін через роботу, Еліза не втрачає можливості писати йому листів: «*Ах! Тільки зараз я сповна відчула глибину моєї любові до тебе. Ти ж залишишся тут, якщо знайдеш хороший заробіток? У тебе ж немає близьких родичів удома… Моє кохання мусить втримати тебе тут. Навіть якщо це неможливо, і ти все ж повернешся додому, я могла б із легкістю приїхати до тебе зі своєю матір'ю. Тільки… Де ж нам взяти гроші на дорогу? Я завжди вважала, що краще залишатись тут та просто чекати, коли ти станеш відомим, а як інакше... Але біль розлуки зростає все більше й більше щодня, незважаючи на те, що ти в кількаденному відрядженні, у якому провів заледве двадцять днів»* [1, с. 162]. Хоч Ота Тойотаро й кохав дівчину, він змирився зі своєю долею, що залежала від повної віддачі національним традиціям. На противагу чоловікові, Елізині слова є своєрідним маніфестом боротьби за власне щастя: вона страждає від розлуки з коханим та ладна навіть поїхати в іншу країну, щоб бути з ним. Відтак дівчина втілює типову для західної людини ідею «несмиренності» перед обставинами, а також слідує бажанню бути творцем свого щастя.

Отже, «Танцівниця» Морі Огая розкриває трагічну дилему, із якою стикнувся головний герой оповідання Ота Тойотаро. На першій чаші терезів була його автентичність як особи – любов до Елізи, яку можна співвіднести із щирими й справжніми потягами його нутра. Водночас друга чаша тяжіла до низу: прив'язка чоловіка до своєї рідної культури, що не відповідала прагненням його душі, усе ж перемогла.

Література

1) Mori O. The Dancing Girl // Monumenta Nipponica. №30 (Vol. 2), 1975. pp. 151–176.

2) Mori Ogai // New World Encyclopedia. URL: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Mori_Ogai

ПРИЙОМИ ТВОРЕННЯ ОБРАЗУ ВОРОГА В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ІРИНИ ФАРІОН

Юлія ЄРМОЛАЄВА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Оксана Ясіновська***

Дослідження присвячено прийомам творення образу ворога у мовній картині світу (далі – МКС) І. Фаріон, репрезентованій у відео, опублікованих на власному ютуб-каналі філологині після початку повномасштабної війни в Україні. Теоретичну базу аналізу сформували ідеї та положення українських лінгвістів [5, 6]. Матеріалом для дослідження стали відео з особистого каналу Ірини Фаріон на платформі ютуб, що були записані та викладені в мережу після 24.02.2022 [1, 2, 3, 4]. Під час дослідження було встановлено, що образ путіна є центральним образом ворога (є прототипом категорії «чужі») в МКС І. Фаріон і формується з допомогою використання таких прийомів:

- Прийом демонізації: 1. З допомогою використання асоціації постаті зі всесвітньо відомим злом (використання лексем *сатана, зло)*: *«…Воюючи з націоналізмом ця сатана хай забарикадується трупами своїх орків» [1]; «… Ми єдина нація, яка відважилася воювати збройно не просто з ворогом, а з есхатологічним злом»[2]*. 2. Порівняння путіна з прецедентними постатями, що мають негативну репутацію серед населення цілого світу (Сталіним, Гітлером, Молотовим): «…*Весь світ, і зокрема ми, вирощували це зло, яке спочатку називалося Сталіним, а потім переросло в путіна» [1].*

- Прийом позбавлення постаті путіна людських рис: використання займенників середнього роду (*воно, оце*) й порівняння цієї особи зі звіром: *«Отже, чого воно хоче, цей знавіснілий сатана, якого вирощували певні політичні сили в Україні, і якого вирощував, певною мірою, цілий світ своєю ліберальною та толерантною політикою, тобто задобрював звіра» [3].*

- Опис президента р.ф. як людини з хворим мозком (специфічний прийом МКС І. Фаріон, з допомогою якого філологиня відносить осіб до категорії «чужі»): *«… Приставити путіна до стіни та прострелити його хворий мозок»*[4].

- Використання лексеми *пуйло*, що є комбінацією справжнього прізвища президента росії та лайливої лексеми, яка є підтипом прийому демонізації та позбавлення постаті людських рис: *«Вирішив пуйло, оце нещастя, у якого згнив мозок, налякати бандерівців кадировцями»[3].*

- Використання для характеристики путіна лексем, які є синонімами лексеми *ворог* (*нещастя, сатана, потвора, зло, нелюд, знавіснілий, звір, воно, оце*): *Немає такої сили, яка б могла витягнути його з бункеру та ми могли б по шматочкам розібрати цю потвору…»*[4]; «*Це нелюд і режим його не рашистський і не фашистський. Це – режим сатанизму»[4].*

Висновки. Для формування образу путіна, як ворожого, І. Фаріон використовує три класичних прийоми: демонізація, позбавлення людських рис та використання синонімічних лексем до слова *ворог*. А також два специфічних прийоми, з допомогою яких образ путіна, як ворога, набуває ще більш яскравих характеристик. Першим є використання лексеми *пуйло*, що є варіацією на ненормативну лексему, що додає емоційного відтінку опису постаті. Другим вважаємо специфічну ознаку, виявлену в ході аналізу відеоматеріалу, за якою І.Д. Фаріон відносить постаті до ворожих, – порівняння людини з психічнохворим, або з людиною з вадами розвитку, адже це ознака відсутності в людини здатності мислити та діяти логічно.

Література

1. Фаріон І. День 10. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=dv53gGS3DVA&ab_channel=IrynaFarion Випуск від 05.03.2022 (Дата звернення: 22.02.2023)
2. Фаріон І. 100 днів боротьби за душу // [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=oh-SG1_Rta8&ab_channel=IrynaFarion Випуск від 06.06.2022. (Дата звернення: 26.02.2023)
3. Фаріон І. День 23. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=dv53gGS3DVA&ab_channel=IrynaFarion Випуск від 17.03.2022 (Дата звернення: 15.03.2023)
4. Фаріон І. Бандеризація. День 22. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=dv53gGS3DVA&ab_channel=IrynaFarion Випуск від 16.03.2022 (Дата звернення: 16.03.2023)
5. Єрошенко Т.М. До питання про дослідження індивідуально-авторської картини світу // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 12. 2010 р. С. 219.
6. Левченко Л. О. Технології формування образу зовнішнього ворога у демократичних та недемократичних режимах // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Серія: Політологія. 2016. Випуск 261.С. 74-78.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ У ПЕДАГОГІЦІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ

Анна ЖИЩИНСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Надія Заячківська***

Суспільство 21-го століття під впливом процесів глобалізації та діджиталізації все більше інтегрує у свою діяльність сучасні технології. Продуктом таких технологій є соціальні мережі, які замінили нам листування, телефонні дзвінки та живі зустрічі. Зазначимо, що соціальні мережі активно та успішно інтегрувались у педагогічну сферу. З маленьких етапів у напрямку покращення комунікації соціальні мережі трансформувались у повноцінний інноваційний інструмент забезпечення освітнього процесу. Безсумнівно, педагогіка повинна розвиватися разом з прогресивним світом. Спостерігається зростаюча тенденція присутності соціальних мереж, активне їх використання та адаптація під вимоги педагогічної галузі. Це ознака того, що соціальні мережі на сьогодні є важливою складовою навчального процесу.

Технологічний прогрес постійно демонструє нам нові технології, разом з ним відбувається і розвиток соціальних мереж. Однозначно, що соціальні мережі мають позитивний вплив на педагогіку, але у зв’язку з доволі новим підходом їх використання, разом з перевагами існують недоліки використання цих інструментів. Найпершою проблемою є програмне забезпечення. Нерівність та відсутність єдиного комунікативного середовища матимуть негативний результат навчання. Соціальні мережі не забезпечують повну концентрацію уваги на освітнього процесі. Також страждає принцип прозорості навчання. Важко прослідкувати, чи дотримуються студенти умов академічної доброчесності. На нашу думку, на результати навчання впливає фактор дефіциту живої комунікації, оскільки психологічна складова є надзвичайно важливою. Варто пам’ятати про явище кібербулінгу, яке, на жаль, існує в сучасному суспільстві.

На противагу недолікам використання соціальних мереж у педагогічній галузі ми виділимо позитивні аспекти їх використання:

- мобільність навчального процесу (вільний вибір місця навчання);

- інноваційність навчання відповідно до сучасних вимог суспільства;
- креативний підхід завдяки широкому функціоналу соціальних мереж;
- доступність до навчальних матеріалів;
- оперативна комунікація між учасниками освітнього процесу.

Зазначимо, що в умовах вимушеного дистанційного навчання соціальні мережі стали одним із шляхів вирішення проблеми середовища для реалізації навчального процесу. Використання соціальних мереж постійно вимагає додаткових зусиль та навичок від педагогів, які повинні бути готові до роботи в онлайн-середовищі та володіти відповідними технологічними знаннями і навичками. За умови дотримання цих принципів коефіцієнт корисної дії від використання соціальних мереж буде зростати. Відповідно результат навчальної діяльності матиме виключно позитивний рівень.

Отже, застосування соціальних мереж у педагогіці має свої переваги та недоліки. Важливо вміло поєднувати їх використання з традиційними методами навчання та бути готовим до викликів, які можуть виникнути при використанні цих технологій. Основними принципами повинні бути прагнення підвищити якість навчання та створити сприятливі умови для розвитку студентів.

Література

1. Шаповал, О. В. Особливості використання соціальних мереж у процесі навчання в університеті. Наукові записки. Серія: Педагогіка та психологія, 2016, Вид. 21, с. 69-72.
2. Шульська Н.М., Матвійчук Н.М. Соціальні мережі як ефективне середовище викладацько-студентської комунікації в навчальному процесі. Інформаційні технології і засоби навчання, 2017, Том 58, №2.

БИЛИНИ – ЖАНР УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Оксана ЖУК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лілія Яремко***

Мета: Визначити, чому билини є частиною української народної творчості.

Основний виклад матеріалу: Билини (старини) - віршовані твори, героїчного змісту, які в давнину виконувались речитативом співцями. В українській творчості герої билин здебільшого постають у казках, думах. Створення билин припадає в часи Київської Русі. В Україні дослідники довгий час не могли знайти тексти старин. Парадоксальним було те, що записи билин зробили у віддалених куточках росії. Чому ж можна впевнено стверджувати про існування саме українських старин?

По- перше, на створення цих творів на території України вказують географічні назви. До прикладу: річки (Дністер, Дніпро, Пучай-ріка), міста (Київ, Чернігів), Золоті Ворота, тощо.

По- друге, у билинах описуються історичні події Київської Русі (билини київського або володимирового циклу). У цих старинах домінують такі персонажі: Ілля Муромець, Добриня Микитич, Олексій Попович. Після татаро - монгольської навали їх почали називати богатирями.

Можна стверджувати, що богатирі з билин були реальними, оскільки в певних письмових джерелах знайдено згадки про їх поховання. Письменник-шістдесятник Валерій Шевчук у своїй книзі «Українські билини» пише: «Польські письменники XVI століття згадують київські печери як місце поховання давніх героїв. Так, польський хроніст Й. Бельський, подаючи історію загибелі галицько-волинського князя Романа Галицького, сповіщає, що його тіло «руси викупили за тисячу фунтів срібла і поховали межи своїми богатирями в Києві».

Польський письменник С. А. Сарницький в «Описі Польщі» (1585 р.) пише, що русини (українці) героїв своїх звуть «богатирями», тобто напівбогами, й ховають їх у київських печерах. Український письменник XVII століття Афанасій Кальнофойський у книзі «Тератургема, або Чуда» (1638 р.) пише таке: «Пани земляни, як тільки приходять до дому печерського», розпитують про святого Іллю з Мурома, «як про якогось велетня,

називаючи його не знати чому Чоботько, і конче хочуть бачити його велику довжину, ніби другого Поліфема». [1]

Попри те, що зародження старин відбулось на території України, текстів зовсім небагато, або ж билинні сюжети перейшли у казки і думи. Чому так трапилось? За словами літературознавця і фольклориста Михайла Возняка, про нову подію одразу починають складати пісні, та коли настає період цілого ряду лихоліть, то давніші події забувають, і, очевидно, перестають оспівувати.[2]

Як билини могли зберегтись на іншій території? Скоріш за все, переспівували старини скоромохи (мандрівні актори і співці) або ж це зробили купці. Оскільки, за часів Володимира процвітав торговельний шлях із варяг у греки, саме купці активно пересувались різними територіями, часто із зупинками.

Висновки: Билини (старини) однозначно є значущим елементом українського фольклору, вони дають змогу побачити певні історичні події через призму людського бачення. Важливі історичні постаті навіть змогли перекочувати з билин у козацький епос (думи).

Література

1. Валерій Шевчук. Українські билини: Історико-літературне видання східнослов’янського епосу. Упорядкування, передмова, післяслово, примітки та обробка українських народних казок і легенд на билинні теми В. Шевчука; Малюнки Б. Михайлова. — К.: Веселка, 2003. — 247 с.
2. Історія української літератури : у 2 кн. / М. С. Возняк. - Львів : Світ, 1992 - 1994. Кн. 1 . – Вид. 2-ге, випр. – 1992. – 693, [1] с. : іл.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОГНІТИВНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СТРЕСУ

Ірина ЗАМЛИННА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Софія Чолій***

Актуальність теми. Стрес – це неспецифічна реакція організму у відповідь на дуже сильну дію чи подразник ззовні, яка перевищує норму, а також відповідна реакція нервової системи. Стрес у нашому житті є майже постійно – лише його рівень може бути меншим або більшим. Люди можуть стикнутись з ним у всіх сферах життя: сім'я, навчання, робота, інтернет. Українці, для прикладу, зараз живуть у високому перманентному стресі, рівень якого коливається залежно від подій.

Успішність подолання стресової ситуації залежить від когнітивної переробки складної ситуації, тобто уміння аналізувати та осмислювати людиною такі ситуації. Мислення, яке ми використовуємо для когнітивної переробки складної ситуації може або сприяти або перешкоджати позитивному розв'язанню проблеми, впливати на міжособистісні стосунки, на фізіологічний та психологічний стан організму[1, с. 213].

Особливо важливими є способи, за допомогою яких організм намагається позбутись стресу. Існує поняття «копінг», що об'єднує когнітивні, емоційні та поведінкові стратегії, які використовуються задля вирішення особистих та міжособистих проблем і намагання опанувати, мінімізувати або переносити стрес чи конфлікт. У психології виділяються три блоки копінг-стратегій.

Найбільш адаптивними є копінг-стратегії, безпосередньо спрямовані на розв'язання проблемної ситуації: «активний копінг»; «планування»; «пошук активної суспільної підтримки»; «позитивне тлумачення»; «прийняття». Інший блок копінг-стратегій також може сприяти адаптації в стресовій ситуації, проте він не пов'язаний з активним подоланням: «пошук емоційної суспільної підтримки»; «гальмування конкуруючої діяльності»; «стримування». Третю групу копінг-стратегій становлять ті, які не є адаптивними, проте в деяких випадках допомагають пристосуватися до стресової ситуації: «фокусування на емоціях та їх вираженні»; «заперечення»; «ментальне відчуження»; «поведінкове відчуження»[1, с. 214].

Стиль мислення, який людина використовує, коли сприймає, оцінює та переживає певні події в житті, може впливати на її здоров'я, міжособистісні стосунки, сприяти або перешкоджати досягненню цілей. Існує саногенне і патогенне мислення.

У перекладі з грецької «саногенний» означає «несучий здоров'я» (sanos – оздоровлення; genos – несучий), таким чином саногенне мислення – це мислення, яке свідомо спрямовується на подолання негативних емоційних розладів і психічне оздоровлення людини[3]. Особистість, яка оволоділа саногенним мислення завдяки розвитку навичок саногенної рефлексії і яка має, як результат, саногенну поведінку, володіє «саногенним копінгом». «Саногенний копінг» – це узагальнювальне поняття для тих копінг-стратегій особистості, що спрямовані на підтримку психологічного здоров'я, вирішення стресової ситуації, установлення соціальних контактів та на позитивну переоцінку ситуації, а також на впевненість у власних діях та на контроль емоційного стану. Саногенний копінг включає в себе високу активність, позитивні емоційні переживання, мотивацію на успіх та вирішення задач, особистісний розвиток, конструктивні уявлення особистості про власне здоров'я, високу якість життя, наявність психологічної підтримки від соціуму[1, с. 215].

Дослідник патогенного мислення Ю. М. Орлов визначає такі форми його прояву:

1) патогенний психологічний захист (агресія, страх, втеча у світ фантазії);

2) патогенний характер емоцій (образа, провина, сором);

3) парадигми насильницького управління (рольові очікування, соціальний стереотип, помста, загроза) [2, с. 32].

Імовірність виникнення психічних розладів, посилення стресу, напруженості може посилюватися і підвищуватися під час патогенного мислення, адже його змістом є думки, роздуми, всі уявлення, пов'язані з образою, заздрістю, соромом, страхом, ревнощами, невдачею та іншими негативними емоційними переживаннями особистості. Варто зазначити, що патогенне мислення не можна ототожнювати з патологічним, що є характерною ознакою психічно хворих людей. Мислити патогенно цілком нормально, але таке мислення містить деякі яскраві риси, які сприяють напрузі психіки, формуванню реакцій і стереотипів поведінки, що призводять до конфліктів. Наслідком цього може бути погіршення психічного та соматичного здоров'я.[3, с. 32-33]

Особливості саногенного та патогенного мислення

Саногенне мислення	Патогенне мислення
вміння концентрувати увагу, зосереджуватися на предметі роздумів;	мрійливість і гра уяви, що переходять у відрив від реальності;
вміння переривати неприємні спогади після того, як із них здобутий досвід;	неконтрольований повтор в думках травмуючих ситуацій;
здатність розглядати свої вчинки і свій досвід із боку(рефлексія);	невміння аналізувати свою поведінку;
усвідомлення розумових дій, які породжують емоції;	нерозуміння походження емоцій і ставлення до них як до неконтрольованих явищ;
зменшення емоційної яскравості образів минулих подій завдяки роздумів про них у стані розслаблення, внутрішнього спокою;	часті спогади про минуле із звинуваченнями себе або інших людей;
концентрація на тому, що відбувається зараз;	занепокоєння з приводу можливих майбутніх нещасть;
поведінка людини визначається нею самою виходячи з аналізу реальної ситуації і своїх справжніх почуттів;	надягання маски, програвання засвоєних у дитинстві ролей, слідування культурним стереотипам;
здатність встановлювати з людьми близькі довірливі стосунки.	уникнення відвертих стосунків із людьми, замість цього прагнення ними маніпулювати.

Отже, люди, на жаль, не завжди можуть уникнути стресу, але існують дієві способи позбутись його. Велику роль грає мислення людини - те як вона сприймає певну ситуацію і реагує на стрес. А це, в свою чергу, часто залежить від умов, в яких формувався психічний стан людини. Кращим варіантом для кожного з нас буде опанувати саногенний копінг. Це допоможе нам підтримувати наше психологічне здоров’я і бути більш впевненими у своїх діях. Також це дасть нам змогу навчитись контролювати свій емоційний стан, що позитивно вплине на наше життя.

Література

1. Нікогосян А.В., Тесленко М.М. (2022). Саногенне мислення як чинник стресдолаючої поведінки особистості. Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «Scientific Paradigm in the Context of Technologies and Society Development» (December 16-18, 2022). Geneva, Switzerland. с. 213-215

2. Гільман А. Ю., Шугай М. А. (2015). Саногенне і патогенне мислення: теорія і важливі напрями психологічної практики. Наукові записки Національного університету «Острозька академія» (Вип.2). с. 28-38.
3. Стаття з рубрики «Калейдоскоп» Уманського національного університету садівництва (жовтень 27, 2014)

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ В НАВЧАЛЬНО – ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Олена ЗУБ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Галина Крохмальна***

У початковій школі навчання учнів спрямоване на підвищення результативності уроку через організацію діяльності як усього колективу, так і кожного учня зокрема. Державний стандарт загальної початкової освіти з української мови дає можливість учителям, учням, їхнім батькам самостійно розв'язувати проблему обсягу рівня засвоєння шкільної програми. Як зазначено в ньому, мовлення й мова вивчаються учнями від першого до четвертого класу. На сьогодні у Державному стандарті загальної початкової освіти визначено необхідність засвоєння обов'язкового мінімуму змісту програми з української мови та літературного читання, тому виникає необхідність будувати урок так, щоб збільшити час для самостійної роботи учнів початкової школи. Адже самостійність учнів є важливою передумовою свідомого і міцного оволодіння знаннями: вона розвиває зосередженість, цілеспрямованість, уміння міркувати, формує індивідуальний спосіб мислення. Спостереження за навчальним процесом показали, що ті вчителі, які здійснюють самостійну роботу на уроках української мови домагаються значних успіхів у її вивченні, ніж ті, які недооцінюють роль самостійної роботи.

Вивчення педагогічної і навчально-методичної літератури з проблеми організації самостійної роботи в початкових класах засвідчило, що цьому питанню приділяється незначна увага з боку науковців, методистів та учителів-практиків. Психологи, дидакти і методисти відносять самостійну роботу до однієї із форм пізнавальної активності слухачів початкової школи, яка більш характерна, на їх думку, для учнів середньої і старшої ланок школи (П.Блонський, О.Савченко, М.Вашуленко).

Велику увагу самостійній роботі надавав В.Сухомлинський. Педагог вважав, що учні повинні знати мету, план, термін виконання завдань, пропонованих для самостійної роботи [2, с.53]. Самостійна робота, на його думку, має сформувати в учнів уміння працювати самостійно, здійснювати взаємоконтроль і самоконтроль, допомагати один одному. Видатний педагог стверджував, що «немає абстрактного учня, мистецтво і

майстерність навчання і виховання полягають у тому, щоб розкриття сил і можливостей кожної дитини надавало їй радість успіху в розумовій праці» [1, с.48].

Сьогодні в дидактиці та фахових методиках зазначається, що за формою організації і діяльності вчителя та учнів виділяється такий метод, як самостійна робота учнів. Цей метод знаходиться в такій ієрархії методів: розповідь (виклад, пояснення вчителя), бесіда, самостійна робота учнів.

У більшості досліджень самостійність учня визнається як сформованість прагнення і уміння пізнавати в процесі цілеспрямованого пошуку.

Самостійна робота є також одним із видів навчальної діяльності, яка, в свою чергу, поряд із спілкуванням, грою та працею є видом діяльності людини.

Важливим завданням сучасної школи є також розвиток пізнавальної активності учнів. Для того, щоб успішно розв'язати це завдання, необхідно всебічно стимулювати самостійну роботу учнів, розбудити в них свідоме бажання постійно займатися самоосвітою, яка є одним з важливих структурних елементів безперервної системи освіти, що прийнята в Україні.

Самостійна робота на уроці української мови та читання за умови її належної організації й повсякденного проведення справляє позитивний вплив на якість знань учнів, допомагає виховувати відповідальне ставлення до занять, благотворно позначається на зміцненні дисципліни в класі. Розумова діяльність учнів під час самостійної роботи активізується за умови, якщо педагог організовує наданий процес і вміло керує ним. [3,с.77]

При цьому мають дотримуватися такі дидактичні вимоги: самостійну роботу учнів слід організовувати в усіх ланках навчального процесу, в тому числі і під час засвоєння нового матеріалу. Важливо, щоб школярі не тільки збагачувалися знаннями, а й нагромаджували своєрідний фонд загальних прийомів, умінь, способів розумової праці, за допомогою яких опановуються знання.

На уроці рідної мови вчитель підготовлює учнів до самостійної роботи шляхом повторення вивченого, повідомлення нового матеріалу, організації спостережень. Кількість часу, що виділяється на підготовку до самостійної діяльності, залежить від ступеня складності та обсягу завдання, а також від рівня сформованості у школярів навчальних умінь [1, с.18].

Перевірка знань і якості виконаних робіт має важливе виховне значення. Вона сприяє ретельнішому здійсненню завдань учнями, розвитку їхньої пізнавальної активності, формуванню почуття відповідальності [1, с.60].

У процесі самостійної роботи особливо цінні такі завдання, що мають проблемний характер, вимагають відкриттів, пошуків. Вони розраховані не на просте запам'ятовування чи відтворення опанованого матеріалу, а на його осмислення: пояснення фактів, порівнювання предметів та явищ, усвідомлення зв'язків між ними, доведення засвоюваних положень.

З активізацією розумової діяльності безпосередньо пов'язана вимога посильності самостійної роботи. Даючи завдання, вчитель зобов'язаний не тільки пояснити школярам, що вони повинні зробити, про що довідатися, що засвоїти, а й розповісти, як діяти, як спостерігати, як описати, як вивчити. Водночас завдання для самостійної роботи, як уже зазначалося, не повинні бути занадто легкими для учнів. Тому вони мають добиратися з урахуванням рівня розумових здібностей школярів. Таким чином, самостійна діяльність учнів на уроках української мови і читання скеровується на постійне вдосконалення їхніх знань та вмінь.

Отже, одне з головних завдань учителя початкових класів — підготовка школяра до самостійної навчальної діяльності в основній школі, розвиток здатності самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці. Самостійна навчальна діяльність формується в цілеспрямованій системі навчання і виховання, обумовлюється свідомими пізнавальними мотивами, чуттєвим емоційним ставленням до дійсності та спрямована на пізнання невідомого власними силами і за власним почином з використанням нових раціональних способів роботи.

Література

1. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.С.Вашуленко. К.: Літера ЛТД, 2010. — 364 с.
2. Мартиненко В. Формування змісту літературного читання молодших школярів: сучасний вимір / В.Мартиненко. // Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у навчальному процесі: ди- дактико-методичні аспекти: Дайджест 2. - Донецьк: Каштан, 2012. - с.55-63

3. Савченко О. Дидактика початкової школи: підручник для студентів пед. факультетів / О.Савченко. - К.: Генеза, - 1999. - 368 с.

ДОЛЯ ЖІНКИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД (ЗА РОМАНОМ НАДІЇ ГУМЕНЮК “ТА, ЩО ЛАМАЄ ВІТЕР”)

Ліна ЗУЩИК

Український державний університет імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – ***Тетяна Бикова***

Аналізуючи роман Надії Гуменюк, варто наголосити, що він онин із десятка книг, де головна героїня – жінка, котра є типовою представницею жіноцтва України 50-х – 80-х років ХХ століття. Традиційно вважається, що жінка є символом життя, початком всього людства. І це не випадково. У змалюванні жіночих постатей, розумінні місця жінки в суспільстві класична українська література увібрала традиції ще з біблійних часів. Головна героїня роману – молода сімнадцятирічна Анастасія (Настя), яка по закінченні Другої світової війни приїхала вчителькою у волинське село. З першої зустрічі молода красуня запала в серце капітану Круглову. Пообіцяв він зробити з неї огранений діамант, щоб сяяла лише для нього. Дорогими подарунками засипав, життям її розпоряджався. Та серце Настине сповнювалося щастям, коли на Романа дивилася, дарма що в нього зі статків лише звинувачення в неблагонадійності. Але загнав капітан її в пастку, як здобич...

Роман Надії Гуменюк схожий на художню біографію, оскільки в ньому розповідається про долю людини – жінки, яка пройшла випробування долі і все-таки отримала право бути щасливою і створила сім'ю зі своїм коханим хлопцем Романом, довіру якого повернула щирим і палким коханням. Настя - незламна жінка, яка через тернистий шлях повернула собі право на щасливе життя. Самобутність, неподібність письменницького почерку Н. Гуменюк проявляється в соціальному змісті, національній формі: це виявляється в мові письменника, яка закорінена в кращих українських традиціях, у характерах, позначених виразними рисами національної ментальності, без яких не можна було б відтворити реальність зображуваного. Роман «Та, що ламає вітер» – величальна пісня жінці, котра завжди залишається вірною родині, а також є типовою представницею жіноцтва України 50-х – 80-х років ХХ ст. Образ Анастасії – це образ жінки великої духовної краси. Її моральність розкривається протягом твору в кожній сцені, в кожному епізоді, в окремих репліках та діалогах. Письменниця втілює в образі

Насті позитивні риси, властиві українському народному характеру. Головна героїня Надії Гуменюк – це психологічний тип екстраверта (за К.Г. Юнгом). Настя Надії Гуменюк – це визначальні риси українського менталітету: чуттєвість, важливість, жертовність, здатність до дії, волевиявлення. Анастасія найповніше розкривається через вчинки, мовну індивідуалізацію, портретно-психологічну характеристику, через інших дійових осіб. Надія Гуменюк через образ Насті відтворила образ України і долі українського народу в повоєнні часи. Руйнівна сила в романі відображалася в образі капітана Круглова, який лише хотів пілкорити дівчину собі і зробити з неї огранений діамант, щоб сяяла лише для нього. Дорогими подарунками засипав, життям її розпоряджався, але він не врахував одного – кохання не вимірюється в матеріальних статках. Йому так і не вдалося зламати і підкорити дівчину собі, бо в ній жило справжнє почуття – кохання до сільського хлопця Романа, почуття якого були взаємними. Образ Насті – це тип берегині сімейного вогнища, тип жінки, яка робила усе можливе заради щастя і благополуччя своєї родини. Між нею і її коханим посіялось зерно недовіри і образ, але незважаючи на всі випробування, які посилала їй доля, вона повернула собі довіру коханого і створила щасливу сім'ю майбутнє якої уже було безхмарним. Саме цей образ актуалізується в естетичній свідомості як такий, що всебічно трансформується як у письменницькому мисленні, так і в людській свідомості. У романі, створеному в 2022 році письменниця прагне розв'язати одну із складних проблем – проблему життя людей в умовах відбудови. Авторка розглядає життя окремої людини як постійну боротьбу за існування та життя нації як практику життя в повоєнних умовах. У романі порушено багато проблем: земля і праця як основи життя; вірність сім'ї; щастя; духовність, віра в Бога; добро і зло; ставлення чиновників до простих людей; влада; формування національної самосвідомості. У центрі авторської уваги – історія української жінки і її родини. Саме життя героїні Насті, її родини (а Марія не уявляла себе без щасливої сім'ї) допомагають Надії Гуменюк розв'язувати у романі найрізноманітніші проблеми: батьків і дітей, любові та сімейного щастя, моралі, влади, національної свідомості та гідності, добра і зла. Життєвий шлях Насті– то доля всієї України. Щасливий фінал наштовхує на роздуми про те, що в які б скрутні ситуації не потрапляли герої твору, все рівно не опинялись у ситуаціях безнадійних: мовляв, усе минеться, адже головне – життя продовжується. Розв'язка твору радісна – вся сім'я Насті возз'єдналася. Письменниця вірила у те, що Україна і українці ще відродяться,

заживуть щасливо, тому і фінал роману життєстверджуючий. Настя оженить сина, а її чоловік Роман кохає і кохатиме та оберігатиме все життя. І Настя впевнена і точно знає, що їхнє життя і життя дітей буде сповненим щастям і радістю.

Література

Книги	Надія Гуменюк Та, що ламає вітер- 2022 - Любовні романи | Жіночий роман | Сучасні любовні романи | Сучасна українська література – 272с. - ISBN: 978-617-12-9584-1
Періодичні видання	Білоус Н.В. Жіночі характери в українській прозі кінця XIX – початку XX століття // Сучасний погляд на літературу: Зб. наук. пр. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2001. – Вип. 6. – С.100–110. Демська-Будзуляк Л. Гендерна інтерпретація жіночих та чоловічих образів в українській літературі кінця XIX – початку XX століття// Слово і час. – К., 2005.– №4.– С.10-16. Новиков А. Образ жінки-страдниці в п'єсах драматургів театру корифеїв// Дивослово. – К., 2004. – №7. – С.55-58.
Наукові праці	Пастушенко О. Жіночі образи у творах У. Самчука другої половини XX ст. // Сучасний погляд на літературу: Зб. наук. праць. – Вип.5. – К.: ІЦВ Держкомстату України, 2001. – С.88-100. .

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕМОЦІЙНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга КАРАСЬОВА

Український державний університет імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – ***Наталія Гузій***

Емоційна сфера дитини старшого дошкільного віку має складну структуру, що відображує різні переживання у вигляді емоції та почуттів, які залежать від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів. Їх занадто яскрава вираженість, можливе переважання негативної модальності викликають серйозну занепокоєність батьків, педагогів та психологів. Це пов'язано з тим, що на цьому сензитивному етапі афективного розвитку дитини формуються провідні властивості її емоційного світу, від яких залежить подальше особистісне зростання.

Первинні емоційні порушення у дитини можуть симптоматично виявлятися у проявах агресивної поведінки, тривожності, страхів, фобій та депресивних станів. При тому, на думку А.М.Дяченка, ці симптоми можуть мати різну природу та викликатися різними причинами [1]. Найчастіше вони пов'язані із суттєвими змінами у їх житті мікросередовища - початком відвідування освітніх закладів, розлученням з батьками тощо.

Емоційні порушення - особливий клас порушень психіки, пов'язаний із труднощами сприйняття й вираження емоцій. Це може виражатися через такі симптоми, як постійний стрес, тривога, депресія, панічні атаки, фобії, нервові тики, агресивність, безсоння та ін. Джерелами емоційних порушень можуть бути різні фактори, включаючи генетичні та біологічні причини, соціальне оточення, стресові ситуації, травми, хронічні захворювання та ін. [3].

Емоційні порушення в дітей старшого дошкільного віку детермінуються різними зовнішніми факторами, включаючи негативний досвід у взаєминах з батьками, педагогами та ровесниками, відсутність позитивного емоційного клімату в родині, негативні звички та стиль життя [2]. Поряд із цим емоційні порушення у дітей можуть бути спричинені і внутрішніми факторами, такими як стрес, тривожність, депресія, низька самооцінка, недостатня увага батьків та брак позитивних емоційних вражень.

Відсутність адекватної соціально-психологічної підтримки та родинних взаємин, набуття негативного досвіду у взаєминах з оточуючими та недостатня самооцінка можуть перетворитися на вагомі чинники емоційних порушень у дітей старшого дошкільного віку.

Одним із способів подолання емоційних порушень у дітей старшого дошкільного віку є психологічна корекція як комплексний підхід до розвитку емоційної сфери дитини, який включає в себе психологічні тренінги, індивідуальні консультації з психологом та спілкування із сім`єю та ровесниками. При тому важливо забезпечити дитині позитивний емоційний клімат у родині та школі, створити умови для здорового харчування, фізичної активності, розвитку творчих здібностей та міжособистісного спілкування.

Ефективна психологічна підтримка з боку батьків, педагогів та психотерапевтів є важливою складовою успішного лікування емоційних порушень у дітей старшого дошкільного віку. Необхідно надавати дітям підтримку та допомогу у розвитку емоційної саморегуляції, що допомагає уникнути емоційних порушень та покращити їх соціальну адаптацію.

Отже, проблема емоційних порушень у дітей старшого дошкільного віку вимагає розробки дієвих засобів психологічної корекції шляхом інтеграції зусиль психологів, батьків, педагогічних працівників на основі системного вивчення її психологічних аспектів.

Література

1. Дяченко А. М. Емоційні порушення у дітей старшого дошкільного віку: причини і профілактика. Психологічний часопис, 2019. 68-73 с.
2. Лисенко Т. Л. Психологічні аспекти емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Вісник Хмельницького національного університету, 2015. 244-247 с.
3. American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.) 2013. https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596

І.ФРАНКО ТА ЙОГО ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ «ФАУСТА» В УКРАЇНСЬКОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Роман КАРШНЕВИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Михайло Гнатюк***

Будучи великим знавцем та шанувальником німецької літератури особливу увагу Іван Франко приділяв творчості Й.В. Ґете. Він став не лише одним з перших популяризаторів, а й перекладачем, критиком, який аналізував та досліджував спадщину німецького поета. Про це читаємо в його коментарях, листах й перекладацьких примітках. Серед усього маємо й проблемні та оглядові статті в яких багатогранний геній Франка розкривається саме як критик. Адже основним принципом підбору літературного твору для перекладу була для Франка естетична вартість даного твору.

Обговорюючи ключове значення твору, І. Франко говорить перш за все про універсальність, актуальність ідей Ґетового твору для українського читача, - бачимо передусім ідейну та просвітницьку мотивацію до перекладу. Будучи одним з зачинателів українського перекладознавства дослідник піддавав аналізу власний переклад, підкріплюючи його коментарями та поясненнями в яких зазначав свої методи перекладу. Вказував на культурні відмінності чи особливості мови, які не вдалося передати, або які змушений був інтерпретувати по-іншому.

Так і в своїй передмові до «Фауста» наводить приклади мовних особливостей перекладу та пояснює їх. Наголошує на своєму бажанні відобразити оригінал якомога точніше, у разі відхилень від джерела вказує на причини таких рішень. Працюючи над перекладами І. Франко завжди спирався на глибоке знання культури й історії різних народів і на власні історико-літературні дослідження. Здебільшого він супроводжував свої, а також чужі переклади, історичними та бібліографічними коментарями, а інколи цілими розвідками про епоху, де постає перш за все, як критик, що має на меті познайомитись з текстом, як читач, розгледіти за ним автора, провести літературно-критичне осмислення твору.

Передусім І. Франко вдається до найглибшого аналізу Ґетового архітвору, досліджує метафоричність та образність, але звичайно, що в коментарях І. Франко теж вказує на структурні характеристики драми, поетичне відображення і певну нерівномірність викладу. Коментуючи власний переклад І. Франко звертає увагу на метричну форму, пояснює прийняті рішення, але також розглядає й першотвір.

Отже, аналізуючи роботу І. Франка над твором можемо окреслити основні напрямки його зацікавлень. І. Франко – європеєць і демократ за духом, він переймається глобальними проблемами світового устрою, однак найбільше його болить жалюгідне становище українців, тому все своє життя він поклав на те, щоб змінити існуючий стан справ.

Саме тому він звертається до Ґете, головний герой якого - жива людина зі своїми почуттями, думками, із своєю долею. Всупереч середньовічним клерикальним традиціям нова література утверджувала право людини на життя, на всебічний розвиток. Така позиція була притаманною й Франкові. «Найвища ціль літератури, – пише він, – поезії, штуки, так як і науки, є чоловік правдивий, живий чоловік, людська одиниця і людська громада»

Література

1. *Бурляй* Ю. С. *Основи літературно-художньої критики*. — К.: Вища школа, 1985. — 246 с.
2. Бондаренко Н. Ґете в українській періодиці / Н. Бондаренко // Літературна Україна. — 1972. – 11 квітня. — С. 4
3. Гете Й. В. Фауст. Перекл. з нім. Д. Загула / Й. В. Гете. — Київ–Відень: Вернигора, 1919. — Ч. І. — 1919. — 136 с.
4. Гете Й. В. Фауст; Лірика: Пер. з нім.; Передм. Д. Наливайка “Поет національний і всесвітній”, С. 5–22. / Й. В. Гете. — К.: Веселка, 2001. — 478 с.
5. Ґете Й. В. Фауст: Трагедія. Перекл. з нім. М. Т. Улезко / Й. В. Ґете. — Харків: Держ-видав України, 1926. – Ч. 1. – 331 с.
6. Гнатюк М. Погляд І. Франка на предмет, завдання та основні жанри літературної критики // Гнатюк М. Іван Франко і проблеми теорії літератури. – К.: Академія, 2011. – С. 25-51.

7. Гнатюк М. Проблеми психології творчості у науковому осмисленні Івана Франка // Гнатюк М. Іван Франко і проблеми теорії літератури. – К.,2011. – С. 97-116.
8. Єфремов С. Історія українського письменства. – Київ; Ляйпціґ, 1919. – Т. 2. – С. 206.
9. Жила В. “Фауст” у перекладі М. Лукаша // Г.Лужицький (1903-1990). – Львів, Нью-Йорк, Париж, Сідней, Торонто, 1996
10. Житник В. Микола Лукаш – перекладач і лінгвіст / В. Житник // Наукові записки НТШ. — 2000. — Т. 18: [Спец. випуск]. — У 2 ч. — Ч. 1. — С. 17–22
11. Зорівчак Р. П. Іван Франко як перекладознавець : до 125-річчя від дня народження / Р. Зорівчак // Теорія і практика перекладу. − К., 98. – Вип. 5. – С. 3–16.
12. Кусько К. “Фауст” у перекладі Івана Франка: дискурсні міркування//Вісник Сумського державного університету. – Суми, 2002
13. Первомайський Л. “Фауст” Гете в перекладі М. Лукаша: Замітки на полях рукопису / Леонід Первомайський // Леонід Первомайський. Твори: У 7 т. — К., 1970. — Т. 7: Творчий будень: Статті. Спогади. Замітки. — С. 362–378.
14. Франко І. Із секретів поетичної творчості // Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – Т. 31. – С. 45-119.
15. Франко І. Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах. // Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – Т. 31. – С. 33-45.
16. Франко І. Слово про критику // Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – Т. 30. – С. 214-218.
17. Франко І. Твори : в 50 т. Київ, 1978. Т. 13 : Поетичні переклади та перспективи. 664 с.
18. Франко І. Я. Літературно-критичні статті / Іван Франко. – К. : Державне видавництво української літератури, 1950. – 438 с.
19. Цимбалюк Д. Гете по-українському / Д. Цимбалюк // Жовтень. — 1970. — № 12. — С. 126 — 129.

ЖІНОЧА ДОЛЯ У ТВОРАХ МАРІЇ МАТІОС

Олеся КАСЮХНИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Михайло Гнатюк***

Жінка у творах Марії Матіос завжди є осередком, так званим вулканом, що дає змогу сповна відобразити проблематику унікальної особистості з усіма її перевагами та недоліками. Найвищий щабель завжди займають теми: материнства, сексуальних стосунків, власних бажань, і вічного прагнення до кращого життя.

Твір Марії Матіос "Солодка Даруся" є яскравим прикладом зображення жіночої долі під впливом радянського війська та насильства. У творі простежується трагічна історія героїні Дарусі, чию долю зламав «солодкий півник» на паличці. Сама історія є дуже трагічною та залишає по собі чимало психологічних травм.

Даруся завжди мовчить, так її психіка блокує болючі спогади дитинства. Через це люди ставляться до дівчини поблажливо та трохи зверхньо. Вона немов випадає із суспільної системи вимог та очікувань: ніхто не очікує від Дарусі заміжжя чи народження дітей, ніхто не втручається у її життя, нікому немає до дівчини ніякого діла. Дівчину сприймають за дивачку і поблажливо називають її пестливим іменем Даруся, немов маленьку дівчинку.

Жіночий простір Дарусі обмежений її рідним селом. Уперше в світ, за межі цього жіночого простору її виводить саме Іван Цвичок. У цьому ви вбачаємо патріархальне уявлення про чоловіка-завойовника, котрий рятує жінку із небезпечних ситуацій, приходить на поміч, «показує їй світ». А коли Іван та Даруся починають проводити ночі разом, то Іван відчуває себе господарем та опікуном Дарусі. Він відмовляється відпускати її з поля зору навіть на мить.

Життями інших мешканок села рухають лише дві емоції – заздрість до красивіших чи заможніших жінок, а також хіть до стосунків із чоловіками. У тодішньому суспільстві жіноче тіло вважалося гріховним, так само, як і будь-які згадки про статеві відносини.

У романі «Солодка Даруся» авторка порушує проблеми, котрі стосуються української історії та травматичного досвіду. Центральною темою, безперечно, є доля жінки, котра змушена виживати у жорстокому світі чоловіків та світі постійних воєн. Проте, окрім

жіночої долі, важливою темою тут є також колективні травми, колективне підсвідоме, а також те, що рани війни загострюють дуже довго.

Даруся завжди мовчить, і через це люди ставляться до дівчини поблажливо та трохи зверхньо. Вона немов випадає із суспільної системи вимог та очікувань: ніхто не очікує від Дарусі заміжжя чи народження дітей, ніхто не втручається у її життя, нікому немає до дівчини ніякого діла. Дівчину сприймають за дивачку і поблажливо називають її пестливим іменем Даруся, немов маленьку дівчинку.

Даруся ставиться до тварин і рослин так, наче вони можуть її розуміти, та поводиться із ними, як із людьми: «Даруся сидить на теплій, іще майже літній землі, гладить голівки айстр, кувойдить долонею запашні кучері, говорить до них, розказує, що хоче, сміється – і що ж тут такого дурного?» [15, с. 8-9].

Дівчина взагалі перестає спілкуватися людською мовою, оскільки переконана, що «слова можуть робити шкоду. Вона не знає, звідки це пам'ятає, але це правда. Ще трохи – і Даруся згадає, хто їй казав, що будь-яка бесіда може робити шкоду» [15, с. 19].

Коли Даруся провідує батька на цвинтарі, то завжди збирає йому якийсь гостинець. Потім вона одягає найкращий одяг і йде на цвинтар серединою вулиці, а позаду неї збирається зграє сусідських собак. Ніхто із зустрічних не наважується якось заговорити до Дарусі, люди навіть намагаються не обганяти її на дорозі, «як не обганяють знаючі шофери ані похорон, ані весілля» [15, с. 28].

Основний текст роману помережаний своєрідними інтермедіями, як це було у бароковій драмі. Героями цих інтермедій тут є незмінно жінки, котрі пліткують про життя села. Учасницею цих пліток поневолі є сусідка Дарусі Марія, котра уособлює раціональність та поміркованість. Часто вона зупиняє та дорікає іншим жінкам за те, що вони втручаються не у свої справи. Проте, загалом, ці плітки, учасниками та ініціаторками яких є лише жінки, роблять із них недолугих та недалеких персонажів.

Узагалі, життями інших мешканок села рухають лише дві емоції – заздрість до красивіших чи заможніших жінок, а також хіть до стосунків із чоловіками. Ця хіть у жінок виникає навіть до Івана Цвичка, про якого всі люди казали, що він несповна розуму. Проте це не заважає жінкам відчувати пристрасть до Івана, навіть романтизувати його. Іван у певному сенсі теж перебуває на маргінесі суспільства – і від цього стає лише більш принадним в очах жінок.

Жінку у романі порівняно із дримбою, котру так майстерно виготовляв Іван Цвичок: «У дримбі жінки і справді пізнавали себе: до часу байдужих і лінивих, аж поки не візьмеш їх у руки, а вже як візьмеш – то почуєш такі соковиті переливи і тонкі зойки, що зайдеться тобі серце і плачем, і співом одночасно…» [15, с. 44-45].

У тодішньому суспільстві жіноче тіло вважалося гріховним, так само, як і будь-які згадки про статеві відносини: «Ну, не всім же, Варварко, ходити до причастя лиш до церкви. Коли не коли – й грішного тіла можна вкусити. <…> цю охіть до гріха мені передала моя бабка, як весільний посаг» [15, с. 47-48].

Усе табуйоване та гріховне від того стає лише бажанішим. Тому селяни, дивлячись на спільне життя Дарусі та Івана, починають їм заздрити, а від заздрості – вигадувати всякі плітки: «Чули’сте, кумку, нечиста сила в селі завелася. На цвинтарі і в Дарусиній хаті. Відколи Іван Цвичок пристав жити до неї, то так і нечиста сила вселилась межи люде… <…> не знаю, що там діється у тій проклятій хаті, а я жию по сусідству. Так що печуся задля свого покою і справедливости» [15, с. 77-78].

У романі «Солодка Даруся» авторка порушує проблеми, котрі стосуються української історії та травматичного досвіду. Центральною темою, безперечно, є доля жінки, котра змушена виживати у жорстокому світі чоловіків та світі постійних воєн. Проте, окрім жіночої долі, важливою темою тут є також колективні травми, колективне підсвідоме, а також те, що рани війни загострюють дуже довго. Цей процес охоплює декілька наступних поколінь людей, рани загоюються, але ніколи не зникають повністю.

Література

1. Косинська Н. Драматизм жіночих образів у прозі Марії Матіос: конфлікт ґендерної ролі та ідентичності. Наукові праці. Літературознавство. 2012. Т. 200, № 188. [С. 31–35.]
2. Откович К. Ілюзія свободи: образ жінки від традиціоналізму до модернізму : монографія. Київ : КАРБОН, 2010. [С. 210 - 211.]
3. Повар М. Табу: заборонені теми в романі "Солодка Даруся" М. Матіос. Літературний процес: методологія, імена, тенденції. 2021. № 18. [С. 62–64]

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОМАТИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ПЕРСЬКОЇ МОВИ

Олексій КАШМАРЧУК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Марта Стельмах***

На відміну від лексики, фразеологія відображає головним чином повсякденний емпіричний, історичний і культурний досвід мовного колективу, пов'язаний з його культурними традиціями. В останні роки вивчення фразеології іранських мов, у тому числі фразеології перської мови, помітно активізувалося. З'являються дослідження, присвячені не тільки характеристиці конкретних різновидів фразеологізмів, але й робляться спроби узагальнення досліджень фразеологічного складу низки іранських мов, зіставляються фразеологічні одиниці різних мов, створюються фразеологічні словники [4; 5; 7; 8].

Розширення уявлень про соматичні фразеологічні одиниці перської мови збагатять компаративні філологічні дослідження, допоможуть виявити особливості іранської літературної мови, підкреслити її колорит. Це і зумовлює актуальність дослідження. Аналіз поглядів мовознавців (Л. Г. Авксентьєв [1], Р. П. Зорівчак [6], Ш. Баллі [2], В. В. Виноградов [3]) XX ст. щодо основних ознак ФО, дозволив здійснити їх порівняння і визначити фразеологічну одиницю як лексико-граматичну єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, яка, маючи цілісне значення, традиційно відтворюється у мові.

Праці Ю. А. Рубінчика та Г. С. Голєвої [5; 8] дали змогу виокремити та описати основні принципи класифікації фразеологізмів перської мови. До фразеологізмів належать: приказки, прислів'я, ідіоми, афоризми, одиниці широкого семантичного діапазону, що частково або повністю втратили значення, стійкі словосполучення, що мають будову речення, стійкі складені терміни та найменування. Найпоширенішими типами фразем мови фарсі виступають ідіоми та афоризми з прямим значенням.

З метою визначення структурно-семантичних особливостей соматичних фразеологічних одиниць перської мови, методом суцільної вибірки з фразеологічного

словника Г. С. Голєвої [4] було відібрано 60 фразем із соматичним компонентом. У роботі описано три групи фразеологізмів: ФО з компонентом پا *pā* ‘нога’, ФО з компонентом دست *dast* ‘рука’, ФО з компонентом سر *sar* ‘голова’.

У ході емпіричного дослідження з’ясовано, що абсолютна більшість СФО стосуються людини – її дій, вчинків, рис, поведінки, рідше – стану, в якому вона перебуває. За допомогою семантичної класифікації виокремлено основні *смислові групи* СФО перської мови. Найбільш уживаними є фразеологічні одиниці на позначення стосунків між людьми (25 одиниць) і відображення соціальних та моральних категорій (15 одиниць), у яких негативна конотація виявлена домінуючою. Серед них найпоширенішими смисловими маркерами є: «негативне/позитивне ставлення» (6 одиниць, наприклад دست انداختن کسی را – *dast 'andāxt-an kas-i rā* (досл. ‘покласти на когось руку’) – насміхатися, знущатися з когось), «нав’язливість» (5 одиниць, наприклад دست از سر کسی برداشتن – *dast 'az sar-e kas-i bar-dāšt-an* (досл. ‘взяти когось за голову’) – турбувати когось, приставати), «автономність» (5 одиниць, наприклад مگر پایم بسته است؟ – *magar pā-yam baste 'ast?* (досл. ‘невже в мене зв’язані ноги?’) – я не потребую допомоги), «впертість» (3 одиниці, наприклад دست بردار نبود – *dast bar-dār na-bud* (досл. ‘не опускати руки’) – не відступати, опиратися), «першість/домінантність» (4 одиниці, наприклад دست بالا دست نداشتن – *dast-bālā-dast na-dāšt-an* – перевершувати когось, не мати собі рівних).

Проаналізувавши *структурні особливості* СФО перської мови, можемо зазначити, що центральне місце посідає група фразем, структурно рівнозначних словосполученню, у яких стрижневим компонентом виступає дієслово. Конструкція «іменник + прийменниково-іменна конструкція + дієслово» виявилася домінуючою (6 одиниць, наприклад سر از پا نشناختن – *sar 'az pā na-šnāxt-an* (досл. ‘не розрізнити ніг з головою’) – розгубитися, дуже сильно зрадіти;). З’ясовано, що значну частину від загального фразеологічного фонду перської мови становлять ідіоматичні вирази, структурно рівнозначні реченню, а саме прислів’я та приказки.

Література

1. Авксентьєв Л.Г. Сучасна українська мова. Фразеологія: [посібн.] / Л. Г. Авксентьєв. – Харків: Вищашкола. – 1983. – 137 с.

2. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – Перевод К. А. Долинина. – Москва: Изд-во иностранной литературы. – 1961. – 394 с.
3. Виноградов В. В. Об основных типах ФЕ в русском языке / В. В. Виноградов // Избр. Труды. Лексикология и лексикография. – Москва: Наука. – 1977. – С. 140-161.
4. Голева Г. С. Персидско-русский словарь / Г. С. Голева. – Москва: Грааль. – 2010. – С. 648.
5. Голева Г. С. Фразеология современного персидского языка / Г. С. Голева. – Москва: Муравей. – 2006. – С. 225.
6. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). / Р. П. Зорівчак. – Львів: Вид-во при Львів. ун-ті «Вища школа» – 1983. – 176 с.
7. Мазепова О. В. Роль соматизмів у мовній концептуалізації внутрішнього світу людини (на матеріалі перської мови). Мовні і концептуальні картини світу / О. В. Мазепова. – 2013. – № 46 (2). – С. 438-450.
8. Рубинчик Ю. А. Основы фразеологии персидского языка / Ю. А. Рубинчик. – Москва: Наука. – 1981. – С. 276.

ОБРАЗ МАТЕРІ В ЖИТІЇ ТЕОДОСІЯ ПЕЧЕРСЬКОГО

Лілія КЕРНІЦЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Назар Федорак***

Житіє Теодосія Печерського – це одна з найвідоміших та найдавніших пам'яток давньоруської літератури. Цей твір розповідає про життя святого, починаючи від його народження, дитинства, приходу в монастир, подвигів та до самої смерті. Це типове монаше житіє, розповідь про покірного і побожного праведника, якого виховували благочестиві батьки і який щодня ходив до церкви Божої, уважно слухаючи божественні книги. У дитинстві він нехтував іграми з однолітками, а одяг його був старий і залатаний.

За багатьма критеріями, цей твір відповідає загальновідомим канонам житія, але нетрадиційним у цьому тексті є образ матері Теодосія. У середньовічній культурі сімейні зв'язки вважали надзвичайно важливими. Батьки та матері мали великий вплив на розвиток дитини і її характеру. Матері часто приписували особливі риси, як-от милосердя, турботливість, терплячість і любов. У творі преподобний Нестор описує Теодосієву матір як лагідну жінку, яка піклується про сина і любить його більше за інших. Вона часто вмовляла Теодосія одягти чистий одяг і погратися з дітьми, бо хотіла, щоб у нього були друзі, а також вона виховувала його після смерті батька. Ця характеристика допомагає їй бути схожою на типовий браз матері в житіях святих.

Але, незважаючи на це, у творі жінка також зображена суворою та жорстокою, яка часто у великому гніві на сина била його, бо тілом була сильна й міцна, як чоловік. Саме чоловікоподібний вигляд жінки, міцної тілом, сильної та рішучої, з грубим низьким голосом, яка страшна у гніві, сцени диких розправ над непокірним сином викликають відразу в читача.

Теодосій був смиренним і праведним, не пропускав жодної служби Божої. Він хотів усе життя присвятити служінню Богові, тому без відома матері декілька разів намагався піти до святих місць із мандрівниками. Але мати щоразу повертала сина додому й, одержима гнівом, била його, заковувала в кайдани і просила не тікати від неї, бо не зможе жити без нього. Вона не хотіла, щоб син весь час проводив у церкві, випікав

проскури на останні гроші, ходив у вбогому вбранні, й боялася, що улюблений син покине її. Після того, як жінка заспокоювалась і звільняла сина з неволі, вона просила в нього вибачення, благала залишатися з нею і не покидати дому.

Богобоязливий хлопець не міг терпіти того, що мати змушувала його віддалятися від Бога. Поки одного разу жінка пішла в село і була там багато днів, син, дотримуючись заповіді Христа: «Хто більш, як Мене, любить батька чи матір, той Мене недостойний», – вирішив піти до Києва, де хотів потрапити до монастиря. Так він зустрів блаженного Антонія, який жив у печері, а згодом Теодосій і сам зміг віддатися служінню Богові й наважився на тілесні труди.

Жінка після чергової втечі сина всюди шукала його, призначила велику винагороду за звістку про зниклого сина, а розшукавши в Києві печеру Антонія, то молила, то кричала у гніві на старця, що хоче негайно зустрітися з сином. Побачивши виснаженого від праці й посту Теодосія, мати обійняла його і гірко заплакала, відтак хитрощами та погрозами безрезультатно схиляла сина повернутися додому. Навіть постриг її в жіночий монастир сприймається не як подвиг благочестя, а як учинок зневіреної жінки, для якої це єдина можливість хоч зрідка бачити сина.

Отже, образ матері в Житії Теодосія Печерського доволі суперечливий. З одного боку, можна поспівчувати материнському горю жінки, чий син не хоче залишатися вдома, не слухається її прохань, постійно тікає без її відома та присвячує все своє життя служінню Богові. Та якщо розглядати цей образ з іншого боку, то мати Теодосія була егоїстичною жінкою, котра прагнула віддалити свого сина від Бога, щоб залишити його при собі. Вона не тільки не підтримувала сина, але й казала, що своїми діями він соромить свій рід і вона втомилася слухати нарікання на нього.

Література

1. Сироїд Д. Житіє Теодосія Печерського й Антонія Великого: характер біблійного цитування// Медієвістика. – Вип. 2 – Одеса, 2000.
2. Свято-Успенська Києво-Печерська Лавра (чоловічий монастир) Української Православної Церкви 1991-2023: https://lavra.ua/uk/svyatie/prepodobnij-feodosij-igumen-pecherskij/
3. Житіє преподобного отця нашого Феодосія, Ігумена Печерського: http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr60.htm

СПАДКОЄМНІСТЬ МІЛІТАРНОЇ ТРАДИЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ВІЙСЬКУ

Михайло КІЗИМА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Надія Лазарович***

Для мешканців будь-якої нації важливо вміти відстоювати, пояснювати та розповідати про своє власне походження, історію, впливи та смисли іншим, показуючи зрілість та право займати обрану територію. Історичний та культурно-цивілізаційний процес дуже схожий на природній, де слабші поглинаються, а стійкі, сильні, розумні та адаптаційні – виживають.

Не виключенням стали українці та їхня Українська Держава, за яку вони боряться не одне століття. Вона не була випадковістю, збігом обставин, а справді наслідком багаторічної праці та спадковості різних поколінь та груп людей, об'єднаних однією ідеєю, культурою, цінностями.

Говорячи про українців, вони мають своєрідну багатовікову традицію не тільки в чомусь пісенному, гончарстві, вишиваному одязі, сільському господарстві, а й у військовому. Це була справжня комбінація підходів до мілітарної справи, що включало різновиди зброї, тактики, мотивацію, психологію та принципи ведення боротьби, що історично склалися тут.

Україна, розташована на перетині Сходу та Заходу, стала своєрідним прикордонним фронтиром Європи, її «брамою», як її бачив Маккіндер, спеціаліст із Британії у 1904 році, завдяки своєму географічному розташуванню та кліматичним умовам. Повноводні ріки, Чорноморського басейну, просторі степи та родючі ґрунти, близькість до Балтії та Каспію, розміщення на перетині торгових шляхів. Це справжня ідилія, простір можливостей, без жорсткого клімату, що потребує освоєння. В таких умовах, ця площина стала цікавою для завойовників, інших центрів сил, які тільки чекали найменших чвар чи проблем тут, на місцях, щоб взяти шматок цінної землі з ресурсами. [3]

Це стало причиною постійного конфлікту, гартування місцевого населення, яке мало відбиватися від чужорідних народів, але все таки знаходило певну близькість між

собою, та причинно-наслідковий конфлікт, як каталізатор до консолідації власних зусиль. Українську землю та простір можна поділити як зону проживання осілих племен-землеробів та кочових скотарів-мисливців, що проживали відповідно у лісостеповій та степовій зонах. Їхній контакт, співпраця, взаємне доповнення стало основою дуалістичного характеру українця, вправного землероба, який любить та плекає свою землю й вправного воїна, з вибуховим характером, що владно буде відстоювати своє право жити на цій землі, будучи безтурботним в мирний час.

Першим прикладом справжнього державного єднання та багатолітньої традиції на українських землях – стає Велика Скіфія, що не одне століття володарювали на більшості сучасних українських земель. Це був союз мирних землеробів та войовничих скотарів в одній державі, що вели торгівлю, воювали та розвивались, як справжня культура та цивілізація. [4]

Побратимство, доктрина маневреної, партизанської війни, культ власних предків-героїв прагнення захистити землю та людей та безстрашність перед лицем переважаючого та найсильнішого противника на теренах – ці риси та традиції прокинулись в українцях після початку повномасштабної війни з росією сьогодні. Ретроспективним прикладом подібного стає відповідь царю Дарію, що вимагав здатися, оскільки обіцяв їх знищити, а в сьогоденні – відповідь українських військових на о. Зміїному, уже потопленому флагману ЧФ РФ «Москва», що потребував здачі. [8]

Кочова, дика натура українців віднайшла себе в козаках, які стали повелителями степів, були в тісному зв’язку із лісостеповою зоною, Сарматією, Руссю, Україною, що разом діяли та протистояли загрозам від усіх, хто хотів посягнути на типовий український стиль життя, вільної людини, що плекає свою землю та щасливе живе у своєму райському куточку, але готової до жорстокої відсічі окупанту.[9][1]

Прикладом сучасної, адаптованої прадавньої традиції став «День Мертвих» в Азовському руху, зокрема Бригаді НГУ «АЗОВ», яка широко практикувала культ воїна, меча, предків та великих загиблих героїв, що безпосередньо було спадком скіфів та сарматів, що підкреслювали єдність живих та уже мертвих героїв, незламність духу та пам’яті, в боротьбі за власну землю. [5][6]

Іншим прикладом давньої традиції у військовій справі є назви сучасних підрозділів, озброєння та кодування імен, щоб приховати своє справжнє, неначе ініціюючи себе

в іншу людину. Експортна варіація ПТРК, українського комплексу «Стугна-П», має свою кодову назву «Скіф».

Комплекс нагадує справжнього скіфського воїна, що міг майстерно вразити ціль на відстані в 500 метрів. Сучасний комплекс вражає ворога на відстань до 5 кілометрів, справді відповідаючи своїй історичні назві, традиції.

Скіфський спадок себе знайшов також в назвах підрозділів в бойових частинах, широкого спектру, від аеро-розвідників, аж до артилерійських формувань та загонів територіальної оборони. [7]

Сучасні назви бригади отримали після 2014 року, в наслідок якісних та докорінних реформ, коли українське військо перестала бути осколком радянської армії, а стала ідеологічним формуванням з довгою історією. 72-га бригада «Чорних запорожців», 93-тя бригада «Холодний Яр» чи «Королівська піхота» ім. Короля Данила 24-ої бригади, мають тепер яскраву геральдику, смислове навантаження, характерну символіку, що має глибоку традицію, яка відсилає нас до різних етапів славних часів українського воїнства.

Харківський наступ у вересні 2022 року мав свою специфіку та символічність. Українські воїни наступали із знаком білого хреста, як традиційного позначення із козацьких часів та безпосередньо відображали «Залізний хрест» воїнів УНР 1917-1921 років, символу звитяги, що передається від покоління до покоління. [2][10]

Література

1. Боплан Ґ. // «Опис України», переклад Косика В. // НВП «Мета», Львів, 1998.
2. Букет Є. // Білий хрест на військовій техніці: український символ контрнаступу // URL: https://armyinform.com.ua/2022/09/12/bilyj-hrest-na-vijskovij-tehniczi-ukrayinskyj-symvol-kontrnastupu/
3. Грицак Я. // «Подолати минуле: глобальна історія України», видавництво «Портал», Київ, 2022.
4. Залізняк Л. // Чиїми предками були скіфи? // Український Тиждень, 2014 // URL: https://tyzhden.ua/chyimy-predkamy-buly-skify/
5. Консул про Ідеологію – «День Мертвих» // URL: https://l.messenger.com/l.php?u=https%3A%2F%2Ft.me%2FACRains%2F692&h=AT1u9PwC7m-kwp3zYXs6GAzlwPNqQWihjAwkNrIAQjgVX-

BETarc52axqoTXvVsIpfZBd0p3C6uRO7PcEONt-f9Bpses-Tz7CprI74QHXHkzqo6nr5WGccuwXrxFwLt3adyVJA

6. Консул про Ідеологію – «Золоті мечі на шевронах ССО Азов» // URL: https://l.messenger.com/l.php?u=https%3A%2F%2Ft.me%2FACRains%2F587&h=AT1u9PwC7m-kwp3zYXs6GAzlwPNqQWihjAwkNrIAQjgVX-BETarc52axqoTXvVsIpfZBd0p3C6uRO7PcEONt-f9Bpses-Tz7CprI74QHXHkzqo6nr5WGccuwXrxFwLt3adyVJA
7. Мілітарний // “Скіфи”: в ЗСУ сформували батарею, що воює на М777 // URL: https://mil.in.ua/uk/news/skify-v-zsu-sformuvaly-batareyu-shho-voyuye-na-m777/
8. Романюк Р. // Битва за Зміїний. Героїчна історія: як Україна втратила і повернула надважливий острів. Реконструкція // Українська правда // URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2022/11/7/7375232/
9. Яворницький Д. // «Історія запорізьких козаків» Том 1–2, видавництво «Світ» 1991.
10. Кізима М.Б // «Світоглядні засади української ментальності як соціокультурного феномену», Львів 2022.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ УКРИТТЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ШКОЛИ ПОВНОГО ДНЯ «MRIYDIY»

Анастасія КЛАК, Софія ГІРНЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Ігор Бущак***

У цей час, у період повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, освітній процес вимушено зазнав змін. Це зумовило облаштування укриттів в школах для захисту учнів та персоналу під час повітряних тривог та атак зі сторони ворога, що є вкрай важливою задачею для забезпечення безпеки та збереження життів. Саме тому зараз є актуальним дослідження сховищ у навчальних закладах.

Для підготовки роботи закладів освіти в очному режимі МОН України рекомендує засновникам провести відповідні заходи з посилення безпеки: обов'язково перевірити заклади освіти та прилеглі території на наявність вибухонебезпечних предметів; встановити перевірку ідентифікації відвідувачів та обмежити доступ до певних зон; перевірити готовність систем оповіщення, зокрема, доступності оповіщення для дітей із порушеннями зору та слуху; визначити та позначити шляхи евакуації; обладнати укриття для всіх учасників освітнього процесу; створити запаси води та медикаментів; провести тренування з учасниками освітнього процесу щодо дій у разі повітряної тривоги; провести навчальні заняття щодо здоров'язбереження, надання домедичної підготовки тощо; підключити мережу Wi-Fi в укриттях для проведення занять (за можливості) тощо [1].

Бувають періоди, коли учні рідко бувають в укриттях, проте, якщо повітряні тривоги більш тривалі й часто звучать упродовж навчального дня, це суттєво збиває робочий ритм як і вчителів, так і школярів. Як би там не було, але так чи інакше кожен учитель турбується про виконання навчального плану та успішність учнів. На нинішній час обов'язкової вимоги щодо проведення навчальних занять в укриттях немає, проте освітній омбудсмен Сергій Горбачов зазначає: «Якщо така можливість є, я б просив колег, аби вони працювали, наскільки це можливо» [2]

Державна служба з надзвичайних ситуацій розробила рекомендації щодо організації укриттів у об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти. Укриття мають відповідати таким вимогам як: розміщуватися в підвальному (підземному) приміщенні, на цокольному чи на першому поверсі; розташовуватися у складі основної будівлі закладу освіти або безпосередній близькості (до 100 м); забезпечені електроживленням, штучним освітленням, системами водопроводу та каналізації; забезпечені не менше ніж двома евакуаційними виходами; у приміщеннях не зберігається легкозаймисті, хімічні та радіаційно небезпечні речовини; об’єкт має перебувати в задовільному санітарному та протипожежному стані [3].

У цій публікації представимо результати досліджень та спостережень за організацією навчального процесу в умовах укриття у Початковій школі «MriyDiy». Протягом дослідження ми провели інтерв’ю із директором та відповідальними працівниками, оглянули приміщення школи, укриття та сховищ зі середини, спостерігали за навчальним процесом в умовах укриття під час повітряної тривоги.

Навчальний корпус школи MriyDiy облаштований сховищем в підвальному приміщенні, в якому під час повноцінного навчального процесу відбуваються спортивні уроки та різноманітні гуртки. У просторі укриття облаштовані стаціонарні санвузли, забезпечено електроживлення, опоряджено кілька аварійних виходів. Кожен клас має закріплену за собою площу в укритті, яка відповідає вимогам (зокрема відповідність вимогам - не менше 1м для людини). В укритті облаштовані місця для харчування, де організовуються сніданок, обід чи підвечірок, якщо вони за розкладом припадають на час повітряної тривоги. Варто зазначити, що тривожних наплечників учні з собою в укриття не носять, адже в сховищі вони забезпечені усім необхідним (їжа, вода, засоби гігієни тощо). Кожен вчитель приносить із собою матеріали для учнів (розвиваючі ігри, роздруковані завдання, книги) та разом з учнями виконують різноманітні навчальні та творчі завдання. Також, педагоги проводять уроки в укритті, проте вони їх підлаштовують до умов, впроваджуючи більше відкритих та доступних педагогічних прийомів такі як сторітелінг, бесіда, читання, водночас зменшуючи кількість письмових завдань.

Укриття навчального центру MriyDiy відповідає загальним вимогам, а керівництво змогло створити сприятливі для цього умови. Особливо добре організовані коробки

із роздатковим матеріалом. Також, під час перебування в укритті вчителі із учнями грають ігри, співають веселі пісні, що відволікає здобувачів освіти від негативних думок та емоцій.

У майбутніх дослідженнях ми плануємо дослідити, які дії виконують працівники та керівництво закладу освіти для урізноманітнення діяльностей, інтелектуального та емоційного відновлення, налагодження дружніх стосунків у колективі.

Література

1.Особливості організації 2022/23 навчального року https://mon.gov.ua/ua/news/osoblivosti-organizaciyi-202223-navchalnogo-roku

2. Від учителів не мають вимагати проводити уроки в укриттях під час тривоги – освітній омбудсмен. URL: https://nus.org.ua/news/vid-vchyteliv-ne-mayut-vymagaty-provodyty-uroky-v-ukryttyah-pidchas-tryvogy-osvitnij-ombudsmen/ (дата звернення: 15.11.2022).

3. Міністерство освіти і науки України - нова українська школа. Головна | Міністерство освіти і науки України. URL:https://mon.gov.ua/ua/news/bezpeka-pid-chas-navchannya-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-ukrittya

ФРАЗЕОЛОГІЯ В СУЧАСНИХ СЕРБСЬКИХ МЕДІА

Павло КОВАЛЬСЬКИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Людмила Васильєва***

Фразеологія— один із розділів мовознавства, призначений для вивчення та дослідження лексично неподільних поєднань слів. На думку авторів підручника «Теоретичні Основи Фразеології» «Стійкі словосполучення привертали увагу дослідників з давніх давен. Першопроходцями тут по праву можна назвати лексикографів, які вивчали мовні скарби різних народів»[1].

Якщо говорити про сербських дослідників фразеології , то не можна не згадати Вука Караджича, який не лише збирав фразеологізми а був ще й активним дослідником фразеології.

Н. Вулович в роботі «СРПСКА ФРАЗЕОЛОГИЈА И РЕЛИГИЈА Лингвокултуролошка истраживања»[3] проводить грунтовні дослідження фразеології як окремої мовознавчої дисципліни, класифікації фразеологізмів та зв'язків між фразеологізмами, культурою та релігією.

Досліджень щодо використання ФО в сербських медійних текстах на даний момент є, мало що дає можливість знаходити нові аспекти дослідження цієї теми.

ФО в хорватських медійних текстах зокрема і трансформовані досліджує Н Хороз [4],[5],[6].

У сучасних сербських медійних текстах ФО виступають складовими частинами:

- ❖ Заголовків
- ❖ Новинних шпальт

В основному ФО використовують в заголовках з метою акцентування уваги читачів на певній статті та наближення розуміння до теми матеріалу.

- Srbija i prava zaposlenih: „Osećam se ***kao guska u magli***“ – zašto tetkice strepe od konačnog ishoda sporova za regres i topli obrok (без плану, бути непевним / невпевненим в ситуації). ФО не трансформована. У даному заголовку ФО використовується, щоб показати ставлення сербів до тогочасного непевного стану економіки..

- „***Ispod šlema mozga nema“***: Reporterka Danasa na vođenoj turi u okviru spomeničkog kompleksa Stefanu Nemanji. (Бути нерозважливим, дещо нерозумним). Хоч на письмі ФО вираженав своїй первинній формі, та все ж вона є трансформованою. Йдеться про ґ подвійна актуалізація. Подвійна актуалізація це власне семантична трансформація, під впливом якої фразеологізм набуває прямого значення не втрачаючи переносного. Перше значення стосується власне людей, які поводяться нерозважливо; друге – пряме , йдеться про шолом тогочасної епохи як про експонат, то ж фразеологізм можна сприймати і буквально.

Наведемо кілька прикладів використання ФО у медійних текстах

- Пацијент је, ***блед као авет,*** успаничено дотрчао до главне сестре која је дежурала те ноћи у шефилдској болници, у енглеској покрајини Јоркшир. ФО використана в нормативній формі. Даний фразеологізм дозволяє читачам краще зрозуміти стан людини в мить відчуття сильного страху, сильних душевних переживань .
- ЛЕГЕНДАРНИ Борис Бекер истиче да је забринут због повреда са којима се суочавају Рафаел Надал и Роџер Федерер, па је Новака Ђоковића описао као ‘***последњег Мохиканца’.*** ФО використана в нормативній формі. Даний фразеологізм дозволяє краще зрозуміти стан людиниь. У даному випадку описується людина, яка не зазнала травм, певною мірою останнього не травмованого гравця..

Зважаючи на приклади можна зробити висновки про актуальність фразеології в сучасних сербських медіа. Журналісти в публікаціях використовують ФО з метою привернення уваги читача до важливих аспектів описаних в медійних текстах.

Література

1. Баран Я., Зимомря М. Теоретичні основи фразеології : навчальний посібник. – Ужгород : Ужгородський державний університет, 1999. – 176с. https://chtyvo.org.ua/authors/Baran_Yaroslav/Teoretychni_osnovy_frazeolohii/

2. Хороз Н.С. Явище фразеологічної алюзії на шпальтах хорватських газет / Н. С. Хороз // Восточноукраинский лингвистический сборник. – Донецьк, 2008. – Вип. 12. – С. 153-161. – Режим доступу: http://azbuka.in.ua/wp-content/uploads/2013/05/Horoz.pdf

3. https://dais.sanu.ac.rs/handle/123456789/1313

4. Хороз Н. С. Трансформована фразеологія в хорватських газетних текстах / Хороз Н. С. // Філологічні студії. – Луцьк, 2005. – № 1-2. – С. 153-161

5. Хороз Н. С. Авторські фразеологічні новотворення в мові хорватських газетних текстів / Наталія Хороз // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. – Серія філологічна. – 2007. – Вип. 40. – С. 148-153.

6. Хороз Н. С. Інноваційні процеси у хорватській фразеології / Н. С. Хороз // Уч. Зап. Таврического нац. Ун-та им. В. И. Вернадского. – Серия филологическая. – Сімферополь, 2007. – Т. 20 (59), № 6. – С. 212-117. – Режим доступу: http://sn-philol.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/horozpdf

МОТИВ САМОТНОСТІ
В П'ЄСІ НЕДИ НЕЖДАНОЇ «САМОГУБСТВО САМОТИ»

Анна КОЛЕСНИКОВА

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Науковий керівник – ***Інна Кремінська***

Мотив самотності репрезентований багатьма творами Неди Нежданої, зокрема «Угода з ангелом», «Мільйон парашутиків», «Коли повертається дощ», «І все-таки я тебе зраджу» тощо. Аналізований мотив у п'єсі «Самогубство самоти» порушено в заголовку, особливістю якого є персоніфікація образу самоти, що апелює до екзистенційного дискурсу. Події твору розгортаються на даху багатоповерхівки, куди головна героїня Вона піднімається, щоб припинити своє існування через зраду коханого. На імпровізованій сцені жінка зустрічає Його, безіменного чоловіка. Діалоги персонажів, які зрештою стають близькими одне одному, супроводжує низка загадкових подій. Несподіваним є фінал твору, оскільки виявляється, що вся дія – це реаліті-шоу. У сильній позиції драми оприявнюється екзистенційна стратегія прочитання п'єси, що засвідчує внутрішню конфліктність дійових осіб. Персонажі гостро відчувають свою самотність, відчуженість від довколишнього світу, у якому вони поки що безуспішно намагаються віднайти свою точку опори в житті. У постмодерністській літературі цей стан часто осмислюється як всеохопне відчуття відчуження й неприйняття особи іншими, «потреба людини відокремитися не тільки від світу людей, а й від самої себе» [Чаплінська, 2012, с. 155]. Дійові особи зображені в момент гострого переживання кризи особистості, що впливає на їхній подальший вибір долі. Наприклад, героїня п'єси Неди Нежданої «Коли повертається дощ» Марта теж відчуває внутрішню самотність, попри формальну наявність товариства в місті Без назви. Вона, подібно до Неї із «Самогубства самоти», розмірковує про суїцид, але зрештою не наважується на нього. Авторка за допомогою опису складного внутрішнього стану героїнь демонструє їхню самотність: емоції відчаю, безнадії, тривоги, думки і «спроба» суїциду слугують засобами психологізації твору. Цим жіночим образам певною мірою властива інфантильність, проте якщо Марта прагне змін у власному житті та безіменному місті, то Галина, інша дійова особа

драми «Коли повертається дощ», проживає таку ж особистісну кризу, як і Вона із «Самогубства самоти». Героїнь зраджують кохані, і через це жінки прагнули здійснити суїцид, але Галина знаходить в собі сили кардинально змінити життя, не потребуючи порятунку від інших, зокрема чоловіків.

Від початку дійства Вона справляє враження людини, яка відчуває розпач і страх: «Великі очі, повні відчаю» [Неда Неждана, с. 3], — так характеризує її Він, навіть не бачивши обличчя. Проте думки про самовбивство ще не стали панівними: героїня відступає від свого рішення, ще прагне бути почутою та врятованою. На це також указує декадентський мотив самогубства як красивої смерті та постмодерністська ситуація іронічного обговорення суїциду: їй не байдуже, як вона виглядатиме після падіння, натомість Він знецінює і висміює намір піти з життя. Героїня не впевнена у кроку, який вона має намір здійснити: «Мені насправді важко на це зважитися…» [Неда Неждана, с. 10], тому намагається перекласти відповідальність на Нього, прохаючи вбити її. «Мені не хочеться жити» [Неда Неждана, с. 11], — це зізнання й подальша оповідь про життя наштовхують на думку, що Вона не може існувати з тягарем самотності. Героїня закохалася, потрапила під вплив сильних почуттів: «Все було для мене іншим — з присмаком його» [Неда Неждана, с. 12], тому жінка не змогла пережити зраду коханого, у її душі запанувала порожнеча, якої вона прагне позбутися, обираючи смерть.

Персонажі драми переживають кризову ситуацію, і це оприявнює екзистенційну проблематику твору: вони шукають вихід із ситуації тотальної самотності, відчуженості, незмінності у спільному стрибку з парашутом. Ситуація гри та звернення до жанру ріал-шоу увиразнюють проблему самотності, надаючи їй іронічного звучання. Мотиви самотності, суїциду в аналізованій п’єсі Неди Нежданої, що характерно для постмодерністської поетики, взаємопов’язані з ігровим аспектом, є сюжетотвірними та автотекстуальними.

Література

1. Чаплінська О. Філософсько-літературне осмислення самотності доби постмодернізму//Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. 2012. Т. 20. Вип. 22 (2). С. 154—157. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2012_20_22%282%29__35 (дата звернення: 11.04.2023).

2. Неда Неждана. Самогубство самоти. URL: http://kurbas.org.ua/dramlab/neda/samogubstvo.pdf (дата звернення: 01.09.2022).

ПОЕЗІЯ ВАЙШНАВСЬКОГО КАНОНУ В СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ГІНДІ

Дар'я КОНДРАТЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – ***Юрій Ботвінкін***

Вайшнавізм (він же – вішнуїзм) є однією з найпоширеніших течій філософії індуїзму на теренах Індії. Саме по собі вірування є доволі давнім, у його основі лежить поклоніння одному з трьох основних богів – Вішну. Однак, у ході проведеного дослідження, нами було розглянуто дві конкретні течії вайшнавського вчення, а саме – Крішна- та Рама-бгакті.

Крішна й *Рама* – дві аватари, тобто земні втілення Вішну. *Бгакті* – релігійно-філософський рух, що розвинувся в Індії на зміну занепалим релігійно-філософським традиціям (3). Бгакті передбачає безкорисну любов та безкінечну відданість божеству (1, 37). На відміну від старої системи вірувань, бгакті не передбачає жертвопринесень та ритуалів – головним є щирі почуття віруючого (3). У свою чергу бгакті поділяється на два різновиди: нірґун, тобто поклоніння непроявленому, невидимому Богу, та саґун – вшанування антропоморфних божеств. За легендами Рама та Крішна були історичними постатями, отже для бгактів (послідовнів руху бгакті) є видимими, втіленими.

Навіть у сучасному світі релігія займає важливу роль у світогляді індійців. Духовні погляди знайшли відображення зокрема в сучасній поезії, і вайшнавізм винятком не став. Отже, нами були досліджені дві поетичні збірки – *«Поетичний нектар Рами» («राम काव्य पीयूष»2020 ,)* [2] та *«Поетичний нектар Крішни» («कृष्ण काव्य पीयूष»2021 ,)* [4]. Обидві передають різноманітне сприйняття бгактами обох богів. Так Рама шанується в якості мудрого розсудливого царя, борця за віру та справедливість, нищителя демонів і відважного героя, що на все готовий заради своєї коханої дружини. Бгакти шанують його, люблять подібно підданим. На противагу йому, Крішна – пустотливий юнак зі сопілкою, що полюбляє барви та веселощі. Для бгактів він є добрим другом, рятівником світу від зла, символом щастя й радості, тим, хто відновлює вселенську справедливість, віддано кохає та дотримується родового обов'язку.

Метою даного дослідження було визначити роль поглядів вайшнавізму в сучасному індійському суспільстві та порівняти відображення в поезії двох найпопулярніших вірувань. Дана робота є актуальною, оскільки попередньо були досліджені прояви бгакті в середньовічній літературі, проте достатньої уваги ще не приділено сучасному розвитку цієї філософії.

Література

1. Ботвінкін Ю. В. Розвиток релігійно-філософського руху бгакті в Північній Індії XIV-XVII століть. 2007 [Дисертація].
2. कृष्ण काव्य पीयूष. श्री राम चरित भवन. ह्यूस्टन, यू.एस.ए., 2021
3. भक्ति क्या है? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.vedicaim.com/2019/07/bhakti-kya-hai.html
4. राम काव्य पीयूष. श्री राम चरित भवन. ह्यूस्टन, यू.एस.ए., 2020

ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ В УКРАЇНСЬКІЙ ІЛЮСТРАЦІЇ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕНЯ 2022 РОКУ

Павло КОРЦУБ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – ***Геннадій Казакевич***

Російське вторгнення 2022 року викликало значну активність серед українських ілюстраторів. За один лиш 2022 рік ними було створено кількасот зображень різноманітних за стилем та змістом.

Ілюстрація — це зображення, що виступає як прикраса, інтерпретація або візуальне пояснення тексту, концепції чи процесу. В сучасній американській науці точиться дискусія щодо того чи варто визначати її як комерційне, цифрове мистецтво.

Необхідно порівнювати сучасну ілюстрацію часу Війни з ілюстраціями і плакатами Першої і Другої Світових воєн. Хоча технологічні зміни призвели до перетворення плакату на рідкісне явище, а декор публічних просторів та друкованих видань поступився місцем декору онлайн просторів, запити, тенденції та жанри візуальної військової пропаганди залишилися в значній мірі схожими. [1. с. 619-620]

Зображення українських військовослужбовців лишаються в ілюстраціях явищем регулярним, але малочисельним. Вони значно поступаються за кількістю абстрактним образам і сюжетам, темам бомбардувань та символічного протистояння.

Вже в другій половині весни 2022 року можна констатувати остаточну консолідацію збірного образу українського вояка.

Цей образ формувався на основі фото та відеоматеріалу з фронту. Нормальною практикою було змальовування зображення, зі зберіганням пози і ракурсу, з фото, кадру, як «референсу».

Перед ілюстраторами, як перед самим військовими постала проблема ідентифікації бійців як своїх. Камуфляж «піксель» є складним в малюванні. Тому ілюстратори часто зображають солдатів в різноманітних відтінках зеленого кольору, включаючи абсолютно аналогічні російському темно зеленому. Задля ідентифікації бійця, як

українського, на них малювалися нашивка-прапорець. Значно рідше її доповнював або тризуб ЗСУ або кольорові пов’язки, без інших знаків розрізнення.

Дуже характерною ознакою цього образу, який значно контрастує з аналогічними періоду Світових воєн [2. С.76] – є зображення головного убору Балаклави, або іншої пов’язки, що закриває обличчя. Це є відображенням фото та відеоматеріалів, де бійці в умовах сучасної інформаційної війни бажають захистити власну ідентичність. Але швидко приживається адже дозволяє передати збірність образу. Передаючи ідею колективності опору, адже в цьому образі уявити себе може кожен.

Успіхи жіночої емансипації призвели відсутності пропаганди домашнього фронту, розрахованої перш за все на домогосподарок [1. С. 640]. Замість того бійці жіночої статі стали регулярно зображувані. Як серед портретів, так і в збірному образі.

Важливою деталлю є зброя. Українські бійці зображалися з автоматами Калашникова, а в ситуаціях де темою була боротьба з ворожими танкам чи авіацією, з Джавелінами/Нлавами або Стінгерами, відповідно. Українська військова техніка в ілюстрації майже не представлена. Війна постає, як бій людського, проти технологічного, з допомогою відомих в суспільстві зразків озброєння. Тому безликий боєць, який виступає образом усіх бійців та народу, протистоїть нелюдському масивності ворожої техніки, перетворюючи її на брухт.

Сюжети які зображають будь-що схоже на бій є рідкістю, як і в період Світових воєн. Український боєць частіше зображений незайнятим, позуючи. Часто скоріше позначаючи «військовість» чогось.

Паралельно із збірним образом солдата представлений і потужний портретний жанр. Часто змальовані з фотографій, портрети як реальних бійців так і оригінальних персонажів, виконані в реалістичному стилі, багаті на різноманітні деталі, декор. Повні елементів які або відсилають до тематики козаччини, або стилю етно.

Література

1. Altheide, D. L., & Jennifer N. Grimes. (2005). War Programming: The Propaganda Project and the Iraq War. *The Sociological Quarterly, 46*(4), 617–643. http://www.jstor.org/stable/4121509

2. Witkowski, T. H. (2003). World War II Poster Campaigns: Preaching Frugality to American Consumers. *Journal of Advertising*, *32*(1), 69–82. http://www.jstor.org/stable/4622151

ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Андріана КОСТКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Надія Новосельська***

Ментальні карти є досить поширеною технологією критичного мислення. За визначенням, інтелект-карта (ментальна карта, або карта пам'яті, думок (англ. Mind Map, нім. Mind Map,)) — це діаграма, на якій зображено слова, ідеї, завдання чи інші елементи, радіальні навколо головного слова чи ідеї. Основним напрямком є використання для генерації, представлення, структурування та класифікації ідей.

Суть створення ментальної карти полягає в тому, щоб за допомогою зрозумілих символів, образів, об'єктів і асоціацій, які спадають на думку людини, наочно представити повну картину знань про предмет вивчення або споглядання. Це зручний інструмент для відображення процесу мислення та структурування інформації у візуальній формі. Ментальні карти універсальні, їх можна використовувати в різних сферах розумової діяльності, особливо для складання планів, творчих проектів і різноманітних тренінгів [1].

Розглянемо основні етапи створення метальної карти для школярів. Учні мають розуміти та чітко виконувати всі етапи під керівництвом викладача, щоб глибше опрацювати навчальний матеріал. Оволодіння школярами таким інструментом, як ментальна карта, дає змогу не лише сприяти розвитку мислення дітей, а й розв'язувати велику кількість навчальних завдань за програмою того чи іншого навчального предмета.

Перший етап «Розгляд ідеї»

Робота починається з учнями з індивідуального «мозкового штурму». Головна мета — зібрати якомога більше ідей і прагнути скласти виконати завдання. Після появи ідей кожен учень реєструє власні ідеї, а потім вирішується, які із запропонованих слід використати. Можливо, буде важко вибрати, але незважаючи ні на що, ви завжди повинні зберігати будь-які запропоновані ідеї.

Другий етап «Індивідуальна «мозкова атака» у вигляді інтелект-карти»

Тепер переходимо до фіксації отриманих ідей. Береться чистий аркуш паперу, кожен малює обране центральне зображення, яким може бути. Ми починаємо фазу «Розрив асоціацій», під час якої записується перше, що спадає на думку щодо центрального зображення.

Третій рівень «Редакція»

Це важливий етап, оскільки кожен учень обирає основні, впорядковані ідеї щодо малюнку, персонажів, теми, місця та кольорів, образів, емоцій, тощо для своєї ментальної карти.

Четвертий етап «Інкубація»

Етап має на меті звести індивідуальні думки до колективного рішення. Відомо, що креативність вища в колективних відкриттях. По-перше, складання первинної карти колективного інтелекту: з числа учнів обирається одна особа, яка все записує, або запис може проводитися по черзі. Потім в центрі аркуша малюється різнокольорове об'ємне центральне зображення [2].

У цьому просторі найкращі із запропонованих базових порядкових ідей поєднані таким чином, що охоплюють усі аспекти колективної історії. При цьому основні гілки доповнюють більш дрібними гілками і гілочками в довільній кількості.

Пропонуємо розглянути приклад ментальної картина тему «Живопис» в 4 класі. Дана ментальна карта пропонується на уроці узагальнення та систематизації знань з розділу.

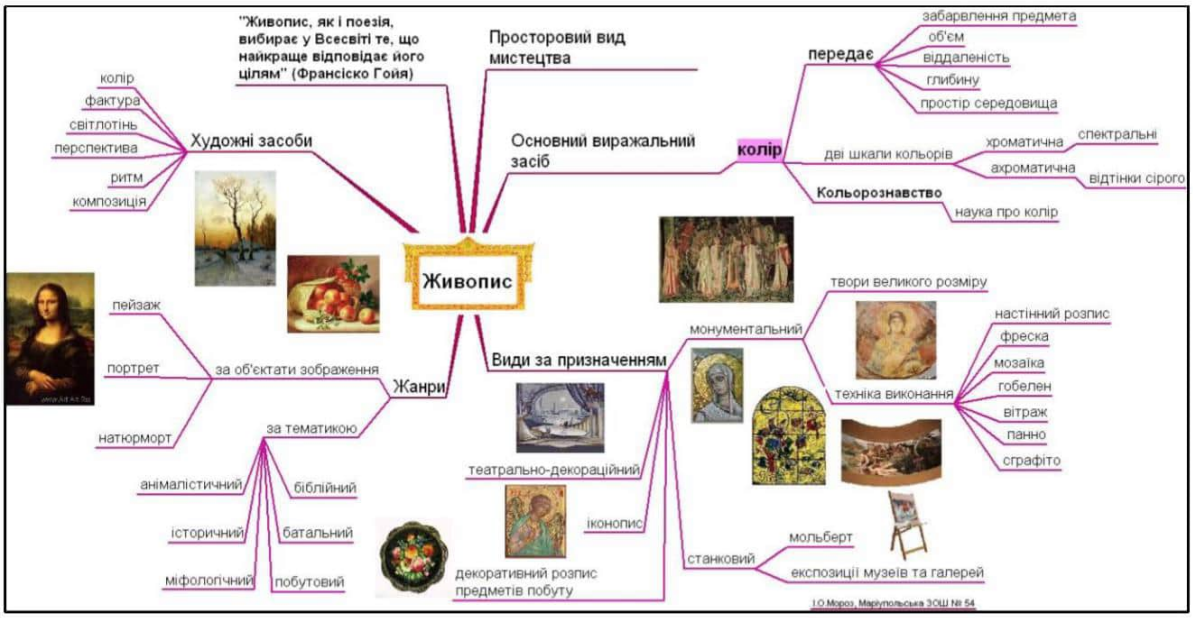

Рис. 1 Ментальна карта «Живопис»

Отже, інтелектуальні карти в навчанні – це сучасний і компактний спосіб подачі навчального матеріалу, який робить кожен урок цікавим і пізнавальним, а також дозволяє учням краще засвоїти матеріал. Використання інтелектуальних карт у навчанні може мати дуже позитивні результати, оскільки учні навчаться вибирати, структурувати та запам’ятовувати важливу інформацію, а потім відтворювати її. Ментальні карти допомагають розвивати творче та критичне мислення, пам'ять та увагу, роблячи процес навчання цікавішим та ефективнішим.

Література

1. Кіндрат І. Використання інтелект-карти у плануванні та організації навчального процесу. Нова педагогічна думка. 2012. № 4. С. 153-156
2. Масол Л., Гайдамака Е., Колотило О. Мистецтво : роб. зошит-альбом інтегр. курсу для 1 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2018. 64 с.

ЧИ МОЖЛИВА ЛЮБОВ БЕЗ МИЛОСЕРДЯ?

Назарій КУЛЯВЕЦЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Валерій Терещенко***

Хотілось б розпочати нарис з слів “Уявимо собі..” сходи без поручнів , що розпочинаються з тверді і ведуть в небо. Ось на певній сходинці зустрічаються двоє людей. Перший странник знаходиться в центрі сходинки, а другий на краю . Зобачивши, що супутник відхилився від центру і ось впаде, постає питання, допомогти чи ні? Як зрозумів за Ніцше, поява рятівника для другого странника , буде потурання слабкості , а також зневага до його особистості. З власних рефлексій, хотілось б зазначити, що допомога несе собі також обмін знання і незнання, про яке до речі мовиться на початку “Так казав Заратустра” “Поглянь! Цей келих прагне спорожніти, а Заратустра хоче знову стати людиною.” В цей момент постають питання, чи допомога не призведе до більш трагічних наслідків? Чи дозволено надавати допомогу людині, котра свідомо чи несвідомо йде до власного падіння? Стосовно першого питання, хотілось б його дещо ширше розкрити. Якщо взаємодія дозволить уникнути падіння на даній сходинці, чи не призведе це до падіння в майбутньому і з більшої висоти, себто трагічнішими наслідками для свідомості. Сутність другого питання полягає і розкриває певний аспект гюбрісу в творах філософа. Наприклад, людина , котра утримує свідомістю весь шлях , що веде до падіння , а також його наслідки для супутника заміщує відповідь світу. Можливо, це неоднозначно звучить, але найприступніше людина розуміє власну взаємодію з світом і її наслідками. На мій погляд, гюбріс постає саме в аспекті зазіхання на ймовірну відповідь світу та її розуміння. Тому людина, що мала впасти і пізнати свою помилку , губить її в “мудрості” Іншого і унеможливлює власне пізнання. Це, свого роду поручень , поява його знищує сутність рівноваги і дає владу іншій людині, бо без неї він зникне. ”Ти свій бокал спорожнив, не забирай в Іншого його”.

Хотілось б додати ідею античного філософа Емпедокла з його категорією Любові та Ворожнечі. Згідно його вчення, Любов в центрі сфери формує - лад, а Ворожнеча - руїну. Подорожній на краю - Ворожнеча, навиворіт , подорожній в центрі - Любов.

Згідно Ніцше, взаємодія Любові та Ворожнечі ; любов проявляється як жертва власного буття, а за аналогією християнській догматиці , як милосердя - Хочу милостей, а не жертви. “Падаючого підштовхни” пише Ніцше , чи не Любов це без милосердя? Звичайно, мова не про умисне створення умов для падіння, а про його прискорення, котре ймовірно трактується Ніцше, як відсутність уваги до помилкового шляху супутника. Варто зазначити, що подібні судження базуються на раціональних засадах , на відсутності емпатії до ближнього свого - це звучить, як атрибут гюбріса. Тому що, йдеться про досконалість власного знання такої мірності, що моделювання причинно-наслідкових ланцюжків збігається з явищами в дійсності, але це ж не так, бо суб’єкт перебуває в сфері буття, а не над нею. Тому , на мою думку це вельми цікавий підхід до взаємодії з буттям, бо чим сильніший Гюбріс , тим сильніше повинна бути Філософія для його подолання. Це нагадує біг по лезу бритви чи рух канатоходця без засобів безпеки.

Натхненники незважаючи на небезпеку ступають в негативне середовище. З погляду Ніцше, Натхненнику необхідно звернути всі сили та увагу на обережність ступаючи в негативне середовище, аби уникнути падіння і затьмарення власної свідомості , що і веде до надихання інших, до заміщення Ворожнечі Любов’ю, хоча і до самих себе.

З християнської точки зору , Натхненник повинен звертати увагу на небезпеку ближніх і проявляти милість , проявляти Любов у Ворожнечі , розсіювати її, як Сонце тепло і світло в просторі і цим надихати інших .

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФОЛЬКЛОРУ В СУЧАСНИХ ПІСНЯХ

Марія КУНИНЕЦЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лілія Яремко***

Усна словесність – це надзвичайне розмаїття цікавих мотивів, тем, структур та сюжетів, в яких відображається душа, традиції, історія, хвилювання і вірування народу. Українці, безсумнівно, пишаються своїм фольклорним надбанням, що зараз все частіше й частіше демонструють. Безліч сучасних, молодих і талановитих виконавців беруть за основу своєї творчости саме українські народні пісні, які вдало поєднують із різножанровою музикою. «Цінним є те, що пісенне відлуння з глибини віків осучаснюють наші талановиті люди, поєднуючи історичне минуле і сьогодення» (Клєщова, 2021, с. 80). Найвідоміші виконавці та гурти, що творять сучасний фольк: Go_A, Onuka, Khayat, DakhaBrakha, Kruts. Зараз, у час активної боротьби за національне визволення, подібна творчість має велике значення, адже гібридна війна передбачає також культурний фронт, який допомагають відстоювати митці й мисткині, популяризуючи у правильному, не викривленому світлі фольклорну спадщину свого народу.

Як приклад пропоную розглянути надбання гурту «Go_A». Саме цей гурт зараз є основним репрезентатором української культури на світовій арені. «Go_A» - етнофолькгурт, що поєднує автентичний вокал, танок і сучасний інструментал. Їхньою найвідомішою піснею є «SHUM», з якою гурт посів п’яте місце на Євробаченні 2021. «Шум» – це пісня на основі хороводу, однойменної гри-веснянки. Основа цієї пісні – обряд, який проводили українці: шумом закликали весну. «Це своєрідне колективне дійство. Вважалося, якщо щось робити разом, то загальне бажання обов’язково збудеться. Уся українська обрядовість побудована на вірі людей у магічну силу пісні. Зокрема, закликання весни – було дуже важливе обрядодійство. Люди хороводили, співали і вірили, що весна прийде швидше, якщо її закликати так» (Клєщова, 2021, с. 81). Солістка гурту пояснила: «А що стосується Шуму, то цього року я дуже сильно заглибилася саме в обрядовість Полісся. Там були зовсім інші обряди і навіть інші вірування в українців. Вони надавали магічних

сил кожному предмету, які їх оточували, і вірили, що шум – це дух лісу». (Широкова, 2021). Так, дійсно, більшість науковців вважають Шума духом лісу, адже він носить зелену шубу, про яку співають у веснянці, проте деякі дослідники трактують цей образ по-іншому: як космічну енергію, що пробуджується (М. Грушевський), як слов'янського Бога лісу (В. Войтович), або, наприклад, як персоніфікація шуму весни (Л. Козар). Шум –дополітеїстичний образ-тотем протоукраїнців, що уособлював розквітлу природу і Славуту (Дніпро), що пробуджується навесні. (Плачинда, 1993, с. 217). Це трактування свідчить про те, що «Зелений Шум» належить до найархаїчнішого дохристиянського пласту українського фольклору. Обряд, що супроводжувався цією веснянкою, полягав у спеціальному водінні хороводів ключами та співами із закликами до духа лісу. «Зелений Шум» - давній твір, не збереглося його повного варіанту, тому гурт «Go_A» доповнив текст про Шума іншою веснянкою – «Весняночка-паняночка, де ж ти зимувала?». Важливою деталлю для виконання «Шума» є танок, який гурт також додав у свої виступи. Основним атрибутом духа лісу є його зелена шуба, яку надягнула солістка. І звісно ж, пісня має надзвичайну ритмомелодику і автентичний вокал, що зачаровує з перших нот.

Інші твори гурту також має фольклорне підґрунтя. «Жальменіна» написана на основі українських жниварських пісень: «Ой на горі жита много» та «Задумала Гандзя жати». Пісню «Рано-раненько» гурт склав за мотивами хороводної веснянки «Скопаю я грядочку». Також у доробку гурта є твори, написані за текстами українських коляд і щедрівок: «Добрим людям на здоров'я», «Коляда», «Щедрий вечір».

Підсумовуючи, скажу, що подібна творчість молодих прогресивних виконавців має велике значення та вплив на українську спільноту. Вона консолідує народ та дає можливість пізнати глибину й важливість фольклору. Праця українських митців просуває давно забуті тексти народної творчости у маси та спонукає цікавитися спадщиною власного народу. Важливим моментом є і те, що виконавці репрезентують нашу величну культуру світові, чим розвіюють безліч упереджень щодо українців та привертають увагу іноземців до нас, як до окремої, збагаченої духовно і культурно, нації.

Література

1. Клєщова О. Є. Український пісенний феномен (на матеріалі пісні «Шум» у виконанні гурту «Go_A») / О. Є. Клєщова // Лінгвістика. - 2021. - № 1 (43). - С. 78–87: с. 80-82.

2. Широкова В. Ми дуже довго шукали ту саму пісню. Інтерв'ю із солісткою гурту, що представлятиме Україну на Євробаченні 2021. НВ. 5 лютого 2021 року. ТОВ «Видавничий дім „МЕДІА-ДК"».

3. Плачинда С. П. Словник давньоукраїнської міфології / Сергій Плачинда; видавництво Український письменник (Київ). – Київ: Укр. письменник, 1993. – 62, [1] с.: с. 27-28.

МОДУС ГЕРОЇЧНОГО У “ВІРШАХ НА ЖАЛІСНИЙ ПОГРЕБ ПЕТРА КОНАШЕВИЧА-САГАЙДАЧНОГО” КАСІЯНА САКОВИЧА

Вікторія КУХАРСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Богдана Криса***

“Минуле повинно не лише викликати жаль за померлим від ран гетьманом, а й бажання продовжити його справу на землі”, - пише дослідниця Б. Криса. “Вірші на жалосный погреб зацного рицера Петра Конашевича Сагайдачного”, які склав ректор київської братської школи Касіян Сакович і які виголосили учні цієї школи під час похорону Петра Сагайдачного у провідну неділю 1622 р. якраз мали викликати таке бажання. Опубліковані згодом вірші не лише доповнили жанровий ряд українських ляментів, але й увічнили образ гетьмана в процесі сповнення тих завдань, які поставив перед ним його час.

Власне, модус героїчного тут співвідноситься зі сповнення обов’язків гетьмана, відповідно до того історичного ідеалу, що визначав погляди на героїчний чин особистости, зумовлений системою суспільних цінностей.

У віршах Касіяна Саковича зроблено спробу представити таку шкалу чеснот гетьмана і загалом людських чеснот, яка співвідіє з інтересами козацької спільноти насамперед для того, аби ствердити й зміцнити претензії козацтва на визнання його лицарським станом, тобто надання станових привілеїв, що належали шляхті в Речі Посполитій. Окрім практичної мети, вбачається й моральна, бо таким чином спудеї та їхній керівник дякують за значні пожертви й підтримку, увіковічнюють образ героя.

Про чесноти гетьмана говориться з перших рядків, а саме з вірша «На герб силнаго войска єго королевской милости», що його можна сприймати як своєрідний канон мужности з огляду на поведінку гетьмана, який «готов ойчизнѣ служити, /За волность єи и свой живот положити. / И як треба землею албо тыж водою – / Вшеляко он способный и прудкій до бою» (Українська поезія. Кінець XVI – XVIIст. Київ, 1972.- С.322)

Детальніше зупинимось на кількох героїчних мотивах, що формують загальну картину лямента.

Особисті риси гетьмана, на котрого варто рівнятися.

Основною рисою, яка простежується через весь твір є любов до "вольности", що мислиться в тісному зв'язку з вірністю, насамперед своєму народу, вірі та війську. Цей мотив переходить з вірша у вірш, доповнюючись не лише згадками про мудрість, шляхетність, доброту чи справедливість гетьмана, але й про потребу християнської смиренности:

"...Божу боязнь найперше хай в серці тримає,
Ще й тверезість і чулість, статечність плекає..."

Героїчні ознаки гетьмана, які дозволяють порівнювати його зі славетними особистостями.

Насамперед це християнський контекст, як свідчить епіграф твору: «Не вѣсте ли, яко властелин велик паде въ сій день въ Ізраили» – «Чи знаєте, що цього дня поліг князь і великий муж у Ізраїлі?» (пер. о. Івана Хоменка) (20–2 Цар. 3:38).

Проте у віршах Касіяна Саковича використано значний пласт «синхронної поетики» з різних часів і народів, а його постать зобов'язує нащадків до пам'яти й наслідування:

«...Ахіллеса, Аякса , а Гектора — Троя,
І атенці як царя хвалять Періклеса,
Честять славного в одно ще й Темістоклеса,
Рим сміливого свого хвалить Курціуса
І щасливого в бою славить Помпеуса,
Сагайдачний на Русі хай дістане славу...»

Цей уривок з вірш найяскравіше демонструє вагу постаті гетьмана: його порівнюють до Авнера, який допоміг здобути царю Давидові владу в Ізраїлі. А Сагайдачний, допомагаючи Речі Посполитій, сподівається на вирішення українських проблем.

Духовність гетьмана.

Чотирнадцятий вірш присвячений історії про участь гетьмана у висвяченні Йова Борецького. Героєм Сагайдачний постає й тоді, коли оберігає церкви на завойованих ним землях. І нехтуючи войовничими цілями, залишається духовно вищим та

усвідомлює наслідки скоєного. Насправді тонка нитка віри веде до передсмертних днів. Ми дізнаємося, що лицар, відчуваючи смерть, як істинний християнин, сповідався та причащався. Також читаємо про те, що він віддав чималу частину свого спадку церкві.

Чи можна погодитися з Г. Грабовичем, що створена у віршах Касіяна Саковича історична модель таки не здійснилась? Напевно, ні. Ця модель оживає в сучасній Україні, в новому модусі героїчного.

Література

1.Грабович Г. До ідеології ренесансу в українській літературі: Касіяна Саковича « Віршѣ на погреб зацного рыцера Петра Конашевича Сагайдачного»//До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка. — К., 1997. — С. 278-292.

2. Ісіченко Ігор, архиєп.Вірші НА ЖАЛОСНИЙ ПОГРЕБ ГЕТЬМАНА САГАЙДАЧНОГО о. КАСІЯНА САКОВИЧА ТА ПРОБЛЕМА ВИТОКІВ «КОЗАЦЬКОГ

3. Криса Б.Пересотворення світу. Українська поезія XVII-XVIII століть. Львів,1997.

ПОЛІГРАФІКСАЦІЯ ЯК ЗАСІБ МОВНОЇ ГРИ (НА МАТЕРІАЛІ НЕОЛОГІЗМІВ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ)

Лілія КУХАРУК

Національний університет «Острозька Академія»

Науковий керівник – ***Віталій Максимчук***

Прийоми мовної гри сприяють увиразненню тексту, що значною мірою забезпечує використання лексичних засобів зі значним прагматичним потенціалом. М. Юрковська зазначає, що мовна гра полягає в невідповідності узусу добору мовних засобів [4, с. 11]. Ми вважаємо, що в мовній грі мовці реалізують свою лінгвокреативність, яку С. Воропай тлумачить як «можливість творчо переформатовувати наявний мовний матеріал задля задоволення конкретної комунікативної мети» [1, с. 9]. На нашу думку, мовна гра – свідомий мовний експеримент.

З-поміж популярних засобів мовної гри виокремлюємо лексеми, утворені поліграфіксацією, яку Т. Попова тлумачить як оформлення лексичних інновацій засобами різних мов [3, с. 231]. Найпоширенішим варіантом такої мовної гри є поєднання в одній лексемі літер кириличної та латинської графік.

У сучасному інтернет-дискурсі часто вживають графічні позначення *Z* і *V*, які російські військові використовують для маркування своєї техніки, ідентифікації «своїх»: *Z* – військові сили зі сходу, Z в середині квадрата – з Криму, *V* – морська піхота.

Російські політтехнологи вирішили використати латинську літеру, а не кириличну, оскільки намагалися створити своєрідний бренд. Згідно з версією пропагандистів, літери *Z* і *V* не латинські, а старослов'янські: земля й іжиця [5]. Техніка з літерою *Z* рухається на Донбас, щоб відвоювати нібито споконвіку російські землі, а з буквою *V* має чинити правосуддя над українською владою в Києві, оскільки *прописати іжицю* означає «відшмагати» [5].

Спростуймо твердження про слов'янське походження цих літер у російській пропаганді:

1) графічне оформлення (у кирилиці ці букви мали інший вигляд);
2) ведучий, який озвучив версію про те, що це літери кирилиці, називає їх «зет» і «ві» [5].

На фейсбук-сторінці Інституту мовознавства імені О. О. Потебні опубліковано добірку слів із літерою *Z*, які вживають для номінації російських окупантів: *беZглуZді, боягуZи, головоріZи, горлоріZи, деZертири, мерZотники* тощо [2].

Наявна низка лексичних одиниць, утворених комбінованою графіксацією (поліграфіксація + дефісація): *v-андал, z-ло*. Уживання таких лексем відіграє важливу стилістичну роль, оскільки допомагає деталізувати ставлення до окупантів. Особливість таких графодеривatів полягає в тому, що для повного розуміння їхньої семантики важливе візуальне сприйняття й спільний фонд фонових знань.

Отже, як свідчить аналіз зібраного матеріалу, сучасні зміни в мові надзвичайно стрімкі. Поєднання графічних систем дає змогу експресивізувати висловлювання. Крім того, використання таких лексичних одиниць свідчить про ідентифікацію себе як представника української нації, а також є засобом мовної боротьби проти збройної агресії.

Література

1. Воропай С. В. Лінгвістична креативність та її реалізація у мові користувачів соціальних мереж (на прикладі соціальної мережі Фейсбук). *Філологічні трактати : науковий журнал*. Суми, 2016. Т. 8. № 4. С. 7–13.
2. Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України. *Фейсбук*. URL: https://www.facebook.com/inmo.org.ua/ (дата звернення: 25.04.2023).
3. Попова Т. В. Креолизованные дериваты в русском языке рубежа XX– XXI вв. Активные процессы в современной грамматике : материалы международной конференции 19–20 июня 2008 года. Москва – Ярославль : Ремдер, 2008. 296 с.
4. Юрковська М.М. Дискурс англомовної анімаційної комедії : автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2011. 20 с.
5. Z та V: що означають літери на російській техніці? Як вороги виправдовуються за латинську абетку. Новий канал. 25.03.2022. URL: https://novy.tv/ua/news/2022/03/25/z-ta-v-shho-oznachayut-litery-na-rosijskij-

tehniczi-yak-vorogy-vypravdovuyutsya-za-latynsku-abetku/ (дата звернення: 25.04.2023).

НАГОЛОС В УКРАЇНСЬКІЙ І БОЛГАРСЬКІЙ МОВАХ – ПІДВОДНІ КАМЕНІ

Ева КЬОРОВА

Софійський університет Святого Климента Охридського

Науковий керівник – ***Райна Камберова***

Наголос грає важливу роль у спілкуванні. Він може змінити значення слів, тому надзвичайно важливо розуміти та ставити його правильно. Особливо при вивченні іноземних мов: української мови як іноземної і болгарської мови як іноземної.

Наголос в українській і болгарській мовах є **динамічним**, тобто таким, який може стояти на будь-якому складі слова. Зазвичай кожне слово має один наголос. Наприклад: болгарською *врат**а**, м**а**са, вр**е**ме* або українською *голов**а**, стін**а**, відм**і**нок.*

Мета мого повідомлення порівняти наголос однакових слів в українській і болгарській мовах, знайти спільне та відмінне у наголошуванні.

Як відомо, що в українській і болгарській мовах існують слова, які мають однакове значення, написання і інколи – однаковий наголос. Ця група слів досить велика і до неї входять слова спільного староболгарського походження та слова, запозичені з інших мов. Можу навести такі приклади: *п**о**глед – п**о**гляд, астрон**о**мия — астрон**о**мія, университ**е**т – університ**е**т, дискот**е**ка – дискот**е**ка, магаз**и**н – магаз**и**н, трамв**а**й – трамв**а**й, медиц**и**на – медиц**и**на, хот**е**л – гот**е**ль, т**е****а**тър – т**е****а**тр, **а**лгебра – **а**лгебра, кн**и**га – кн**и**га, телев**и**зор – телев**і**зор, телеф**о**н — телеф**о**н, комп**ю**тър – комп'**ю**тер, р**а**дио – р**а**діо* и та багато інших.

Однак труднощі виникають, коли слова з однаковим значенням, написанням мають різний наголос: *оц**е**т – **о**цет, асим**е**трия – асиметр**і**я, живоп**и**с – жив**о**пис, летоп**и**с – літ**о**пис, атам**а**н – от**а**ман, пицар**и**я – піц**е**рія, прия**т**ел – пр**и**я**т**ель, сим**е**трия – симетр**і**я, трав**е**стия – травест**і**я, феном**е**н – фен**о**мен, ал**е**ргия – алерг**і**я, атл**а**с – **а**тлас, к**и**но – кін**о**, добр**е** – **д**обре, академ**и**к – акад**е**мік, р**е**нтген – рентг**е**н, рет**у**ш – р**е**туш, ф**у**тбол – футб**о**л* та багато інших.

Навіть якщо в такому, здавалося б, простому слові, як «кіно», змінюється наголос, це може викликати здивування або нерозуміння у співрозмовника. Ось чому знати

куди поставити правильно наголос — це виклик для людей, які вивчають іноземну мову. Справа в тому, що наголос зазвичай падає на місця, яких ми не очікуємо.

Дуже важливо практикувати реальні розмовні ситуації іноземною мовою, щоб навчитися ставити наголоси правильно в потрібному контексті. Вивчення мови вимагає багато практики та терпіння. Ми усі повинні бути готові робити помилки та продовжувати вчитися та вдосконалювати свою здатність використовувати правильні наголоси.

НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Юлія ЛАМПІКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Неля Сірант***

Сучасний світ вимагає все більшої кількості спеціалістів у сфері математики, інформаційних технологій та прикладних дисциплін. Тому важливо з раннього віку зацікавити дітей математичними знаннями, розвивати їх логічне мислення, критичний підхід до розв'язання проблем та аналітичні навички. Нестандартні уроки математики у початковій освіті стають неабияк актуальними, адже традиційні методи навчання можуть бути складними і навіть нудними для деяких дітей, тому використання нетрадиційних підходів може зацікавити учнів й підвищити їхню мотивацію до навчання. Варто зауважити, що нестандартні уроки математики сприяють розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей учнів, оскільки вони стимулюють пошук різних рішень і підходів до розв'язання завдань. Нестандартні уроки демонструють практичність математики та її застосування в повсякденному житті, допомагаючи учням зрозуміти важливість знань у цій сфері. До того ж, такі уроки математики дозволяють враховувати індивідуальні особливості кожного учня, створюючи можливість для адаптації матеріалу та методів навчання відповідно до потреб і здібностей дитини. У той же час нестандартні уроки математики часто передбачають роботу в групах або парах, що сприяє розвитку комунікативних навичок, співпраці та креативності учнів. Застосування сучасних технологій, наприклад інтерактивних дошок, планшетів чи спеціалізованих програм, на нестандартних уроках математики допомагає учням розвивати технологічні навички та адаптуватися до цифрового світу. Не менш важливим є те, що навчання в неформальному середовищі та використання нетрадиційних методів знижує стрес та тривогу і допомагає учням отримати позитивний досвід вивчення предмета [2, с. 44].

Нестандартні уроки математики є альтернативним підходом до навчання молодших школярів. Даний підхід передбачає використання креативних методів, інтерактивних технік та навчальних ігор з метою забезпечення цікавого й ефективного процесу

навчання. На сьогоднішній день можна виділити декілька основних аспектів таких уроків[1, с. 5-8; 3, с. 1-5]:

- Використання різних методів та технік, таких як: рольові ігри, групові дискусії, вирішення задач з використанням повсякденних предметів або ситуацій, проведення експериментів та інтерактивних вправ.
- Використання ігор та головоломок на уроках математики допомагає учням краще засвоїти матеріал, розвивати навички розв'язання проблем та стимулювати інтерес до предмета. Ігри можуть бути настільними, комп'ютерними або фізичними, які сприяють розвитку рухових навичок та координації.
- Нестандартні уроки математики ефективно інтегруються з іншими предметами, такими як мистецтво, наука, музика чи фізична культура. Це дозволяє учням побачити математику в різних контекстах та зрозуміти її практичні застосування.
- Використання сучасних технологій, таких як інтерактивні дошки, планшети, комп'ютерні програми або відео. Такі технології допомагають учням розвивати технологічні навички, сприяють візуалізації та підтримці процесу навчання, а також роблять уроки більш захоплюючими й інтерактивними.
- Нестандартні уроки математики можуть бути адаптовані до різних рівнів знань та здібностей учнів. Викладачам варто пропонувати різні варіанти завдань, регулювати темп навчання та надавати додаткову підтримку тим учням, які її потребують.
- Важливим аспектом нестандартних уроків математики є залучення батьків до навчального процесу. Батьки повинні допомагати дітям у виконанні домашніх завдань, брати участь в спеціальних заходах або навчальних проектах, які сприяють підтримці позитивного ставлення до математики та розвитку сімейної співпраці загалом.
- Використання альтернативних методів оцінювання, таких як самооцінка, взаємооцінка, портфоліо або проектна робота. Використання цих методів дозволяє отримати більш об'єктивну картину досягнень учнів та надати їм зворотний зв'язок для подальшого розвитку.

Отже, нестандартні уроки математики у початковій освіті допомагають створити цікаве та ефективне навчальне середовище, сприяють розвитку критичного мислення, креативності, комунікації та технологічних навичок учнів. Вони також

забезпечують індивідуальний підхід до навчання, враховуючи різні рівні знань та здібностей учнів, а також сприяють залученню батьків у навчальний процес. Використання альтернативних методів оцінювання і зворотного зв'язку допомагає учням отримати більш об'єктивну картину своїх досягнень та мотивує їх до подальшого розвитку та навчання.

Література

1. Базюк М. Використання нестандартних завдань на уроках математики для стимулювання пізнавальних інтересів у молодших школярів. Початкова освіта, 2020. 5-8 с.

2. Боднар Л. Нестандартні завдання з математики. Дунаївці, 2018. 44с.

3. Сірант Н., Памула І. Нестандартні завдання з математики як засіб успішного навчання здобувачів початкової освіти. Вісник Львівського університету, 2022. 1-5 с.

УКРАЇНСЬКІ ТА ПОЛЬСЬКІ ФЕМІНІТИВИ: ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ТА ВЖИВАННЯ

Катарина ЛЕНДЄЛ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Уляна Добосевич***

Ніде цивілізація не відбивається так точно, як у мові. Якщо ми недосконало знаємо мову або вона сама недосконала, то недосконала й цивілізація.

Маріо Пей

Серед мовознавців та в суспільстві точаться дискусії щодо неологізмів, зокрема фемінітивів. Та чи є фемінітиви неологізмами в українській мові взагалі? Питання, як бути із жіночими найменування підіймалося все вище на поверхню і найактивнішою точкою став Правопис 2019 року, що нормалізує їхнє вживання. Раніше поява фемінітивів у мові мала такий вектор - від живого мовлення до унормованого (літературного). З появою нової редакції правопису цей процес було змінено. Зараз ми маємо можливість творити жіночі номінації, маючи орієнтовні правила та норми. Та чи цього достатньо? Бачимо, що ні.

Мета роботи: взяти до уваги досвід польської та української мови , щоб ширше розглянути та оцінити картину граматично статевої диференціації.

Як українська, так і польська мають слов'янське генетичне коріння, схожий лексичний склад та досвід культурний зв'язків. Основний спосіб творення фемінітивів – суфіксальний. Найчастіше використовувані форманти – -к- (*менеджерка*), -иц-(я) (*керівниця*), -ин-(я) (*майстриня*).

1. Формант -к(а)-

Найбільш продуктивним є суфікс -к(а)-: *Статуетку за «Найкращий запис року» отримала тогорічна тріумфаторка Біллі Айліш* (Громадське – 2021 – 15 березня). Найпоширеніші суфікси: -к- (менеджерка), -иц-(я) (керівниця), -ин-(я) (майстриня). За лінгвістичними дослідженнями суфікс -к-а (-k-a) походить із праслов’янських суфіксів -ьka, -ъka і є характерним для форм жіночого роду давнім

поширювачем суфікса -k- (-ko-), успадкованим через праслов'янську мову з індоєвропейської (і.-є. *-ka)[1].

Новий правопис української мови 2019 року не дає чіткого визначення використання суфікса -к- для творення жіночих найменувань, окрім того, що суфікс "поєднується з різними основами"[2].

Як в українській мові, так і в польській цей формант є найпродуктивнішим. Дослідниця Олена Синчак виділила особливості творення фемінітивів у польській мові з формантом -к(а)- та деякі випадки порівняла із варіятивністю в українській мові. До прикладу, в польській мові за допомогою суфікса -к(а)- утворюють іменники жіночого роду "на позначення спеціалісток з галузі права" (administratywistka). Також суфікс -к(а)- приєднується до основ, що закінчуються на -graf (demografka, etnografka). Дослідник І. М. Шпітько, аналізуючи аґентивні іменники в українській мові визначив, що фемінітиви із суфіксом -к(а) не утворюються від "основи із суфіксоїдами -lóg, -graf"[3]. У ЗМІ ми все ж фіксуємо творення жіночих номінацій від основ, що закінчуються на -граф: *Українка стала найкращою фотографкою року на Berlin Photo Week* (The Villige – 2019 – 13 жовтня).

О. Синчак виділяє певну спільність між польською та українською мовами у творенні із формантом -к(а)-, а саме чергування к-ч (*akademiczka - академічка*). Тут важливо зазначити, що в українській мові іменники жіночого роду такого типу мають пейоративність значення, а в польській мові вони є нормою. Така сама ситуація із чергуванням літер г-ж перед суфіксом -к(а)- (*alergolożka - алерголожка (алергологиня)*).

У 2012 році на сторінці Ради польської мови публікують статтю про становище фемінітивів у польській мові так: "Нагадаємо, що назви іменників жіночого роду, як правило, утворюються від імен чоловічого роду за допомогою суфікса -ka (*nauczyciel – nauczycielka, socjolog – socjolożka)* або -ini/-yni (*władca – władczyni*). Закінчення -а у польській мові стосується творення різних родів від назв із прикметниковим характером, наприклад, *przewodniczący – przewodnicząca, służący – służąca, habilitowany – habilit owana*."[4] .

2. **Формант -ин(я)-**

Наступним за активністю новотворів і продукування фемінітивів є формант -ин(я)-, що успадкований із праслов'янської мови.[5]. Хоча суфікс і є давнім, фемінітиви, утворені від нього, фіксують у творчості Івана Франка та Катрі Гриневичівни, але найбільшу продуктивність формант -ин(я) отримав у XXI ст. За Правописом 2019, його використовуємо, щоб утворювати фемінітиви від основ на -ець та на приголосний (*кравчиня, філологиня*). В українських ЗМІ найчастіше використовують суфікс -ин(я)- до політичних професійних жіночих найменувань : *Під час свого першого терміну на посаді* ***політикиня*** *обмежила автомобільний рух біля Сени.* (Громадське – 2021 – 14 травня); *І зараз ця затята* ***борчиня*** *з режимом Януковича* (Радіо Свобода – 2016 – 22 березня); *Марія Туцька,* ***членкиня*** *Головної ради Об'єднання українців у Польщі* (Радіо Свобода - 2021 - 12 травня).

Щодо цього суфікса О.Синчак зазначає, що комбінація -ик/-ік + -ин(я) утворилась, щоб уникнути в деяких формах іменників жіночого роду негативної конотації. Порівняймо: *хімічка - хімікиня*.

У польській мові також є формант -yni/-ini (*wykonawczyni, radczyni, naukowczyni*). В українській відповідниками до фемінітивів утворених від цих суфіксів є іменники із суфіксом -иц(я) (*радниця, виконавиця, науковиця*) та рідше частина слів із суфіксом -ин(я) (*członkini-членкиня; filologini-філологиня*). Щодо фемінітиву в українській мові *членкиня*, на нашу думку, він є запозиченим або утвореним за аналогією до польської мови, оскільки поширений саме на західних теренах України.

3. Формант -иц(я)

За допомогою суфікса -иц-(я) утворюємо фемінітиви від маскулінних форм з основою на -ник та -ень (*верстальн**иця**, учен**иця***). М. Брус стверджує, що до групи фемінітивів із суфіксами -иц-я, -ниц-я значно знизили свою продуктивність у сучасній мові, вони належать до архаїзованих та залишили за собою тільки поодинокі слова. Однак у публіцистичних матеріалах ми бачимо випадки вживання жіночих найменувань із цими архаїчними суфіксами[5] : *За словами* ***чиновниці****, лише Міністерство охорони здоров'я може відповісти на запитання.* (Радіо Свобода - 2021 - 1 травня); ***Начальниця*** *відділу комунікації ГУ НП в Херсонській області Тетяна Пшонь* (Українська Правда - 2020 - 26 квітня); ***Очільниця*** *«Голосу» Кіра*

Рудик: «Наша партія – це не тільки Вакарчук» (Лівий Берег - 2020 - 18 березня); *Віра Юрова* - ***заступниця*** *глави Єврокомісії з питань цінностей та прозорості* (Громадське - 2021 - 30 квітня); ***Радниця*** *міністра Ласма Біндер відзначила* (Українська Правда - 2021 - 5 березня).

Хоча суфікс -иц(я) архаїзований, він посідає друге місце за продуктивністю після форманту -к(а) в українській мові. В польській мові він не має значної продуктивності, оскільки навіть Рада польської мови у своїй статті про становище фемінітивів не згадує про нього [4].

4. Суплетивізм як спосіб уникнення родової асиметрії

Хоча Правопис 2019 року і дає нам правила вживання суфіксів до маскулінних основ для утворення жіночих номінацій, існує низка слів, від яких творення жіночого роду є проблемним. У статті ми візьмемо за приклад слово *мер*, що часто серед науковців та у публічному просторі викликає дискусії і запропонуємо варіант уникнення мовної асиметрії у родових кореляційних парах.

Суплетивізм - утворення граматичних форм одного й того ж слова від різних основ або коренів. До прикладу, окрім слова "*мер*" в українській існує синонім йому - "*бурмістр*". Саме це слово ми можемо використати для творення жіночої номінації у значенні *голова міської влади, міської адміністрації; голова місцевої виконавчої влади населеного пункту, найчастіше міста, іноді в великих містах також міського регіону.* Польська мова фіксує слово *burmistrzyni,* тож ми сміливо можемо утворити *бурмістр**иня*** за допомогою суфікса -ин(я), дотримуючись всіх мовних законів.

Отже, в українській та польській мовах ми спостерігаємо активізацію творення фемінітивів та помітне зменшення асиметрії між маскулінними та фемінними номінаціями. Також простежили, що у польській та українській мовах у багатьох аспектах схожа система творення фемінітивів: найпоширеніше суфіксальний метод від основ чоловічого роду; продуктивні суфікси -к(а) (-k(a)), -ин(я) (-yni/-ini), -иц(я) (-ic(a)). Фемінітиви є нормою у польській мові і неологізмами в українській, тож ми можемо послуговуватися досвідом першої, щоб систематизувати хаотичний процес фемінізіції української мови.

Література

1. Брус М.П. Загальні жіночі особові номінації в українській мові XVI – XVII століть: словотвір і семантика: автореф. дис. канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Укр. мова»/М.П. Брус. – Івано-Франківськ, 2001

2. Український правопис 2019 / [Електронне джерело]

3. Шпітько І. М. Фемінітиви з формантом -ка в українській і словацькій мовах // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. - 2010.

4. Stanowisko Rady Języka Polskiego w sprawie żeńskich form nazw zawodów i tytułów - przyjęte na posiedzeniu plenarnym Rady 19 marca 2012 roku / [Електронне джерело]

5. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія // Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019

6. Архангельська А. М. Femina cognita. Українська жінка у слові й словнику // Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНЯМИ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Анна ЛІПЛЕНКО

Центральноукраїнський державний університет імені В. Винниченка

Науковий керівник – ***Ганна Волчанська***

Вивчення української мови має велике значення для формування мовної та культурної ідентичності учнів, для їхньої подальшої освіти і професійного розвитку, тому забезпечення рівних можливостей для всіх школярів, незалежно від наявності особливих освітніх потреб (ООП) є актуальною проблемою української педагогіки.

Діти з порушенням слуху мають певні психологічні властивості, які пов'язані зі зниженою здатністю до сприйняття навчального матеріалу та інформації з навколишнього середовища за допомогою слухового аналізатора. Для підтримки психологічного благополуччя таких дітей та їхньої соціалізації необхідно працювати над компенсаторними адаптаційними можливостями.

Учні з такими порушеннями досить часто відчувають себе віддаленими від інших дітей через обмежені можливості спілкування, відставання в мовленнєвому розвитку та розвитку комунікативних здібностей. Такі діти часто мають вторинну аутизацію, оскільки, знаючи про свої вади, обирають шлях обмеження комунікації [1, с. 52-55].

Педагог має розуміти, що навчання дітей з вадами слуху має деякі особливості, саме тому в своїй роботі він/вона повинні тісно співпрацювати з психологом (насамперед) та логопедом. Така тріадна робота допоможе кожному спеціалісту: психолог і логопед знатимуть, на що саме звернути увагу в корекційному процесі, а педагог матиме рекомендації щодо процесу навчання української мови.

Учитель-філолог має запропонувати такі педагогічні методики, які націлені на особливості дитини.

Одним з можливих підходів для ефективного навчання української мови учнів з порушенням слуху є використання візуальних засобів, наприклад, ілюстрації та діаграми для пояснення правил граматики і правопису дозволяють краще засвоїти мовний матеріал [2, с. 72].

З-поміж інтерактивних методів, на нашу думку, можна використовувати ігрові методики, наприклад, гру «Поєднай слово і картинку», яка спрямована на дефіцитну синтетичну функцію і має на меті поєднання реалістичного зображення з його друкованим написанням. Цю гру можна ускладнити, наприклад, додати слова-синоніми або вилучити зайве тощо. Для розвитку мовленнєвих навичок варто використовувати й ігри, які допомагають вдосконалювати вимову та артикуляцію, такі як повторення віршів або пісень, які містять звуки, що вимовляються досить складно [3, с. 87]. Такі вправи спрямовані на розвиток інтелектуальних здібностей здобувачів загальної середньої освіти.

Однією із проблем навчання української мови дітей з вадами слуху є проблема експресивного мовлення. Для того щоб розв'язати це питання, потрібно створити в класі атмосферу підтримки і взаєморозуміння, стимулювати учня з ООП до усних відповідей, допомагати, якщо необхідно, і підкреслювати успіхи («Вчора було так, а сьогодні вже краще, твоє старання помітне»).

Отже, загальні принципи навчання української мови мають застосовуватися в поєднанні зі спеціальними методиками та технічними засобами, які допоможуть учням з порушенням слуху краще засвоїти матеріал.

Література

1. Воробель Г. Спільнота дітей з порушеннями слуху в Україні: забезпечення права на якісні освітні послуги. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*, (April 22, 2022; Chicago, USA), 2022, с. 52-55.
2. Клопота Є. А.; Агакішиєва С. М. Організація умов інклюзивного навчання для дітей з порушеннями зору. *Сучасний світ і незрячі: освіта, професійне становлення і соціальна взаємодія//Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (24-26 вересня 2019 року).–Луцьк*, 2019.–234, с. 72.
3. Подопригора, Т. С. Організація уроків української мови в класах для дітей з порушеннями слуху за дистанційною формою навчання в умовах воєнного стану. *Вітальні слова Коломоєць АО 5*, 2022, с. 87.

САМОРЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕГО-СТАНІВ МОВЦІВ ПІД ЧАС МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ (НА ПРИКЛАДІ КІНОСАГИ «І БУДУТЬ ЛЮДИ»)

Юлія-Лада ЛУЦИШИН

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Оксана Ясіновська***

Дослідження природи комунікативної поведінки є одним з першочергових завдань комунікативної лінгвістики. Міжособистісна взаємодія мовців (далі – МОВ) передбачає тісний контакт та зобов'язує кожного з учасників поводитись відповідно до власних установок поведінки, які націлені на досягнення комунікативних цілей.

За допомогою методу транзакційного аналізу (далі – ТА) можна дослідити особливості поведінки мовця у різних комунікативних взаємодіях. Американський психоаналітик Ерік Берн став основоположником ТА і встановив, що людина може перебувати у трьох різних его-станах (Батька, Дорослого, Дитини) під час комунікації з іншою людиною [1]. В основі ТА — транзакція. Вона виникає тоді, коли хтось пропонує якийсь вид комунікації й отримує відповідь. Его-стан відповідає наборам певних почуттів, які можна відсортувати за групами: той, що нагадує поведінку батьків (Его-стан Батько); той, що проєктує самостійне опрацювання, відтворення дійсности (Его-стан Дорослий), та той, що відтворює архаїчні образи та поведінку раннього дитинства.

Джерелом для представлення втілення его-станів у мовців кіно дискурсів послугував жанр історично-драматичної кіносаги «І будуть люди». Герої є представниками українського населення, яке переживає буремні історичні віхи, перебуваючи на межі виживання та прагнення самозбереження як нації. Учасники міжособистісної комунікації, взаємодіючи, перебували у різних его-станах, що стає об'єктом нашого наукового зацікавлення.

Для его-стану Батька характерна опіка та захист, які відображаються за різних обставин, але завжди з добрим наміром допомогти. Почасти таке прагнення Батька не відгукується іншому комуніканту і це може спричинити дисгармонійне спілкування. Перебування в его-стані контролюючого Батька одного з комунікантів

може привести до конфлікту та прихованої агресії одного.. Контролюючий Батько відстоює власну позицію шляхом авторитету. Він вживає речення наказового способу: «*Краще б ти вдома сиділа», «Тут тобі роботи і так вистачає».*

Приклад взаємодії двох его-станів Дорослого свідчить про гармонійне спілкування. Комунікація між батьком Михайлом і його сином Миколою чергувалась низкою взаємопослідовних реакцій та відповідних стимулів: *«Ану бери стіл, поставимо сюди», «Тут щось цінне?», «Цінне, тільки ціни йому немає».* Михайло не відсторонюється від Миколи, а вступає у взаємодію, відповідаючи на питання сина. Взаємодія за участи его-стану Дорослого не ініціює конфронтацію, а, навпаки, допомагає урівноважити комунікативну атмосферу стосунків. Дорослий здатний розпізнати стимул комуніката та подати відповідну реакцію так само як комунікант вибирає той стимул, який наштовхне комуніката на вибір відповідної реакції.

Розгляньмо інший приклад взаємодії мовців за участи его-стану Дитини, адже саме взаємодія Дитини з іншими его-станами часто приводить до неуспішних взаємодій.

Михайло: *Що тобі треба?*

Василь: *Щоб ти зброю здав.*

Михайло: *А хто тобі сказав, що я її маю? А навіть якби була, то таким засланцям не віддав би*.

Комунікант 1: *Що ти сказав? Поки по-доброму просимо*.

Михайло: *А то що буде?*

Василь: *А то ЧК прийде трясти.*

Михайло: *А ви хіба не влада? Самі пошукайте.*

Ознаками перебування Михайла в его-стані Дитина є насамперед його (не)налаштованість до взаємодії. Михайло нахабним чином відстоює свою позицію. До спровокованої суперечки втручається сторонній учасник, який займає позицію Василя. Поведінка обох сторін перетворюється на умовну гру «Хто кого?». Зрештою, Михайло поступається. Ця комунікативна взаємодія є деструктивною за своїм характером, адже Михайло одразу виступив в его-стані природної Дитини.

Таким чином, его-стани мовців проявляються індивідуально у різних комунікативних взаємодіях. Мовець може змінювати один его-стан на інший в ході спілкування, що ускладнює процес комунікації. Его-стан Дитини найчастіше є учасником негармонійного спілкування. Його позиції часто спрямовані на

задоволення власних комунікативних потреб без урахування наявности чужих. Натомість успіх досягають мовці, які перебуваються в его-станах Дорослого. Вони уміють вчасно реагувати на стимули, раціонально спілкуватись, враховуючи різноманітні моменти. Его-стан Батька неоднозначний до трактування, оскільки у взаємодії з его-станом Дитини можуть виникати серйозні непорозуміння, одна за своєю природою цей его-стан діє на користь іншого.

Література

1. Берн Е. Ігри, у які грають люди/ Е. Берн; пер. К. Меньшикова, ред. К.В. Сінченко. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. С.256.

МІЛІТАРНА ЛЕКСИКА У МОВІ ЗМІ

Юлія МАГДИЧАНСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Тетяна Висоцька***

В останнє десятиліття XXI ст. медійна мова залишається в центрі уваги дослідження чималої низки українських лінгвістів, які аналізують різні тематичні групи мовних інновацій, серед яких і мілітарна лексика. Від початку російської агресії з 2014 р. із появою нових понять і реалій тематична група лексики, до складу якої входить сема «мілітарний», розширила свої межі. На сьогодні у мові ЗМІ часто фіксуємо нові одиниці номінації на позначення видів зброї, амуніції , військових об'єктів та ін.

Для опису реалій військової сфери більшість українських мовознавців використовує терміносполуку «військова лексика». Дослідження медійної мови за останній рік свідчить, що склад сучасної мілітарної лексики динамічний і постійно оновлюється передовсім завдяки позамовним чинникам, що пов'язані з реорганізацією видів збройних сил, появою нових зразків зброї та військової техніки, нових стратегій, а тому до слововжитку пересічного українця з мови публіцистики активно потрапляють новотвори, а також лексеми, які первинно використовувало вузьке коло людей певної професії чи виду діяльності. Погоджуємося з думкою О. Стишова про те, що мова відповідає гостро на виклики в суспільстві, особливо це стосується лексико-семантичної системи: «…в епохи історичних та соціальних зрушень і революцій […], тобто докорінних змін у суспільстві, мова зазнає особливо відчутних перетворень, передусім на лексико-семантичному і словотвірному рівнях».

Джерелом поповнення тематичної групи слів на означення військових реалій, окрім позамовних факторів, є і внутрішньомовні, а саме власні словотворчі ресурси.

Значну частку серед зафіксованих лексем становлять абревіатури.

- ініціальна абревіація: ЗСУ ← Збройні Сили України: «МОУ про ситуацію на фронтах: ЗСУ…» (02.11.2022); ППО ← протиповітряна оборона: «… українські підрозділи ППО знищили два БпЛА ворога» (04.10.2022);
- часткова абревіація : Міноборони ← Міністерство оборони : «В Міноборони пояснили, що може зашкодити пошуку зниклих бійців»(02.22.2022); тероборона

← територіальна оборона: «Один із тих, хто отримав від Зеленюка та Косован допомогу, був Антон Дробович,…, який з початком великої війни пішов у територону» (07.09.2022).

- комбінована абревіація : ТрО ← територіальна оборона: «Де зараз ТрО, наприклад , Києва чи Вінниці?» (18.10.2022).
- поскладова абревіація : морпіх ← морська піхота: «Троє українських морпіхів, які 6 місяців переховувалися в зоні російської окупації, змогли повернутися на підконтрольну Україні територію» (29.09.2022).

Серед іменників-новотворів на позначення мілітарної лексики високою продуктивністю відзначається основоскладання чисте (бронежилет) або ж ускладнене суфіксацією (суфіксально-складний спосіб) (плитоноска); словоскладання (дрон-камікадзе). Н. Клименко слушно підкреслює, що «осново- і словоскладання належать до продуктивних способів словотворення української мови, застосування яких на всіх етапах її розвитку спряло поповненню словникового складу».

У сучасній українській мові поширеними є новотвори з префіксом анти: термінологізований прикметник антиукраїнський: «За даними слідства, з серпня до вересня 2022 року цей мешканець Дніпра, маючи антиукраїнську позицію, фіксував та передавав інформацію щодо кількості, місць дислокації та переміщення підрозділів, військової техніки ЗСУ» (11.10.2022).

Близький за значенням до анти- латинський префікс контр- (проти) йому поступається за продуктивністю в сучасній українській мові [4:164]. Зафіксовано лексему контрнаступ, що виражає значення «дії у відповідь»: «Найближчим часом ми будемо звертатися до людей з проханням виїхати з великих міст в інші населені пункти, де можна перечекати контрнаступ» (04.10.2022).

У мові сучасних українських мас-медіа частовживаним є семантичний спосіб словотворення: «З 09:35 до 10:00 спостерігачі зафіксували 10 приходів…" (25.10.2022);«У Дніпропетровській області ППО приземлила 8 ворожих "Шахедів". «Дістали росіяни та їхні мопеди» (1.11.2022). В останньому прикладі спостерігаємо утворення назви на основі перенесення за подібністю (цей вид зброї – дрон – при польоті видає звук, схожий на звук мопеда). Л. Невідомська наголошує, що при словотворенні таким чином простежуються метафоричні симілятивні зв’язки .

Дослідження медійної мови дає підстави твердити, що в лексико-семантичній і словотвірній системі української мови спостерігаємо зміни, пов'язані як з позамовними, так і внутрішньомовними чинниками, особливо в тематичній групі слів на позначення мілітарної сфери. Серед аналізованих одиниць зафіксовано такі, що вже були в загальному вжитку, а також і лексичні інновації, утворені різними способами словотвору, здебільшого за рахунок власних словотворчих ресурсів (одним із продуктивних способів словотворення є суфіксальний (зенітник), осново-й словоскладання (бронежилет, дрон-камікадзе) та абревіаційний (ЗСУ) та ін.), а також помічено розширення семантики загальновживаних слів сучасної української мови (приліт). В останній період мова сучасних ЗМІ потребує ще скрупульозного вивчення, адже серед тематичної групи мілітарної лексики повсякчас засвідчуємо використання чималої кількості запозик, неологізмів, слів-покручів, кальок, особливо з російської мови, або ж слів, що були штучно вилучені з лексикону українців.

Література

1. Мурашко Л. Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади) : дис. … канд. філол. наук : 10.02.01 / Л. Мурашко. – К., 1997. – 164 с.
2. Н.Клименко, Є. Карпіловська, Л. Кислюк Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. – Київ: Вид. Дім Дмитра Бураго, 2008. – 335 с.
3. Степаненко М. Новітня українська мілітарнаперифрастика /М. І. Степаненко // Лінгвістичні дослідження : Зб. наук. пр. ХНПУ ім. Г. Сковороди. – 2017. – Вип. 46. – С. 27-50.
4. Стишов О. Українська лексика кінця XX століття : (На матеріалах мови засобів мас.інформації) / О. Стишов. – 2-ге вид., переобл. – К.: Пугач, 2005. – С. 284.
5. https://www.pravda.com.ua (Фактичним матеріалом слугує інтернет сайт газети «Українська правда», звідки шляхом суцільної вибірки зафіксовано лексеми на позначення мілітарної лексики.)

ВОЄННІ НЕОЛОГІЗМИ НАШОГО ЧАСУ

Софія МАЗНИК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Наталія Сокіл-Клепар***

Лексика української мови постійно збагачується новими словами. Неологізми – це новостворені слова, словосполучення чи фразеологізми, які виникли внаслідок потреби надавати нових відтінків предметам, явищам, поняттям, що постають внаслідок безперервного розвитку економіки, науки, політики, культури. Кожне слово відображає те, що знайоме всім нам. Максим Рильський зазначав: «Новотвори родяться щодня». Новотвори – категорія історична. Коли явище, яке сприймалося по-новому, стає звичним і загальнозрозумілим, то слово, що його називає, може переходити до складу активної лексики.

Причини появи неологізмів різноманітні: потреба називати нові явища, розширення значення вже давно відомого слова, бажання віднайти в лексиконі вдалу та влучну лексичну одиницю, що відтворювала би світосприйняття людини (найчастіше в цьому випадку йдеться про індивідуально-авторські неологізми). Доволі часто, однак, стимулом до появи нового слова чи переосмислення старого стають важливі, важкі та переломні моменти в житті народу та його мови.

Тому сучасний український лексикон поповнився багатьма новотворами, що відображають реальні воєнні події. Так, виявлено номінації на позначення дій, що пов'язані з воєнною технікою: "Джавелін" – *джавелінити,* "Байрактар" – *барайктарити,* "Хаймарс" – *відхаймарсити* – 'боротися з ворогом, застосовуючи відповідну техніку'. Можна простежити, що такі одиниці утворилися від власних назв. У сучасному мовленні українців відомі й інші неологізми, мотивовані онімами: *бандеромобіль* – 'будь-який автомобіль ЗСУ'. Перша частина цієї неолексеми слів співзвучна з прізвищем Степана Бандери, якого так бояться московити. Чимало інших сучасних антропонімів закладені в основу неологізмів: *кімити* – 'зберігати оптимізм'; *притулити* – 'жертвувати гроші на армію'; *кадирити* – 'видавати бажане за дійсне'; *шольцити* – 'не виконувати своїх обов'язків'. Особливо вживаним серед українців є новотвір, пов'язаний із населеним пунктом Чорнобаївка, що на Херсонщині. Ця власна

назва набула символічного змісту й утворила такі лексеми, як *чорнобаїти* – ‘наступати на одні й ті ж самі граблі’; *відчорнобаїти* – ‘дати прочуханки ворогу’. Хоронім *Україна* став мотивом творення неолексеми *українити* – ‘дати жорстку відповідь на невиправдані дії’.

Проте багато нових лексем або ж неосемантизмів утворилося, власне, на базі загальних одиниць: *наволонтерити* – ‘знайти щось, що здавалося неможливим’; *затридні* – ‘нереалістичні плани’; *бавовна* – ‘вибух у країні агресора’; *град* – ‘російська реактивна система залпового вогню’; *котел* – ‘оточення ворожих військових частин та їх затримання в певному районі’; *бандероль* – ‘посилка з України: мертвий окупант у мішку’.

Як правило, з’являться не лише слова, а й словосполучення. До прикладу: *дзеркальна тиша* — ‘бойові дії’; *завести трактор* – ‘застосувати найнеочікуваніший аргумент, найнесподіваніший засіб для боротьби’; *доброго вечора, ми з України* — ‘нагадування про себе та свою проукраїнську позицію’; *тракторні війська* — ‘неочікувана дієва допомога’; *негативне зростання, від’ємне виринання* – ‘падіння чи потоплення чого-небудь російського’; *чисте небо* – ‘відбій повітряної тривоги’.

Отже, факт появи нових лексем свідчить про безперервний розвиток мови. Звісно, доля неологізмів – це або забуття, або ж перехід до історизмів. Зрідка трапляється так, що неологізм зможе ввійти до активного лексичного фонду. Попри те, такі слова є лакмусовим папірцем подій, які відбуваються в конкретний період. Часто вони є відображенням національної ідеї, духу, світосприйняття. Чимало новостворених слів у воєнному лексиконі втілюють майбутню незаперечну перемогу, гумор та іронію дотепних і відважних сучасників.

Література

1. Гладка В. Поняття «неологізм» у світлі сучасних лінгвістичних парадигм. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер.: Філологічна. 2009. Вип. 11. С. 170–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2009_11_30

2. Гриценко С. Мовні іновації російсько-української війни. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* Літературознавство. Лінгвістика. Фольклористика. 2022. 2(32). С. 9–13. URL: https://philology-journal.com/index.php/journal/article/view/103

3. Оверчук, О. Б. Неологізми часів війни з РФ. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 9 груд. 2022 р.). Вінниця, 2022. С. 227–228. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/15596

4. АРМІЯINFORM зібрала словник воєнних неологізмів. URL: https://imi.org.ua/news/armiyainform-zibrala-slovnyk-voyennyh-neologizmiv-i46939

ПРОБЛЕМА ПАМ'ЯТІ В РОМАНІ ВІКТОРІЇ АМЕЛІНОЇ «ДІМ ДЛЯ ДОМА»

Елла МАЗУРИК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Уляна Федорів***

Книга Вікторії Амеліної «Дім для Дома» вийшла у 2017 році та викликала неабияку увагу. Це сімейний роман про кілька поколінь зрусифікованої родини полковника радянської армії Івана Цілик, яка переїхала до Львова. У кожної генерації надзвичайно різна свідомість, відповідно різна потреба роботи з пам'яттю, яка означена у творі як одна з магістральних проблем.

Пам'ять – це те, що дає можливість зберігати та переносити через покоління спогади, досвід, події, емоційний стан. Минуле пов'язане з теперішнім та майбутнім. Воно залишає величезний слід на особистості, певним чином формує її, допомагає зберегти не лише певні факти, а й переосмислити історію [2].

Вікторія Амеліна зосереджує увагу на *колективній пам'яті* – пам'яті родини, пам'яті різних поколінь, пам'яті міста. Сучасне трактування цього поняття передбачає, що за колективною пам'яттю приховується соціум, учасники якого беруть участь у спільно набутому досвіді, спільній пам'яті та спільній ідентичності.

Львів – це місто, що все пам'ятає за допомогою тих людей, які там живуть і творять історію. Безперечно, ця пам'ять постійно є різною, оскільки вона змінюється разом із поколіннями, історичними подіями та, відповідно, трансформацією світогляду. У романі описується життя Львова та його мешканців протягом 30-ти років, із 1970-их рр. до 2000-их рр. Йдеться про час, коли цілковито змінюється світ довкола та відповідно свідомість людей. Письменниця показує Львів як (пост)радянське місто, де проживають люди різних національностей та з різними поглядами (хтось сумував за польським Львовом, хтось за Австро-Угорщиною, а хтось був прихильником комуністичних ідей). Місто стає для героїв *Антидомом*, адже вони не можуть там прижитись. Простежуємо такий факт: Цілики чужі у власному домі. Мешканці ніби чекають того моменту, коли їм знову доведеться кудись переїхати. Це знову ж таки є наслідком травм минулого та пам'ять про нього: *«Ця квартира на тихій вулиці біля парку тимчасовий табір для біженців. Не аж такий сумний, цілком впорядкований і охайний але табір. Тут*

складено все, що може знадобитися потім, у тому житті, яке колись розпочнеться, – невідомо коли, й невідомо, яка ще війна має для цього скінчитися» [1, с. 49].

Спогади героїв зберігається у «місцях пам'яті». Цей термін вперше використав французький учений П'єр Нора [3]. Йдеться про ті місця, що пов'язують людину з простором її проживання та з її історією. Прикладом є квартира, у якій живуть Цілики в самому серці стародавнього Львова. До того ж, у будинку на вулиці Лепкого, де колись проживав Станіслав Лем – відомий польський письменник, який мав єврейське коріння. У творі не згадано про те, що у квартирі колись проживала відома людина. Перед нами постає лише велика скриня, яку залишили попередні власники, історією та наповненням якої постійно цікавилась наймолодша з Циликів – Маруся. Стіни квартири побачили кардинально різних людей: спершу – єврейська сім'я, яка пережила німецьку окупацію, Голокост, але не радянську владу, а потім – русифікована родина льотчика радянської армії Івана Цілика.

Варто зазначити, що В. Амеліна також акцентує на проблемі «розмитої ідентичности» та «меморіальних лакун». Зокрема, у назві роману (українське «Дім» та російське «Дом»); у виборі імен онучкам («Маша» та «Маруся»); в адресі квартири (вулиця Галана та вулиця Лепкого). Це все є наслідком відсутності розуміння свого минулого, «мовчання» голосу пам'яті цілих поколінь.

Отже, роман Вікторії Амеліної «Дім для Дома» – це ключ до історії, яку нам потрібно переосмислити та прийняти. Це спроба навчити нас усвідомлено ставитись до тих подій минулого та травматичної пам'яті про минуле.

Література

1. Амеліна В. Дім для Дома. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. 384 с.
2. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті (пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін). Київ: Ніка–Центр, 2012. 440 с.
3. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять / пер. з фр. А. Рєпа. Київ: Кліо, 2014. 272 с.

ФОРМУВАННЯ *ХАНСЬКОЇ УКРАЇНИ* НА ЛІВОБЕРЕЖЖІ ДНІСТРА

Олексій МАЛОГА

Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Ушинського

Територія Ханської України займала землі між Дніпром та Дністром, за сучасним територіальним розмежуванням це територія Одеської, Миколаївської, а також частини Херсонської області і Лівобережжя Молдови. По Південному Бугу Ханська Україна мала кордон із Запорозької Січчю, а по Кодимі, Ягорлику – з Брацлавським полком Гетьманату [1].

Взагалі, до 1492 року ці території належали Великому князівству Литовському, які ще в свій час приєднав Вітовт. Починаючи з 1492 року ці території перейшли під владу кримського хана. До Османської імперії ця територія була приєднана за султана Селіма Грозного у 1511-1512 роках, а в 1542 році султан Сулейман Великий з польським королем Сигізмундом укладають договір. Султан Сулейман зазначає, що вже десь 30-40 років на цих землях володарює кримський хан. І от починаючи з 1542 року територія Буго-Дністровського межиріччя за договором стає власністю османського султана. Варто пояснити, чому ж саме вживається словосполучення «Ханська Україна», якщо ці землі знаходяться на Османській території? Територія Ханської України мала подвійне управління. Османський султан цю територію надає Кримському хану у відкуп, а вже кримський хан розпоряджається землею, надає її християнському населенню і стягує певний податок, і потім частину цього податку кримський хан надає османському султану. Отже, володіння територією Ханської України належало османському султану, а от в господарській і адміністративній сфері тут панував кримський хан: він міг призначати на посаду гетьмана Ханської України, а міг і позбавити посади, і також податки – кримські хани збирали їх на півночі Ханської України [2].

Формування Ханської України пов’язано з тим, що в цьому регіоні збільшується українське населення. Важливим етапом формування став 1668 рок, коли Петро Суховієнко став гетьманом України під протекторатом Кримського ханства. Дещо пізніше і центральну Правобережну Україну починають називати «Ханською Україною», тому що Петро Дорошенко безпосередньо був протекторатом осмнського султана. Ну і в 1684 році султан Мехмед IV особисто проголошує гетьманом Теодора

Сулименка, і від султана він отримує бубни, хоругви, прапори – ті самі елементи, які мали паші в Османській імперії. Цей етап був визначним, адже тут вже не тільки кримський хан визнає гетьмана, а й сам султан. Заключний етап в формуванні Ханської України припав на гетьманування Петра Іваненка. Прибувши в Крим Петрик укладає з Кримським ханом договір «Про вічний мир і братерство», і цей договір надавав спільну оборону для українського народу. Вздовж Дністра були визначені землі для розміщення гетьманом війська. Історик Олександр Оглоблін дуже доречно з цього приводу написав: «Ця Ханська Україна мала свого гетьмана, який призначався ханом Кримським, і який був чимось середнім між вассалом Кримського хана і урядовцем, який поставлений над тутешньою людяністю» [1, с. 274-291].

Враховуючи вже існуючі османські і російські поселення, а також додаткове польське «підсилення», очевидно, що регіон Ханської України перетворився в потужний міждержавний трикутник складних взаємовідносин чи своєрідний пункт, в якому стикаються і переплітаються інтереси Османської імперії, Польщі та Росії [1, с. 274-291].

Література

1. Бачинська О., Середа О. Ханська Україна в історії Східної та Південно-Східної Європи (кінець XVII–XVIII ст.) // Крим від античності до сьогодення: Історичні студії / Відп. ред. В.Смолій. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – С. 274-291.

2. Османсько-українське степове порубіжжя в османсько-турецьких джерелах XVIII ст. = XVIII. Yüzyıl Osmanlı Belgeleri Işığında Osmanlı-Ukrayna Bozkır Serhatti / Олександр Середа = Oleksandr Sereda – Одеса : Астропринт, 2015. – 312 с.

АСТРАЛЬНА СИМВОЛІКА У КОЛЯДКАХ ТА ЩЕДРІВКАХ

Діана-Мар'яна МАЛЮС

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лілія Яремко***

Колядки та щедрівки завжди були важливою частиною української культурної спадщини, адже часто змальовували теми, актуальні у житті людини. Як відомо, у колядках ми прославляємо новонародженого Ісуса, а в щедрівках возвеличуємо господарів, бажаємо їм добробуту та хорошого врожаю.

Сьогодні неможливо уявити різдвяні свята без цих пісень. Вони й зараз залишаються потрібними. У зв'язку з теперішніми обставинами, з'явилося багато нових, сучасних текстів, у яких оспівуються злободенні теми. Однак, пропоную розглянути образи астральної символіки саме в старовинних текстах колядок та щедрівок. Найпоширенішими з астральної тріади є: сонце, місяць та зірки.

Тим не менш, М. Грушевський у своїй праці «Історія української літератури» згадує так звані образи «трьох товаришів» - сонця, місяця та дощу. У піснях з такими мотивами, ці три явища зображено як трьох братів, які вихваляються своїми вміннями та міряються силами. Автор подає й текст колядки:

Гори, долини і верховини,
Глубок-поточейки й бистрі річейки
Соненько ся бере розморозити,
Гори, долини і верховини,
Глубок-поточейки й бистрі річейки
Дощичок ся бере зазеленити
Гори, долини і верховини,
Глубок-поточейки й бистрі річейки
Місячок ся бере заморозити.[1, С-42]

Крім того, що бачимо хизування «трьох братів» тут присутнє ще змінювання пір року. Спочатку сонце хоче все розморозити і настає тепло, потім дощ поливає землю і вона зеленіє, а місяць все заморожує та наближає зиму.

Також, побутують тексти, де образи «трьох товаришів» переплітаються з

образами трьох гостей, які завітали до господаря у святкові дні. Текстів з такими мотивами є небагато. Один з них це:

Розставляй столи все тесовії,

Ой дай Боже (повторюється після кожного рядка)

Клади колачі з ярої пшениці.

Будять же тебе аж троє гостей.

Що перший гостьо – ясен місяцю.

А другий гостьо – красне сонечко.

А третій гостьо – дробен дощику.[2, С-10]

Варто зазначити, що вислів «Ой дай Боже» повторюється після кожного рядка і виступає тут рефреном.

Образи місяця, сонця та зірок зустрічаємо у щедрівці «Ой сивая та і зозуленька». Тут подано, так званий, «шлюбний мотив» Місяця та Сонця, а також бачимо їхніх дітей – зірок.

Ясен місяць – то є пан господар.

Ясне сонце – то є його жона.

Ясні зірки – то є їхні діти.[3, С-154]

Вважалося, якщо заспівати цю щедрівку господарям, то на них поширяться небесна благодать. Ще один варіант побутування астрального явища присутній в колядці

«Дивная новина десь ся являє».

Вже туга й смуток всьо ся закінчило,

Народилось сонце, що весь світ спромінило.[3, С-72]

У цій пісні під образом сонця зображено маленького Ісуса, який повинен відігнати увесь смуток, все нехороше і принести радість усім людям.

Отже, астральна символіка присутня і у колядках, і у щедрівках. Вона може символізувати різноманітні речі: від природних явищ до аспектів духовного життя. Цікаво, що образи сонця, місяця, дощу, зірок присутні саме у найдавніших текстах цих пісень. Це свідчить про довгий час їхнього існування. Тому слід оберігати та популяризувати нашу культурну спадщину, щоб зберегти її для наступних поколінь.

Література

1. Грушевський Михайло. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. – К.:Либідь, 1994. – Том 4. – Кн. 2.

2. Колядки : ред.: Б. Луканюк, О. Козакевич ; упоряд. Я. Коваль. Львів :Каменяр, 1990.

3. Колядки та щедрівки / упоряд. Н. Манько. Львів : Свічадо, 2008. 200с.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ

Софія МАРКІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Галина Крохмальна***

Засвоєння фразеологічних понять у початковій школі має переважно практичний характер, хоча протягом усього навчання учні знайомляться з фразеологізмами та вчаться відрізняти їх від вільних синтаксичних словосполучень.

Для вивчення фразеологізмів у школі необхідно закріпити принципи їх відбору. Основним у вирішенні цього завдання є визначальні ознаки фразеологізмів, а головне ототожнення їх зі словами за лексичними ознаками. До методичних засад відбору фразеологізмів належать [3, с. 120]:

1) ступінь засвоєння учнями фразеологізмів;

2) доступність одиниць вираження для їх розуміння учнями;

3) наявність експресивних одиниць у творах, рекомендованих для позакласного читання;

4) виховне значення фразеологізмів.

У початковій школі учні знайомляться з мовними одиницями (без використання терміна); це своєрідний пропедевтичний етап у вивченні фразеології. На цьому етапі діти дізнаються, що існують слова, які можуть більш чітко і яскраво описати певні поняття; учні вчаться добирати відповідні слова для вираження своїх думок, уникати вживання одноманітних слів у зв’язному висловлюванні [1, с. 10].

В 4 класі починається ґрунтовне ознайомлення учнів з фразеологізмами.

Чільне місце в розумінні фразеологічних явищ посідає метод спостереження й аналізу мовних явищ, оскільки його застосування сприяє активізації пізнавальної діяльності кожного учня при сприйнятті й усвідомленні нового теоретичного матеріалу.

При цьому в процесі спостереження в учнів виховується вміння самостійно знаходити істотні ознаки в результаті пошуку, формулювати поняття, правило, висновок і обґрунтовувати свої практичні дії. Цей метод доцільно використовувати при вивченні

системних зв'язків і відношень між фразеологізмами, при аналізі їх ролі, функцій і сфери вживання.

Знайомство з фразеологізмами слід починати з перших днів навчання в школі. Для такої роботи бажано використовувати фразеологізми з чітко визначеним компонентним складом і стійкою структурою, які є найбільш поширеними і доступними для учнів молодших класів. Принаймні, необхідно довести до усвідомлення дітьми сутности тих фразеологізмів, які зустрічаються в текстах підручників, акцентуючи увагу на особливостях їх семантики [2, с. 12].

Під час вивчення фразеології передбачається ознайомлення учнів із фразеологічним словником. Оскільки існують різні види фразеологічних словників, методисти рекомендують для ознайомлення обирати тлумачний та перекладний словники.

Уміння користуватися словником сприяє збагаченню мовлення дітей, розвиває пам'ять, підвищує грамотність, формує звичку працювати самостійно.

Уже в початковій школі варто систематично збагачувати фразеологічний словник учня, записуючи вислови в спеціальні словники, які учні початкової школи можуть вести за алфавітом або за темами, причому ці словники бажано вести і поповнювати протягом усього курсу навчання.

Важливо не лише кількісно збагачувати словниковий запас учні початкової школи, а й розвивати навички самоконтролю та розуміння значення окремих компонентів зв’язних стійких сполучень слів. Цінність і ефективність фразеологічної роботи в школі полягає не стільки у використанні учнями певної кількості фразеологічних одиниць, скільки у формуванні потреби афористично формулювати свої думки, бажання самостійно використовувати різноманітні фразеологічні обороти.

Опрацьовуючи фразеологізми, слід передусім переконатися, що діти розуміють їх значення. Для цього необхідно підібрати відповідні навчальні вправи, виконання яких дасть змогу зрозуміти значення фразеологізмів. Доцільно звертатися спочатку до прямого значення словосполучень, а потім до переносного. Навіть коли зміст фразеологізму цілком зрозумілий, варто обережно зіставляти його з іншим, нефразеологічним виразом. У цьому випадку доцільно запитати, як це сказати по-іншому або взяти в лапки потрібний вам вираз.

Щоб скарби фразеології не тільки були зрозумілі учням, а й стали надбанням власної мови, учитель має передбачити систему вправ, під час виконання яких виробляються

необхідні практичні навички. Насамперед дітям бажано запам'ятати фразеологізми. Тому при кожній нагоді треба не тільки звертати увагу на фразеологізм, з’ясовувати його значення, а й радити запам’ятати його.

Розуміння фразеологізмів під час читання художніх творів і перегляду фільмів, а також використання їх в усній і письмовій мові є одним із показників високого рівня володіння рідною мовою. Фразеологізми є невід’ємною частиною українського фольклору і складають національне багатство мови, точно, влучно, образно характеризують чи називають усі прояви навколишнього світу. Оволодіння цим багатством є важливим завданням початкової школи.

Література

1. Лобчук О. Робота з фразеологізмами на уроках української мови. Початкова школа. 2006. №4. С. 10 – 12.
2. Лунько Н. Вживання фразеологізмів в усному і писемному мовленні учні початкової школи. *Початкова школа.* 2006. №2. С. 13 – 14.
3. Одинцова Г.С. Цікаве мовознавство для молодших учні початкової школи. К.: Наш час, 2006. 123с.

ПОДКАСТ ЯК МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР

Тетяна МАРКОВИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Юлія Антоненко***

Актуальність дослідження теми подкасту як мовленнєвого жанру є значною для сучасної лінгвістики. Першочергово через новизну цього жанру та недостанє вивченню його українськими лінгвістами і мовознавцями.

Подкаст - це формат медіа, який набуває все більшої популярності в українському YouTube. Це відео-або аудіо-контент, що створюється та поширюється в онлайн-середовищі із метою обговорення різноманітних тем.

Українські подкасти можуть стати чудовим інструментом для підвищення рівня грамотності, культурності та освіченості серед української аудиторії. Багато подкастерів запрошують на свої програми гостей з різних сфер життя, таких як вчені, політики, бізнесмені, артисти та інші. Це дає можливість не тільки дізнатися більше про те, що відбувається в різних галузях, але й розвивати свої інтелектуальні та культурні навички.

Подкаст в українському мовознавстві досліджується з різних аспектів окремими галузями:

-Медіа-лінгвістика. Ця галузь мовознавства вивчає мову в медіа-контексті, досліджуючи зв'язок між мовою та медіа-формами. У дослідженні подкасту медіа-лінгвістика зважає на особливості мовленнєвого стилю, лексики та граматики в подкастах, а також аналізує взаємодію мови та медіа-форми.

-Соціолінгвістика. Ця галузь мовознавства вивчає мову в соціальному контексті, звертаючи увагу на соціальні фактори, що впливають на мовлення. У дослідженні подкасту соціолінгвістика розглядає вплив соціальних чинників, таких як соціальний статус, вік та гендерні ролі на мовлення в подкастах.

-Прагматика. Ця галузь мовознавства вивчає мовлення в контексті комунікативної діяльності та досліджує, як мова використовується для досягнення конкретних цілей. У дослідженні подкасту прагматика аналізує, як мовлення в подкастах використовується

для досягнення різних комунікативних цілей, таких як інформування, розвага, підвищення рівня грамотності тощо.

-Культурна лінгвістика. Ця галузь мовознавства досліджує зв'язок між мовою та культурою, у подкастах зертає увагу на культурні аспекти мовлення.

Подкаст - це медіаформат, що може мати різні форми реалізації:

-Інтерв'ю. Формат, що полягає у бесіді між ведучим та гостем, розмовою про життя та різні теми, пов'язані зі специфікою їх професійної діяльності.

-Дискусія. Вона включає у себе обговорення різних тем зі спеціалістами відповідної галузі. Учасники дискусії можуть мати різні погляди на тему, що дає можливість слухачам глянути з протилежних точок зору на певне питання.

-Аналіз новин та подій. Цей формат подкасту передбачає аналіз та коментування найважливіших новин тижня або подій, де учасники висловлюють свої думки та роздуми.

-Інформаційні та розважальні шоу. Такі формати подкастів можуть включати в себе різноманітні теми та концепції. Інформаційні шоу містять корисну та пізнавальну інформацію на певну тему, а розважальні – жарти та розважальний контент.

-Серіал. Формат подкасту передбачає розповідь про одну тему або історію в декількох епізодах. Учасники досліджують певну тему, розповідають різні історії та події.

-Монолог. У подкасті цього формату ведучий розповідає, аналізує та коментує якусь історію чи проблем з власної точки зору.

Українські подкасти часто використовують у своїх випусках інтерактиви, тобто, запитують думки слухачів, читають листи, коментарі, відгуки та інші повідомлення. Це дає можливість ведучим створювати цікавий і корисний контент для їхньої цільової авдиторії.

Стилістичні особливості подкасту залежать від конкретного формату та тематики. Проте, загалом можна виділити кілька стилістичних рис, що є характерними для більшості подкастів:

-Розмовний стиль мовлення ведучих, який дозволяє їм бути більш виразними та спонтанними.

-Часті імпровізації та невимушеність мовлення. Ведучі можуть відхилятися від основної теми, жартувати та рефлексувати.

-Інтимний тон та можливість ділитись власним досвідом, розповідями, особистими переконаннями та роздумами.

При створенні подкасту важливо визначити свою цільову авдиторію, її інтереси та вподобання, вибирати теми і використовувати стиль мовлення, який був би зрозумілий та доступний їй.

Структурні особливості подкасту можуть варіюватися в залежності від тематики та формату програми, проте деякі елементи можна виділити як загальні для більшості подкастів:

- Вступ - введення слухача у тему та огляд того, що буде розглянуто в програмі.

-Основна частина програми, де ведучі обговорюють тему, висловлюють думки.

- Підсумок програми, висновки, подяка гостям та заохочення авдиторії підтримати канал.

-Рекламні блоки з подякую спонсорам зазвичай розміщені на початку ролика, або між зміною тем.

Подкасти є важливим та перспективним інструментом розвитку та поширення української культури серед населення України, підвищення медіаграмотності та освіченості українців. Позаяк, цей формат лише починає свій активний розвиток в українськомовному YouTube просторі, він є вільною нішею для активної та амбітної молоді, щоб заявити про себе. Також тема подкастів не є глибоко дослідженою українськими науковцями, що дає можливість молодим дослідникам розвивати лінгвістичну теорію та практику у своїх наукових роботах на тему подкастингу.

Література

1. Гиріна Т. Аудіоподкастинг як новітня форма поглиблення історичних знань України. Образ. 2017. Вип. 3 (27). С. 134–140
2. Дмитровський О. Типологія українських подкастів – найважливішого сегмента інтернет-радіо. Теле- та радіожурналістика. 2015. Вип. 14. С. 149–154.
3. Санакоєва Н., Зборовська О. Подкастинг як вид новітніх медіа. Діалог: медіа-студії. 2010. № 10. С. 88–95.

ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ОДЯГУ, ВЗУТТЯ І ПРИКРАС В СЕРБСЬКІЙ МОВІ: СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Максіму Андре МАРТИНЕНКО ЩЕГЛОВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Людмила Васильєва***

Лексика на позначення одягу, взуття та прикрас є малодосліджуваною як в українському, так і сербському мовознавстві. Незважаючи на постійне використання цієї лексики носіями української та сербської мов, на сьогодні маємо лише кілька праць, що досліджували б її в цих мовах на матеріалі діалектів і говірок. З огляду на це робота є актуальною і наврядчи втратить свою актуальність найближчим часом.

Для дослідження зібрано 104 лексичні одиниці з яких 71 позначає одяг, 20 взуття і 13 прикраси та аксесуари. До більшості слів (95.2% від загального числа) подається інформація про походження (див. додаток 1). Список зібраної лексики охоплює популярні назви: *гаће* (труси), *кошуља* (сорочка), *панталоне* (штани); так і регіональну лексику, розповсюджену лише в певних регіонах колишньої Югославії: *камилавка*, *сарафан*, *кафтан*.

З метою з'ясування рівня розповсюдженості кожної дослідженної лексеми, ми провели анкетування серед носіїв сербської, хорватської, боснійської та чорногорської мов. В опитуванні носіям було показано всі 104 зібрані лексеми з кількома варіантами відповіді: «Я не знаю цього слова», «Знаю це слово, але ніколи не використовую», «Знаю це слово, іноді використовую» і «Використовую це слово дуже часто».

Певні слова мали досить чіткі і очікувані показники, як от *гаће* (див. додаток 2а). Було очевидно що це слово всі знають і використовують доволі часто. Однак, були випадки, коли назви *ласерски сечене гаћице* (вид жіночіх трусиків), *звонарице* (брюки кльош), чи *шалваре* (шаровари) (див. додаток 2б) є невідомими для певної кількості мовців у той час як деякі з них використовують ці слова досить часто.

Цікаво було також порівняти частоту використання двох синонімічних сем, наприклад *грудњак* (питоме слово на позначення бюсгалтера) і *брусхалтер* (слово запозичене з німецької). Як видно з графіку (див. додаток 3), серед мовців існують бар'єри щодо використання одного чи другого слова: одні знають, але не використовують якусь із

зазначених одиниць. На графіку видно що популярнішою є все ж запозичена назва *брусхалтер*.

Матеріал дослідження підтвердив наші припущення щодо того, що найпопулярнішими серед мовців будуть слова слов'янського, або турецького походження. Список десяти найпопулярніших слів це цілком підтвердив (див. додаток 4), вийнятком стало лише німецьке слово *јакна* (куртка) і італійське *панталоне* (штани).

У перспективі плануємо подальші дослідження данної групи лексики з погляду її походження за словниками сербської мови: від словника Вука Караджича (1818) до словників останніх років (Клайн, Шипка, 2012) та функціонування данної лексики в сучасних рекламних текстах.

Література

1) Вук Караџић. Српски рјечник, истолкован њемачким и латинским рјечима — Відень, 1818.

2) Гримашевич Г. І. Номінація одягу та взуття в середньополіському діалекті : дис. – К. : Гримашевич Галина Іванівна, 2003.

3) Пашкова Н. І. Назви одягу в українських говорах Карпат (структурно-семантична, генетична та ареальна характеристика). – 2000.

4) Иван Клајн, Милан Шипка. ВЕЛИКИ РЕЧНИК СТРАНИХ РЕЧИ И ИЗРАЗА 6. издање — Прометеј, 2012

Додатки

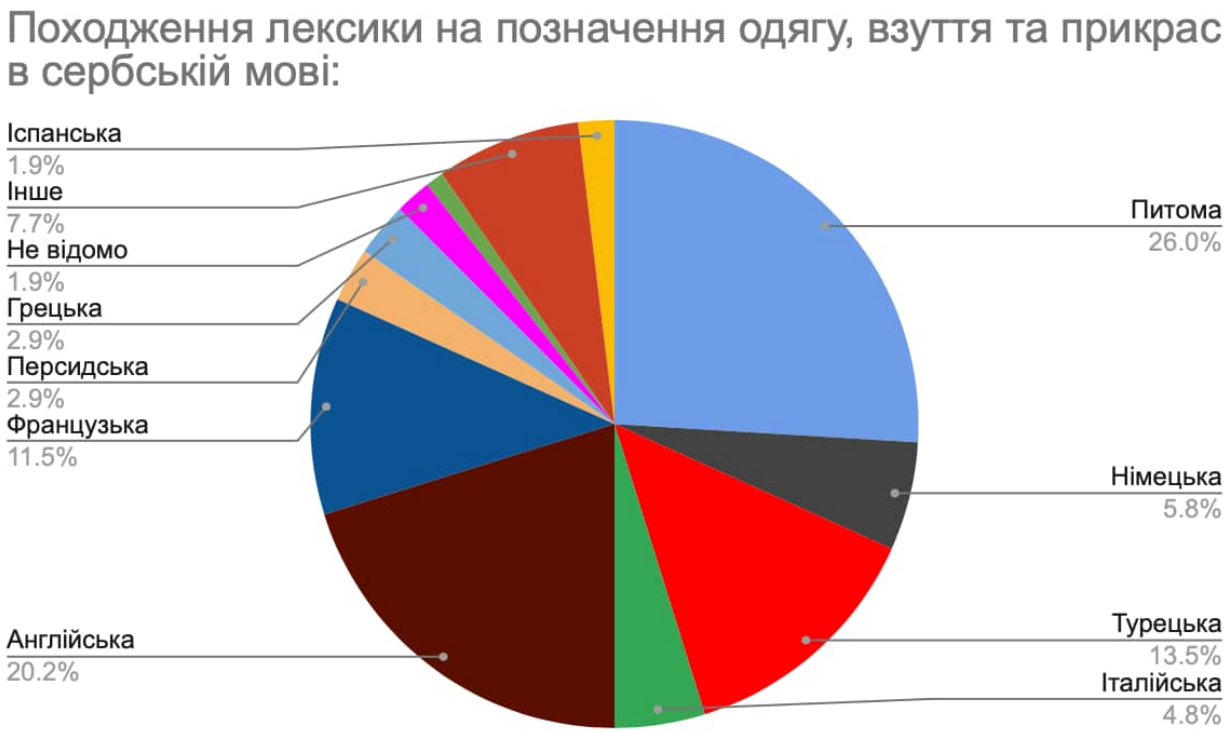

Додаток 1

Категорія «Інше» охоплює назви утворені від топонімів, назв країн або такі, що походять з мов дуже мало розповсюджених, як наприклад, *мокасини* що походять з аглонкинських мов.

Додаток 2 (а)

Додаток 2 (б)

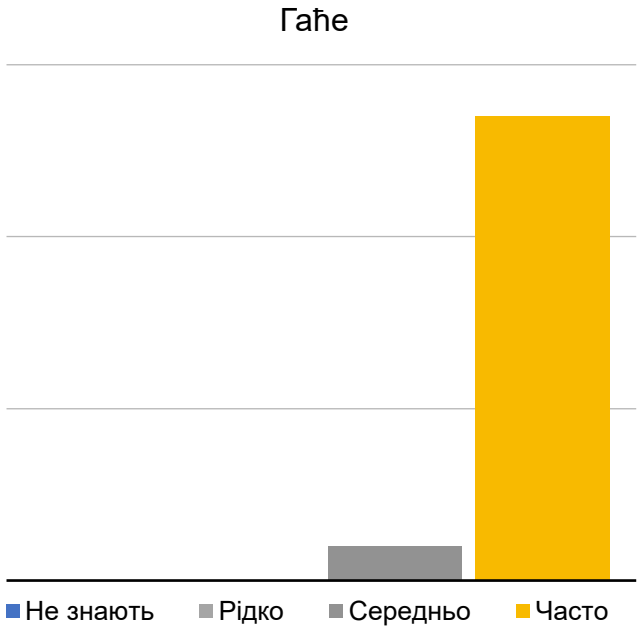

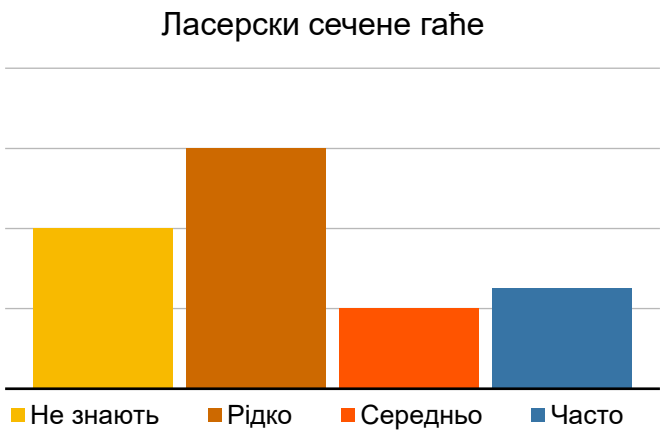

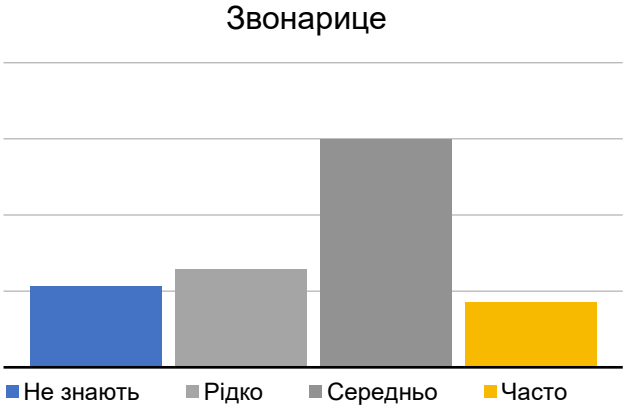

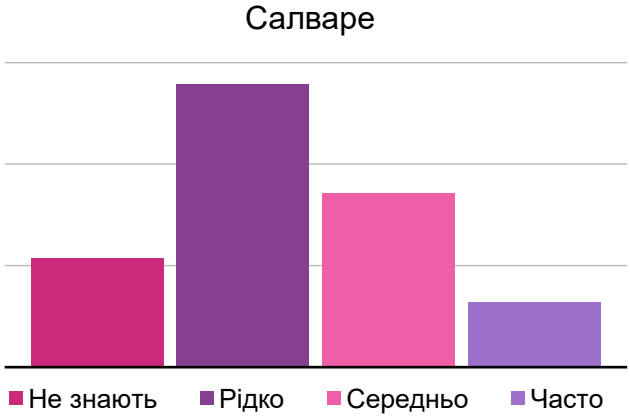

Додаток 3

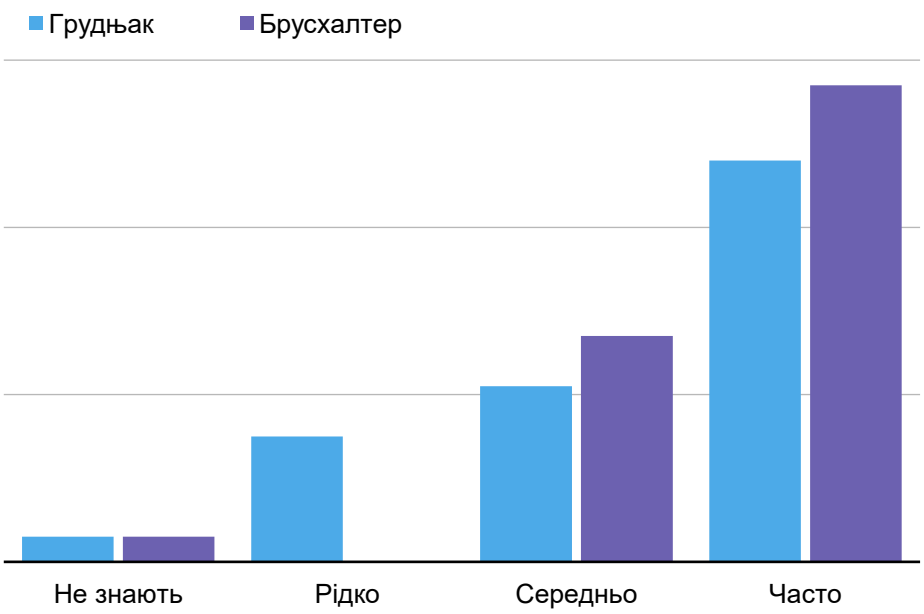

Місце	Номер в списку	Кількість балів	Лексема	Тематична група	Походження
1	1	82	[Gaće]	Donji veš	Питома
2	29	82	[Farmerke]	Pantalone	Питома
3	61	82	[Jakna]	Jakne	Німецька
4	82	82	[Patike]	Obuća	Турецька
5	92	82	[Minđuše]	Nakit	Турецька
6	94	82	[Prsten]	Nakit	Питома
7	97	82	[Sat]	Nakit	Питома
8	98	82	[Naočare]	Nakit	Питома
9	28	81	[Pantalone]	Pantalone	Італійська
10	79	81	[Papuče]	Obuća	Турецька

Додаток 4

ОБРАЗ *КОЗАКА* В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ БАЛАДАХ

Станіслава МАСЛІЄВИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лілія Яремко***

Балада- досить цікавий і драматичний жанр українського фольклору. Досліджували балади І.Франко, М.Драгоманов, Г. Нудьга, О.Дей, Т. Салига та інші учені. Тут можна зустріти абсолютно різні мотиви: від убитого на війні козака до подружніх зрад і помст. Найбільше мене зацікавили балади, де ключовим персонажем є образ козака.

Балада ‘’Ой летіла стріла ”. Емоційне напруження тримає подія, яка турбуватиме серце матері не один рік, мова йде про загибель удовиного сина, адже, як відомо, в українському фольклорі це - найтрагічніший образ. Не можливо не згадати про елемент метаморфози, коли мати, сестра та кохана перетворюються на ‘’зозуль-рябеньких’’, щоб навідатись до дорогої людини. Стріла, що символізує смерть, не пожаліла життя юнака, що любить Батьківщину. У цьому творі можна чітко простежити як рідні переживають горе. Кожна мати прагне довгого щасливого життя для свого сина, проте з гідністю приймає вибір захищати рідну домівку, адже, зазвичай, такі пріоритети у вихованні синів. Якщо говорити про образ дівчини-коханої у цій баладі, то можна пересвідчитись, що кохання не вічне, і навіть переживши смерть другої половинки, кожна жінка прагне покохати іншого чоловіка та створити повноцінну сім’ю. Тому її не наділили рисами вічної оплакувальниці свого милого. Для сестри ж брат відіграє не останню роль у житті, проте не найважливішу, тому вона пам’ятатиме та вшановуватиме пам’ять допоки це матиме місце у її спогадах, що у принципі притаманно для сестринської любові.

Відома українська народна балада ‘’ Козака несуть ‘’. У всі часи подібні похоронні чини сприймались не легко, що можна простежити й зараз. У цьому творі з найближчих людей для козака є кохана жінка, яка з болем сприймає достойну загибель чоловіка, що поклав життя за власний народ. У такій ситуації їй доволі тяжко підібрати слова, адже вона втратила цінну своєму серцю людину, якої вже ніколи не буде. Як на мене, у вищезгаданому творі її наділили прекрасними, як для жінки, рисами – вірністю та відданістю, якої бракує сучасним жінкам. Я думаю, що ця балада привернула увагу

читачів до гідного поховання та співчутливого ставлення щодо тих, хто виборює свободу та безпеку для народу ціною власного життя. Відповідно, актуальність цього питання, як ніколи, важлива зараз.

Балада ‘’Ой на горі вогонь горить ’’. У центрі подій – козак, що помирає під час важкої та небезпечної служби. Він був сторожовим, який повинен був день і ніч бути на варті, щоб запобігти нападу ворогів на рідну землю. Очевидно, відчуваючи загрозу – запалює сигнальний вогонь. Таким чином, герой виконує свій обов’язок , розплатившись власним життям, і тепер лежить “порубаний, пострілянний”. У поміч йому вірний та надійний товариш, образ “коника вороненького” слугує звісткою для батьків, що їхній нащадок не повернеться цього разу зі служби, адже одружився “із сирою землею” , що метафоризує насправді загибель козака.

Всі вищезгадані балади мають щось спільне, чим привертають увагу до оборонців нашого краю та переконують, що гідного поховання та вшанування пам’яті вартує кожен захисник, який обрав шлях служити Вітчизні. Не можна не повернутись до актуальности теми, адже я вважаю, нашій країні можна пишатись, скільки відданих патріотів без страху, сумніву, амуніції та зброї на нульових лініях фронту борються з ворогом. Незламність та мужність – це те, що закладено в ДНК-коді нашого народу.

Література

1. Дей О.І. Українська народна балада. – К.: Наукова думка, 1986. – 261 с.
2. Українська усна народна творчість : підручник / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – 3-тє вид., стер. . – Київ: Знання-Прес, **2005**. –с. 301-321.

ПОРІВНЯННЯ ПРОБЛЕМИ МОВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЯПОНІЇ

Микола МАШІКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Олександр Лосєв***

Мова – невід'ємна ознака ідентичності нації та народу. Вона є важливою під час об'єднання населення і творення держави. Вагомим чинником для становлення країни, чи об'єднання народу є збереження автентичності своєї мови. Так, через призму постійних війн та зовнішньополітичних криз, змін у лексикології майже будь-якої мови, досить важко уникнути, та все ж є країни, яким це більш-менш вдалося. Інші мови спіткала доволі важка доля. Прикладом можуть слугувати дві надзвичайно різні мови. Різні за змістом, будовою та своєю історією розвитку. Та обидві мови, а саме їхні країни-господарки, на тлі історії та складних політичних обставин, спіткала проблема досить сильної мовної інтеграції і запозичення лексики, родом з домінуючої мови.

Насамперед, інтеграція русизмів в українську мову пов'язана з політичною експансією Росії на Україну, що знаменувалася боротьбою за політичний вплив на територіях сучасних українських земель у 17 столітті. Якщо спочатку були поширені здебільшого лише торговельні й адміністраційно-військові запозичені термінологізми (соболь; лазутчик — розвідник, приказ — канцелярія царська), то вже пізніше, на прикінці 17 - поч. 18 ст, на Лівобережжі, в українську літературну мову русизми поступово почали проникати у високий та ділово-канцелярський стиль, під видом спільних українсько-російських словотвірно-лексичних й фразеологічних церковнослов'янізмів (враг ворог, диявол), шляхом пропаганди ідеї «однієї православної віри». Зазвичай, ініціаторами таких процесів, на диво, ставали освічені церковні та світські автори, що писали, як для українського, так і для російського читача. Українські автори, переходячи під російське крило, усували зі своєї української літературної та церковнослов'янської мови українізми, замінюючи їх нейтральними церковнослов'янізмами чи русизмами, для охоплення більшої авдиторії, серед якої були росіяни. Ось так, українці, читаючи твори ніби своєю мовою, автоматично русифіковувались.

Примусове запровадження російської вимови для будь-якого виду діяльності на території України, а також перехід з правописно-граматичного й лексично-

словотвірного погляду «укр.-рос.» літературної мови впродовж 18 ст., призвело до повного її відриву від української фонетичної бази і ще більше закріпило статус російської. Навіть церковнослов'янські лексеми стали русизмами, а в 19 - 20 ст. у православно-церковному вжитку остаточно поширилася російська вимова церковнослов'янського тексту (всепєтая Дєва Марія; алілуя).

Поява новітньої літературної мови часів І. Котляревського, Т. Шевченка і П. Куліша була водночас актом відмовлення від звироднілої зрусифікованої традиції старшої книжної мови. Ця новітня літературна мова була в засаді, й фактично зовсім вільна від русизмів. Але згодом, у 30-х роках 20 ст, цей процес було продовжено, і йому на зміну прийшла така ж насильна русифікація норм української літературної мови в усіх її проявах(проект, аудиторія, Греньов). Таким чином, російська влада старалася обрубувати будь-які ознаки української національності, замінюючи питому українську лексику своєю, тим самим пропагуючи ідею «одного народу».

Японія також у свій час зазнала мовної експансії, але вже з боку США. У Другій світовій, Японія зайняла невигідне місце, і в результаті бомбардування Хіросіми та Нагасакі 6-9 серпня 1945 р., була змушена підписати акт про капітуляцію, таким чином підписуючись на подальші 100 років залежності від політики Сполучених Штатів. З приходом американців на Хонсю, світогляд японців досить змінився. До цього максимально закрита від іноземців, країна починає йти шляхами Америки, успадковуючи не лише навички та технології, а й нову термінологію.

За допомогою катакани (однієї з декількох алфавітних систем, що використовується зазвичай для запису лексики іноземного походження), японці починають транслітерувати все, чим тільки не діляться з ними американці: Інженер (Engineer - エンジニア), Ліфт (Elevator - エレベーター) та навіть Двері (Door - ドア). Тільки уявіть собі, деякі японці, до середини минулого століття не знали про існування дверей. Так, для нас це звучить, як нонсенс, але такі були реалії багаторічного японського відчуження. І тепер, станом на 2012р., іноземний(англійський) склад лексики японської мови складає 10%. Але серед молоді, цей відсоток набагато вищий, ніж у старшого покоління, через сильне захоплення американською культурою. Та незважаючи на цю проблему, японці і досі шанобливо ставляться до своїх мовних традицій.

Отож, як у японській, так і в українській мовах присутньо дуже багато запозиченої лексики. Та все ж варто зазначити, що японці, шлях багатого запозичення неологізмами, обрали самі, керуючись бажанням вдосконалити свої знання та перейняти інновації. А нас, просто змусили обрати “такого роду шлях”, котрий в результаті, призвів до численних розбратів та суперечок у майбутньому.

Використана література:

1)Сиповський В. Україна в російському письменстві, I, (1801—1850 рр.). — К., 1928

2)Гнатюк Г. Російсько-українські літературно-мовні зв'язки в 2-ій половині XVIII — першій чверті XIX ст. — К., 1957

3)Їжакевич Г. Українсько-російські мовні зв'язки радянського часу. — К., 1969

*4)*Japanizing English – Anglicisms and their impact on Japanese*Johannes Scherling*\Buchreihe aus den Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik\Narr Verlag\2012\ISBN: 3823366963

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анна МЕЛЬНИЧИН

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Галина Крохмальна***

Розвиток творчого мислення молодших школярів є актуальним та доцільним, оскільки це необхідний елемент успішного життя в сучасному світі. Творчість є ключовою здатністю в епоху швидкого розвитку технологій, де знання і навички, що стали застарілими, можуть втратити свою цінність. Завдання молодших школярів полягає в тому, щоб навчитися вирішувати проблеми, які поки що не мають рішення, або знайти нестандартні шляхи розв'язання вже відомих завдань.

У цьому процесі важливу роль відіграє *проєктна діяльність*. Вона виступає формою організації навчального процесу, що передбачає спільну роботу учнів над реальними завданнями і проблемами, які потребують використання знань та навичок з різних предметів і областей знань. У процесі проєктної діяльності учні мають можливість виявити свої творчі здібності та дослідницький підхід до вирішення проблем.

На нашу думку проєктна діяльність на уроках *мовно-літературної галузі* може бути ефективним засобом розвитку творчого мислення молодших школярів. У процесі роботи над проектом учні мають можливість застосовувати знання з мови та літератури, а також розвивати власні творчі здібності.

На уроках мовно-літературної галузі проєктна діяльність може мати різні *форми*. Одна з них – це *створення дітьми своїх власних проектів*. Наприклад, учні можуть прочитати казку та запропонувати свій власний варіант її розвитку. Після цього вони можуть спільно працювати над створенням ілюстрацій, написанням тексту та його оформленням. Така діяльність допомагає розвивати творчу уяву та навички презентації.

Наступний спосіб впровадження проєктної діяльності на уроках мови та літератури – це *проведення творчих проєктів*. Наприклад, учні можуть підготувати проєкт на тему «Моя улюблена книга» або «Мій улюблений літературний герой». Учні мають можливість обрати тему, яка їх цікавить, та розробити власну ідею проєкту.

Інша форма проєктної діяльності – це *колективне написання оповідання або казки*. Учні можуть брати участь у груповій роботі та обмінюватися ідеями.

Крім того, на уроках з мовно-літературної галузі можна організовувати *інтерактивні ігри*, в яких діти будуть виконувати завдання з граматики, лексики, правопису та стилістики. Це також допоможе розвивати творче мислення, адже учні повинні будуть шукати нестандартні рішення та використовувати свої знання та досвід для вирішення завдань.

У процесі підготовки проєкту учні можуть також використовувати різні *технології*, наприклад, роботу з комп'ютером, створення мультимедійних презентацій, інтернет-ресурсів та інше.

Під час роботи над проєктом учні початкової школи мають можливість взаємодіяти з однокласниками та обмінюватися думками, *вчитися* працювати в команді, *розвивати* комунікативні, соціальні, креативні та аналітичні навички, а також виховувати почуття взаємодопомоги та співпраці.

Крім того, проєктна діяльність може стимулювати інтерес учнів до вивчення мови та літератури, оскільки вона надає можливість застосувати знання на практиці та досліджувати теми, які цікавлять учнів.

Отже, проєктна діяльність на уроках мовно-літературної галузі є ефективним засобом розвитку творчого мислення молодших школярів.

Література

1. Алєксєєв В. Є. Проекти в початковій школі. Початкова освіта. Київ : 2018. № 17. С. 39-43.
2. Білик В. Проектна діяльність – основа розвитку творчих здібностей молодших школярів. Початкова школа. Київ : 2013. №5. С. 6-9.
3. Кутурженко Т. Проектне освітнє середовище. Початкова освіта. Київ : 2017. № 10. С. 9-12.

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ В УСПІШНІЙ ІНТЕРАКЦІЇ МОВЦІВ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРВ'Ю)

Юлія МЕРЦАЛО

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Оксана Ясіновська***

З погляду сучасної лінгвістичної прагматики успішність комунікації визначається сукупністю як мовних, так і позамовних (погляд, міміка, жести, рухи тіла, поза, дистанція, темп і тембр мови тощо) чинників, за допомогою яких здійснюється комунікація. Категорія успішності нерозривно пов'язана з категорією неуспішності (девіації), їхнім дослідженням займається значна кількість науковців: Ф.Бацевич, Х.Дяків, О.Мільченко, Н.Печко, О.Руда, О.Селіванова, Л.Славова, С.Швачко тощо.

Об'єктом нашого дослідження є умови успішності та неуспішності комунікації, до уваги брався вплив вербальних і невербальних засобів на перебіг спілкування. Джерелом послугували три відеоінтерв'ю С.Жадана та Ю.Андруховича на відеохостингу YouTube в мережі інтернет, які містяться як матеріали офіційних YouTube-каналів (Є ПИТАННЯ, Медіагрупа «Накипіло», Українська правда).

Услід за Ф.Бацевичем (основоположник комунікативної девіатології в Україні), розуміємо *умови успішності комунікації* як комплекс мовних, позамовних та когнітивно-психологічних чинників, на яких ґрунтується кооперативне, дієве, недевіативне спілкування людей, яке досягає своєї мети [Бацевич 2010, с. 223].

Невербальні засоби комунікації слугують для підсилення семантичного значення слів. Тож, проаналізувавши поняття умов успішності та неуспішності [Бацевич 2000, с. 44-204; Бацевич 2010, с. 211-271; Грайс 1975, с. 45-50; Ліч 1983, с.32-35; Наварро 2021, с. 17-180; Остін 1986, с. 131-139; Піз, Піз 2017, с. 16-400], вважаємо, що при аналізі успішності інтеракції в інтерв'ю доцільно враховувати позамовні засоби спілкування. Варто додати, що важливим є не просто застосування невербальних засобів, а декодування їх в процесі інтеракції мовцями.

Паралінгвістичні засоби спілкування поділяють [Бацевич 2004, с. 61] на дві групи: *контрольовані* (правильно декодуються лише в певному контексті) та *неконтрольовані* (вияв темпераменту, емоційності, самооцінки тощо).

Прикладами *контрольованих невербальних сигналів* є: вказування рукою на конкретну людину (*Р.: …от в Проводирі ти знімався … ((вказує рукою на інтерв'юера))* [1]; *Р.: ((показує руками на себе та свою голову)) тобто здавалось би (-) я б мав це десь там мати вже в підсвідомості …* [1]); показ різних знаків (письмо, завіса, куля тощо) (*І.: … це можна писати ((показує рукою письмо)) дівчатам де-небудь в зошитах* [1]*; І.: ми … дуже часто далі керуємося … постколоніальними стереотипами ((прикривається руками, показуючи завісу)) …* [1])*;* кивання як знак погодження чи заперечення *(І.: угу ((киває))* [1]*; Р.: та ((киває))* [5]*; Р.: нє ((заперечно махає головою)) особисто ніколи не перетинався* [5]*; І.: а вона йому каже (-) ви не людей і не дітей ((заперечно хитає головою)) вбиваєте (-) ви фашистів вбиваєте!* [9]) тощо.

Неконтрольовані сигнали віддзеркалюють переважно емоційний стан людини (різка зміна міміки, постави тіла, жестів тощо): розкриті й примружені очі, кліпання, положення брів, рухи губ тощо (*Р.: угу-угу ((часто кліпає, насупився, звів брови, стиснув губи))* [1]*; Р.: ((відвертає голову, хмуриться, примружується, кривиться)) ну нє (-) ну я суми вам не назву* [5]*; Р.: ((замислився, рухи губами справа вліво, примружується)) я (-) я би це назвав швидше контрреволюцією* [5]*; І.: … слідкуйте за анонсами приходьте на наші акції ((широко відкриті очі, підняті брови)) всім спасибі (-) до побачення* [1]*; Р.: ну та звичайно дає ((стискує плечі, складає руки в замок, прикриває очі)) (-) знову ж таки дивлячись яке видавництво ((облизав губи))* [5]; *Р.: от еее (--) ((облизав губи, стиснув губи, замислився, дивиться вгору)) потім необхідність ии (-) ((крутить ротом ніби щось пережовує, дивиться вгору)) десь там зникла* [5]*; Р.: ((розширив очі, стиснув губи, дивиться вниз)) нуу (--) послухайте життя така штука яка потребує великих капіталовкладень і інвестицій ((дивиться на інтерв'юера, міцно стиснув губи, підняв брову))* [5]).

Отож, за нашими спостереженнями, невербальні засоби підсилюють вербальні та допомагають мовцям у процесі інтеракції успішно декодувати повідомлення. Жести, міміка, постава тіла тощо дозволяють виразити різні емоційні стани (гнів, незадоволення, радість, упевненість, погодження, зацікавленість тощо). Тож, вважаємо, що при аналізі успішності комунікації (в межах дослідження інтерв'ю) слід враховувати вплив позамовних засобів на перебіг спілкування. Дослідження умов успішності та неуспішності є актуальним, відповідає сучасній парадигмі, воно сприяє виробленню

механізмів, що спрямовані на запобігання конфліктним ситуаціям та покращення комунікації.

Література

1. Андрухович і Жадан про Тичину, канони і популяризацію літератури. URL:https://www.youtube.com/watch?v=tzPQP4a0Vvw&t=5s&ab_channel=%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BE (дата звернення: 20.04.2023).
2. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: Монографія. Львів: ПАІС, 2010. 336 с.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної девіатології. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 236 с.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. К: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
5. Жадан – про Зеленського, бабло, алкоголь і літературу. URL:https://www.youtube.com/watch?v=g3FdtYoeKdw&t=2s&ab_channel=%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0 (дата звернення: 20.04.2023).
6. Наварро Дж. Словник мови тіла. Секрети невербальної комунікації. Харків: Віват, 2021. 192 с.
7. Остин Дж. Слово как действие / Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17, Теория речевых актов. М.: Прогресс, 1986. 131-169 с.
8. Піз А., Піз Б. Мова рухів тіла. Розширене видання. К.: Видавнича група КМ-БУКС, 2017. 416 с.
9. Росія майбутнього: роздроблена, без'ядерна і демілітаризована – Юрій Андрухович.
URL:https://www.youtube.com/watch?v=HqY6YrqaFvo&t=13s&ab_channel=%D0%84%D0%9F%D0%98%D0%A2%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF (дата звернення: 19.04.2023).

10. Grice H.P. Logic and conversation / Cole P., Morgan J. Studies in Syntax and Semantics, Vol. 3, Speech Acts. New York: Academic Press, 1975. 41-58 c.
11. Leech G. Principles of pragmatics. London, New York: Longman Group Ltd, 1983. 250 c.

ОНІМНИЙ ПРОСТІР ЗБІРКИ ОПОВІДАНЬ "КІМНАТА ДЛЯ ПЕЧАЛІ" АНДРІЯ ЛЮБКИ

Юлія МЕТЕНЬКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Наталія Сокіл-Клепар***

Імена й назви є невід'ємним елементом художнього твору, відображенням індивідуального стилю письменника, одним із засобів, що створюють художній образ та змальовують культурно-історичну епоху, до якої належить текст.

Для сучасної ономастики актуальним є дослідження онімного простору творчості окремих письменників. Серед літературної спадщини українського народу найменше студіюють твори сучасних авторів. Тому було взято до аналізу онімний простір творів письменника Андрія Любки.

Онімний простір збірки «Кімната для печалі» презентовано досить розмаїто. Тут можна виділити велику кількість антропонімів (власних особових іменувань) (*Сімін, Розмері Фіко, Андрій Вільченко, Аліна Стебник, Кістка*), астіонімів (назв міст) (*Тірадантес, Червениця, Тоскана*), потамонімів (назв річок) (*Черемош, Прут*), космонімів (назв космічних об'єктів) (*Земля, Сонце*), зоонімів (кличок тварин) (собака *Райнер Марія Рільке*), ергонімів (назви установ, закладів) (ресторан *"Слонова кістка"*).

Найчисельнішу групу в збірці становлять **антропоніми**: приятель *Рікардо,* мсьє *Френсіс, Іван Федорович, Андрій,* професор *Зимінський, Сильвія, Анжела, Стефан, Галина, Дмитро, режисер Асгхар Фархаді,* поет *Абулкасим Хасан Фірдоусі* та ін. Можна зауважити таку деталь: найчастіше в оповіданнях натрапляємо на власне ім'я автора – Андрій.

Для увиразнення номінації героїв добирає певну структуру, будує логічні зв'язки і вкладає сенси в антропонімікон свого доробку. Скажімо, в оповіданні "Жінка і сірники" ймення головної героїні, *Сімін*, має безпосередній дотик із сюжетом: *"Мені здалося, що її шкіра так само – тільки невидимо – парувала, пахла, насичуючи все навколо своїми чарами. Бо ж* ***Сімін*** *з перської – сріблясta, срібна, тобто не саме срібло, а полиск срібла, його холодне сяйво."*

Можна стверджувати, що Андрій Любка добре обдумував вибір імен своїм персонажам. Зокрема, промовистим є прізвисько дівчинки *Зріні* в оповіданні під назвою, співзвучному з прізвиськом, – "Кістка": *«Мені здається, що її вдома не годують. Суцільна кістка. Дівка на виданні вже, через два роки школу закінчує, а виглядає, як скелет»*.

У збірці оповідань «Кімната для печалі» зафіксовано такі різновиди **топонімів**: **хороніми** (власні назви будь-якої території, області, району, краю): *Іран, Польща, Бразилія, Європа, Україна, Сербія, Угорщина, Франція, Італія, Тоскана, Прованс, Америка, Закарпаття, Чехословаччина;* **ойконіми** (власні назви будь-якого поселення: міста, села): *Ріо-де-Женейро, Виноградів, Ізяслав, Дніпродзержинськ, Червениця (місто), Вісбі (місто), Стокгольм, Софія, Рим, Ужгород, Варшава, Мадрид, Тірадантес (містечко), Сан-Франциско, Прага, Новий Сад (Місто) Берлін, Венеція;* **гідроніми** (власні назви будь-якого водного об'єкта): *Атлантичний океан, Паннонське море, Балтійське море;* **урбаноніми** (власні назви будь-яких внутрішньоміських об'єктів: вулиць, площ, парків, скверів): *вул. Длуга, Новий Сад (парк), вул.Анталівська, вул.Українська, вул.Ботанічна, Замковий пагорб;* **ороніми** (власна назва горба, миса, гори, скелі, западини, долини): *гора Корковадо, Фрушка Гора*.

Не менш важливими є й інші види онімів у творах. Наприклад, **ідеоніми** (назва окремого об'єкта культури, науки, мистецтва): фільм *"Історія Елі", Святе Письмо*, книги "Життя Овідія", "Метаморфози", Любовні елегії", газета *"Актуальні питання славістики"* та ін.

У творчості А. Любки спорадично мають місце **зооніми** (собака *Рільке)* та **ергоніми** (ресторан *"Слонова кістка",* готель *"Гольфстрім", львівська книгарня "Є").*

Отже, літературний ономастикон Андрія Любки якісно підкреслює те, що хотів висловити письменник за допомогою власних назв, свідчить про глибоку еридуцію автора. Тому онімний простір збірки «Кімната для печалі» підпорядковується жанру художнього тексту, його загальній ідеї, є виразним маркером індивідуального стилю Андрія Любки.

Література

1. Вегеш А. Проблеми української літературно-художньої антропоніміки. Ужгород, 2021. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/36277

2. Дергач Д. В. Специфіка лінгвістичної інтерпретації онімів як компонентів лексичної системи мови. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2008. Вип. 17. С. 92–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2008_17_14

3. Любка А. Кімната для печалі. Чернівці: Meridian Czernowitz, 2016. 192 с.

ІМЕНА СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ: ЕТИМОЛОГІЯ, ЧАСТОТНІСТЬ І ПРАКТИКА ВЖИВАННЯ

Анна-Соломія МИРОНЧУК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Наталія Сокіл-Клепар***

Особове ім'я надається кожній людині. Воно допомагає ідентифікувати її з-поміж інших індивідів. В українській традиції існували різні форми й засоби іменування осіб. Етимологічно імена є давньослов'янськими (дохристиянськими) та запозиченими (християнськими). Останні адаптовувались до норм тієї мови, у яку запозичувалися.

Основою розвідки стали імена студентів філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, простеження їхнього походження, варіантів уживання. Зокрема, було проведено опитування, серед 70 респондентів, з-поміж них 64 жінок та 6 чоловіків. Більшість, а саме 40 опитаних, відповіли, що у повсякденному житті їх називають повним іменем, проте 30 стверджують, що люди використовують неофіційну (скорочену) форму і в 13 випадків інколи, а в 49 – завжди послуговуються цим типом імені за замовчуванням.

Так, за інформацією опитування, *Вероніку* часто нарікають *Вероньчиком, Нікою,* або *Веронцею*; *Ірину – Ірою, Ірцею, Ірусею, Іринкою, Ірчиком*, а *Дмитра – Дімою,* або, ситуативно, *Дмитрієм*. Завдяки зібраному матеріалу вдалося відстежити також такі імена: *Анна, Лілія, Тетяна, Катерина, Христина, Ярина, Аліна, Вікторія, Мирослава, Максим, Ігор, Юрій*. Серед усіх зібраних імен найчастотніші *Марія, Юлія, Соломія, Софія, Анастасія, Назар* та *Богдан* – їх і буде надалі детальніше описано.

Виявлено, що на факультеті доволі поширене ім'я *Марія*, яке походить від староєврейського Miriām з доанропонімною семантикою 'бути гірким', або 'чинити опір'. Носії цього ймення стверджують, що у повсякденному, навіть за межами офіційного кола спілкування, їх традиційно називають повним іменем. Окрім того, уживають іще такі форми та варіанти імені: *Марійка, Марічка, Маруся, Марусина*. З огляду на збройну агресію Росії, будь-які спроби використати зросійщене *Маша* сприймається як порушення власних кордонів та права на ім'я.

Нерідко серед студенток можна зустріти *Соломій.* Це ім'я також староєврейське, дослівно означало 'мир', 'спокій', 'благополуччя'. Поруч із повною офіційною версією імені, респондентки зазначали, що та рідні й друзі надають перевагу зменшено-пестливим конструкціям на кшталт *Соля, Солька, Соломашка, Солося, Соломійка, Соломка* і тп.

Частотним на факультеті є латинське за етимологією ім'я *Юлія*, що первісно означало 'липнева', 'з роду Юлія'. Представниць цього ймення називають *Юлечка, Юля, Юляся, Юлька*.

Доволі багато філологічний факультет налічує й *Анастасій*. Це ім'я в перекладі з давньогрецької означало 'воскресіння'. *Настя, Настуня, Ася, Настка, Наца, Натка* – це лише малий список форм уживання цього імені.

Серед студенток часто можна почути й ім'я *Софія*, яке в грецькоій мові вказувало на 'мудрість', 'розум'. Почасти їх кличуть Софійками, Софієчками, Софієньками. Інколи побутують такі варіанти, як *Соня, Сонька, Сонік*.

Що ж до чоловічих імен, то чи не найпоширенішим є *Назар.* Це давньоєврейське іменування з первісним значенням 'присвятив себе Богові'. Часто носіїв цих імен пестливо називають *Назаречками, Назарчиками, Назаруньками* або ж *Назарками*, але серед друзів побутує *Назік.*

З-поміж популярних зараз дохристиянських імен можна виокремити *Богдан* – 'богом даний'. Сьогодні в узусі використовують такі форми аналізованого імені: *Богданцьо, Богданко, Бодя, Бодюсик, Богданчик, Данцьо*.

Отже, ім'я – це основний засіб ідентифікації особи як на індивідуальному, так і на національному рівні. Розмовні варіанти імен найяскравіше вказують на мовне освоєння іменника. Усі виявлені антропонімні одиниці корелюють із нормами української мови. Варто пам'ятати, що обираючи іншонаціональні форми імен, ми втрачаємо своє обличчя. Проаналізовані імена студентів філологічного факультету свідчать про національну специфіку звучання. А це так само доводить, що попри втручання з боку недобросовісних сусідів, наша мова не буде порушеною за жодних умов.

Література

1. Трійняк І. І. Словник українських імен. Київ: «Довіра», 2005. 509 с.

2. Фаріон І. Д. Антропонім як етноідентифіатор та політичний збудник. *Українська філологія в контексті розвитку європейської наукової думки :* матеріали всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю присвячені 85-річчю від дня народження професора Дмитра Бучка (10-11 листопада 2022 року). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 7–9.
3. Фаріон І. Д. Про ім’я Ева: адаптація, ідентифікація, мотиви. Лінгвостилістичні студії. 2019. Вип. 10. С. 186–194.
4. Чучка Павло. Слов’янські особові імена українців. Історико-етимологічний словник. Ужгород, 2011.

УКРАЇНСЬКИЙ МЕНТАЛІТЕТ І ТРАДИЦІЙНЕ БАЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Наталія МІХУЛЯ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – ***Оксана Сморжевська***

Коли мова заходить про ментальність народу та національну ідентичність, зазвичай слушно згадують творче начало – літературу, національних геніїв, етнокультурний спадок. І це правильно, адже одна тільки постать Шевченка як поета-живописця – це яскравий приклад естетико-історичних уявлень нашого народу, його світовідчуття, його цінностей. Аналізуючи творчість можна відзначити багато принципових акцентів буття українців, переваг і недоліків архетипних образів. Народні пісні, які справедливо буде зазначити, виконуються крізь століття, і особливо у найзначущі моменти життя, говорять про психологічний портрет; а національний одяг зберігає візуальне ототожнення та шану традиції. Однак цікаво дізнаватись про націю під призмою її уявлення про справедливість і законність, про класичні життєві орієнтири та шлях до їх реалізації. Не просто так згаданий мною Шевченко, окрім безсумніву геніального творчого обдарування був ще і громадським діячем, але що ще найцікавіше, – він є взірцем успішного соціального ліфту у тих умовах в яких він жив. Так кріпак, що фактично вважався ледве не річчю «господаря», своїм талантом і неординарністю зміг пробитись до богемного положення, до визнання інтелігенцією й народом. Таким чином, долаючи тиранічні умови у напівдикій імперії, яка це ж саме кріпацтво зберігала ще 13 років потому порівняно з Західною Європою, і відмінила виключно того, що боялась революції з низів, – Шевченко національний культ духу і приклад української незламності. Відчайдушні тексти, які він писав стосовно природи російського царату і його чітке уявлення України самодостатньою політично, напевне ставлять російських літературознавців у ступор, адже прямолінійної і артикульованої позиції, такої як у нього, російського аналогу немає. Виникає логічне запитання – «Як така людина могла з'явитись в середині народу ?». *«Нема в світі Правди, Правди не з'ісками, що тепер Неправда стала правдувати. Уже тепер Правда стоїть у порога, а тая Неправда сидить кінець стола. Уже тепер Правду ногами топтають, А тую Неправду медом*

наповають.» – ці слова Микола Куліш записав у контексті етнографічної діяльності у 1850-тих роках. Можемо з цих рядків помітити, що українське усвідомлення справедливості стикається з абсолютно чужим для нього організуванням життєвого «порядку». Там де існує свавілля й брехня, – тобто іманентна форма існування росіян, – то, викликає обурення в українців. Витоки такого гіпертрофованого бачення цінності справедливості мають у давній демократичній традиції державного та суспільного устрою українців, нашої модерної ідентичності – козацтва. Усі козаки мали право голосу при виборі гетьмана чи кошового, а коли останній поводився невідповідально, його заміняли і вибирали іншого. Це заклало фундамент вільних виборів і правової системи, що отримали своє довершення у «Пакті та Конституції законів і вольностей Війська Запорізького» у 1710 році. Пилип Орлик зробив не аби який внесок, не тільки в українське правознавство, але і світове поділивши владу на «законодавчу», «виконавчу» та «судову» – що у своїй основній формі існує і донині. Так що ж ми бачимо – цінність думки людини, яка власноруч обирала своє керівництво, де при порушенні або перевершенні своїх обов'язків воно прибиралось з посади, а значення права як явища вилилось у Конституцію. російське ж самодержавство створило верховенство влади однієї людини, яка міфічно легітимізувалась божим промислом і ставала причиною деградації всього суспільства, адже неосяжна влада є першою причиною самодурства. Трохи просунемось у сучасність. Говорячи про переваги нашої країни перед її сусідами неможливо не помітити, що в умовній тріаді «Україна-росія-білорусь», яку зазвичай об'єднують у пропагандистській риториці про «братні народи», саме в Україні, і тільки в ній, зберігається демократичний вибір президентської влади. Оскільки радянська система проіснувала майже 70-років і була політично централізованою, де змінюваність влади наступала переважно з випадками смерті очільників, чи рідше кулуарної політичної боротьби – це не могло не відбитись на утвердженні авторитаризму у росії та білорусі. Саме навички організації та народовладдя українців унеможливили закріплення авторитарної моделі у власне самостійній Україні у Новітню добу. Події «Революції на граніті» у 1990 р., акцій «Україна без Кучми» 2000-2001 рр., «Помаранчевої революції» 2004-2005 рр. та «Революції гідності» 2013-2014 рр. – яскраво продемонстрували, що наш народ не може проковтнути ігнорування істеблішментом своєї думки стосовно геополітичного розвитку країни, карколомних політичних вбивств, фальсифікацій результатів виборів

та впроваджень диктаторських законів. Таким чином, український менталітет формує демократичне бачення свого минулого та майбутнього, а протягом 30-ти років незалежності України, з дорослішанням нових «нерозуміючих радянської ностальгії» поколінь, мінімізує ризики повернення країни до іноземного авторитарного режиму і успішно протистоїть повномасштабній збройній агресії сьогодні.

Література

1. Конституція Пилипа Орлика – пам'ятка правової думки [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://uain.press/articles/konstytutsiya-pylypa-orlyka-pam-yatka-pravovoyi-dumky-1023776/amp
2. Нема в світі Правди [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://uk.m.wikisource.org/wiki/%D0%9D%D0%B5%D0%BC%D0%B0_%D0%B2_%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%96_%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B8
3. Що казали іноземці про Україну і українців у XVIII столітті? [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://ck.ridna.ua/2014/09/25/scho-kazaly-inozemtsi-pro-ukrajinu-i-ukrajintsiv-u-xviii-stolitti/

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАРОДНИМИ ТРАДИЦІЯМИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗА ДОПОМОГОЮ НАРОДНОЇ КАЗКИ

Ольга-Христина МОРОЗ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Галина Крохмальна***

Розвиток української системи освіти повернув у світову перспективу проблему використання фольклорних творів, особливо українських народних казок, як засобу виховання морально-естетичних почуттів молоді – і дав нову концепцію роботи з цим культурним пластом.

Широке використання казок у початковій школі пов'язані з тим, що й зміст подається у цікавій формі. Існує чіткий поділ героїв на добрих і поганих, характеристики яких легко зрозуміла дітям і дозволяє виявити особливості кожного з героїв. Це полегшує читачам правильну оцінку моральності вчинку.

В одній зі своїх статей Д. Ушинський писав про народні казки: «Багато з них начебто перероблено або переписано народом спеціально для дітей. Це перші та блискучі спроби народної педагогіки, і я думаю, що в цьому випадку ніхто не може зрівнятися з педагогічним генієм народу. Народна казка легко читається дітьми, тому що у всіх дитячих народних казках багаторазово повторюються одні й ті самі дитячі слова та фрази» [1, с. 24].

Н. Салига наголосила, що І. Франко неодноразово вказував, що педагогічні ідеї українського народу кореняться у таких національних культурних традиціях, які мають першорядне значення у формуванні у молодого покоління почуття любові до свого народу, до своєї Батьківщини. У формуванні моральності через фольклор І. Франко приділяв велику увагу казкам, на основі яких створив низку чудових творів: «Коли звірі ще говорили», «Микита Лис», «Кішка», «Казка про казку» та інші. [2, с. 69].

В навчанні літературного читання саме казка збагачує життєвий досвід учнів, розвиває їх естетичний смак та творчі здібності. Учні, які читають твори цього жанру, вірять у добро та красу, їм завжди хочеться боротися за правду та справедливість.

У шкільних умовах через брак часу неможливо відтворити та розвинути всі зразки народних казок, тому доцільно визначити критерії, за якими їх слід відбирати для формування морально-естетичних почуттів учнів. На наш погляд, найважливішими є:

- оптимальний обсяг роботи, який не повинен заважати природній течії навчального процесу;
- корисність та художньо-педагогічна, емоційно-чуттєва значимість кожного твору;
- доступність та відповідність подання матеріалу віковим особливостям та творчим здібностям учнів;
- вимога не змінювати вихідну основу фольклорного матеріалу;
- перспектива спільного публічного виступу про прочитане та ін.

Неважко зауважити, що найпопулярніші серед дітей українські народні казки орієнтовані на базові виховні ситуації, яскраво обігруючи моральні норми, вони формують наше суспільство, моделюючи казкові та реальні образи зрозумілі дитині та психологічно зрозумілі сюжети й дії. Гарним прикладом демонстрації якості народної мудрості, зверненої до дітей, та відповідної поведінки є, одна з казок «Мудра дівчина» – 4 клас. Ця казка містить повчальні відомості про спосіб життя, турботи та принципи життя наших предків. Докладно розповідають про кроки роботи в тому чи іншому напрямі, та про важливість любові до справи, якою українці славляться упродовж століть. По суті, тут демонструються принципи доброзичливої взаємодопомоги, доброти до інших, альтруїзму, яких у суспільстві часто не вистачає.

Отже, вдале використання на уроках і позакласних заходах народної творчість (казки, прислів'я, загадки), допомагає розвивати в учнів почуття національної гордості, бажання вивчати українську мову, історію, традиції і культуру нашого народу, збагачувати словниковий запас. Саме в казці сконцентровано основні категорії моралі, які кожна людина повинна зрозуміти з перших кроків життя. Використання основних розвивальних завдань казки дає змогу дитині впоратись зі складними проблемами; формує вміння дитини бачити навколишній світ у взаємозв’язку моральних та етичних норм суспільства. Тим самим через казку дитина знайомиться з красою народних традицій української нації.

Література

1. Ушинський К.Д. Питання виховання і навчання в початковій школі. Вибр. пед. твори. У 2-х т. Київ: Радянська школа, 1983. 380 с.
2. Салига Н. М. Іван Франко – знавець дитячої душі. *Науково-педагогічні студії.* 2019. Вип. 2. С. 66-70.

ОСОБИСТІСНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК КОМПОНЕНТ САМОЕФЕКТИВНОСТІ УЧНЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРІ НА ФОРТЕПІАНО

Вікторія НАДГРЕБЕЛЬНА

Хмельницький фаховий музичний коледж ім.В.І.Заремби

*Науковий керівник — **Юлія Шнурова***

Актуальність дослідження. Головним інструментом самовиховання та особистісного розвитку сучасної людини є здатність до рефлексії. У науковій літературі психологічного та педагогічного спрямування представлене широке коло підходів, в яких розглядається феномен особистісної рефлексії. Однак дослідниками приділялось порівняно мало уваги питанню підвищення рівня самоефективності учнів за рахунок музики. Тому вивчення особливостей взаємозалежності властивостей особистісної рефлексивності та самоефективності є актуальним напрямом як теоретичних, так і практичних досліджень.

Отож, **Метою** статті є спроба теоретичного дослідження феномену особистісної рефлексії як одного з ключових компонентів самоефективності учнів музичних шкіл в процесі гри на фортепіано.

Виклад основного матеріалу

У науковій літературі дослідники визначають цей термін досить широко. Для розуміння контексту я приведу декілька формулювань, найбільш релевантних для сфери навчання та мистецтва.

Х. Хекхаузен визначає рефлексію як здатність суб'єкта усвідомлювати дію: оцінювати мету з точки зору перспективи успіху, корегувати її з урахуванням різних норм, відчувати себе відповідальним за можливі результати, усвідомлювати їх наслідки для себе та інших [5].

У своїй статті Вовк О.М. розглядає самоефективність у науковій літературі як відчуття впевненості у власній компетентності. Це психологічна метаякість - вона формується після здобування навичок. Залежить від багатьох факторів: емоційний та фізичний стан, присутність або відсутність інших людей, досвід. Вона дає впевненість у тому, що якісь дії будуть виконані у якийсь час. Вона пов’язана із мотиваційною сферою діяльності. Висока самоефективність сприяє досягненню більших успіхів у навчальній діяльності.

Серед багатьох її компонентів рефлексія є частиною когнітивного - уявлення індивіда про себе [3].

Зв’язок розвитку рефлексії з музичним навчанням зазначав G.E.McPherson. Виходячи з розробленого ними мікроаналізу музичної практики, автор акцентує увагу на ефективності розвитку рефлексії в процесі навчання музичному мистецтву [6]. У науковій статті Н.В.Михальченко підкреслювала вплив мистецтва як одну з проміжних стадій між чуттєвим образом і знаком [7]. Творчий процес як вищий рівень символізму ці автори вважають ідеалом розвитку самосвідомості та особистісної рефлексивності.

Рефлексія є важливим фактором укріплення мотивації гри на фортепіано, адже дозволяє побачити пророблену роботу та сформувати цінність та доцільність опанування інструментальної гри. Також вона сприяє кращому засвоєнню матеріалу, осмисленню своїх дій та покращенню їх у майбутньому. Доцільно залучати усний та письмовий вид рефлексії на уроці для розвитку самоефективності.

Приводимо декілька варіантів використання рефлексивних стратегій задля підвищення самоефективності в процесі навчання гри на фортепіано.

Вправа 3-2-1. Можна залучити учня розповісти про 3 факти, що він дізнався на уроці, 2 відчуття, що він пережив, 1 дію, що він зробить у подальшому.

Time Out! Декілька разів протягом уроку заохотити учня до роздумів про те, що йому вдалось зробити, які виникли запитання, як вивчений матеріал пов’язаний з попередніми знаннями.

Мапа тіла. Для залучення візуального сприйняття, показати картинку людини з сумкою, смітником і хмаринкою біля голови та запропонувати учню письмово відповісти на такі запитання на малюнку:

- що мені сподобалось
- що я думаю
- що я візьму з собою
- що мені непотрібно

Висновок

Рефлексія є важливим компонентом самоефективності учня, адже розвиває мотиваційну сферу навчання та допомагає усвідомити і закріпити здобуті знання. Заняття грою на фортепіано сприяє активізації та швидшому розвитку цього процесу.

Література

1. Сизикова Т. Э. Рефлексивное психологическое консультирование. Ч. 3. Методы рефлексивного психологического консультирования. Н –ск: НГПУ. – 2018. – 518 с.

2. Вовк О. М. Самоефективність: сутність, структура та особливості розвитку в студентському віці [https://www.psyh.kiev.ua/%D0%92%D0%BE%D0%B2%D0%BA_%D0%9E.%D0%9C._%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C:_%D1%81%D1%83%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C,_%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D1%82%D0%B0_%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83_%D0%B2_%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83_%D0%B2%D1%96%D1%86%D1%96] / О. М. Вовк // Вісник психології і педагогіки: зб. наук. пр. - 2010. - №3 // дата звернення: 29.03.2023

3. Парфілова С., Кєрєзора К. Організація рефлексивної діяльності молодших школярів з використанням стратегій критичного мислення: Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, No 7 (с.189-201)

4. Хекхаузен Х. Мотивація і діяльність. М.,1986. — 168с.

5. Gary E. McPherson Bulletin of the Council for Research in Music Education
No. 133, The 16th International Society for Music Education: ISME Research Seminar (Summer, 1997), pp. 64-71 (8 pages)

6. Михальченко Н. В. Модель патріотичної рефлексії особистості [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvmdups_2014_2_12_25] / Н. В. Михальченко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки. - 2014. - Вип. 2.12. - С. 124-128. - Режим доступу: 07.04.2023.

ЛЕКСИКО-МОРФОЛОГІЧНІ, ФОНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА МОВНІ СТЕРЕОТИПИ ДІАЛЕКТУ РЕГІОНУ КАНСАЙ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ СУЧАСНОЇ ЯПОНСЬКОЇ ПОПУЛЯРНОЇ КУЛЬТУРИ)

Назарій НАКОНЕЧНИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник — ***Олена Горошкевич***

Японія – невелика острівна країна, проте люди з різних регіонів країни навіть сьогодні говорять різноманітними діалектами. Відмінності між діалектами можна знайти у фонетичних , акцентуальних, лексичних, морфологічних, морфо-синтаксичних властивостях або будь-якій їх комбінації.

Серед японських діалектів, найбільш розповсюдженим є кансайський діалект. Кансайський діалект (関西弁, Kansai-ben, також знаний як Kansai-hōgen (関西方言)) — група японських діалектів у регіоні Кансай (регіон Кінкі) в Японії. Також його називають діалектом Кінкі (近畿方言, kinki-hōgen).

Діалект регіону Кансай в Японії вважається «потужним» діалектом в історичному та культурному відношенні, яким розмовляють десятки мільйонів людей, що живуть або жили в регіоні Кансай, включаючи такі великі міста, як Осака та Кіото. Сучасний кансайський діалект успадкував і все ще зберігає велику кількість рис класичної японської мови, яка є джерелом сучасного діалекту Кансай й була найвпливовішою мовою в часи коли Кіото та Нара були ранніми столицями Японії та центрами японської політики, економіки та культури.

Різниця між діалектом регіону Кансай та стандартною японською мовою виражається майже у всіх аспектах мовлення: вимові, акценті, тональності, лексиці, морфолого-синтаксичних сполученнях, частках, стилях мовлення, гоноративах, тощо.

До того ж, кансайський діалект символізує певну місцеву ідентичність кансайців. Кансайці схильні вважати власний діалект не просто одним з багатьох діалектів всередині Японії, а чимось "протилежним" до стандартної мови. Так само й в уявленні звичайних японців, кансайці славляться власними, специфічними рисами, що яскраво

видно на прикладах персонажів-кансайців з літератури, кіно, популярної культури, тощо.

В японських художніх творах та популярній культурі як от аніме, манґа, візуальні романи, ранобе, тощо, досить яскраво виражено стереотипи стосовно носіїв кансайського діалекту. Найкраще це ілюструє феномен під назвою 「役割語」(yakuwarigo), що можна перекласти як "рольова мова". Цей термін був вперше представлений відомим японським лінгвістом, професором Осакського університету Кінсуєм Сатоші (金水敏). Якуваріґо- це стиль мови, який часто використовується в художніх творах і передає певні риси мовця, такі як вік, стать і соціальний клас. Особливо це стосується стилів мови, які зустрічаються в японській популярній культурі: манґа, аніме, романи, ранобе, візуальні романи, тощо. Такі типи мовлення є дуже впізнаваними, проте, можуть відрізнятися від реального мовлення.

Кінсуй Сатоші у власній праці 「ヴァーチャル日本語 役割語の謎」(vācharu nihongo yakuwarigo no nazo), "Віртуальна японська. Таємниці якуваріґо" виділяє окремий розділ про персонажів - кансайців та стереотипи їхнього мовлення у художніх творах. Лінгвіст стверджує, що якщо в творі з'являється персонаж, що спілкується кансайським діалектом, він неодмінно володітиме щонайменше однією чи двома з поданих рис: 1) товариські, веселі, балакучі; 2) скупі, жадібні; 3) гурмани, ненажери; 4) екстравагантні;5) хтиві, вульгарні 6) рішучі(енергійні, особливо коли долають труднощі); 7) якудза, моторошні

Мовлення героїні Такашіро Нацуме (高城夏目) з японського детективного візуального роману 「殻ノ少女」(Kara no Shōjo)- "Дівчина в шкаралупі" є чудовим прикладом використання кансайського діалекту, а особливо його кіотського різновиду, в сучасній японській популярній культурі та добре ілюструє пов'язані з ним мовні стереотипи:

「絞殺やからコードの指紋も調べなあかんけど、まあそっちも間宮心爾と見て間違いないやろね」

"Це странгуляція, тому необхідно перевірити також відбитки на проводі. Проте, так, там теж без сумніву відбитки Мамії Шінджі."

「～やから」(yakara)- "тому що", відповідник стандартного だから(dakara).

「～なあかん」(na akan) - відповідник стандартному ないとダメ(naito dame), що означає "мусити щось зробити". Надзвичайно цікавою є власне лексема あかん, що відповідає стандартній лексемі だめ (dame) - "не можна".あかん є скороченням виразу 埒があかない (rachi ga akanai), що означає " бути невирішеним , невстановленим".

「やろね」(yarone)- як вже згадувалося вище, відповідає стандартному だろうね (darōne). [da] переходить в [ya], а подовження [rō] зникає в розмовному кансайському діалекті.

Також, Нацуме-сан добре підпадає під стереотипну характеристику персонажа-кансайця за Сатоші Кінсуєм. Нацуме-сан підпадає під чотири категорії: 1)товариські, веселі, балакучі; 4) екстравагантні; 5) хтиві, вульгарні; 6) рішучі.

Дана робота несе в собі не лише практичне значення лінгвістичного дослідження й аналізу вживання кансайського діалекту, але й повинна допомогти краще зрозуміти сучасну японську популярну культуру та наочно демонструвати, як тонкощі рис характеру персонажів художніх творів відображено через призму їхнього діалектного мовлення. Працюючи над цією розвідкою, я вкотре переконався , що діалект є неоціненним скарбом як японського, так і будь-якого іншого народу, а в художніх творах діалект є важливим лінгвістичним інструментом вираження внутрішнього світу героя.

САМОСТІЙНА РОБОТА НА УРОЦІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Наталія НЕЧЕПУРНА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник — ***Юлія Деркач***

Сучасні зміни суспільних і соціокультурних умов зумовили переорієнтацію системи шкільної освіти на формування в учнів життєвих компетентностей, які дозволять їм успішно навчатися, орієнтуватися в сучасному соціумі, інформаційному просторі, на ринку праці, виконувати соціально важливі завдання, реагувати на потреби і виклики часу. З огляду на зазначене, актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу, що передбачає спрямованість освітнього процесу на формування в учнів ключових і предметних компетентностей.

Для досягнення цих цілей, самостійна робота на уроці може бути спрямована на розвиток не тільки комунікативної, а й інших компетентностей, таких як критичне мислення, творчість, ініціативність, самореалізацію, самоконтроль та інші.

Зокрема, самостійна робота може передбачати такі завдання, як:

- Розвиток мовленнєвої компетентності через складання та виконання учнями вправ на побудову розповіді, діалогу, дискусії тощо.
- Формування інформаційної компетентності шляхом роботи з джерелами інформації, аналізу текстів, пошуку різноманітних джерел тощо.
- Розвиток критичного мислення шляхом аналізу та обговорення різних поглядів на проблеми, розв’язання складних завдань, стимулювання учнів до пошуку нестандартних рішень.
- Розвиток творчих здібностей шляхом створення учнями власних творів, проектів, презентацій тощо.
- Розвиток самостійності та ініціативності шляхом постановки перед учнями завдань на виконання проектів, досліджень, розв’язання проблем тощо.
- Формування навичок саморефлексії та самоконтролю через аналіз власних помилок, оцінку власних досягнень та розробку плану подальшої роботи. (Богданова, 2012, с. 24-26)

Самостійна робота на уроці є важливим засобом розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи. Цей метод навчання дозволяє учням розвивати свої комунікативні навички, такі як спілкування, слухання, висловлювання думок і переконань, а також взаємодію з іншими людьми.

Особливо важливо, щоб самостійна робота на уроці включала завдання, які сприяють взаємодії між учнями. Наприклад, коли учні працюють в парах або групах, вони мають можливість спілкуватися між собою, обмінюватися думками та ідеями, ділитися знаннями, висловлювати свої думки та аргументи і переконання.

Крім того, самостійна робота дозволяє учням розвивати навички самоорганізації і самоконтролю. Учні навчаються планувати свій час, організовувати свою роботу, контролювати свій прогрес і оцінювати свої результати.

Щоб ефективно використовувати самостійну роботу на уроці для розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи, важливо враховувати певні фактори. Наприклад, завдання повинні бути різнорівневими, щоб вони відповідали різним рівням навчальних досягнень учнів. Крім того, важливо забезпечити підтримку учням під час виконання завдань, наприклад, за допомогою інструкцій, вказівок, а також дати можливість учням отримати зворотний зв'язок на свою роботу. (Боровська, 2016, с. 31)

У цілому, самостійна робота на уроці може бути важливим інструментом розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи. Вона дозволяє учням більш ефективно спілкуватися, розвивати навички слухання, висловлювання думок і переконань, а також взаємодію з іншими людьми.

Для того, щоб самостійна робота на уроці була ефективною з точки зору розвитку комунікативної компетентності учнів, вона може бути спрямована на різноманітні цілі. Наприклад, учні можуть виконувати індивідуальні завдання, що вимагають використання мовленнєвих навичок, наприклад, розповідь про свій улюблений предмет або іграшку, опис своєї родини тощо.

Крім того, самостійна робота на уроці може бути організована за допомогою різноманітних форм, наприклад, робота з картками для вправ, ігри-завдання, творчі проекти тощо. Такі форми допомагають учням розвивати комунікативні навички, стимулюють їх творчість та активність, а також покращують співпрацю в групі. (Венгринів, 2017, с. 28)

Отже, самостійна робота на уроці може стати ефективним засобом розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи, якщо вона буде структурована та організована з урахуванням психологічних та педагогічних особливостей учнів.

Література

1. Богданова, І.І. (2012). Самостійна робота як засіб формування комунікативної компетентності учнів початкової школи. Початкова освіта, (5), С. 24-27.
2. Боровська, І.В. (2016). Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі самостійної роботи. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки, 10(2), С. 29-34.
3. Венгринів, М.В. (2017). Організація самостійної роботи на уроках початкової школи як засіб формування комунікативної компетентності учнів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, (39), С. 26-31.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ

Діана ОДНОСУМ

Український державний університет імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – ***Дарія Отич***

Актуальність проблеми. За останні десятиліття теорія конфлікту зазнала значних змін. Дана проблематика вивчалася багатьма вченими: Г. Зіммелем, Ф. Хайдером, Л. Фестінгером, К. Томасом та іншими. Дослідження в цій сфері також показали, що не наявність конфлікту, а те, як ним управляють та як його визначають (стане він конструктивним чи деструктивним) та його мета, визначає стратегію перебігу подій. Такого типу соціальні зв'язки інтегрують особистість у групи, допомагають соціалізуватися. Але у них можуть виникати суперечки, непорозуміння та конфлікти, у зв'язку з тим, що кожен може мати власну позицію, думки та уявлення. Особливо це відображається у взаємостосунках людей різної ґендерної приналежності, а саме у тій ситуації, коли погляди на способи вирішення конфлікту різняться. Сутність такого твердження полягає у багатофункціональній структурі конфлікту та поглядів на його природу у ґендерному аспекті.

В сучасних умовах для більшості психологів став очевидним той факт, що, у міру розвитку суспільства, статеві властивості чоловіків і жінок стають все менш поляризованими і все більш пов'язуються між собою.

Особливої уваги вивчення даної проблематики потребує саме прояв міжособистісних конфліктів сучасних жінок (дівчат) і чоловіків (хлопців юнаків), оскільки зміна статевої ролі впливає на напрям інтелектуального розвитку людини, і біологічна основа не є визначальним чинником цього розвитку.

Проблема ґендеру досліджувалась багатьма вченими: Дж. Батлер, С. Бем, Ш. Берн, Дж. Скотт, С. Грабовська, М. Ткалич та ін. Природа конфлікту через призму ґендерної приналежності пояснюється теорією соціальної ролі особи. Так, С. Бем, Р. Бейлс, М. Ткалич, Т. Парсонс, Дж. Скотт, розглядаючи поняття «ґендер» визначають його як соціально-психологічну характеристику, яку особистість набуває в процесі соціалізації на основі своєї біологічної статі та яка визначається психологічною статтю особистості,

ґендерною ідентичністю, ґендерними ролями і статусами особистості, формує людину як представника певної ґендерної групи і значною мірою обумовлена особливостями культури, традицій, вихованням, що у кінцевому випадку визначають своєрідність їхньої соціальної поведінки [2; 3; 4].

Свій прояв поняття «ґендер» знаходить в двох основних категоріях - фемінність та маскулінність, які представляють собою традиційні уявлення про тілесні, психічні і поведінкові якості, які характерні для чоловіків і жінок. Маскулінність ототожнюють з витримкою, наполегливістю, агресивністю, а фемінність – з м'якістю, ніжністю, поступливістю. З розвитком суспільства набула актуальності здатність особи проявляти, як фемінність, так і маскулінність адекватно до існуючих обставин та ситуації. Тому виділяють ще андрогінний тип гендерної ідентифікації – поєднання традиційно чоловічих і жіночих якостей [1].

Також, важливою складовою у вивченні даної теми є статева ідентичність – це елемент статевої свідомості, який дозволяє людині сприймати себе як представника тієї чи іншої статі. Статева роль – це соціальний прояв статевої ідентичності [3].

За часту, на виникнення міжособистісних конфліктів можуть впливати саме статево-рольові стереотипи. Так називають стилі й типи поведінки, які вважаються більш характерними для представників однієї статі, ніж для іншої. За допомогою встановлення такої поведінки визначається стиль та манера чоловіків і жінок, й відображаються зразки, на які особисто і орієнтується суспільство. Їх формування відбувається в процесі соціалізації дитини через засвоєння досвіду оточення, коли дитина, граючись з однолітками, може визначити свою стать та протилежну, спостерігає відмінності поведінки хлопчиків і дівчаток. Основну роль у ній відіграють статево-рольові уявлення. Такі уявлення є основою формування статевої самосвідоміть, тобто усвідомлення себе чоловіком або жінкою, та необхідність виконувати певні соціальні обов'язки і ролі.

Отже, ґендерні особливості поступово стають усталеними шаблонами поведінки, в тому числі, конфліктної, у вигляді «ролі», яка відображає ймовірну та усталені форми поведінки, що потребує більш детального вивчення на сучасному етапі розвитку суспільства.

Література

1.Ткалич М.Г. Зміст та структура гендерної ідентичності особистості / М.Г. Ткалич // Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К.: А.С.К., 2011 – Т. І. – Вип. 31. – С. 113-118.

2.Bem S. L. Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing // Psychological Review. 1981. Vol. 88 (4). P. 354-364.

3. Scott J. Gender: A Useful Category of Historical Analysis. American Historical Review, 1986. Vol. 91 (5). P. 1053-1075.

ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОБАЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Євгеній ОРТЕНБЕРГ

Таврійський національний університет імені В. Вернадського

Науковий керівник – ***Олена Костюченко***

Проблема прощення та здатності до пробачення на сьогоднішній день є предметом живого інтересу вітчизняних і зарубіжних науковців психологічної галузі. Це явище посідає безумовно важливе місце у суспільній свідомості, що знаходить своє відображення в роботах багатьох філософів, богословів і психологів зокрема. Ґрунтовне висвітлення теоретичного аналізу та дослідження вищезгаданої є можливість споглядати у працях У. Вортінгтона, Р. Енрайта, М. МакКалоу, П. Коулмана, А. Сокур, Л. Мухіної, А. Гусєва та ін.

Важливим є підкреслити різницю між двома суміжними поняттями: пробачення – конкретна поведінкова активність або дія спрямована на подолання негативної орієнтації та зниження негативного афекту стосовно кривдника [2; 3]; прощення – більш широке поняття. Це психічний процес розчинення негативних переживань, який передбачає готовність інтегрувати у своє життя образливий вчинок, що супроводжується відмовою від мстивої мотивації стосовно кривдника, що, однак, не завжди супроводжується відновленням стосунків між потерпілим і кривдником. Наразі здатність до прощення набуває нових сенсів, оскільки значна кількість теоретичних напрацювань, сповнених переосмислення й емпіричних досліджень вказують на певний зв'язок глибинної готовності до пробачення з суб'єктивним благополуччям людини. Саме цим обумовлений додатковий інтерес практикуючих психологів, психотерапевтів та інших фахівців у сфері ментального здоров'я щодо поліпшення робочих програм у формуванні терапевтичних стосунків із клієнтами та пацієнтами. Метою таких програм є активізація додаткових ресурсних джерел і розвиток суспільно прийнятних навичок самоефективності та стресостійкості.

Слід визначити психологічне поняття «суб'єктивне благополуччя» в його загальному розумінні як позитивне ставлення людини до себе і своєї життєдіяльності, інших людей та світу в цілому у двох вимірах – домінуванні позитивних емоцій над негативними та

задоволення життям [1]. Відповідно, високий рівень негативних переживань, зокрема в міжособистісних стосунках і стосовно ситуацій, котрі викликають стійкі неприємні почуття, але є поза контролем людей, може бути знижений якраз за умови пробачення. Прощення не є пасивним прийняттям, воно енерговитратне, сприяє активним змінам, повертає контроль і відповідальність за власне життя потерпілим, сприяє усуненню почуття безпорадності, при цьому, не заперечуючи провину кривдника. Таким чином, відбувається певне вивільнення від гнітючого стану негативних переживань на основі усвідомлення і розуміння. Усвідомлення (insight) дає змогу виявляти та змінювати деструктивні моделі мислення та поведінки. Розуміння, в свою чергу, робить це можливим, у подальшому надаючи людині змогу користуватися поновленими стратегіями поведінки. За цим слідує компенсація агресора, який отримав можливість відновити свою легітимність, без втрати відповідальності за скоєне й те, що відноситься до поведінкової частини, а саме – обговорення ситуації, що спричинила образу, вираження почуттів і сумісний пошук виходу з неї.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що прощення та готовність до пробачення є дієвою активною здатністю особистості до підвищення власної ефективності та стресостійкості під час подолання життєвих труднощів, що відображається на переживанні людиною відчуття задоволеності собою та власним життям. Отже, на сьогоднішній день можна стверджувати, що роль готовності до пробачення є важливим аспектом у питанні суб’єктивного благополуччя особистості.

Література

1. Аршава І. Ф., Носенко Д. В. (2012). Суб’єктивне благополуччя і його індивідуально-психологічні та особистісні кореляти. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія: Педагогіка і психологія, 20(8), 3-9.
2. Сокур А. В., Носенко Е. Л. (2018). Готовність до пробачення як особистісний ресурс успішності подолання життєвих ускладнень. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Психологічні науки, 1(2), 119-127.
3. Enright R. D. and others. The psychology of interpersonal forgiveness. *Exploring Forgiveness*. Madison : University of Wisconsin Press, 1998, 5, pp. 46-62.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗУ РУСАЛКИ У ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

Юлія ОЧІЧ

Загребський університет

Науковий керівник – ***Дарія Павлешен***

Ще з найдавнішого періоду образ русалки був важливою частиною української міфології та вірувань. За народними уявленнями, русалки були водяні божества, тобто дівчата або молоді жінки, які померли неприродною смертю, втопившись під час купання. Образ русалки сформувався вже в народних казках, але він використався і в літературі інших періодів та таким способом зберігався навіть до XX століття, коли про русалку писав і Василь Симоненко у своєму вірші *Русалка (Легенда)*, написаному в 1961 році.

В народних віруваннях, утопленици-русалки «на віки вічні відійшли від буденного земного буття й переселилися в таємну сферу, на дно глибоких рік і озер, у казкові палати, що чудом збудовані з прозорого кришталю» (Воропай 2005: 342). З весни русалки виходили на берег, розв'язували своє довге зелене волосся, співали та заманювали юнаків своєю вродою і своїми чарами. Той, хто почув русалчині пісні, як зачарований підходив близько до русалок, а вони тоді заманювали його до себе, брали його в своє коло, бавилися з ним. Потім русалки залоскотали юнака та затягнули у річку, на дно.

У своєму вірші *Русалка (Легенда)* Василь Симоненко про одну з русалок написав зовсім по-іншому. Герой його вірша зустрічає русалку у вигляди одинокої, сумної тополі, яка йому починає розповідати свою історію, тобто історію свого життя та свого кохання: «Ой, я ж не тополя, я ж не деревина: / Серце в мене людське – я була дівчина. / (…) / Я була дівчина, я колись любила, / Чисту мою душу злоба загубила. / (…) / Як я полюбила, та й не долюбила…» (Симоненко 2008: 51). Русалка-тополя розповідає про те, як на Івана Купала у їхнє коло з туману вбіг один хлопець та кривавий впав до її ніг, поки за ним свистіли сердиті кулі. Вона укрила його своїм волоссям та захищала його від катів, які його шукали: «Над ним сиділа я довгі ночі, / Ласкала й гріла своїм теплом – / І заясніли у нього очі, / Життя торкнуло його крилом» (ibid.: 53). Так почалося їхнє кохання, але коли русалка захотіла піти з ним та назавжди покинути тишину свого

життя та усіх інших русалок, Цариця, повна злоби, прокляла її й покарала: «Ми з ним тікали, і серед поля / Отут я стала немов тополя. / Мене Цариця заворожила, / Щоб я ніколи вже не любила, / Щоб я стояла й на сонці мліла, / Щоб сохло з туги дівоче тіло, / Щоб не могла я дійти до річки, / Де веселяться мої сестрички. / Але, убога, вона й не знала, / Що я багатша від того стала: / Я бачу сонце і бачу квіти, / І вітер носить мені привіти» (ibid.: 53). І з цього моменту вона стоїть серед поля і чекає на свого коханого, щоб він повернувся до неї та своєю любов'ю розвіяв ці чари: «Я жду, що милий скоро прилине, / Щоб обійняти свою дівчину: / Любов розвіє зловісні чари, / Розіб'ють тугу сердець удари» (ibid.: 53). Вірш потім закінчується на сумній ноті, тобто, читачу стає відомо, що русалчин коханий вже загинув і що він зараз «на майдані бронзовий стоїть» (ibid.: 54). Але їхнє кохання в кінці описується як вічне кохання, яке продовжується навіть після смерті, навіть після прокляття: «Але їх коханню вічно жить і жить - / Листям на тополі й бронзою дзвеніть» (ibid.: 54).

У своєму вірші Симоненко створює образ русалки, який зовсім відрізняється від традиційного міфологічного образу русалки. Він створює русалку, у якої немає бажання робити зле, а яка хоче робити добре; русалку, яка вміє кохати і яка вміє відчувати те саме, що відчувають люди. Але її почуття у світі русалок вважаються неправильними та русалку в кінці покарано та їй треба продовжити своє життя тополею, тобто трансформованою у дерево, яке вважалося символом самотності, дівочої краси, але дуже часто такий мотив у народній творчості є саме результатом міфічного перетворення дівчини в дерево. Її коханий помер, але вона все одно навіть після його смерті відчуває це своє кохання і не жаліє саму себе, тому що вона знає, що її життя стало багатше саме тоді, коли у неї з'явилася можливість когось покохати.

Використовуючи фольклорні та міфологічні мотиви, Симоненко у цьому своєму вірші розповідає нову історію про те, що читачам вже відоме, та дає новий погляд на русалок і взагалі на те, яку силу має кохання і наскільки воно може змінити наше життя.

ключові слова: *русалка, Василь Симоненко, поезія, фольклор, міфологія, трансформація*

Література

1. Воропай, О. 2005. *Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис*. Харків: ФОЛІО.

2. Плачида, С. 1993. *Словник давньоукраїнської міфології*. Київ: Український письменник.
3. Симоненко, В. 2008. *Вибране. Твори шкільної програми для обов'язкового читання та вивчення*. Київ: Видавництво «Школа».

ОБРАЗ “ЧУЖОГО” ЯК ПРЕДСТАВНИКА ТОТАЛІТАРНОЇ СИСТЕМИ У ПРОЗІ МАРІЇ МАТІОС

Марія ПАВЛИКІВСЬКА

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Науковий керівник – ***Любов Процюк***

Сучасна українська література характеризується переосмисленням і постмодернізацією ідей, переоцінкою тематики, специфіки жанрів та їх різнобічний синтез. Та головне у їхньому новаторстві – історичні дискурси до минувшини нашого народу.

Твори Марії Матіос наповнені драматичним звучанням, що пов’язане із зображенням межових ситуацій, зокрема між героями-українцями, які виборють волю, та героями-представниками тоталітарного режиму. За цих умов яскраво проявляються характерні риси персонажів та їх психологізм. Ярослав Голобородько зазначає, що: “Марія Матіос від природи є психологом емоцій і прагне зазирнути в безодню людських станів” [1, 68].

У доробку письменниці війна постає одним із основних “подразників” вияву характерів, адже у такій стресовій ситуації можна подати антитезу *“свій – чужий”*, *“емгебісти – хлопці з лісу”* [1, 69]. Із неї можемо проаналізувати представників тоталітаризму у творах “Нація”, “Москалиця”, “Черевички Божої Матері” та “Букова земля”.

У романі “Букова земля” таким персонажем є Дроздов. Герой постає машиною ідеї тоталітаризму, що намагається задовільнити своє alter ego. Найвищої експресивності образ набирає у підрозділі “Мотря в бочці” і у романі він розкритий із найглибшою психологізацією. Адже Марія Матіос надзвичайно тонко, до дрібниць, описує всі переживання, міміку, жести майора у межовій ситуації: “Вона бридка йому завжди, а найбільше – зараз, … майже шепотом повідомляє, що в них буде дитина. В цю мить він ладен її задушити” [2, 815].

Окрім психологізації, ще одним підходом письменниці до зображення антигероя є дуалістичне трактування. Скажімо, Дроздов поданий у двох іпостасіях: добропорядний сім’янин і той, який відбирає в інших право на життя.

Винятковим виступає образ старшого лейтенанта Піддубного. Марія Матіос трактує цього персонажа дещо по-новаторськи, адже його не можна віднести однозначно до “добрих” чи “поганих”. Він перебуває на своєрідній периферії образів через постійні

вагання між Піддубним-українцем та Піддубним-емгебістом. У творі тонко описана експресивність образу, часова фрагментарність оповіді, що підсилює психологізм характеру.

Зазначимо, що до схожих прийомів характеротворення Марія Матіос звертається і у своїй новелістиці. Так, дещо неоднозначним, як і образ Дроздова, є Леонід із новели "Юр'яна і Довгопол". На перший погляд він теж турботливий, співчутливий чоловік, але він емґебіст – невблаганний виконавець волі тоталітарної системи.

Чітко окреслено у збірці новел "Нація" збірні образи *наших* і *цих*, у яких письменниця закодовує загарбників *(ці)*, партизанів та проукраїнських селян *(наші)*. *Ці* співставні із тоталітарними "еталонами" Дідушенка та Дроздова. Авторка, називаючи їх *заготівельниками людських душ*, тим самим дає їм влучну характеристику. Збірний образ *цих* простежується в новелах "Апокаліпсис", "Вставайте, мамко...", "Прощай мене". До цього типу належить також інтертекстуальний образ Дідушенка, який уособлює психотим окупанта. У цьому образі також простежується дуалістичне трактування антигероя, що проявляє співчуття та переживання до побратима і водночас відмовляється рятувати Юр'яну: "Це бандерівське кодло підстрелило його уповноваженого… а ти мені цю курву кажеш узяти з собою в машину?! Нехай здихає, сука… знає плодити – хай знає здихати…"[3, 24].

У романі "Черевички Божої Матері" образ тоталітарного персонажа поданий крізь призму дитячого сприймання. Дитина, для якої чуже саме слово "ідеологія", сприймає *красних комісарів* у значенні "гарні, хороші чоловіки у військовій формі", що символізує абсурдність образу.

Також символічним щодо образу *красного комісара* є сон героїні, у якому змію можна трактувати як знак пекучого, отруйного розчарування у еталоні, що сформувався у сприйнятті дівчини.

Отже, образи представників тоталітарної системи у прозі Марії Матіос виконують тотожну функцію антигероя. Авторський підхід до кожного персонажа неоднозначний. До кожного з них письменниця застосовує різноманітні способи характеротворення, індивідуалізуючи їх.

Література

1. Голобородько Я. Буковинська орнаментика Марії Матіос. *Вісник Національної академії наук України.* 2008. № 3. С. 67-73.
2. Матіос М. Букова земля. Роман-панорама завдовжки у 225 років. Київ. А-БА-БАГА-ЛА-МА-ГА, 2019. 928 с.
3. Матіос М. Нація. Львів. ЛА “Піраміда”, 2018 . 256 с.

АРХЕТИПНІ ОБРАЗИ ЧОРТА І ВІДЬМИ В ОПОВІДАННІ М. ГОГОЛЯ «НІЧ ПЕРЕД РІЗДВОМ»

Христина ПАЛАГНЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Мар'яна Челецька***

Одним із яскравих представників інтерпретації образів нечисті вважають Миколу Гоголя, який вбачав головну ціль свого життя і творчості саме в тому, щоб «чорта виставити дурнем» і як саме цього можна досягти.

Мета дослідження – аналіз образу чорта і відьми у літературному творі крізь призму колективного несвідомого у міфо-символічних проєкціях.

Об'єкт аналізу – повість М. Гоголя «Ніч перед Різдвом» .

Предмет дослідження – втілення архетипів Аніми, Анімуса, Персони, Тіні, Самості в антропомофному темпераменті та в характері чорта і відьми.

Фундаментальним образом в українській демонології є навіть не сам чорт, а відьма, оскільки покарання за свої чаклунські вміння жінки несли впродовж багатьох століть: «Ех, та й жінка ж! Чорт – не жінка!» [5, с. 319]. Проблематиці жіночої демонічності присвячує своє дослідження, скажімо, С. Щербинін [15].

Що ж до образу Солохи, то вважають, що саме з-під пера М. Гоголя відьма, за слушним зауваженням І. Березі, постала у всій міфопоетичній красі [1, с. 54]. Дослідники цього образу переконані, що відьми-красуні притаманні саме українській течії, а у інших національностях вони не були настільки знані. В обраному творі йдеться про жінку-відьму, яка є вдовою. До таких жінок ставилися з острахом, оскільки вони зближуються із могутніми потойбічними силами, отримують можливість глибшого безпосереднього контакту з ними. У М. Гоголя образ відьми введений у призму буденності: нечиста сила живе серед людей, які навіть не підозрюють про її існування. І тільки з настанням ночі розкривається їхня справжня сутність.

У В. Гнатюка знаходимо такий перелік синонімів до слова чорт – біс, диявол, дідько, щезник, він, той, злий, сатана [4]. В народній уяві чорт завжди поставав у ролі чоловіка невисокого зросту, чорного; ноги в нього собачі або курячі, хвіст, кігті на руках і ногах, роги баранячі або козячі. Але така зовнішність далеко не завжди домінантна, оскільки

нечистий здатний перевтілюватися і в зооморфних (вівця, баран, козеня, кінь, свиня, кіт,), і в антропоморфних істот (чоловік, сусід, знайомий, родич, пан, священик), демонічну суть яких видають тілесні аномалії (копита, хвіст), або ж поставати в невизначеній формі. Відтак, якщо відьму український народ вмів виявити («У відьми на лиці є всякий цвіт, і білий, і червоний, і по тім відразу годен її пізнати. Коли на Великдень обходять довкола церкви з процесією , відьма не йде з нею ніколи») [5, с. 405], то чорта з його метаморфозами важко розпізнати.

М. Гоголь, зображуючи чорта, опирається на перекази та уявлення народу. Використовуючи алегорію, наділяє його принадами людського життя. Він має дім, професію, турботи, радості та справи: «Тут чорт засміявся з радості, згадавши, як дражнитиме в пеклі все хвостате кодло, як лютуватиме кривий чорт, якого вважали між ними першим на вигадки» [2, с. 3]. Сміх є засобом привернення уваги до вад, можливість змусити читача замислитися над власними негативними рисами. Тут бачимо персоніфікацію сміху як архетипу тіні, адже вона символізує, за Юнгом, темний бік особистості – все те, що вона відмовляється приймати в собі.

У «Ночі перед Різдвом» чорт із самого початку має злі наміри, що одразу розкривають його темну сутність. Як зазначає М. Гоголь, бажання чорта помститися ковалеві було давнім: коли Вакула працював над картиною, що зображувала святого Петра в день Страшного суду [6, с. 40], «чорт з усієї сили намагався перешкоджати йому: штовхав невидимо під руку, хапав із горна в кузні попіл і обсипав ним картину». Але хоч біс і зображений як злочинець (крадій місяця), М. Гоголь не робить його ядром потужної потойбічної сили, а представляє досить-таки гумористично. Швидше за все, цей образ уособлює низку таких людських вад, як помста, злопам’ятство, емоційність і страх. Т. Данилюк-Терещук припускає, що джерелом запозичення цього сюжету міг стати міфологічний мотив про захоплення темними силами небесних світил [7].

Підсумовуючи наведені аргументи, можна зробити висновок, що образ чорта і відьми у творчості М. Гоголя своїм корінням сягає фольклорних традицій та зазнає впливу на нього світоглядних основ християнства. Також його художні проєкції нечистої сили не можливо зрозуміти, не вдаючись до психоаналізу. Внутрішня драма, яку особливо гостро відчував Гоголь в останні роки свого життя, пов’язана з його дитячими травмами першої половини тридцятих років. Прикметно, що в атмосфері повісті М. Гоголя тематизовано Різдво, однак чорт повністю домінує на її сторінках, коли Богородиця

з’являється лише в одному епізоді, власне, тільки для нагадування про себе та свого Сина («плачуча дитина»).

Література

1. Береза. І. Ю. Українська відьма: від Гоголя до Капранових. // Література та культура Полісся : збірник наукових праць. 2009. Вип. 53: Гоголь і український культурний контекст. С. 54–61.

2. Білецький Л. Т. Історія української літератури. Таємничість в природі і розподіл вірувань // Чорт. Авґсбурґ: [Накладом Укр. церков. вид.], 1947. 328 с.

3. Войтович В. М. Українська міфологія. Київ: Либідь, 2002. 662 с.

4. Гнатюк В. М. Знадоби до української демонології. Львів : З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка, 1912. Т. II. Вип. 2.

5. Українці: народні вірування, повір’я, демонологія / упоряд., прим., біогр. нариси: А. П. Пономарьов, Т. В. Косміна, О. О. Боряк ; вступ. ст. А. П. Пономарьов. 2-ге вид. Київ: Либідь, 1992. 405 с.

6. Фісак І. Динаміка структури художнього образу в аспекті дихотомії «світло» й «темрява» (на матеріалі повісті збірки «Вечори на хуторі біля Диканьки» М.Гоголя) // Філологічні науки. 2017. № 26. С.37–41

7. Данилюк-Терещук Т. Народна міфологія в естетиці українського романтизму. // Філологічні науки. Літературознавство. 2016. № 8(333). С. 32–38.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Наталія ПАРАЩИШИН

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Галина Крохмальна***

Емоційний інтелект є ключовою складовою успіху в будь-якій сфері життя, включаючи навчання. В сучасному світі важко уявити успішну особистість без розвиненого емоційного інтелекту. Особливо важливо розвивати емоційний інтелект у дітей початкової школи, оскільки цей період є найбільш чутливим для формування особистості.

Молодший шкільний вік охоплює період від 6 до 11 років у житті дитини. Початок навчання у школі супроводжується значними змінами в житті дітей, оскільки саме в школі відбувається перехід від ігрової діяльності до провідної навчальної діяльності. Під час цього періоду формуються основні психічні новоутворення та значущі особистісні якості, такі як самостійність та працьовитість. Зміна діяльності супроводжується безліччю стресових ситуацій. Це спонукають: нове середовище, знайомство з іншими дітьми та необхідність налагоджувати взаємини з однокласниками.

Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи на уроках української мови зосереджується на розвитку ключових навичок, пов'язаних з управлінням емоцій та міжособистісними взаєминами дітей у колективі.

Емоційний інтелект - це здатність людини розпізнавати емоції, бажання, наміри свої та інших людей і керувати ними [1].

Основні складові емоційного інтелекту: самопізнання, емпатія, мотивація досягнення, саморегуляція, соціальні навички.

- Самопізнання - це здатність правильно оцінювати свої емоції, мотивацію та поставлені цілі.
- Емпатія - це здатність співчувати та розуміти емоції оточення.
- Мотивація досягнення - бажання досягти мети.

- Саморегуляція - це уміння контролювати та регулювати свої емоції та імпульси.
- Соціальні навички - це уміння налагоджувати взаємини з іншими людьми [2].

У шкільному оточенні взаємодії з ровесниками та дорослими в дітей розвиваються різні соціальні емоції, такі як самоповага та здатність до співчуття. Через розуміння своїх власних емоцій та дій відбувається становлення самосвідомості, здатності до рефлексії, формується вміння розуміти почуття інших людей.

Основною метою для вчителя є допомога учням зрозуміти та навчити контролювати власні емоції, а також розвивати їх вміння спілкуватися з іншими людьми, вирішувати конфлікти та працювати в команді. Використання різноманітних ігор та вправ дає можливість дітям краще зрозуміти свої емоції, керувати ними та вчитися ефективно спілкуватися та взаємодіяти з оточуючими. Такий розвиток не тільки сприяє успіху в навчанні, але й буде корисним у майбутньому.

Від рівня розвитку емоційного інтелекту залежить уміння розуміти почуття й емоції інших людей, а також впливати на них для подальших відносин. Існує безліч методів та прийомів, які можна використовувати для формування та розвитку емоційного інтелекту. Серед них часто використовувані ігрові завдання, такі як сюжетно-рольові ігри, драматизації та ігри на розвиток навичок спілкування, а також казки, вірші, етюди, малюнки та фотографії, міні-конкурси та ігри-змагання. Використання таких методів на уроках української мови може стати дієвим інструментом для формування емоційного інтелекту учнів.

Під час уроків з української мови у молодших школярів для розвитку емоційного інтелекту більшу частину уваги зосереджено на спостереження за власними емоціями та емоціями інших дітей, на обговорення власних почуттів та виявлення емпатії. Під час колективних дій учні навчаються узгоджувати свої дії, тренуватися в доброзичливому спілкуванні та продуктивній співпраці, поважати однокласників, бути уважними до їх емоційного стану, не соромитися висловлювати свої почуття.

Здатність розуміти і відчувати емоційний стан оточуючих людей і проявляти власні емоції є ключовим для успішного спілкування в сучасному світі. Освітній процес сьогодні потребує від учасників постійного розвитку навичок міжособистісного спілкування та здатності контролювати свої емоції. Інтегрування різних методів та

прийомів на уроках української мови допоможуть дітям у формуванні емоційного інтелекту та позитивно вплинуть на їхній успіх у навчанні та житті загалом [3].

Також важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та створювати комфортну та довірливу атмосферу у класі, щоб діти могли вільно висловлювати свої думки та емоції.

Отже, розвиток емоційного інтелекту на уроках української мови є важливим завданням для вчителя, оскільки емоційний інтелект є необхідним для формування повноцінної та здорової особистості дитини, відповідає за розвиток вмінь контролювати свої емоції, регулювати відносини з оточуючими, розвивати вміння співпраці та емпатії, а також допомагає дітям краще справлятися зі стресом та конфліктними ситуаціями.

Література

1. Бусел В. (Ред.). (2004). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ. «Перун».
2. Савченко О. Я. (1993). Урок у початкових класах. Навчально-методичний посібник. Київ. «Освіта». 1993, 224
3. Дрозд О. В. (2016). Емоційний інтелект у процесі виховання дитини. *Початкова освіта*. 2016, 36-40.

ВПЛИВ МОНГОЛО-ТАТАРСЬКОЇ НАВАЛИ НА ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ СКЛАД УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Ілля ПАСАТЕЦЬКИЙ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – ***Наталія Кузіна***

Вплив монголо-татарської навали та її наслідки для українських земель важко переоцінити. Це була важлива подія, яка залишила вагомий слід в історії України, зокрема в її етнокультурному складі.

Насправді, населення, що проживало на українських землях у середині та другій половині XIII століття доволі по різному реагували на важку ношу, нав'язаної монголо-татарами культури. Тоді все залежало від географії. До прикладу, безпосередню владу Бату-хан здійснював лише на захоплених, центральних та південно-східних українських землях, в той час як Галицько-Волинське князівство мало змогу самостійно розвиватись, для цього потрібно було лише підписати з ханом ярлик (угоду) та регулярно платити баскакам (монгольським чиновникам) данину. Щодо етнокультурної характеристики населення цих земель, то на думку вчених, вона не змінювалась, оскільки вважається, що український народ існував як певна етнічна спільнота і в добу перед навалою [1] . До того ж, основний період розвитку Галицько-Волинської держави припав на часи після 1241 року, коли монгольські війська вже пройшли західноукраїнськими землями, до прикладу Львів був заснований тільки у 1256 році.

З іншого боку, Київ спіткала надто вже трагічна доля, адже облога міста тривала два тижні і була неймовірно жорстокою. І все таки захопивши місто, у грудні 1240 року, монголо-татарські загарбники майже повністю його зруйнували (особливо Верхнє місто) [2]. Тоді були вбиті не лише мужні захисники Києва, але й абсолютна більшість мирного населення, за різними оцінками, від 50-тисячного міста залишилось лише 2 тисячі населення. Зрозуміло, що етнокультурний склад населення не міг залишатись сталим, адже була винищена більшість жителів міста. Після цього погрому, Києву знадобиться ще не одне століття, щоб відродити свою колишню могутність. І на жаль, подібна доля спіткала також інші міста, такі як : Чернігів та Переяслав. Під час штурмів цих міст та заволодіння селами, безжальні кочовики винищували тисячі людей,

залишаючи часом серед живих лише ремісників і міцних молодих людей, яких пізніше перетворювали на рабів.

Щодо наслідків Батиєвої навали, то більшість істориків вважають, що вона принесла смерть і неймовірні нещастя народові, загальмувала його політичний та культурний розвиток, а також вбивством великої кількості людей, негативно вплинула на етнокультурний склад населення. Ординське ярмо законсервувало удільну роздробленість та перешкоджало централізації земель і князівств. Іншої позиції дотримуються дослідники, які вважають, що монголо-татарська навала завдала мало шкоди Русі, натомість лише стимулювала боротьбу народу за незалежність від ординського ярма [2]. Також не варто забувати про географічний фактор, адже Хан Батий не тримав під своєю безпосередньою владою всі сучасні українські землі, отже на деяких територіях, а саме Галицько-Волинської держави, етнокультурний характер населення не зазнав значних змін.

Література

1. МОНГОЛЬСЬКА НАВАЛА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Україна—Українці. Кн. 2. URL: http://www.history.org.ua/?termin=2. 7. 1
2. МОНГОЛО-ТАТАРСЬКА НАВАЛА [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 7: URL: http://www.history.org.ua/?termin=Monholo_tatarska

МОТИВИ ПІСЕНЬ ПРО КОХАННЯ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗБІРНИКА «БУКОВИНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ»)

Вероніка ПЕТРИЛЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лілія Яремко***

Багато пісень, які оспівують любовні взаємини між людьми, трагічні моменти в стосунках, розлуку чи зраду, відображали те буденне, чим живе кожна людина навіть і в сучасному світі.

Мар'яна і Зоряна Лановики ось так висловлюють свої міркування щодо пісень про кохання: «…в цих піснях представлена вся шкала почуттів, першорядним з яких виступає кохання, що, як і в житті, буває різним: вірним чи зрадливим, взаємним чи нерозділеним, щасливим чи нещасним. Але яким би воно не було, - завжди хвилює до глибини душі, тому ці пісні є дуже драматичними, психологізованими» [2, с. 324]. Тобто пісні про кохання – це дещо глибше та цікавіше, ніж просто пісні, що висвітлюють людські взаємини. Ці пісні пройняті щирими та безкорисливими почуттями людей, які могли то безтямно кохати, то всім серцем ненавидіти свою «другу половинку».

Упродовж століть у піснях про кохання сформувалися певні мотиви, які мають дещо відмінні характеристики:

1. Мотив вірності, який простежується в обітниці двох закоханих людей - кохати одне одного аж до самої смерті та не покидати при будь-яких життєвих обставинах.
2. Мотив невірного, зрадливого кохання, яке, як правило, пронизане трагізмом, відчуттям безнадії та душевного болю від того, що спіткала зрада.
3. Мотив розлуки, яка часто буває вимушеною: закохані очікують на зустріч одне з одним і дуже сумують, що не мають змоги побачитися. Також Мар'яна і Зоряна Лановики пишуть про те, що це може бути «зловіща непередбачена розлука, що віщує розставання, втрату милого, розрив стосунків» [2, с. 325].
4. Мотив нерозділеного кохання, яке зазвичай дуже гостро ранить серце тієї людини, яка є надзвичайно закоханою, і, як наслідок цього, людська душа проймається великими стражданнями, які можуть навіть викликати хворобу або ж спричинити смерть.

5. Мотив взаємного кохання двох людей, яким врешті-решт не вдається побудувати сім'ю, адже хтось із них може бути бідним, а хтось, навпаки, багатим, або ж між їхніми сім'ями панують сварки та неприхильність тощо.

Отже, як можна зробити висновок, мотивів є чимало, і кожен з них має свої особливості. Ці особливості можна виявити на прикладі конкретних пісень, а саме пісень про кохання зі збірника «Буковинські народні пісні».

Для аналізу використовуємо пісню «Посіяла пшениченьки шість зерен». У ній ідеться про те, що одну дівчину кохав гарний хлопець Семен, але так склалася доля, що він уже не ходить до цієї дівчини, не розмовляє з нею. Дівчину мучать запитання про те, чому ж він так учинив, а Семен їй пояснює, що це через те, що він цю дівчину вже не кохає. Як результат цього - дівчина просить у своєї мами гострий ножик, і встромляє його собі в серце. У цій пісні можна чітко простежити одних з мотивів, які були зазначені вище, - мотив нерозділеного кохання, яке наштовхнуло дівчину на те, щоб убити себе.

Народна пісня, що також оповідає про один з мотивів, - «Приїхав я коло двору». У цій пісні йдеться про те, як парубок приїхав до своєї коханої дівчини, запрошує її вийти до нього, щоб вони поспілкувалися, а та йому відповідає, що вона б з радістю вийшла, але біля неї лежить її нелюбий чоловік, і вона боїться його розбудити. Тоді ж вона каже молодому хлопцеві, аби той їхав подалі від неї, адже їм точно не судиться бути разом. Парубок-козак тоді сідлає свого коня та в розпачі їде геть.

Тут доволі добре висвітлено мотив справжнього взаємного кохання двох людей, які через певні обставини не можуть бути разом, і від цього вони обоє гірко страждають, але їм урешті доводиться миритися з тією ситуацією, що склалася.

Ще одна буковинська пісня - «Ой сиділа дівчина край віконця». Тут оповідається про те, що дівчина сидить біля віконечка та виглядає свого милогочорноморця. Хоч вона й зараз залишилася сама-саменька, адже її коханий поїхав у далекі мандри, вона все одно його терпляче очікує та дуже любить. У цій пісні є мотив розлуки, який супроводжується довгими очікуваннями зустрічі та так званим випробуванням закоханих на терплячість.

Отож, можна підсумувати, що пісні про кохання, по-перше, займають чільне та важливе місце в творчості нашого - українського народу, а по-друге, виділяються різноманітністю мотивів і глибиною настроїв, що передаються оповідачами та висловлюються героями цих пісень.

У збірнику «Буковинські народні пісні» можна знайти ще багато інших пісень, де порушено теми кохання в усіх його проявах: як такого, що дуже гостро ранить серце, а також як такого, що приносить душі приємні хвилювання від очікування зустрічі з коханою людиною. Однак, у будь-якому випадку відображення теми кохання в народній творчості найкраще передає багатство душі, думки, емоції й почуття кожного, хто є частинкою української нації.

Література

1. Буковинські народні пісні / Упорядкування, вступна стаття та примітки Леопольда ЯЩЕНКА. – Київ: Видавництво Академії наук Української РСР, 1963. – 680 с., нот.
2. Українська усна народна творчість : підручник / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – 3-тє вид., стер. . – Київ: Знання-Прес, 2005. – 591 с.

КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО БОЛЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІДОМЛЕНЬ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ «TWITTER»)

Вікторія ПЕТРИШАК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Юлія Антоненко***

Ключові слова: концепт, БІЛЬ, дискурс, соцмережі, «свій – чужий»

Концепт БІЛЬ є одним із ключових в українській мовній картині світу, оскільки фіксує та відтворює етнокультурну специфіку, яка змінюються в часі під впливом різних екстралінгвістичних чинників [Брицин, Зимовец, Яворская 2009]. Одним із інструментів когнітивного аналізу динаміки змін концептуальних ознак є дослідження різних типів дискурсів [Bartmiński 2009], [Мартінек 2011].

Аналіз показав, що концепт БІЛЬ на тлі воєнних подій зазнав змін, які можна розглядати в двох вимірах:

1. Бінарна опозиція ‘свій-чужий’, що має українську культурну спрямованість та відображає специфіку національного світогляду. У цьому контексті в структурі концепту БІЛЬ можемо виокремити компоненти *свій — чужий*, що утворюють бінарну опозицію, яка сьогодні переосмислюється по-новому. Якщо ментальна структура «чужий» колись асоціювалася з такими значеннями як ‘нерідний’, ‘далекий’, ‘москаль’, ‘не свій серед чужих’ [Martinek 2008], зараз набуває нового значення – як прояв емпатії, небайдужости, співпереживання. Можемо також розглядати його із семантикою «жахливий», «нестерпний», «руйнівний». Наприклад, *«всмоктувати* ***чужий біль*** *такими об'ємами», «поранена закривавлена душа ще гостріше сприймає* ***чужий біль****».* Такий біль переживається дуже важко, але він неминучий. Натомість лексема «свій», яка викликала асоціації ‘рідний’, ‘друг’, ‘товариш’, ‘дім’ тощо — цілком протиставляється, набуваючи негативної конотації — байдужий, далекий до чужого горя: *«а я й не про вас, я про те, що звідки ви знаєте, кого втратила я, чому ви тільки про* ***свій біль****?», «кожному болить* ***своє,*** *і не кожний може зрозуміти біль інших».*

2. Біль української спільноти, у якому спроєктовано цінність, що є показником важливості та значущості в ієрархії болю. Він має особливе значення у світлі нещодавніх подій, бо це біль усенародний: *«Для українців у твітері, окрім сердечка,*

*потрібне ще розбите сердечко для **вияву болю національного значення**».* БІЛЬ є ознакою зрілості, усвідомленості українського суспільства як єдиного згуртованого механізму: *«**Біль єднає**. Як істинно щире відчуття».*

Біль існує в індивідуальній та колективній свідомості, виступаючи в ролі спільного переживання. На конкретну приналежність болю комусь вказують словосполучення: *'наш біль', 'мій біль', 'свій біль', 'їхній біль', 'біль українців', 'біль народу'.* Таке вживання демонструє інтимний модус, надаючи болю особливого приватного характеру. Це пояснюється значеннями: 'такий, що притаманний кожній людині' *(«80% людей тримають свої почуття при собі, тому що вважають, що іншим не зрозуміти **їхній біль**»)*, 'такий, що потрібно пережити' *(«Не варто знецінювати **свій біль**», «І в цю мить відступає **мій біль**»)*, 'такий, що є частиною життя людини/нації у визначений період часу' *(«Вони ніколи не зрозуміють **наш біль**», «У кожній країні **свій біль**. В України – біль війни, яка розділила сім'ї...», «Я хочу,щоб кожен росіянець відчув **мій біль** та **біль мільйонів українців**»).*

Різновекторність дослідження концепту БІЛЬ зумовлюється впливом історико-політичного контексту, де поняття *болю* залежить від ситуації всередині країни. Зараз війна формує нові смисли та рани, які проявляються певними травмами. Такий вид болю не стихне ніколи, адже це біль, спричинений війною та втратами. Характер нинішніх подій, безперечно, впливає на сучасні уявлення про біль та його ментальну репрезентацію в контексті агресії росії проти України. Війна стала точкою відліку для переосмислення цього концепту, додавши до нього нову конотацію, пов'язану з політичними подіями. Таким чином, спостерігаємо реакції та рефлексії дописувачів соцмережі 'Twitter'. У цьому випадку доцільним вважаємо розглянути схеми **БІЛЬ — СТРАЖДАННЯ, БІЛЬ — ВТРАТА, БІЛЬ — ПЕЧАЛЬ, БІЛЬ — СУМ, БІЛЬ — ШОК**, які мають глибоке відображення в індивідуальному сприйнятті кожного українця, про що свідчать численні дописи у Twitter: *«Я відчуваю величезний **біль**, коли бачу ці зображення. Наївність, доброта і сила української ідентичності в Маріуполі вразили мене... Не забудьмо ніколи, яким було життя в Україні до війни. Ніколи», «**Біль...** нескінченний щоденний **біль** через загибель наших дітей», «Не дійде, бо для них це норма. Це для нас розвалені міста – це шок і **біль**, а орда в такому комфортно живе століттями», «Війна – це гра, мистецтво смерті, це **біль** і зламані життя. Це страх.*

І пам'ять, що не стерти, й не передати відчуття», «Важко підібрати слова. Вони не допоможуть загасити ***біль*** *втрати»* тощо.

Отже, у дискурсі соцмереж спостерігаємо розширення структури концепту БІЛЬ. Крім цього, тут модифікуються його імпліцитні ознаки. Дефініція концепту БІЛЬ визначається інтерпретаціями цього поняття, що відрізняються: БІЛЬ та війна як боротьба.

Розглядаємо досліджуваний концепт як ключ до ще більшого розуміння подій сьогодення. Фіксація болю у світлі політичних подій не дає змоги стерти з пам’яті війну як травматичний досвід українського народу, що накладає значний відбиток на мовну свідомість українців.

Література

1. Концепт БОЛЬ В типологическом освещении / Ред. В. М. Брицын, Е. В. Рахилина, Т. И. Резникова, Г. М. Яворская. К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. 424 с.
2. Мартінек С. Емпіричні й експериментальні методи у сучасній когнітивній лінгвістиці // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Вип. 52. 2011. С. 25-32.
3. Bartmiński J. Aspects of Cognitive Ethnolinguistics / edited by Jörg Zinken. Indonesia: Equinox Publishing, 2009. 272 p.
4. Martinek S. Opozycja swój / obcy w świadomości współczesnych rodzimych użytkowników języka i kultury ukraińskiej // Etnoligwistyka. № 20. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2008. S. 281-296.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРИГОДНИЦЬКИХ ПОВІСТЕЙ В КОНТЕКСТІ ПІДРУЧНИКІВ «УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА. 5 КЛАС», «УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА. 6 КЛАС» НУШ

Олеся ПЕТРІВ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Науковий керівник – ***Роман Голод***

Поняття «дитяча література» у наш час має три різновиди: 1) літературна творчість авторів шкільного віку: 2) література, адресована тільки дітям певного, наприклад, молодшого, середнього чи старшого шкільного віку; 3) так звана література про дітей, у яку входить великий блок художніх творів про життя дітей, але адресований дорослому читачу.

Власне «дитяча література – це пов'язані переважно із грою дитячі лічилки, дражнили, ігрові пісеньки, якими здавна цікавилися такі науковці, як В. Милорадович, П.Чубинський, Г.Колісниченко. В серії «Усна народна творчість» видано цілий том, який називається «Дитячий фольклор», скомпонований із взірців саме такої усної народної творчості.

Література для дітей – художні твори, адресовані дітям певного віку: дошкільного, молодшого, середнього, старшого шкільного. Але значна частина літературних творів про дітей усе-таки адресована дорослим читачам, щоб допомогти їм зрозуміти дитячу психіку й психологію, надзвичайно складний дитячий світ. Якщо твори подібного ракурсу мають драматичну чи трагічну розв'язку, або відзначаються депресивним викладом подій, то вчителям-практикам їх краще не брати за основу навіть для гурткової чи факультативної роботи з дітьми до 12 років або середнього віку для самостійного опрацювання. Причина в тому, що фабули оповідань подібного штибу здатні надовго травмувати дитячу психіку.

У різні історичні відтинки навіть ХХ ст. українська література для дітей мала свої межі, неперехідні «червоні лінії», принципи, тематику й проблематику. Наприклад, у радянські часи згадувати про козацьке минуле було негласно заборонено. Історична тематика в шкільному курсі української літератури в радянські часи висвітлювалася аж

ніяк не на матеріалі реальних історичних подій чи про історичних осіб. У середніх класах такими наближеними до історичної тематики, тобто тільки умовно історичними, можна вважати повісті «Захар Беркут» Івана Франка й «Дорогою ціною» Михайла Коцюбинського, але й тут у шкільному аналізі треба було дотримуватися групування персонажів, чіткого поділу на багатих і бідних та сповідувати класовий підхід, за яким бідний – хороша, багатий – поганий.

Нова Українська Школа, яка почала діяти шість років тому, спочатку запропонувавши нові програми й підручники для всіх навчальних предметів 1-их, 2-их, 3-их, 4-их, а цього року 5-их класів, і зробила «коперніканський переворот» (вислів Оксана Забужко) і в чинній програмі з української літератури. Уже цього навчального року (2022 – 2023), незважаючи на російсько-українську війну, діти отримали нагоду вчитися за справді новими змістом програмами й новітніми підручниками абсолютно іншого зразка й покоління, порівняно з попередніми. В основному чинні зараз підручники з української літератури для 5-го і 6-го класів складаються з трьох жанрово й тематично різних частин: це переважно усна народна творчість, поезія і проза

Для цих же 5-их і 6-их класів була розроблена триваріантна програма. Щоправда, програм для наступних середніх класів (7 – 8) поки що не існує, як немає й підручників. Проте надзвичайно важливо, що йдеться не просто про альтернативні програми й навчально-методичні книги, а про таку книжкову продукцію (підручники), якість якої гарантована і яка відповідними грифами (дозволами, конкурсним відбором) призначена МОН для учнів усієї України.

Твори про козаків, які пропонує нинішня чинна програма з української літератури для 5 – 6-их класів, належать саме до історико-художніх, адже в них є епоха, колорит, типові персоналії козаків, але переважно нема історичних осіб і конкретних історією зафіксованих подій. Це набагато легше для учнівського сприймання, адже такого віку школярі ще не готові до розуміння й аналізу художньо-історичних творів. Основними векторами аналізу історичних чи умовно історично- художніх текстів на уроках української літератури в 5 – 6-их класах ми вважаємо такі:

а) уважне прочитання твору реципієнтами (вчителем/учителькою та школярами) в тому варіанті, який цей текст пропонує чинний шкільний підручник;

б) розуміння суті умовно-історичних подій, описаних у творі;

в) проекція вчинків літературних героїв на взірці українських морально-патріотичних ідеалів;

г) робота над рисами характеру й вчиками літературних героїв (складання асоціативних грон (кущів), кіл Венна;

д) своєрідне особисте проникнення учнів/учениць у канву художнього тексту (наприклад, складання фанфіків).

НУШ робить акцент на патріотичному вихованні школярів засобами гуманітарних дисциплін у навчальних закладах І – ІІІ рівня акредитації. Водночас діти, особливо молодші підлітки, повинні отримувати й теоретичний багаж знань, який їм пригодиться у старших класах.

Естетичне задоволення від прочитаних художніх текстів сприяє формуванню світогляду й шкали моральних та етичних орієнтирів кожного учня / учениці. Школа повинна підтримувати їх у високо духовних і патріотичних прагненнях, виховувати зневагу до будь-яких проявів малоросійства як рабського духу, плекати почуття радості й гордості за свій народ і Українську державу.

Література

1. Бондаренко Ю. І. Теорія і практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи : монографія / Юрій Іванович Бондаренко.– Ніжин : Вид-во Ніжин. держ. пед. ун-ту ім. М. Гоголя, 2019.– 352 с.
2. «Українська література. 5 клас: Підручник. За загальною редакцією Слоньовської О.В. У співавторстві: В.В.Заболотний, О.В.Заболотний, О.В. Слоньовська, І.В. Ярмульська». Відповідно до Модельної навчальної програми «Українська література. 5 – 6 класи для закладів загальної середньої освіти Архипової В.юП., Січкар С.І., Шило С. Б. Київ: Видавництво «Літера ЛТД@, 2022. 208 с. Комерційне видання.

МОТИВ ЗРАДИ В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОСТОРІ НА ОСНОВІ ЄВАНГЕЛЬСЬКОГО СЮЖЕТУ ПРО ЮДУ ІСКАРІОТА

Антоніна ПЕТРІНЕЦЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Михайло Гнатюк***

В історії української та світової культури є сюжети, образи й мотиви, які з певною закономірністю повторюються віками, інтерпретуючись та набуваючи зовсім нового характеру, більш відкритого та цікавого ідейно-смислового звучання, а часто навіть іншого змісту. Біблійна історія про зрадника Юду Іскаріота, тексти про Саву Чалого є одними з таких сучасних традиційних історій. Приваблення літератури до євангельських сюжетів, образів відступників та психології вибору людини у межовій ситуації намагаються пояснити світогляд і причину поведінки особистості починаючи з давнини і закінчуючи сучасністю.

Мета дослідження – дослідити висвітлення мотиву зради в українській літературі на основі біблійного сюжету та простежити до яких змін чи руйнувань призводить зрада, зважаючи на час скоєння, місця та обставин, які оточували людину.

Актуальність дослідження - Зростання цікавості до мотиву зради в теперішніх реаліях війни є цілком виправданим. Однак, важливим є прослідкувати як працює зрада з часів появи на світ першої людини аж до сьогодення, адже проблеми вірності, добра і зла так чи інакше завжди будуть частиною нашого суспільства.

Тема зради супроводжувала не лише світову, а й українську літературу століттями. Найжорстокішим прикладом зрадництва досі вважають Юду Іскаріота, саме з його ім’ям зараз і асоціюють дане поняття. Особливу увагу варто звернути на те, що чіткого мотиву зради апостолом свого вчителя не встановлено, хоча серед найпоширеніших версій – жадібність, власне боягузтво, розчарування, отримання винагороди. Як результат в різні часи письменники, дослідники та інтерпретатори брали образ Юди Іскаріота та використовували у своїх творах. Нерозкритий з психологічної точки зору мотив зради вчителя своїм учнем дає надзвичайно широке поле для роздумів та створення нових ідей та тем у текстах. Свого часу вдалася до цього і Леся Українка у драматичному діалозі «На полі крові». Найцікавішим задумом письменниці стало те,

що головний зрадник не закінчує життя самогубством, а за тридцять срібняків купляє частинку землі і пробує будувати на ній нове життя. Аналізуючи художнє трактування Лесі Українки, можна дійти до висновку, що зрада Юди була закладена на фундаменті недовіри, хворобливої внутрішньої суперечності, роздвоєння і, як наслідок - розчарування, яке привело до жахливих наслідків.

Отож як висновок, можна сказати, що мотив зради є конфліктом універсальним, який, на жаль, був і залишається сучасним. Проте саме він дає змогу описати життя ціілого народу чи іншої спільноти через чуттєвий світ однієї людини. Загалом, поняття зради для українців не нове, виникає воно з різних причин, і до певної міри залежить від індивідуальних чинників. Майже завжди має негативне значення, проте може мати багато причин та пояснень. Мотив зради у творах допомагає охарактеризувати причини тих чи інших вчинків. І як результат, в українському історичному метанаративі зрада, на жаль, посідає таке ж чільне місце, як і поняття «гноблення» чи «одвічної боротьби» за незалежність.

Література

1. Антофійчук В. Особливості трансформації євангельського сюжетно-образного матеріалу в українській літературі XX ст.: автореф. Дисертація Dr. філол. науки 10.01.01 - українська література / Київ, 2020. – 36 с.
2. Лавринович, Л. Сумнів як прокляття: до проблеми психології зради у драматичному діалозі Лесі Українки "На полі крові" / Л. Лавринович // Леся Українка і сучасність : зб. наук. пр. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [упоряд. Н. Г. Сташенко]. – Луцьк, 2010. – Т. 6. – С. 162-170.

ТИПОЛОГІЧНІ ТА ІНДИВІДУАЛЬНО УВИРАЗНЕНІ ЕЛЕМЕНТИ МОДЕЛЮВАННЯ ОБРАЗУ ІВАНА ФРАНКА В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВІДЕОПРОЄКТАХ

Вероніка ПИРОГ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник – Світлана Богдан

Основними джерелами пізнання особистості загалом і мовної особистості зокрема узвичаєно слугують: спомини, легенди та перекази, епістолярна спадщина, художні та науково-популярні тексти, документальні фільми, аудіо- та відеопроєкти.

Інтерес до особистості Івана Франка та його творчої спадщини активізований в різній медіапродукції. З-поміж усього реєстру наявних відеопроєктів в інтернет-просторі, було обрано ті, які мають періодичність: «Великі українці. Іван Франко» (2008 р.); «Велич особистости. Іван Франко» (2015 р.); «Культові українці: позначені гривнею. Іван Франко: трудоголік, фанатик, невротик і геній» (2020 р.); «Ген українців. Письменник. Політик. Академія наук в одній особі – Іван Франко» (2021 р.).

З-поміж домінувальних стильових ознак варто виокремити хоча б декілька – гетерогенність («Ген українців…» та «Велич особистости…»), наявність театралізованих елементів («Великі українці…»), соціологічні опитування («Культові українці: позначені гривнею…») і дублювання усної інформації письмово («Ген українців…», «Культові українці: позначені гривнею…», «Велич особистости…»).

У кожному з цих відеопроєктів зазначено мету, проте об'єднує їх спільне прагнення показати Івана Франка захопливо, нестандартно, нестереотипно, про відоме – цікаво, а про невідоме – з особливими оцінними акцентами й коментарями.

Серед основних і переважальних форм актуалізації інформації слугує діалогічна форма, в якій визначальна роль належить інтерв'юєрові. Монологічна форма менш частотна. Окремо вирізняємо синтез діалогічної та монологічної форми, що наявний в проєкті «Культові українці: позначені гривнею…», до того ж у ньому з'являється ще комунікативна роль експерта й учасники соціологічного опитування.

Послідовно в усіх відеопроєктах присутні коментарі й оцінки щодо біографічних моментів життя Івана Франка.

Варто виокремити те, що найвиразніше характеризують письменника через окремі найменування його особистості. Граматично – це однослівні іменникові номінації, словосполучення й різнорідні речення. Особливу увагу привертають оцінні конструкції (здебільшого експліковані як складнопідрядні речення), які мають індивідуально окреслений вияв: *академія наук в одній особі; гігант, подарований нам небом; енциклопедія усього; засновник першої української політичної партії* [3]; *атеїст, що розмовляє з мерцями; прагматик, який одружується заради справи; людина, яка не тільки марила ідеєю Української державності, а й щодня заради цього працювала; школяр-Франко; Революціонер; соціаліст; інтроверт; Батько-Франко; один із перших українських чоловіків-феміністів; перший поборник гендерної рівності; новатор; один із найрезультативніших авторів в історії української літератури; перший претендент на Нобелівську премію; співзасновник Русько-української радикальної партії* [4]; *один з перших сучасних інтелектуалів; прихильник фемінізму; ізгой в очах власного суспільства; провідник небезпечних ідей; автор перших детективних романів і модерністських віршів українських; Каменяр* [2]; *титан праці; ініціатор поширення в Галичині назви «українці» замість «русини»; один з найпотужніших соборників; атеїст в першій половині свого життя; геній; людина, яка одержима культом праці; революціонер в усіх царинах; чоловік дуже високого обов'язку; орел з закривавленими очима і поламаними крилами; чоловік, який приніс у нашу культуру куль книги* [2]. Частина таких перифрастичних номенів має повторюваний характер: *автор колосальних 6 тисяч творів; Вічний Революціонер; новатор; Каменяр* тощо. Цікаві для дослідження однослівні найменування, які характеризують Івана Франка за родом занять, уподобань, схильностей. Найчастіше це такі лексеми: *історик; учений; перекладач; фольклорист; публіцист; літератор; етнограф; економіст; письменник* [2]; *мовознавець; науковець; політик* [3]; *трудоголік; фанатик; невротик; поет; філософ; історик* [4]. В основному вони мають стереотипізований статус.

Ряд епітетних характеристик, поєднаних найчастіше зі згаданими та індивідуально окресленими опорними номінаціями, мають і нейтральне, і виразне стилістичне забарвлення: ***відома*** *фігура у Львові;* ***молодий*** *письменник;* ***новий*** *Франко;* ***культовий*** *письменник;* ***справжній*** *трудоголік* [1]; ***видатний український*** поет; ***надзвичайно працьовитий***; ***найпотужніше інтелектуальне*** *крило української літератури;* ***надто висока*** *персона;* ***дуже експресивний***; ***емоційний*** *поет;* ***гострий*** *чоловік;* ***багатий***

генетично *чоловік;* ***найбагатша людина*** *найбіднішої нації;* ***одержимий вірою*** *мужчина* [2]; ***неосяжна*** *постать* [3]; ***перший український*** *літератор;* ***культовий*** *українець;* ***екстравагантна*** *людина; рішучий;* ***сміливий*** *поет;* ***не до кінця усім зрозумілий*** *чоловік;* ***вірна своїм переконанням*** *людина;* ***надзвичайна*** *людина;* ***творчий*** *геній;* ***фанатична*** *людина, яка завжди щось робить* [4].

Завдяки цим відеопроєктам глядач має змогу дізнатися більше про життя, творчість та діяльність Івана Франка, розкрити його образ по-новому через цікаві біографічні та наукові факти, а також ці проєкти спонукають молодь до вивчення й осмислення творів письменника. Типологічними ознаками можна вважати подібність основних тематичних груп оцінної лексики реєстру епітетних найменувань, граматичного вираження. Індивідуально увиразненою можна вважати здебільшого ті номінації, які характеризують особистість письменника за його особливостями інтелектуальних можливостей та працездатності.

Література

1. Великі українці. Іван Франко : вебсайт. URL: https://www.youtube.com/watch?v=H17x5oPpo54 (дата звернення: 28.04.2023).
2. Велич особистости. Іван Франко : вебсайт. URL: https://www.youtube.com/watch?v=oV4XVRJrHyg (дата звернення: 28.04.2023)
3. Ген українців. Письменник. Політик. Академія наук в одній особі - Іван Франко : вебсайт. URL: https://www.youtube.com/watch?v=VADafTStNrA (дата звернення: 29.04.2023)
4. Культові українці: позначені гривнею. Іван Франко: трудоголік, фанатик, невротик і геній : вебсайт. URL: https://www.youtube.com/watch?v=gvsp7SFe90c (дата звернення: 29.04.2023)

АРХЕТИП СМЕРТІ У ПОВІСТІ «СМЕРТЬ» БОРИСА АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА

Аліна ПОЛИВ'ЯНА

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Орися Легка***

Таїнство смерті давно укорінилось у всіх міфологіях і релігіях та знаходить різне трактування. Це те явище, від якого немає вороття. Роздуми про екзистенцію є характерними для людей ще з античних часів, тому архетипізація смерті, як символічної форми, є важливою складовою для розкриття своєрідності тієї чи іншої культури. Архетип смерті може проявлятися у різних формах і образах, як-от смерть як символ змін, звільнення від певних страждань чи як символ кінця чи втрати.

Мета дослідження - розкриття феномену смерті в повісті «Смерть».

Актуальність дослідження – розглянути архетип на прикладі твору, як важливий фактор, що на текстуальному рівні допомагає виявити особливості певної культури та актуалізує ментальні ознаки народу.

Назва повісті «Смерть» одразу навіює негативні конотації та сюжет передчасно асоціюється з мрякою, пітьмою та припиненням життєдіяльності. Проте повість не зовсім про фізичну смерть, вона про моральне переродження героя, який опинився у духовній кризі. Феномен смерті пов'язаний з проблемою буття, з якою стикається головний герой - він відчуває дисгармонію з навколишнім середовищем, він – чужак у колективі.

Смерть є одним із центральних архетипів української культури, вона означає завершення чогось, але цей образ можна також трактувати як початок нового. Ідея переродження через смерть знайшла витоки ще в прадавній культурі, коли покинувши грішний світ, людина відправляється у кращий, де немає місця для гріха. Однак, героя Антоненка-Давидовича чекала дещо інша подорож.

У християнстві смерть – це поріг, який потрібно переступити, щоб побачити продовження життя. Святе Письмо говорить, що ми можемо померти насправді лише за однієї умови: якщо оберемо те, що до смерті призводить, тобто — гріх. Кость Горобенко чинить гріх, вбивши людину, і таким чином свідомо обирає свою духовну

смерть. У працях Макіавеллі та Маркса зустрічаємо думки про насильницьку смерть як необхідність, яка чиниться на честь суспільного блага. Умовна прихильність головного героя повісті до такої ідеї є ознакою деморалізації та зречення усіх християнських цінностей. Горобенко стверджує: «…нове життя…купується кров'ю». Як доктор Фауст продав душу дияволу, так герой повісті Антоненка-Давидовича продає душу комунізму. Символічним є хрестик на грудях вбитого селянина, який символізує перехід Костя в інший світ – той, де немає місця для любові, прощення та милосердя.

Кров невинно вбитого селянина уособолює духовну смерть Горобенка, того Костя, в якому ще зберігались хоч невеликі прояви людяності та докорів сумління, який відчуває свого перевагу над типовими більшовиками, що навіть не можуть відрізнити Марс від Маркса, який цінує літературу та який, ще не так давно був членом Директорії та мав захищати невинних селян, а не позбавляти їх життя, натомість, народжується новий Горобенко – у житті якого вже немає місця на прояви індивідуальності та душевні спогади, тепер він зливається з більшовицькою масою, обравши новий шлях, тепер він не кращий за будь-яку іншу «червону наволоч», для якої чуже життя – спроба побороти власний внутрішній дисонанс.

Будь-який гріх має свою ціну та наслідки. Про це написано у Посланні до Римлян (6:23): "Бо плата за гріх – смерть…». Смерть персоніфікує розв'язання проблеми роздвоєння особистості Костя, який наважившись на ганебний вчинок, зрікся духовних цінностей та назавжди втратив свою індивідуальність.

Отже, у Бориса Антоненка-Давидовича архетип смерті пов'язаний із моральним переродженням головного героя, що піддався тиску тогочасного суспільства і влади. Розуміння цього архетипу слугує вагомим чинником для розуміння людської поведінки та природи, а також є корисним у дослідженнях, які пов'язані з культурологією та психологією.

Література

1. Антоненко-Давидович Б. Твори в 2-х томах. Т. ІІ. К.: Наукова думка, 1999. 744 с.
2. Урись Т. Архетип як естетична домінанта художнього вираження модусу національної ідентичності в сучасній українській поезії / Т. Урись // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. - 2016. - Вип. 1. - С. 96-100.

3. Ходанич П. Філософія смерті в європейській художній літературі [Електронний ресурс] / П. М. Ходанич.

ОБРАЗ ДУХОВЕНСТВА БУКОВИНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ТВОРІВ ЄВГЕНІЇ ЯРОШИНСБКОЇ «ПЕРЕКИНЧИКИ» ТА ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ «АПОСТОЛ ЧЕРНІ»

Ольга ПОЛИЦЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Микола Крупач***

На зламі XIX – XX століть Україна переживала складний і невизначений період своєї історії – землі перебували у складі великих імперій, але попри це українство боролось за свою державність. Витоки незалежності у першу чергу йшли від інтелігенції – освічений прошарок населення, який мав вплив на суспільство. Неабияку роль відігравало і духовенство.

Євгенія Ярошинська і Ольга Кобилянська показують нам дві сторони духовного світу. Перша показує типовий образ попа, який бачить у служінні Богові хіба вигоду і не має стійкої життєвої позиції. У романі другої – ми бачимо світлий образ священника і сам твір насичений державотворчими ідеями..

У «Перекинчиках» центральним образом є отець Артемій. У «Апостолі черні» – отець Захарій. Два церковні діячі, між життям яких був проміжок у кілька десятків років, але насправді – велика духовна прірва.

Артемій був особою, яка відхрещувалась від приналежності до українського народу, знецінювала рідну культуру та спонукала своїх дітей навертатись до чужого: «Зволошившись так, почав і вдома запроваджувати волощину». [2] Отець Захарій є тим героєм, який не тільки сповідує ідею української державності, але й хвилюється про освіченість селян: «почавши від тілесної культури аж до високого розвою його духовости». [1]

Отець Артемій навертає своїх дітей до вивчення іноземного та обезцінює своє, а отець Захарій – щиро переймається освіченістю буковинського села. Ставлення до науки визначає цінності героїв. Адже можна по-справжньому стати священником тільки тоді, коли є стійкі погляди щодо розуму та повага до знань.

Людина , яка дбає про освіту інших, в першу чергу вже подбала про свою. Той, хто її знецінює, – не доріс духовно, щоб осягнути її значимість.

Отець Захарій має чітке розуміння того, що багаторічна неволя, життя під владою інших країн негативно вплинули на мову, освіту та розвиток культури, що робить народ України менш прогресивним за населення європейських країн. Захарій сповідує ідею того, що інтелігенція, зокрема й духовенство, мають повести народ за собою: «Наш нарід є тою клавіатурою, — говорить о. Захарій, — з якої можна і мусимо добути звуки, що стали б з часом мистецько викінченим твором». [1]

На мою думку, протопопа Артемій не бажає тримати у своєму близькому колі розумних людей. Можливо, у нього є страх, що дяк виявиться більш інтелектуально розвиненим, ніж він, тому обирає найлегший спосіб та одразу вказує чоловікові, яким він має бути. Також можемо судити, що у зв'язку з такими вимогами до посади, формувалось і небажання до освіти серед простих селян. Люди бачили такі ситуації та розуміли, що без особливих знань їм легше буде знайти своє місце під сонцем. Інтелігенції та духовенству така позиція людей була вигідною, неосвіченим народом легше керувати.

Отже, на мою думку, образи духовенства у творах Євгенії Ярошинської та Ольги Кобилянської є кардинально різними. На них впливають оточення, виховання, а також різні цінності. Якщо ж у «Перекинчиках» ми бачимо все найгірше, що може бути у отцях, то у «Апостолі черні» відображено духовенство, яке вірне у першу чергу своїм поглядам.

Література

1. Кобилянська О. Апостол черні: Повість. — Львів: Каменяр, 1994. — 243 с.
2. Ярошинська Є. Вибрані твори. Київ: Держлітвидав України, 1958. — 426 с.

ЯК (З)РОЗУМІТИ СПОРІДНЕНУ ІНОЗЕМНУ МОВУ? СЛОВ'ЯНСЬКА АДАПТАЦІЯ «ТЕХНІКИ СЕМИ СИТ» (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Вікторія ПРОЦІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Оксана Лозинська***

Протягом останнього двадцятиріччя в Європі активно розробляється проект EuroComprehension (EuroCom), який спрямований на те, щоб надати європейцям можливість набути або ж зберегти багатомовність, сформувати рецептивні мовні навички у межах споріднених мов за допомогою системи практичних заходів передбачених цією концепцією. Автори проекту (Х.Г. Кляйн і Т. Д. Штеґман [9], Б. Гуфайзен і Н. Маркс [8] та ін.) обґрунтовано доводять, що знання рідної та хоча б однієї спорідненої іноземної мови вже є фундаментом для формування багатомовності особистості. Таким чином, цей проект має на меті паралельне освоєння кількох споріднених мов завдяки усвідомленню їх лінгвістичних подібностей та відмінностей [3, с. 210]. Творці ідеї також вважають, що європейські мовні спільноти стають дедалі ближчими, тому їм потрібно працювати над своєю багатомовною компетентністю як здатністю розмовляти мовою співрозмовників (європейців), а не тільки використовувати одну міжнародну мову спілкування. На противагу традиційним системам вивчення іноземних мов, ціллю EuroCom не є досягти мовної досконалості на рівні носіїв мови. Цей метод використовують для того, щоб закласти основи формування багатомовності і полегшити вивчення споріднених мов.

Завданням проекту прийнято вважати проходження семи «сит», тобто певних кроків фільтрації і адаптації мови, які власне гарантують досягнення мети. Через «сито» мовні явища просіюються, а в результаті виявляються спільні для цілої групи мов елементи, які дозволяють засвоювати вже не одну, а декілька мов. Перше сито – інтернаціоналізми (розглядаються також географічні назви), друге – лексика, яка присутня у всіх мовах групи; третє – фонетичні відповідності; четверте – встановлення зв'язку між звуком та графічним знаком, який його позначає; п'яте – загальні для мов синтаксичні структури;

шосте – морфосинтаксичні структури; сьоме – префікси і суфікси, які здатні змінювати лексичне значення слова [див. 9].

Сама «техніка семи сит» з'явилася в українській літературі відносно недавно [див. 1; 2; 4]. На жаль, як нам відомо, ще жоден вітчизняний лінгвіст не намагався адаптувати «техніку семи сит» до слов'янської мовної сім'ї і застосувати її, використовуючи українську мову. На противагу українським мовознавцям, це спробував зробити польський науковець В. Хофманський [див. 5; 6; 7], застосовуючи «техніку семи сит» на прикладі польської та чеської мов.

Синтетично проаналізувавши «сита» і оцінивши їх використання в новому контексті, В. Хофманський запропонував таке розташування «сит» у адаптації «техніки семи сит» до слов'янських мов: перше – інтернаціоналізми, друге – аналогії орфографії та вимови, третє – загальнослов'янська лексика і власні назви, четверте – дієслівні та іменні категорії, п'яте – лінійний порядок слів у реченні та його можливі модифікації, шосте – префікси, сьоме – суфікси. Науковець зазначає, що у випадку використання «техніки семи сит» у мовах з різними абетковими системами (латиниця і кирилиця), «сито» аналогій орфографії та вимови має бути відправною точкою [див. Додаток 1].

Оскільки представлена адаптація «техніки семи сит» до реалій міжмовної комунікативності слов'ян, як нам відомо, є єдиною у своєму роді, ми спробували за нею проаналізувати польський текст в порівнянні з українською (рідною) мовою. Для демонстрації функціональности цієї техніки було вибрано перші вступні речення статті «Tak ukraińscy i polscy konserwatorzy próbują chronić lwowskie zabytki przed Rosjanami» з інформаційного порталу onet.pl [10].

Детально описавши «техніку семи сит» та продемонструвавши її застосування на прикладі адаптації польського тексту до української мови [див. Додаток 2–10], ми дійшли висновку, що, пройшовши сім етапів «просіювання», читач отримує словниковий запас з нової спорідненої мови і формує навички розуміння нових мовних одиниць з семи різних сторін: аналогій орфографії та вимови, інтернаціональної і загальнослов'янської лексики, граматичних особливостей, синтаксичних структур, а також спільних елементів словотворення. Слід зазначити, що під час і в результаті процесу фільтрації та адаптації тексту виникають незначні труднощі, насамперед з розумінням деяких мовних одиниць [див. Додаток 10].

Можемо зробити висновок, що «техніка семи сит» є ефективним методом для розуміння тексту, написаного спорідненою мовою, а також хорошою демонстрацією важливості мовної рефлексії і несвідомого комунікативного потенціалу кожної людини, який дає їй її рідна мова.

Література

1. Богданець-Білоскаленко Н., Фідкевич О. Педагогічні умови реалізації рецептивної технології у контекстах багатомовного навчання // Acta Paedagogica Volynienses: наук. вид. – Вип. 2. – Луцьк, 2022. – С. 37–46.
2. Гаманюк В. А. Реалізація концептуальних засад багатомовності у проектах EuroCom // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць. – Вип. 39. – Кривий Ріг, 2013. – С. 71–75.
3. Подоляк З. Дидактика багатомовності як методологічна основа сучасної іншомовної освіти // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: фах. вид. – Тернопіль, 2017. – Сер. Педагогіка, Вип. 4. – С. 207–213.
4. Сулік О. А. EuroCom для української освіти // Вісник науки та освіти: ел. журнал. – Вип. 2(8). – Київ, 2023. – С. 599–607.
5. Hofmański W. Adaptacja i porozumienie. Komunikacja dwujęzyczna w Europie Środkowej // Slavia Occidentalis. – Poznań, 2018. – Nr 1., T. 75. – S. 31–42.
6. Hofmański W. Leksykalno-komunikacyjne aspekty słowiańskiej interkomprehensji // Prace Językoznawcze. – 2019. – Nr 2., T. 21. – S. 57–70.
7. Hofmański W. Jak (z)rozumieć obcy język pokrewny? Słowiańska adaptacja techniki siedmiu sit (na materiale czesko-polskim) // Socjolingwistyka. – Kraków, 2020. – Nr 34. – S. 215-230.
8. Hufeisen B., Marx N. EuroComGerm – Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen. – Aachen, 2007.
9. Klein H. G., Stegmann T. D. EuroComRom – Die sieben Siebe: Romanische Sprachen sofort lesen können. – Aachen, 2000.
10. Onet.pl. Tak ukraińscy i polscy konserwatorzy próbują chronić lwowskie zabytki przed Rosjanami // https://wiadomosci.onet.pl/swiat/tak-ukrainscy-i-polscy-konserwatorzy-probuja-chronic-lwowskie-zabytki-przed-rosjanami/2y78gm7

ПРИЙОМ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПЕРИФЕРІЙНОГО В РОМАНІ «QUID EST VERITAS?» ТА У ЗБІРЦІ ОПОВІДАНЬ «ВО ДНІ ОНИ» НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВОЇ

Соломія ПУГАЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Мар'яна Гірняк***

Звернення до конкретної історичної доби чи персоналії нерідко у художньому творі має на меті певним чином актуалізувати параболічність письма, що уможливлює співіснування сюжетного та філософсько-символічного пластів. Саме до такої інтелектуалізації вдається й Наталена Королева. Вона використовує прийом централізації периферійного, що можемо спостерігати як у малій, так і у великій прозі.

У малій прозі помітною є централізація периферійного на рівні мотивів. В оповіданні «У Різдвяну ніч» головний персонаж, Юда, за срібну монету від вояка виказує місцезнаходження батька, що є очевидним євангельським мотивом (Мт. 26:47-56, 27:3-10). Натомість сам сюжет має в основі євангельський мотив народження Сина Божого, котрий, втім, не стає провідною лінією фабули. Центральною Наталена Королева робить проблему зради. Оповідання, яке розгортається на тлі події народження Христа, насправді містить інтертекстуальні мотиви завершення Його земного шляху. Наталена Королева використала тут цікаву бінарну опозицію у побудові сюжету: зрадник Христа в дитинстві зраджує батька.

Поряд із централізацією периферійних мотивів, закономірним є те, що Наталена Королева висуває на перший план другорядних євангельських героїв, що є носіями потенційного морально-етичного конфлікту. В оповіданні «Гадарин» авторка апелює до відомого євангельського сюжету про вигнання демонів із біснуватого та потоплення стада свиней. Та головним персонажем стає не Ісус Христос, а гадаринські священники, завдяки чому поглиблюється психологізм твору.

У романі «Quid est Veritas?» головними персонажами стають Понтій Пилат, Марія Магдалина, Йосиф Ариматейський, Кай Понтій та Клавдія Прокула. Якщо

централізація перших двох обумовлена мотивами, наявними у текстах канонічних Євангелій, то інші є цілком периферійними та переважно згадуються лише в апокрифах. Образ Йосифа актуалізує у романі пошуки Істини з позицій різних культур, різного сприйняття та світобачення. Пилат першим на сторінках роману назвав Йосифа «арґонавтом духа» [3, с. 176]. Наталена Королева розгорнула редукований євангельський уривок у цілу наскрізну лінію роману, адже саме із історією Йосифа пов'язані і Понтій Пилат, і Христос, і Марія Магдалина.

Кая Понтія та Клавдію Прокулу, сина та дружину Пилата, важко назвати центральними персонажами роману. Проте Наталена Королева також не дає підстав стверджувати маргіналізованість їх сюжетних ліній. Кай по-своєму цікавився християнством, проте свого продовження це не отримало. Авторка, беручи до уваги «Євангеліє від Никодима», праці Августина Блаженного та Івана Золотоустого, фрагменти котрих розповідають про дружину прокуратора, зводить їх докупи та художньо опрацьовує [1, с. 69]. Клавдія Прокула свідомо дистанціюється від пошуку Істини. Зрештою, цим докоряє їй Понтій Пилат: «Клавдіє! – ніби чує Прокула голос. – Помиляється той, хто в житті своєму шукав і шукає істини.. Як би ти могла «знайти», коли ти її ніколи не шукала? І ніколи, ні в чому не помилялась?» [3, с. 426].

Також важливим є те, що центральна постать Євангелія – Ісус Христос – практично не присутня в подієвій канві твору, хоч і детермінує сюжетні лінії кожного із персонажів. Останні дні життя Христа і їх вплив на долі Марії Магдалини, Йосифа Ариматейського, Понтія Пилата становлять структурно-композиційну та етико-естетичну основи роману. Всі події роману логічно детерміновані фактами життя Сина Божого, проте жодного разу Наталена Королева на вдається до прямого оприсутнення персонажа у творі. Його постать функціонує лише на рівні сприйняття, спогаду, сну, уяви. Відповідно до цього й Істина, яку Він втілює, незрима, ідеальна, невловна, надреальна.

Отже, Наталена Королева у своїй творчості вдається до прийому винесення на марґінеси центральних персонажів Святого Письма, як-от Ісуса Христа, та натомість централізує другорядні персоналії чи мотиви. Так авторка створює морально-етичний конфлікт та поглиблює психологізм твору: головними стають постаті з оточення Ісуса Христа (Марія Магдалина, Понтій Пилат) і навіть ті, що лише умовно означені у біблійному

тексті, стають предметом авторської інтерпретації (Клавдія Прокула, Кай Понтій, гадаринські священники).

Література

1. Василенко В. Роман «Quid est Veritas?» Наталени Королевої: образно-символічна структура. *Слово і Час*. 2022. № 4 (724). С. 58—76.
2. Королева Н. Без коріння. Во дні они. Quid est Veritas?: повість, роман, новели, оповідання, спогади / ред. О. Баган, Я. Радевич-Винницький. Дрогобич: Відродження, 2007. 670 с.
3. Королева Н. Quid est Veritas? (Що є істина?). Чикаго: Видавництво Миколи Денисюка, 1961. 453 с.

СТВОРЕННЯ КОРПУСУ УКРАЇНСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ

Марія РАЗНО

Єнський університет

Науковий керівник – ***Ольга Каніщева***

Дослідження українських говорів є надзвичайно важливим завданням. Наша країна має яскраву історію різних подій, і її політичні кордони змінювалися в ці періоди. В результаті у ті часи сформувався величезний діапазон говірок, які й досі зберігаються на теренах України (Кубійович, 1984). Копус українських діалектів є чудовим застосунком для дослідження українських діалектів. Цей корпус призначений для використання діалектологами, соціолінгвістами, іншими лінгвістами, дослідниками у відповідній галузі та пересічними користувачами. Крім того, це може бути гарним інструментом, який допоможе в навчальному процесі. Цей корпус буде доступний через вебінтерфейс.

Корпус має складатися зі спонтанного та напівспонтанного мовлення, може включати інтерв’ю з дослідником, монологи, діалоги. Інтерв'юерам повинні бути надані інструкції щодо ведення запису, визначення тем спілкування та відбору кандидатів. Найкращі кандидати мають бути відібрані з місцевого корінного населення, переважно тих, хто живе в сільській місцевості та проводить все своє життя в одному місці. Щоб подальша анотація та транскрипція були кращими, якість звуку має бути досить високою. Також аудіофайли мають бути збережені у форматі WAV, який є універсальним для подальшої комп’ютерної обробки.

Для соціолінгвістичного аналізу необхідно збирати більш детальні метадані про мовців і ситуацію. Інтерв'юер повинен надати детальну інформацію про особу: стать, рівень освіти, вік, регіон проживання в дитинстві, поточну та найдавнішу роботу. Усі ці категорії будуть корисні для пошуку користувача по корпусу. Крім того, інтерв'юер повинен згадати про всі дефекти мови, які є у цієї людини. Крім того, співавтори повинні визначити основну тему розмови, тип дискурсу (монолог, діалог або їх поєднання) і кількість доповідачів (Голанова, 2019). Використовуючи ці дані, ми зможемо розмістити всі ці характеристики на вебсайті корпусу, а користувачі зможуть

здійснювати розгорнутий пошук та створювати особисті підкорпуси на основі характеристик, у який вони зацікавленні. Для транскрибування було прийнято рішення використовувати орфографічну транскрипцію, яка максимально близька до звучання. Люди, що будуть транскрибувати аудіофайли повинні пройти курс з діалектології, аби знати про фонетичні та синтаксичні особливості різних говірок. Це дуже важливо для того, щоб точніше передавати певні звуки. Також було створено інструкції, у яких описані певні випадки та як саме їх опрацьовувати.

Сьогодні технічні характеристики смартфонів значно покращились, тепер кожен може зробити свій внесок у розвиток української діалектології. Через це було вирішено створити додаток який допоможе збирати діалектні аудіо із метаданими й одразу завантажувати їх для збігання на сервері. Такий підхід значно пришвидшить етап збору даних та зменшить вірогідність неповного заповнення метаданих інтерв'юерами та буде значно сприяти поповненню корпусу. Також додаток буде включати вищезгадані інструкції, інформацію про різні говірки та їх фонетичні, морфологічні й синтаксичні особливості.

Література

1. Кубійович В. (1984) Енциклопедія України вип. 1, University of Toronto Press.

2. Голанова Н., Вацлавічова, М. 2019 Корпус DIALEKT та його можливості. Журнал лінгвістики, 70 (2), 336-344. ISSN 0021-5597.

МЕДІАТИЗАЦІЯ ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В СУЧАСНОМУ ТЕЛЕПРОСТОРІ

Вікторія РАЙЦА

Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

Науковий керівник – ***Оксана Кушнір***

«… потоки творчого мислення Сковороди такі були потужні, що вони спадаючи із верховин у долину, ламали на своїй путі усі колючки і бур'ян, перестрибуючи через каміння гостре, і розливалися широко по всім роздоллі»

Павло Тичина

В історії кожного народу є феноменальні особистості, чиї життя і діяльність неодноразово переосмислюються, трактуються по-новому. Кожне наступне покоління виокремлює неоднозначні та неординарні натури і споглядає на них крізь призму епохи. Найяскравішою постаттю в українській культурі XVIII ст. був Григорій Сковорода – філософ, поет і романтик епохи пізнього бароко, світоч української духовної історії, чия оригінальна гуманістична творчість «була ґрунтом для розвитку української філософії і літератури» [2, с. 5].

Перший український філософ став легендарним ще за життя як найбільший поціновувач свободи, індивідуального права самому будувати своє життя відповідно до власних потреб, цінностей, в оточенні споріднених людей. Його філософія ґрунтується на ідеї щастя, його розумінні та пошуку в усіх сферах життя. На думку мислителя, шлях до щастя – індивідуальний, тому кожному його варто розпочати з пізнання себе. Займаючись улюбленою справою, живучи за покликанням, ми постійно й невпинно духовно зростаємо і маємо можливість досягти внутрішньої гармонії.

Григорію Сковороді – 300 років. Але його ідеї не старіють, вони зберігають свою актуальність для всіх поколінь – кожен вдумливий читач знаходить відповіді на важливі для нього питання. Неординарний мудрець, «перший розум наш…» [2, с. 6] був диваком із торбинкою на плечах, але думав про вічне – Бога, істинні знання, цінності земного життя, людські вади тощо.

В епоху медіатизації образ Григорія Сковороди неодноразово постає в центрі уваги української громадськості, зокрема журналістів. Мандрівний філософ курсує у всеукраїнському та регіональному телепросторі, щоразу по-новому розкриваючи грані своєї унікальності й нагадуючи про важливість ідеї персональної свободи для українців усіх поколінь.

Чимало телепроєктів приурочено 300-річчю з Дня народження мандрівного філософа. Наприклад:

1. Сюжет «Світ Григорія Сковороди: унікальна виставка до 300-річчя філософа» в етері ранкового шоу «Сніданок з 1+1» від 4 грудня 2022 р. [3]. У ньому розповідається про виставку, організовану в Українському Домі упродовж 3–11 грудня 2022 р. Кияни та гості столиці матимуть можливість побачити рукописи, автографи, першодруки, графіку та малюнки мислителя, а також вцілілу статую зі зруйнованого російськими обстрілами національного музею в селі Сковородинівка. Концепція експозиції передбачає інтерактивні об'єкти, майстер-класи зі створення байок-коміксів, живі виступи і барокову музику.

2. Онлайн-інтерв'ю «300 років Сковороди: що відомо про постать українського філософа» в етері «Суспільне Культура» від 30 листопада 2022 р. [5]. Доктор філософських наук, професор Острозької академії Петро Кралюк допоміг з'ясувати важливі питання: Хто такий Сковорода? Який зміст має його постать для кожного із нас? Щось чули у школі, щось вивчали в університеті. Але наскільки глибокі ці знання? Та чи можна їх назвати історично справедливими?

3. Відео-сюжет «Видатні українці – Григорій Сковорода до 300-річчя з дня народження» на телеканалі «Новий Чернігів» від 5 грудня 2022 р. [1]. У розмові з пересічними містянами, експертами з різних галузей показано, що ж про філософа знають сучасні українці.

4. В етері телеканалу «Еспресо TV» від 3 грудня 2022 р. глядачам було запропоновано декламації творів поета у виконанні народного артиста України Святослава Максимчука – «300 років з дня народження Григорія Сковороди» [7].

5. В рамках телемарафону «Єдині новини» канал ICTV представив репортаж від 20 грудня 2022 р. з Меморіального музею Сковороди в Переяславі про презентацію

«Українського щорічника з цитатами та фактами з біографії», приурочену 300-річчю філософа – «В Україні відзначають 300-річчя Григорія Сковороди».

Постать Григорія Сковороди неодноразово зацікавлювала й кіноіндустрію. Віддалені у часі й новітні документальні фільми пропонують глядачеві пройти життєвий шлях філософа разом із ним, перейнятися його помислами і чіткіше збагнути глибину філософії. Серед них: «Григорій Сковорода» – фільм, знятий у 1959 р. на Київській кіностудії імені Олександра Довженка режисером Іваном Кавалерідзе; «Сковорода» – стрічка, створена на основі архівних документів у 1976 р. режисером Миколою Іллєнком; «Благословенні ви, сліди…» – погляд харківської журналістки Олени Єлагіної, представлений 1997 р.; «Григорій Сковорода» – фільм 2013 р. про вплив філософії на українську культуру, відзнятий режисером Василем Остапенком; «Таємничий Сковорода» – кінопроєкт, трансльований у 2013 р. на телеканалі «Перший Національний», автор і режисер – Олена Хмирова; «Світло слова» – фільм про Сковороду-поета й філософа, знятий Олегом Волосовим у 2018 р.; «Сковорода: життя і творчість» – оглядова стрічка про діяча, запропонована режисером Іваном Мишурою у 2019 р.

Різноманітні телепроєкти допомагають сучасникам глибше пізнати життя і творчість цієї визначної української постаті, збагнути її значення для національної культури та історії. Технічні можливості телебачення візуально увиразнюють образ Григорія Сковороди, пропонуючи глядачам цілісний погляд на унікальну й багатогранну особистість.

Література

1. Видатні українці – Григорій Сковорода до 300-річчя з дня народження» на телеканалі «Новий Чернігів». URL: https://www.youtube.com/watch?v=rm5s6boPApQ
2. Григорій Сковорода: філософія життя і творчості «українського Сократа» : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди, наук. б-ка ; уклад. Т. І. Неудачина ; відп. ред. О. Г. Коробкіна. Харків : ХНПУ, 2019. 128 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/biblioteka/G.Skovoroda_bibliogr_pok.pdf

3. Григорій Сковорода. До 300-річчя Сковороди відкриється виставка і програма заходів. URL: https://chytomo.com/do-300-richchia-skovorody-vidkryietsia-vystavka-i-prohrama-zakhodiv/
4. Світ Григорія Сковороди: унікальна виставка до 300-річчя філософа. URL: https://www.youtube.com/watch?v=8gRSzgBKPbo (1+1)
5. Хотин Р. «Філософ свободи». Григорій Сковорода і в 300 років є дуже сучасним. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-filosof-hryhoriy-skovoroda-300-rokiv/32145420.html
6. 300 років Сковороди: що відомо про постать українського філософа. URL: https://www.youtube.com/watch?v=oaS8zvdqIpM&feature=youtu.be (інтерв'.)
7. 300 років з дня народження Григорія Сковороди. URL: https://www.youtube.com/watch?v=D6TmkCVOJMA

ГРУПОВА РОБОТА ЯК ДІЄВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЙНО-САМООСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Тетяна РЕЗНІК

Київський університет імені Бориса Грінченка

Науковий керівник – ***Ольга Караман***

Сучасне суспільство має забезпечити виховання й розвиток освічених, підприємливих, конкурентно спроможних громадян, які можуть самостійно й ефективно приймати рішення, уміють злагоджено працювати в команді на різних рівнях, відчувають відповідальність за свої дії. Саме тому перед школою як одним із соціальних інститутів і вчителем стоїть завдання не лише поділитися знаннями, а й навчити учнів здобувати ці знання самостійно, створити умови й забезпечити відповідну атмосферу, які мотивували б до самостійної й колективної пізнавальної роботи, до творчості тощо.

З огляду на це не втрачає актуальності проблема пошуків стратегій навчання, які сприяли б в учнів розвитку вміння вчитися й спонукали до подальшої самоосвіти, зберігаючи позитивне ставлення до навчання. Як переконує практика, однією з ефективних форм навчальної діяльності здобувачів освіти є групова робота. Звісно, це не нова форма організації освітнього процесу, однак вона дещо трансформувалася після запровадження спочатку онлайнового навчання, а згодом і змішаного, тому потребує аналізу й розроблення методичних рекомендацій для проведення ефективної групової роботи в сучасних умовах.

З-поміж переваг групової роботи можна виокремити такі: залученість до виконання конкретного завдання кожного з учнів, навіть малоактивних, у результаті чого створюється «ситуація успіху» для всіх учасників команди; налагодження дискусії, у якій у кожного є можливість висловитися й бути почутим; розвиток уміння вести ефективну комунікацію; виявлення лідерських якостей учнів тощо.

Щоправда, треба визнати, що це ідеальний сценарій організації колективної роботи; на практиці ж учителі часто зіштовхуються з тим, що така робота є або занадто складною й демотивує здобувачів освіти, або перетворюється на «покарання» для активніших і

відповідальніших учнів, які змушені групову роботу виконувати самостійно, що знову ж таки нівелює попередні навчальні здобутки учнів загалом і важливість групової роботи зокрема. Такий освітній неуспіх є результатом неналежної підготовки до групової роботи передусім учителя, який з огляду на різні обставини не зміг грамотно спланувати перебіг роботи й передбачити її результати.

Пропонуємо декілька рекомендацій щодо організації групової роботи учнів в умовах змішаного навчання.

По-перше, необхідно враховувати психолого-педагогічні особливості віку здобувачів освіти. Учні в 10-11 класах більш усвідомлено ставляться до навчання, оскільки вибудовують свою освітню стратегію з позиції користі для майбутньої професійної діяльності. Відповідно, групова робота має бути не самоціллю, а повинна продемонструвати чіткі результати, засвідчити особистісний прогрес учнів та вдосконалити ті навички, які знадобляться їм у професійному житті. Саме тому завдання має бути проблемним і таким, що передбачає наявність різних поглядів, відстоювання своєї позиції в дискусії [1, 163].

По-друге, дуже важливо зважати на атмосферу в класі, аби не спровокувати конфліктних ситуацій чи не підсилити вже наявних. Групова робота тільки тоді буде ефективною, коли в мініколективі пануватимуть взаєморозуміння й взаємодопомога. Зважаючи на це, потрібно обирати оптимальний варіант розподілу учнів на групи в кожному конкретному випадку, щоб залучити до роботи всіх учнів. Крім того, розподіляти треба ще й таким чином, аби кожен з учнів мав доступ до тих інструментів чи платформ (онлайнових/офлайнових), які йому знадобляться під час роботи, і був корисним для своєї команди [2, 55].

По-третє, необхідно пропонувати такі проєктні завдання, які можна було б розчленувати на окремі підпункти, що дасть змогу розподілити обов’язки в команді й контролювати, як цей розподіл реалізується, чи не порушують учні спільно встановлених правил і чи не підводять усю команду. В умовах змішаного навчання вчителю простіше здійснювати такий контроль, оскільки протягом виконання й підготовки проєкту можна організовувати невеликі онлайн-зустрічі для того, щоб за

потреби учні мали змогу поставити запитання, проконсультуватися, а також розповісти про свою зону відповідальності й відзвітуватися про обсяг виконаної роботи.

Отже, використання активних форм організації освітнього процесу в старшій школі, зокрема й групової роботи, є ефективним лише за умови ґрунтовної підготовки вчителя та високої мотивованості учнів. Грамотно спланована й проведена групова робота сприяє глибшому засвоєнню теорії, підвищенню інтересу до навчання й створенню позитивної атмосфери у колективі.

Література

1. Рапун К. В. Професійне самовизначення старшокласників як психолого-педагогічна проблема / К. В. Рапун, О.М. Василенко // Науковий пошук молодих дослідників : збірник наукових праць студентів / за ред О. Л. Караман ; ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – 2022. – № 2. – С. 163-168.

2. Шевчук Л. М. Форми й види групової роботи учнів / Л. М. Шевчук // Педагогіка і психологія. – 2011. – № 2. – С. 54-62.

МАНДРІВНА ФІЛОСОФІЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ У БОРОТЬБІ УКРАЇНЦІВ ЗА СВОБОДУ: У ФОКУСІ СУЧАСНИХ МЕДІА

Наталія РОМАНІВ, Катерина ГУМЕННА

Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

Науковий керівник – ***Оксана Кушнір***

Спадщина Григорія Сковороди неодноразово викликала дослідницький інтерес, що є свідченням важливості постаті мислителя в історії української культури. Сьогодні ми повертаємося до ідей мандрівного філософа, щоб знайти в них відповіді на сучасні проблеми. Українські медіа активно підтримують та пропагують погляди відомого діяча, особливо в контексті боротьби за свободу та демократію. Вони є важливим ресурсом для актуалізації ролі культури, національної ідентичності у процесі формування вільного українського суспільства.

Григорій Сковорода – видатна постать в історії України, відомий філософ, мислитель, поет. Його ідеї щодо людської свободи, гуманізму, саморозвитку та духовного просвітництва надзвичайно важливі для розуміння проблем сучасності, особливо в умовах російсько-української війни, коли історично віддалені думки можуть слугувати точкою опори у загальнонаціональній боротьбі. На думку Дениса Старостіна, Григорій Сковорода, «як справжній філософ, вмів підтримати людину, коли її зраджують найзвичніші контексти. Ідеї, які він залишив після себе, теж мають цю здатність. Крім того, дар Сковороди виховувати дієвих людей, відображений у його творах, точно буде нам у нагоді під час післявоєнного відновлення України» [7].

Світогляд українського мислителя є багатогранним. Засадничим концептом його філософії є свобода як сенс людського буття. Найважливішою є внутрішня свобода людини, яка реалізовується через самопізнання, звільнення від хибних прагнень і спокус матеріального світу («пізнай себе») та здійснення свого призначення у «сродній праці» («живи згідно з (невидимою, духовною) натурою»). Без свободи неможливо досягнути щастя. Праця за покликанням, в основі якої духовне збагачення особистості, приносить людині радість та задоволення, а отже, робить її щасливою. На думку Григорія Сковороди, саме рівні та вільні особистості формують суспільство, яке існує

на засадах моралі, відповідальності, справедливості. Сучасні українці навіть у моменти нестерпних випробувань керуються моральними чеснотами, зберігають єдність, працюють кожен на своїй ниві задля досягнення спільної національної мети [6, с. 5-6].

Особисте й національне самопізнання є особливо важливим для кожного з нас сьогодні, коли зі зброєю в руках мусимо доводити всьому світові, хто ми, і відстоювати своє право бути собою. На думку Володимира Прокопенка, доктора філософських наук та професора філософського факультету ХНУ ім. Каразіна, Григорій Сковорода є феноменом української ідентичності, адже вчить нас самовизначенню на засадах власної унікальності, яке ми реалізовуємо у ситуаціях постійного свідомого та вільного вибору думок, почуттів, вчинків [4].

Моніторинг поведінки Росії на світовій арені вирізняє тенденцію неодноразової фальсифікації історії, переписування окремих її сторінок на угоду владному режимові, привласнення культурної спадщини поневолених народів. Григорія Сковороду російська традиція також намагалася вписати у свій контекст. Так, російськомовна сторінка Вікіпедії стверджує, що він – «русский и украинский странствующий философ, поэт, баснописец и педагог», тобто спочатку «рускій», а вже потім – українець [7]. Одначе імперська культура так і не змогла «спіймати» українського генія-мандрівника, який своїм життям і символічною творчістю засвідчував приналежність до України: писав для свого народу природною мовою, використовував латинську та грецьку, звертався до ідей та образів античного письменства, подорожував і пізнавав світ, але найбільше тягнувся до рідної землі, завжди пам’ятаючи: «Мати моя, Малоросія, і тітка моя, Україна» [5].

З початком повномасштабної російсько-української війни національний чин Григорія Сковороди уявнився з новою силою. Ми постали перед нагальною потребою пошуку життєдайних національно-громадянських орієнтирів людини, яка мусить «пізнати себе», осмислити глибинні духовні цінності задля спільної перемоги. Як писав Валерій Шевчук, місія Григорія Сковороди полягає в тому, «щоби ми пізнали себе, зрозуміли себе, освітили себе високими духовними помислами» [9, с. 140], усвідомили, знали, «як треба в цьому важкому, страшному і сум’ятному світі жити й не втратити вищих духовних якостей» [9, с. 139]. Ідеї філософа-сподвижника найяскравіше увиразнюються у фокусі сучасних медіа. Чимало медіапроєктів, приурочених 300-річчю з Дня

народження Григорія Сковороди, ініційованих громадськими організаціями, анонсовано [2] та висвітлено в українському медіапросторі кінця 2022–початку 2023 рр.

Зокрема, сайт міста Кривий Ріг 3 грудня 2022 р. представив репортаж про благодійний захід до 300-річчя з дня народження Григорія Сковороди у місцевому Культурно-громадському центрі «Шелтер+». У форматі благодійного концерту і відкритої лекції було актуалізовано концепти мислителя у контексті його епохи та сучасності. На фоні музики громадський діяч Роман Морозов виділив п’ять актуальних ідей філософа для сучасної України під час війни: пізнати себе в народі (ідентифікація себе як частини суспільства), нерівна всім рівність (кожному по заслузі), сродна праця (діяльність за покликанням), свобода (право вибору), і щастя (істина духовного і земного буття) [Актуальні ідеї Сковороди].

У серії публічних панельних дискусій «Ідеї Сковороди в нашій сучасності» [4] провідні інтелектуали з’ясовували значущість провідних сковородинських понять для сьогодення (сродна праця, порядок, нерівна рівність, щастя), як вчення філософа впливають на українську ідентичність, і як би Сковорода осмислював сучасні виклики. Війна спровокувала потребу вкотре зрозуміти себе кожним із нас як особистості, громадянина, визначити пріоритети, зберегти стійкість у ситуації екзистенційного вибору.

Як підкреслив Олександр Ткаченко, «в ідеї персональної свободи…, – світоглядний код українців. І в нинішній війні основна складова – битва за українську ідентичність, у яку від початку повномасштабного вторгнення цілиться ворог…» [1]. Тому сучасна медіатизація образу Григорія Сковороди скріплює наші державотворчі потуги у найскладніші часи випробувань, закликає пізнати себе, а відтак, збудувати те суспільство, про яке мріємо та на яке заслуговуємо. Українські ЗМІ наголошують на необхідності розвивати свідомість, гуманізм та духовність в індивідуальному та громадському та загальнонаціональному вимірах як засадничий чинник нашого майбутнього.

Література

1. Актуальні ідеї Сковороди для сучасної України під час війни»: у Кривому Розі відбувся благодійний концерт до 300-річчя з дня народження українського філософа. Сайт міста Кривий Ріг. URL: https://www.0564.ua/news/3507585/aktualni-idei-skovorodi-dla-sucasnoi-ukraini-pid-cas-vijni-u-krivomu-rozi-vidbuvsa-blagodijnij-koncert-do-300-ricca-z-dna-narodzenna-ukrainskogo-filosofa-foto-video

2. Григорій Сковорода. До 300-річчя Сковороди відкриється виставка і програма заходів. URL: https://chytomo.com/do-300-richchia-skovorody-vidkryietsia-vystavka-i-prohrama-zakhodiv/

3. Григорий Саввич Сковорода. URL: https://life.pravda.com.ua/culture/2022/12/18/251895/

4. «Ідеї Сковороди в нашій сучасності»: серія дискусій. URL: https://www.youtube.com/watch?v=v6gdMCezHFk&t=1158s

5. Листи Григорія Сковороди до М. І. Ковалинського. URL: http://ukrbooks.com/ua/Lysty_Grygorija_Skovorody_do_M_I_Kovalynskogo_10/

6. Мельник В.П., Лущ-Пурій У.І. Філософсько-антропологічна концепція Г. Сковороди та сучасне українське суспільство в реаліях російсько-української війни. *Григорій Сковорода у сучасному багатовимірному світі : зб.* тез VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 16 листопада 2022 р.) / за ред. чл.-кор. НАН України, д-ра філос. наук, проф. В. П. Мельника ; відп. за вип. В. М. Качмар, Л. В. Рижак, Н. І. Жигайло, Ю. В. Максимець. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 5–6.

7. Сковорода Григорий Саввич. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0,_%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B9_%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%B2%D0%B8%D1%87

8. Старостін Д. Як українці змінилися у своїх уявленнях про Григорія Сковороду. URL: https://life.pravda.com.ua/columns/2022/12/23/251989/

9. Янковенко Ю. Діалогічна форма оприлюднення духовно-інтелектуальної інформації. *Теле- та радіожурналістика*. 2018. Вип. 17. С. 139–155.

THEIR STORY – OUR STORY: ТЕМА ГОЛОКОСТУ В ЗБІРЦІ ОПОВІДАНЬ КАТЕРИНИ БАБКІНОЇ “МІЙ ДІД ТАНЦЮВАВ КРАЩЕ ЗА ВСІХ”

Марія РУСАНОВСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Уляна Федорів***

Сучасна українська література намагається повернути амнезовану Радянським Союзом пам’ять про минуле, яке стосувалося не лише нашого народу, а й міжетнічних взаємин. Відтак однією із чільних проблем, яку порушують сучасні автори, є Голокост. На думку польської науковиці Аґнєшки Матусяк, в Україні нарешті відбулися зрушення в бік осмислення єврейської Катастрофи “не як “зовнішнього” досвіду, а інтеґрально пов’язаного з українською історією та пам’яттю про Другу світову війну” [3, с. 130].

До теми Шоа в збірці оповідань “Мій дід танцював краще за всіх” Катерина Бабкіна звертається не вперше: цієї болісної сторінки світової історії вона торкнулася вже в дебютному романі “Соня” (2013). Її обидва твори, послуговуючись класифікацією, яку запропонувала літературознавиця Ірина Павленко, можна зарахувати до тих, які фрагментарно пов’язані з проблемою геноциду євреїв й розглядають його “крізь призму сучасних питань, пов’язаних із формуванням пам’яті, або в контексті життя окремої родини” [2, с. 45].

Аналізована збірка оповідань є історією кількох родин, долі трьох із них в Україні та за її межами перекроїв Голокост. У сім’ї Лілічки вцілілою під час Другої світової війни є її бабуся Ривка, яка походила з Німеччини й приблизно в три роки втратила всіх рідних. У пам’яті врятованої майже не залишилося спогадів про її подальше дитинство з переховуваннями й інтернатом. Весь цей час Ривка хворіла й була не при тямі, що, за її словами, й врятувало їй життя. Утім про її глибоко закорінену ідентичність свідчить збереження єврейських звичаїв у своїй сім’ї, намагання передати їх у спадок: вона пам’ятає навіть у старості традиційне дитяче питання на Пейсах: “У чому різниця між цією та іншими ночами?” [1, с. 135]. Водночас К. Бабкіна акцентує в цьому образі на потребі приховувати свою ідентичність заради

того, щоб вижити в різних суспільствах, що підкреслює зміна імені: (Ребекка)-Ривка–Рая–Революція.

Історія Бабиного Яру репрезентована в постаті Мішиного діда, який вижив підлітком у цій трагедії, однак, вважаємо, що не випадково, а через неможливість жити з травматичним досвідом, смертельно отруївся пізніше. Ще одна модель виживання втілена в образі Гершома, батька жінки, із якою знайомиться героїня Леся в літаку. Його чотирирічним хлопчиком врятував після погрому нацистами їхнього дому у Пфальці сусід – сміттяр Таненбаум, якого він боявся. Попри травматичний досвід порятунку (хлопчик вважав, що його з'їдять, і через залякування провів чотири роки в темному льосі мовчки), він вижив і по закінченні війни був відправлений на виховання до тітки в США.

Прикметно, що ці історії єврейського народу авторка вписує в українське травматичне коло: Голодомор, сталінські репресії, терор мирних жителів під час війни, вивезення українців до Німеччини. Зрештою, двоє нащадків уцілілих (Ліля й Міша) живуть в Україні, а трагічне минуле впливає на їхню самоідентифікацію. На відміну від жінки з літака, спогади якої оформлені в цілісний наратив і підсилені сімейною реліквією – перстнем із рубіном, у їхніх родинах говорити про минуле було не прийнято, бо ж у СРСР творилася своя стереотипна версія пам'яти, утверджена згори для homo sovieticus. Відтак у дорослому віці Лілічка сумнівається у своїй національній ідентичности, а Міша не здатен проговорювати свою замовчану історію ще й через те, що його батько одружився не зі "своєю", а бабуся, яка репатріювалася в Ізраїль, вважала це злочином.

Можемо зробити висновок, що у творі "Мій дід танцював краще за всіх" К. Бабкіна здійснила спробу проартикулювати досвід Голокосту в українській дійсності, теперішнє якої також визначається спільним минулим. Три родинні історії репрезентують не лише різні досвіди виживання й проживання трагедії, а й різні способи роботи з травматичною пам'яттю свого роду й етносу загалом.

Література

1. Бабкіна К. Мій дід танцював краще за всіх. Київ: Видавничий дім “КОМОРА”, 2021. 144 с.
2. Голокост: художні виміри української прози: монографія / Н. Горбач, Н. Козленко, В. Ніколаєнко, І. Павленко, О. Проценко, Т. Хом’як. За заг. ред. І. Павленко. Дніпро: Український інститут вивчення Голокосту “Ткума”, 2019. 160 с.
3. Матусяк А. Вийти з мовчання. Деколоніальні змагання української культури та літератури XXI століття з посттоталітарною травмою / Пер. з пол. А. Бондар. Львів: ЛА “Піраміда”, 2020. 308 с.

РОМАН “ЧОРНИЙ ЛІС” АНДРІЯ КОКОТЮХИ ЯК ЗРАЗОК МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Еліна РУССУ

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Науковий керівник – ***Валентин Мальцев***

Питання історичного об’єднання Заходу й Сходу України протягом багатьох століть викликало чимало запитань, дискусій, надавало матеріал для створення великої кількості історичних і художніх праць. Провідні письменники присвятили твори подіям 40–50-х років ХХ століття та боротьбі українського повстанського руху. Одним із таких текстів є роман «Чорний ліс», який постає частиною повстанської трилогії Андрія Кокотюхи. За визначенням автора "Чорний ліс" – це гостросюжетний історико-пригодницький роман, який, хоч і має за основу реальні історичні події та наукові джерела, все ж таки не є документальним твором, а тільки пробує в художній формі відтворити всі реалії, у яких опинилися українці в період Другої світової війни. «Чорний ліс» є прикладом масової історичної літератури, яка перш за все є індустрією, що використовує принципи пародії, повторення, безперервності, що відображається в послідовних назвах творів та іменах героїв від однієї книги до іншої (як у наведеній у цьому дослідженні «Повстанській трилогії»), а також у категоріях моди та PR, які останнім часом скоректували свої дії в патріотично-історичному напрямку. До того ж, як зазначає журналіст Віталій Квітка, не варто забувати про те, що “історії від Кокотюхи відрізняються від інших удаваною простотою наративу. Узагалі герої Андрія Кокотюхи завжди полюбляють трохи перегравати, трохи провокувати, трохи поводитися театрально” [1], тобто бути зручними персонажами масової літератури і вдалими прикладами повного занурення в потреби цієї індустрії. Крім традиційних тенденцій масовості, варто також звернути увагу на категорію читабельності, але її не слід зводити до поняття зрозумілості та доступності мови, а розглянути в ширшій перспективі. В цьому контексті варто зазначити, що важливою є "здатність тексту захоплювати, утримувати увагу, що забезпечується яскравим конфліктом, наявністю інтриги, динамічним розгортанням дії" [2, с. 70]. Такі ознаки є в тексті А. Кокотюхи, адже тут наявна сутичка аж чотирьох сторін міжнародного

конфлікту й зміни їх положень у конкретному суспільстві на Волині. А звертаючись до праць А. Дімарова визначаємо, що читабельність – це насамперед чуттєвість: "Кожен по-справжньому читабельний твір має в собі захований гачок з наживкою. І цю наживку читач моментально ковтає" [3, с. 4]. У наведеному в роботі романі «наживкою» постають як і притаманні для різних типів і регіонів герої, так і болючі для 2015 року написання роману теми війни на території України. Автор зачіпає поняття й події, що розраховані на мислячих і патріотично налаштованих читачів. Наприкінці роману додано список використаних джерел, який заохочує до перечитування української класики й сучасної літератури, а також стимулює до роздумів і досліджень в галузі історії. Адже автор “вважає, що якби в середині 1990-х кіно та телебачення в Україні перебували хоча б на тому ж рівні, що в останні три роки, ніякої війни не було б” [1].

Література

1. Квітка В. “Андрій Кокотюха: Не було б війни, якби маскультура в 90-ті була хоч би така, як зараз”. Український інтерес. URL: https://uain.press/blogs/andrij-kokotyuha-ne-bulo-b-vijny-yakby-maskult ura-v-90-ti-bula-hoch-by-taka-yak-zaraz-1193141

2. Філоненко С.О. Масова література в Україні: дискурс / ґендер / жанр : [монографія наук. ред. Т. І. Гундорова]. Софія Філоненко. – Донецьк : ЛАНДОН–ХХІ, 2011. – 432 с.

3. Дімаров А. "Про читабельність літератури і не тільки" : [розмова Анатолія Дімарова з Романом Кухаруком]. Кур'єр Кривбасу. – 2000. – № 125–126. – С. 3–9.

МОВНИЙ ОБРАЗ 'ЗНАННЯ' У ВЕЛИКІЙ ПРОЗІ ІВАНА ФРАНКА

Іванна САВИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – Соломія Бук

Поняття 'мовний образ' є новим у науці та незважаючи на це, вже користується великою популярністю у багатьох мовознавців.Кожен лінгвіст по-своєму виокремлює цю категорію. Виникає проблема у тому, як розмежовувати усі ці поняття: “мовний образ”, “вербальний символ” та “концепт”. Грунтовні твердження знаходимо у працях українських мовознавців, серед яких: Олександр Потебня, Тетяна Бавус, Віталій Кононенко, Оксана Трумко, Христина Щепанська та інші.

Художня спадщина Івана Яковича є надзвичайно великою, його тексти є змістовними та цікавими, а індивідуальний стиль мови приваблює науковців.Не применшуючи літературної вартості Франкових творів, чимало дослідників ставило під сумнів мовну вартість його текстів. Аналіз Франкової мови відтак є проблемою текстологічною, що ускладнюється до того ж варіантністю текстів та відсутністю повного академічного видання літературної спадщини письменника.

Для дослідження використано твори великої прози Івана Франка: романи та повісті. Важливою складовою було прорахувати частотність вживання лексеми знання, синонімів та похідних слів. На основі дослідження з'ясовується ,що лексема Знання не часто з‘являється у творах. Проте у текстах натрапляємо на синоніми. Всього нараховано 23 одиниці на позначення мовного образу Знання. Синонімів Досвід та Наука - 27 одиниць.Опрацювання досліджень частотності є достатньо перспективними, тому що, дозволяють ширше і ґрунтовніше проаналізувати творчу та наукову діяльність письменника.

Семантичне наповнення , цілісність та характеристика мовного образу Знання у прозі І.Франка також є невід'ємною частиною дослідження.Знання – у всіх творах позначає одне і теж поняття: знайомство, обізнаність чи розуміння когось або чогось, наприклад, фактів, інформації, описів або навичок, сукупність відомостей з якої-небудь галузі, набутих у процесів навчання. Знання отримується через досвід або

освіту шляхом спостереження, дослідження чи навчання.Проаналізовано семантичне наповнення лексемою Знання і у висновку варто зазначити, що вона фігурує із прикметниками, дієсловами та виступає у ролі додатка, також зустрічаємо форми множини та заперечення

Проаналізувавши дев`ять прозових творів Івана Франка та опрацювавши велику лексичну базу його текстів, можемо зробити висновок, що кожен із творів насичений багатьма словоформами, словосполученнями та словозмінними формами мовного образу Знання. Зокрема, хотілось би більше звернути увагу на похідні слова, а саме дієслова. Прочитавши тексти, можна побачити велику кількість повторення дієслова Знати – спільнокореневе до Знання, та всі його можливі відмінювання.Після підрахунку похідних дієслів, знайдено 1854 лексеми. Семантичне наповнення похідними лексемами також дуже велике. Слова поєднюються з іменниками Бог та Чорт, інколи знаходимо дієприслівники, риторичні запитання, заперечні форми та стягнені форми.

Інтерпретація лексеми ЗНАННЯ у Франка є такою ж як у сучасній українській мові . Це знайомство , обізнаність чи розуміння якихось фактів , інформації. Проте Іван Франко у своїх творах трішки видозмінював слово ЗНАННЯ . Наприклад у творі “Не спитавши броду” автор подає лексему ЗНАННЯ без подвоєння букв:знаню,знаня,незнанє.Проаналізувавши твори великого поета, можемо зробити висновок, що його тексти є насичені багатьма словоформами, похідними словами та синонімами. Автор, за допомогою них наділює свої твори багатогранністю.

Висновки:

1) Лексема знання вживається у великій прозі Івана Франка 23 рази, Синоніми Наука та Досвід зустрічаємо 27 разів.

3) Лексеми Знання , Наука та Досвід фігурують у текстах з різними частинами мови та інколи виступають у ролі додатка , у формі множини та заперечення.

4) Дієслово Знати та усі його можливі форми зустрічаємо у текстах 1854 рази.Дієслова поєднюються з іменниками , нколи знаходимо дієприслівники, риторичні запитання, заперечні форми та стягнені форми.

КОМП'ЮТЕРНА ТЕРМІНОЛЕКСИКА ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ В ЧУЖОМОВНІЙ АВДИТОРІЇ

Вікторія САВКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Марія Кухарчишин***

Нині спостерігаємо піднесення престижу України та української мови у світі. У зв'язку з повномасштабним вторгненням, чимало українців виїхало за кордон, тому виникла потреба в комунікації з ними. Здебільшого іноземці вивчають українську мову, аби продемонструвати підтримку нашого народу та глибше ознайомитися з його культурою. З огляду на це українська лінгводидактика збагачується новими навчальними посібниками, авторськими програмами та науковими розвідками, які присвячені різним аспектам викладання української мови як іноземної.

Невід'ємним компонентом процесу опанування мови насамперед є навчання правильного розуміння і використання різних пластів лексики. Значну частину словникового складу сучасної української мови становить комп'ютерна лексика, адже комп'ютерні технології надзвичайно швидко розвиваються і виникає потреба в номінації нових понять цієї галузі. На сучасному етапі розвитку суспільства більшість людей має персональні комп'ютери, ноутбуки чи інші пристрої обробки інформації. Користувачі цих технологій вивчають і активно використовують відповідну лексику та термінологію.

Особливістю комп'ютерних термінів є те, що вони, на відміну від інших технічних термінів, у результаті глибокого проникнення комп'ютерної техніки у всі галузі життя суспільства, поступово втрачають вузькоспеціальний характер функціонування та стають надбанням загальнолітературної мови, розширюючи сфери використання [1, с. 15–17].

Зважаючи на науково-технічний прогрес, викладач сьогодні повинен бути обізнаним в багатьох сферах науково-технічного процесу, бачити перспективу розвитку суспільства та відповідати його викликам. Тому в навчальному процесі необхідно застосовувати

різні форми, методи і засоби навчання, які підвищують його ефективність. На нашу думку, доцільно запропонувати такі вправи на засвоєння комп'ютерної лексики (рівень А1):

Вправа 1. Прочитайте текст.

ПЕРСОНАЛЬНІ КОМП'ЮТЕРИ

Персональні комп'ютери бувають портативні та стаціонарні. Стаціонарні розташовані в одному місці протягом тривалого часу. Портативні комп'ютери можна легко переносити з місця на місце. Портативні персональні комп'ютери – це ноутбуки, нетбуки, кишенькові комп'ютери. Є також мікрокомп'ютери. Вони вбудовані у різні пристрої: телевізори, пральні машини, мікрохвильові печі, мобільні телефони тощо.

Комп'ютери використовують для обчислення, підготовки та проведення уроків, створення малюнків, мультфільмів і кінофільмів, музики та відео. Вони допомагають проєктувати автомобілі, літаки й будинки, моделювати одяг. Комп'ютер має пристрої введення – клавіатуру і мишу, а також пристрої виведення – монітор та принтер. У системному блоці є пам'ять для зберігання інформації та процесор, який керує роботою всіх пристроїв комп'ютера.

Вправа 2. Випишіть із тексту слова, що стосуються ком'ютерної сфери.

Вправа 3. Утворіть словосполучення за зразком.

Зразок: електронний, пошта; – електронна пошта

1. Машинка; друкарський. 2. Розмова; телефонний. 3. Інформація; необхідний. 4. Мережа; комп'ютерний. 5. Технологія; комп'ютерний. 6. Техніка; сучасний. 7. Блок; системний.

Вправа 4. Розгляньте малюнок та назвіть елементи комп’ютера. Розкажіть, як ми можемо їх використовувати.

Вправа 5. Запишіть слова у таблицю: *монітор, комп’ютер, комп’ютерна миша, програвач, операційна система, файл, дисковод, клавіатура, програмне забезпечення.*

Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід

Вправа 6. Розкажіть про використання комп’ютерів у вашій майбутній професії.

Отже, термінологічна лексика важлива для майбутніх іноземних спеціалістів, оскільки якісне володіння нею дасть змогу вільно дискутувати на професійні теми, працювати зі спеціалізованими текстами, складати плани, анотувати й реферувати наукові статті, виступати з повідомленнями як безпосередньо на заняттях з української мови або з фахових дисциплін, так і на студентських наукових конференціях, семінарах, олімпіадах тощо. Тому вирішального значення набувають методи, принципи та прийоми навчання, якісні україномовні навчально-методичні матеріали. Формування професійної термінологічної компетентності студентів, що відбувається внаслідок поетапного виконання вправ і завдань під час аудиторної й позааудиторної роботи, має комплексний інтегрований характер. Зважаючи на виняткову роль термінології в професійній діяльності фахівця комп’ютерної сфери, важливим є пошук нових підходів й організаційних форм навчання.

Література

1. Е. Г. Балюта, С. М. Єнікєєва. Лінгвістична характеристика комп’ютерної терміносистеми / *Вісник Запорізького державного університету. Серія : Філологія*. – Запоріжжя : ЗДУ, 2001. № 3. С. 15–17.
2. В. Я Корженко, О. В. Абрамчук, Л. В. Горчинська. Спілкуємося українською: навч. посібник. Вінниця : ВНТУ, 2010. 87 с.

ТИПОЛОГІЯ ПРЕФІКСІВ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Марія-Єлизавета САВРУК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Ірина Кузьма***

Дослідження префіксів залишається актуальним до сьогодні, оскільки ця морфема має різну природу, різні функції, походження, статус у морфемній і словотвірній системі. Важливим є з'ясування типології префіксів на основі визначальних ознак.

Вивченню префікса приділяли увагу В. С. Ільїн, І. І. Ковалик, В. О. Горпинич, М. Я. Плющ, С. С. Пономаренко, Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, С. О. Соколова, Т. А. Івасишина, Г. В. Чернецька та ін.

Префікс – це важливий об'єкт вивчення сучасної дериватології та морфеміки. Найчастіше він бере участь у творенні дієслів (дієслівний префікс), рідше – іменників, прикметників (іменний префікс), прислівників (прислівниковий префікс).

За описом префіксальних морфем у різних працях виділяємо такі одиниці:

- **запозичені, питомі**

Існують такі запозичені префікси: *архі-* (архієпископ), *віце-* (віце-президент), *ко-/ком-* (коадаптація, компатріот), *ре-* (регенерація) тощо. Запозичені префікси можуть мати свої відповідники серед питомих, наприклад, префікс *екстра-* є синонімічним до префікса *над-* (екстраклас – надклас), так само морфеми *а-* та *не-* (анормальний – ненормальний) та ін. Питомі префікси найчастіше беруть участь у творенні питомих українських слів, запозичені у свою чергу стають компонентом іншомовних слів. Однак трапляються слова, де поєднується питома словотвірна основа та запозичений префікс (ультракороткий, суперсучасний). До питомих префіксів належать здебільшого співвідносні з прийменниками або частками, а саме: *без-, в-/вві-/у-/уві-, ви-, від-/віді-, до-/ді-, за-, з-/із-/зі-/зо-/с-, зне-, на-, над-/наді-/надо-, недо-, о-/об-/обі-, обез-, од-/оді-, пере-, перед-, під-/піді-, по-/пі-, поза-, понад-, при-, під-, при-, про-, роз-/розі-, не-, ні-.*

- **у єдиному вияві, інваріантні, аломорфні**

Префіксальні морфеми можуть бути в єдиному вияві (коли немає інших варіантів його написання в слові: *ви-* (висловитися), *за-* (загасити)). Складні префікси переважно є в єдиному вияві: *спів-* (співавтор), *поза-* (позавчора). Інваріантні – головні вияви префіксів, мають найбільшу частоту вживання, тенденцію бути первинними і вичленовуватися в початкових формах, а аломорфні – це позиційні варіанти, зумовлені сполучуваністю, морфонологічними змінами. Наприклад:

інваріант *від-* (відлетіти), аломорфи *од-* (одписувати), *віді-* (відійти), *оді-* (одійти);

інваріант *між-* (міжобласний), аломорф *межи-* (межиріччя);

інваріант *над-* (надвезти), аломорф *наді-/надо-* (надійти, надождати).

- **антонімні, омонімні, синонімні**

Префікси, як і лексичні одиниці, можуть мати свої антоніми, омоніми та синоніми в префіксальному словотвірному запасі. Про антонімію, синонімію чи омонімію префікса можна говорити тільки в межах слова.

Антонімність двох префіксів полягає в їхньому протилежному словотвірному значенню. Найчастіше префіксальні антоніми можна прослідкувати в дієсловах, в інших частинах мови це відбувається рідше. Наприклад, *ви-*, *в-/уві-* (вийти – увійти); *від-*, *при-* (відучити – привчити).

Префіксальні омоніми при однаковому звучанні мають різне значення. Здебільшого це префікси, які функціонують у межах однієї частини мови. Наприклад, префікс *на-*, що має різні функції, перша з яких – вираження приєднання чогось (наклеїти, наліпити), друга – зіткнення з чимось/кимось (налетіти, наштовхнутися), третя – нанесення чогось кудись (напудрити, навоскувати) тощо.

Префіксальні синоніми при різному звучанні мають тотожне словотвірне значення. У синонімічну пару можуть вступати префікси, перший з яких має питоме походження, а другий – іншомовне. Такими є морфеми *проти-*, *анти-* (протизаконний – антизаконний). Прикладами питомих префіксальних синонімів є такі: *при-*, *над-* (придунайський – наддунайський).

- **регулярні, нерегулярні/продуктивні, непродуктивні**

Префікси з різною частотою можуть виступати в лексемах: одні трапляються часто, інші – рідко, лише в поодиноких випадках. Регулярні префікси можуть брати участь у творенні великої кількості слів. Нерегулярність префіксальних морфем спричинена запозиченням слів з іншомовними префіксами, що не прижилися в українській мові, виникненням оказіональних морфем, архаїзацією регулярних колись морфем, виникненням нових префіксів, що починають тільки поширюватися. Непродуктивними є префікси *па-* (пасинок), *пра-* (прадід), *су-* (супіски). Продуктивнішими є іменникові запозичені префікси, що найчастіше виступають у науковій термінології (*анти*-теза, *екс*-чемпіон, *ім*-міграція). У дієсловах префіксація – це регулярне та частотне явище.

- **дієслівні, іменні**

Частиномовний статус визначаємо за первинною співвіднесеністю з певною частиною мови. До дієслівних префіксів українського походження належать *в-/вві-/у-/уві-*, *ви-*, *від-/віді-*, *од-/оді-*, *до-/ді-*, *за-*, *з-/із-/зі-/ізі-*, *зне-*, *на-*, *над-/наді-/надо-*, *недо-*, *о-*, *об-/обі-*, *обез-*, *пере-*, *перед-*, *під-/піді-*, *по-/пі-*, *при-*, *про-*, *роз-/розі-*. Крім цього, є також запозичені *воз-*, *вос-*, *де-*, *дез-*, *ре-*. До іменних префіксів ми відносимо іменникові та прикметникові: *най-* (найголосніше), *не-* (недруг), *перед-* (передісторія), *під-* (підвид), *про-* (провесна), *спів-* (співпраця), *су-* (суміжний, сумісний) та ін.

- **словотворчі, формотворчі**

Префікси бувають словотворчі та формотворчі. Перших є значно більше, другі утворюють форми прикметників і прислівників найвищого ступеня порівняння (найголосніше), видові дієслівні пари (зробити, написати). По-різному трактують функції префікса, оскільки в сучасній морфології існує думка, що найвищих ступінь і доконаний вид – це окремі слова. «Щодо словотворчих префіксів то вони поділяються на власне українські і запозичені»[3].

- **прості, складні**

[3] Словотвір сучасної української літературної мови : [монографія] / АН УРСР, Ордена Труд. Червон. Прапора Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; Гнатюк Г. М., Городенська К. Г., Грищенко А. П. та ін. – Київ: Наук. думка, 1979. – С. 242

Утворення і розвиток простих та складних префіксів ще не до кінця досліджені. Наприклад, В. С. Ільїн виділяє *недо-* як складний префікс (недооцінювати) та співзвучні йому прості відповідники *не-* та *до-* (недоїдати), *зне-* (знеособлювати), *спів-* (співбесідник). Складними є також префікси *зав-* (завбачати), *зу-* (зусилля), *нав-* (навколишній), *поза-* (позасвідомий), *понад-* (понадплановий), *спів-* (співчувати).

Висновок

У тезах розглянуто типи префіксів за походженням, за мінливістю звукового складу, за системними відношеннями, за частотністю, за частиномовною належністю, за функцією, а також відображено прості та складні префікси.

Література

1. Словотвір сучасної української літературної мови : [монографія] / АН УРСР, Ордена Труд. Червон. Прапора Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; Гнатюк Г. М., Городенська К. Г., Грищенко А. П. та ін. – Київ: Наук. думка, 1979. – 405 с.

2. Ільїн В. С. Префікси в сучасній українській мові /В. С. Ільїн; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1953. – 168 с.

3. Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові / С. О. Соколова; НАН України Ін-т української мови. – Київ: Наук. думка, 2003. – 282 с.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА МЕТАФОРИ В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ЮРІЯ ІЗДРИКА

Анастасія САЛЮК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Тетяна Висоцька***

Здавна поняття «метафора» цікавило науковців, які трактували його не лише як мовне явище, а насамперед як мисленнєве, філософське [2]. Дослідження античних мислителів досі не втрачають своєї актуальности, адже проливають світло на справжнє розуміння цього терміна.

Відповідно до сучасних наукових студій, метафора – це давній та багатоаспектний художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі порівняння чи подібності [3].

Аналізуючи структуру метафори, мовознавці виявили та пояснили функції певних полів метафоризації, на основі яких твориться перенесення. Аби визначити та проаналізувати лексико-семантичну структуру метафори, варто зіставити троп із конкретним позначуваним явищем та простежити семантичну подібність понять. На думку науковців, досі не існує єдиної лексико-семантичної класифікації метафор. Це пояснюється тим, що кожен автор є володарем власного індивідуального стилю, а отже, питання порівняння та зіставлення метафор різних митців є дискусійним, а почасти – й недоцільним і неможливим [2].

У пропонованому дослідженні йдеться про семантичну сферу «Людина» та її поєднання з іншими полями, позаяк у творах Юрія Іздрика саме ця сфера, на нашу думку, є визначальною.

У поетичних текстах автор часто апелює до взаємин між чоловіком та жінкою, для опису яких неодноразово послуговується метафоризованими конструкціями – порівнює жінку з природою та її явищами:

«*я тебе не впізнав би вже навіть і зблизька*

може й ***шепіт твій з шелестом листя сплутав би***

лиш повітря би нюхав як битий псисько

[…]

ти і далі бентежно ***пахнеш річкою***

полином цинамоном і карамельками»

«Dogstyle» [1; с. 11]

В аналізованих рядках мегасфера «Людина» презентує субсферу мовлення, голосу (*шепіт*), що поєднується з порівнянням властивостей явищ природи (*шелест листя*). А в наступній строфі наявне поєднання субсфери «фізичні відчуття людини» та поля «водні об'єкти» (*пахнеш річкою*).

Подекуди поет зображає ліричного героя однією зі стихій. Тут знову фіксуємо взаємодію семантичних полів метафоризації «Людина» — «Природа»:

*«****ось річка моя — роздягнись увійди***

ось сад що наситить і ліс що сховає

а ось безтурботна і ***сонячна ти***

і дім наш як правильна версія раю»

«Шанси-транси» [1; с. 101]

За допомогою влучних перенесень «Людина» - «Неорганічний світ» Ю.Іздрик нерідко показує чоловіка залежним від жінки, а ліричну героїню змальовує сильною, холодною та жаданою:

«сонце — у сонячному сплетінні

голос твій у діафрагмі вібрує

ти — сонцестояння моє осіннє

я вже змирився і не протестую»

«Девіація» [1; с. 305]

Юрій Іздрик — сучасний письменник, тож у його творах наявні авторські метафори, що торкаються семантичних субсфер географічних назв (прикметно, що власні назви автор уживає з малої літери) та абстрактних явищ:

«ти — моя невідкрита америка

ти — моя загадкова лапландія

ти — моя неземна психоделіка»

«Симбіоз» [1; с. 365]

В аналізованих поезіях побутують такі види метафоризації:

- перенесення абстрактних ознак на буття людини (*я ляжу на тебе новими словами/і буде нам пісня/і палімпсест; я б зміг тебе заколисати солодких наспліташи снів*);
- порівняння людини та її органів із неживими просторовими об'єктами *(я люблю її мозок як потаємну кімнату/де зашторено вікна і зламано ключ у замку);*
- перенесення в межах субсфери емоційних особливостей людини *(і сміялась тихо ти/і світилась втіхою);*
- перенесення, що стосуються часового простору (*відміряно днів нам приблизно зо триста/ми мусимо встигнути — встигнути все).*

На майстерність Юрія Іздрика вказує використання складних метафоричних структур із кількома видами перенесення. Почасти такі структури можуть робити вірш однією суцільною метафорою, зрозуміти яку можна лише повністю занурившись у контекст та уважно читаючи поетичні рядки.

У художніх творах роль метафори важко переоцінити, тому що саме цей троп забезпечує образність твору, надаючи йому художньої вартости. Завдяки активній появі нових індивідуальних метафоризованих конструкцій на сторінках книг сучасних авторів вивчення метафори ніколи не втратить актуальности, а молоді дослідники завжди матимуть цікаві теми для власних наукових пошуків.

Література

1. Іздрик Ю. Р Ліниві і ніжні. Вибрані вірші, видання третє. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023, вид. 7-ме. – 384 с.: серія «Українська Поетична Антологія».
2. Ковальчук М. С. Лексико-семантична структура метафори в романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого»
3. Кравцова Ю. В Типи і параметри метафоричних моделей. ISSN 2409-1154 Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2022 № 56.

АБРЕВІАТУРИ-НОВОТВОРИ
В СУЧАСНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ

Олена СВАЧІЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Уляна Добосевич***

Абревіація, як спосіб словотворення починає розвиток з 20 ст., а особливо набула поширення під час світових воєн в період глобалізації через засоби масових інформацій й воєнних переговорів. Це стало чудовою можливістю для передання новин не перевантажуючи контекст та для кращого запам'ятовування інформації. У 60-х рр. XX ст., масовість передання повідомлення абревіаційним способом зростає і займає сильнішу позицію у словотворі. На сучасному етапі розвитку української мови скорочення слів за допомогою абревіації набули такої популярності, що в соцмережах чи не в кожне повідомлення ЗМІ містить такі скорочення, наприклад: *4.5.0* (військовий код – у мене все добре), *ПВ* (повітряна тривога), *рак. зброя* (ракетна зброя). Поширення вищезгаданої абревіатурної тематики пов'язане з веденням довготривалої війни впродовж не одного століття на території України й продовжується до сьогодні, що призвело до виникнення воєнних лексем та входженням у мову широкого загалу. Мова стала інструментом введення війни, якого удосконалювали впродовж багатьох років.

В українській мові абревіатури притаманні іменникам і мають схожі граматичні особливості. Це рід, число, здатність змінюватися. За останнім поділом абревіатури можуть бути змінні та незмінні. До змінних найчастіше належать абревіатури, у яких кінцевий елемент приголосний звук, проте кожен випадок потрібно розглядати індивідуально. Рід визначаємо за стрижневим словом, структурою, зовнішньою формою. Класифікують абревіатури по різному, попри усю складність та різноманітність типів, виділяють: ініціальні (звукові та буквенні), поскладові (почастинні), часткові, мішані (комбіновані), утворені скороченням одного слова.[4]

[4] Марія Білоус, Ірина Кузьма. Морфеміка й дериватологія сучасної української літературної мови: практикум. Львів: ПП Сорока Т.Б., 2014. – С.109-110.

Під час свого дослідження я послуговувалася дослідженнями К. Городенської, Н.Клименко, В. Горпинича, М. Плющ, Ю. Карпенко, а також джерельною базою стали телеграм-канали, наприклад: «Свідомі», «Перша приватна мемарня», «Zelenskiy / Official» та ін.

У воєнному лексиконі неологізми, які вживають у публіцистичному стилі виникають під впливом багатьох факторів: збройні конфлікти, поява нових явищ, упровадження нових технологій, лінгвістична економія тощо. Тому їх можна поділити на декілька тематичних груп: 1) військова техніка (БМП, РСЗВ, ПЗРК) ; 2) установи та організації; (РВА, ПВК, ТрО) ; 3) війська та бригади (ДРГ, ПДБр) ; 4) навколовоєнна тематика (ВПО, РЛС, ПММ).

Під час використання абревіатур воєнного типу часто виникає нерозуміння контексту, тому пропоную вашій увазі детальний аналіз.

1.1 БпЛА (ч.р.) – безпілотний літальний апарат. Незмінна, мішана. «Підрозділи ППО знищили 4 літаки, 5 БпЛА та крилату ракету окупантів за поточну добу» – чоловічий рід, множина, родовий відмінок. «Американські військові були змушені збити свій БПЛА, бо той зазнав пошкоджень»[5] – чоловічий рід, однина, називний відмінок. Зауважте, правильне написання абревіатури БпЛА, не БПЛА як у попередньому прикладі.

1.2 БЛА (ч.р.) – безпілотний літальний апарат. Ініціальна, звукова, незмінювана, варіант БпЛА. «Керівництво Сербії ухвалило рішення придбати БЛА “Bayraktar” ще на початку квітня цього року»[6]- однина, чоловічий рід, знахідний відмінок.

2 **Хімарс** (ч.р.) – HIMARS (ж.р.) від англ. High Mobility Artillery Rocket System – високомобільна артилерійська ракетна система. Мішана, змінювана. *«Україна отримала ще 4 **Хімарси**»*[7] – множина, знахідний відмінок. «*До пакету входять додаткові боєприпаси для **HIMARS**, артилерійські снаряди, набої та інше*»[8] – жіночий рід, однина, родовий відмінок.

[5] Телеграм канал - @sternenko
[6] https://suspilne.media/433227-za-pidbitu-rosijsku-tehniku-boec-z-volini-otrimav-nagorodu-vid-zaluznogo/
[7] Телеграм канал - @privatnamemarnya
[8] Телеграм канал - @sternenko

Отже, активізація процесу абревіації у підмові військових зумовлена передусім воєнним конфліктом, а згодом і війнами. Отримані результати дослідження можуть бути основою для широкої дискусії між мовознавцями.

Література

1 Марія Білоус, Ірина Кузьма. Морфеміка й дериватологія сучасної української літературної мови: практикум. Львів: ПП Сорока Т.Б., 2014. – С.109-110.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПОЛІТОЛОГІВ

Назар СЕНИЦЯ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Наталія Яремчук***

Стрімкий рух сталих норм освітнього процесу у напрямку модернізації, викликаний особливостями різногалузевого прогресу у цивілізованому світі, сприяє кардинальним змінам процесів навчальної діяльності. Перед українською та світовою педагогічною спільнотою постають нові виклики, вирішення яких можливе завдяки здобуткам світового технологічного та інформаційного прориву, процесам глобалізації. Ще з 2020 року ми були змушені здійснювати навчальний процес в дистанційному форматі через поширення пандемії COVID-19. Такі умови відкрили для нас безліч інструментів, які і сьогодні використовуються для здійснення навчального процесу у різних освітніх просторах. Проте явище неформальної освіти почало набувати популярності набагато швидше. Освіта має різноманітні форми, серед яких неформальна освіта займає важливе місце. Ця форма освіти охоплює навчання, яке не є частиною офіційної системи освіти, але може самоорганізовуватись і забезпечуватись різними організаціями та інституціями (наприклад, музеї, культурні центри, благодійні фонди тощо). Неформальна освіта – це освіта, інституціолізована, навмисна і спланована суб'єктом освітньої діяльності. Визначальна характеристика неформальної освіти полягає у тому, що вона є додатком, альтернативою та/або доповненням до формальної освіти у процесі навчання людини протягом всього життя. Вона призначена для осіб будь-якого віку, але не обов'язково передбачає неперервний шлях здобуття освіти. Зокрема, це можуть бути короткотермінові програми та/або програми низької інтенсивності, що надаються у вигляді коротких курсів, майстер-класів та семінарів. Україна має розвинену і досить різноманітну інфраструктуру неформальної освіти, яка активно використовується в процесі підготовки майбутніх політологів. Серед популярних видів неформального навчання варто виділити кілька найпопулярніших. Наприклад ***тренінги та семінари*** з розвитку лідерських навичок та комунікації. Ці заходи дозволяють покращити вміння

спілкуватися, проводити переговори, вести публічні виступи, а також розвивати інші навички, які є важливими для політичної кар'єри. Іншим видом є ***курси*** з політичних наук і міжнародних відносин. Курси такого типу дозволяють отримати фундаментальні знання про політику, історію політичних систем та міжнародних відносин. Також великої популярності набувають ***вебінари*** та ***онлайн-курси*** з різних аспектів політики та громадського життя, які зазвичай зорієнтовані на актуальні події та проблеми. Для студента-політолога обов'язковими є навички роботи з системами опрацювання даних, тому курси з розвитку навичок аналізу та роботи з даними, зокрема з використанням програмних продуктів, таких як Excel, R, Python, є необхідними на сьогоднішній день. Популярні серед студентської молоді політологічної сфери є ***конференції та дискусійні панелі.*** Такі заходи часто відбуваються з участю провідних експертів в галузі політики та громадського життя, які дозволяють отримати перший рушій для власного дослідження та розвитку. І, звісно ж, одним із основних інструментів неформальної освіти є ***міжнародні проєкти та програми обміну*** студентами, які дозволяють знайомитися з різними культурами та практиками політичної роботи у різних країнах. Зазначимо, що в умовах воєнного стану, найактивніше використовуються онлайн-платформи як інноваційний інструмент навчання.

Результати дослідження дозволили зробити висновки щодо питання неформальної освіти як інноваційного компоненту підготовки майбутніх політологів. Неформальна освіта є важливим компонентом навчання студентів-політологів у сучасному світі. Оскільки вона включає різноманітні форми навчання, які не передбачені формальним видом навчання. До цих форм належать семінари, тренінги, майстер-класи, воркшопи, конференції, онлайн-курси та інші.

У сучасному світі, де швидко змінюються політичні та соціальні реалії, неформальна освіта може допомогти студентам політології бути більш готовими до реалій світової політики та бути більш конкурентноздатними на ринку праці. Неформальна освіта може допомогти студентам політології розвивати свої навички, знання та вміння, які можуть бути корисними для їх майбутньої кар'єри. Навчання за допомогою неформальної освіти може бути більш гнучким та індивідуалізованим, що дозволяє студентам самостійно обирати курси та теми, які їх цікавлять і розвивати свої знання та вміння у відповідності зі своїми потребами.

Отже, неформальна освіта є важливим компонентом підготовки майбутніх політологів, оскільки вона може допомогти їм отримати більш глибокі знання та розвинути практичні навички, які їм потрібні для досягнення успіху в цій галузі.

Література

1. Бахрушин В. Неформальна та інформальна освіта: навіщо вони нам потрібні? [Електронний режим] / В. Бахрушин – Режим доступу: http://education-ua.org/ru/articles/872-neformalna-ta-informalna-osvita-navishcho-voni-nam-potribni

ЖІНОЧІ ІМЕНА
У “КНИЗІ ШЛЮБІВ ЛАТИНСЬКОЇ КАТЕДРИ ЛЬВОВА 1554-1591 рр.»

Яна СИНЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Оксана Мосур***

Жіночі імена в історії людства займають важливе місце, адже вони несуть у собі культурну, історичну, соціальну та мовну інформацію про певну епоху. Одним з найцікавіших джерел дослідження жіночих імен є “Книга шлюбів латинської катедри Львова 1554–1591рр.”, у якій зберігаються записи про шлюби, укладені протягом тривалого часу.

Аналіз жіночих імен є складнішим процесом, порівняно з дослідженням імен чоловіків, оскільки історично жінки були менш представленими в різних соціальних сферах, а їх імена були менш документовані [3, с.17].

Однією з проблем є відсутність достатньої кількості документів, які містять жіночі імена, особливо в тих культурах, де жінки мали менш важливу роль в громадському житті. Іноді жіночі імена фіксували опосередковано: за іменем батька чи чоловіка [3, с. 99].

У “Книзі шлюбів латинської катедри Львова 1554–1591рр.” виокремлюємо старогрецькі, латинські, староєврейські та слов’янські за походженням жіночі імена та імена невідомого походження. Усього 49 онімів.

Ім’я **Катерина** (Caterina) найбільш вживане серед старогрецьких імен. Фіксуємо 21 розмовний та графічний варіант цього антропоніма. Це ім’я означає “чиста” і “непорочна” [2, с.169]. У метриці записано ще такі старогрецькі жіночі імена: **Єлизавета** (Helizabeth), **Маргарита** (Margareta), **Агнеса** (Agnes), **Доротея** (Dorotea), **Софія** (Zophia).

Найпоширенішими латинськими іменами були **Маренція** (Marencia), **Урсула** (Orsula), **Емеренція** (Emerentiana), **Феліція** (Faelicia), **Регіна** (Regina).

З-поміж староєврейських фіксуємо імена: **Єва** (Jewa), **Маруся** (варіант імені **Марія**) (Marusa), **Магдалена** (Magdalena) та інші, а серед слов'янських – **Сцесна** (Scesna).

До імен, які мають сумнівне чи незрозуміле походження у "Книзі шлюбів латинської катедри Львова 1554–1591рр.", можна зарахувати онім **Аляска** (Alska). Це ім'я не має точного історичного походження, і, швидше за все, його створили як модну варіацію на існуюче ім'я. Однак, якщо ми розглядаємо це слово як назву місцевості, то воно має досить прозору семантику. Назва Аляска (з англійської Alaska) походить від алеутської фрази Alyeska, що означає "материк" або "велика земля". Аляска є найбільшою за площею територією в США.

Проаналізувавши записи у "Книзі шлюбів латинської катедри Львова 1554–1591рр.", вважаємо, що метричні книги були основними документами, які вели звітність про народжуваність та смертність, міграційні процеси та релігійні вірування мешканців Львова [1, с.17]. Також метрика містить цікавий антропонімний матеріал.

Отже, дослідження жіночих імен У «Книзі шлюбів латинської катедри Львова 1554–1591рр.» показало, що ці оніми рідше фіксували в офіційних документах, проте зареєстровані антропоніми засвідчують популярні у XVI ст. жіночі імена у Львові.

Література

1. Книга шлюбів латинської катедри Львова 1554–1591 рр. / Упорядник: Б. Петришак. – Львів, 2017. – 308 с.
2. Трійняк І. І. Словник українських імен. – К.: «Довіра», 2005. – 509 с.
3. Худаш М. Л. З історії української антропонімії. – К., 1977. – 236 с.

ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СОЦІАЛЬНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Анастасія СІМОНОВА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Надія Заячківська***

Інтерактивні технології – це перспективний напрямок педагогіки. Активне впровадження інтерактивних технологій в освітньому просторі вищої школи є важливим чинником створення системи освіти, що відповідає вимогам суспільства та процесу реформування системи освіти. Доцільність упровадження інтерактивних технологій навчання обумовлена можливістю трансформації навчального процесу у співнавчання та взаємонавчання [1].

В основі інтерактивного навчання є принципи особистісно-орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів навчання, які передбачають те, що кожен учасник освітнього простору робить індивідуальний внесок у процес, де відбувається обмін новими знаннями та ідеями. Використання інтерактивних технологій може позитивно впливати на розвиток соціальних компетентностей. За своїм значенням компетентність характеризує такі психологічні явища як здатність, здібність, якість, спроможність, які виявляються під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників соціального середовища та зумовлюють продуктивну професійну діяльність та життєдіяльність загалом [2, с. 12].

Соціальна компетентність – це здатність і бажання людини ефективно спілкуватися з іншими людьми, розуміти їхні потреби, вести діалог, вирішувати конфлікти, співпрацювати, розвивати критичне мислення, приймати рішення та виконувати покладені на неї завдання. Вона є необхідною складовою успіху у професійній діяльності, забезпечує конкурентоспроможність на ринку професій.

Інтерактивні методи, які мають мотивацію, мету, надання необхідної інформації за мінімально короткий час, інтерактивну вправу, рефлексію допомагають також у формуванні критичного мислення, яке допомагає студенту в самостійному розв’язанні

проблем, у критичному аналізі інформації та в доведенні висновків. Критичне мислення – це здатність використовувати різні прийоми обробки інформації для отримання бажаного результату і приймати рішення, оцінивши негативні та позитивні риси інформації, яку отримали.

Інтерактивні технології можуть бути корисним інструментом у розвитку комунікативної компетентності студентів вищої школи, але їх ефективність залежить від правильного використання та поєднання з іншими методами та підходами до навчання. Якщо порівнювати ефективність інтерактивних форм навчання із традиційними, то вони не тільки протиставляються, а можуть доповнювати один одного. Ефективність розвитку комунікативної компетентності студентів вищої школи залежить від різноманітних факторів. Важливо, щоб інтерактивні технології використовувалися відповідно до мети, не зміщуючи інших важливих елементів навчання, таких як практичні заняття, лекції та індивідуальні консультації.

Ефективна комунікація передбачає якісну взаємодію між студентами та викладачами, включаючи взаєморозуміння, повагу до думки інших, прозорість і відкритість. У використанні інтерактивних технологій викладачі повинні бути кваліфікованими, мати знання та навички їх використання, бути здатними до адаптації потреб студентів і реагувати на їхні запити. А студенти повинні бути зацікавленими та вмотивованими для використання інтерактивних технологій.

В основі інтерактивного навчання є рівноправна взаємодія студента та викладача, що забезпечує розвиток соціальних компетентностей: умінь критично мислити, комунікативних навичок та здатності до співпраці.

Література

1. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник / Н.П. Волкова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. – 360 с.

2. Цільмак О. М. Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: підручник. Одеса : ОДУВС, 2017. 124 с.

ІМЕНА НОВІТНІХ ГЕРОЇВ В УРБАНОНІМНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Юлія СКАСКІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Наталія Сокіл-Клепар***

Топонімія – сукупність географічних назв на певній території. Один із класів топонімів – урбаноніми – назви внутрішньоміських об'єктів (вулиць, площ, районів та мікрорайонів, парків, організацій та установ тощо). Виникнення та формування урбанонімів тісно пов'язане із загальними соціокультурними тенденціями розвитку суспільства, державною ідеологією, а також залежить від проявів національної ментальності. Урбанонімний простір мінливий, у ньому можуть одночасно співіснувати і старі назви, і нові.

Особливо гнучкими з погляду перейменувальних процесів є годоніми – назви лінійних міських об'єктів (вулиць, провулків тощо). Декомунізація – той процес, який у різних посткомуністичних державах відбувався з різною інтенсивністю, регіональною специфікою, нерідко з використанням специфічних методів та підходів. Декомунізація топонімного простору в Україні є одночасно способом дерусифікації. Вулиці та пам'ятники, названі на честь російських полководців, особливо на півдні України і в Криму, російська пропаганда використовує для твердження, що на цих територіях нібито завжди існувала Росія. Тому цього варто позбуватись. Змінювати також потрібно ті назви, які не відповідають засадам українського топонімотворення та порушують правописні норми сучасної української мови (*Надежда, Полезне, Удобне* (Одеська обл.), вул. *Цвіточна* (Полтава). Перейменовувачам важливо спиратися саме на глибоке вивчення місцевої історії, на суспільні й культурні традиції, а також на мовну компетентність.

Факультативна ідеологічна функція урбанонімів пов'язана з існуванням у топонімії так званих меморіальних, комеморіальних назв, або назв-присвят та назв-ушанувань. І, власне, однією з тенденцій у період війни є перейменування вулиць на назви, що приурочені іменам місцевих військовослужбовців, які загинули під час воєнних дій або під час служби в зоні Антитерористичної операції на Сході України.

Так, в Україні з'явилася низка назв вулиць, тісно зв'язана з іменами Героїв. Однією з них стала вулиця Миколи Некрасова, її перейменували на вулицю *Юрія Руфа* – українського поета, письменника, вченого, громадського діяча, засновника літературного проєкту «Дух Нації», який загинув 1 квітня 2022 р. у боях на Луганщині.

Щодо столиці, то 25 серпня 2022 р. у Київраді перейменувала 95 вулиць, провулків та площ, назви яких пов'язані з Росією та радянським минулим. Рейтингове голосування відбувалося в додатку «Київ Цифровий», у якому майже 30 тисяч голосів було за варіант перейменування вулиці Волгоградської в Солом'янському районі на честь *Романа Ратушного*, який загинув 9 червні 2022 р. Він був громадським активістом та журналістом, учасником Євромайдану. Окрім Волгоградської, 8 вересня 2022 р. перейменували ще близько 40 вулиць, провулків та площ столиці, назви яких мають спільне з Росією та радянським минулим.

У березні 2023 р. відбулось перейменування вулиць Добропільської територіальної громади у Покровському районі Донецької області. Вулицю Алмазну було перейменовано на вулицю *Ярослава Чалого* – українського воїна, добровольця, старшого лейтенатна Збройних сил України, який загинув 18 серпня 2015 р. неподалік від Горлівки.

У Полтаві вулицю Цвіточну перейменували на честь *Максима Краснокутського*, який загинув 29 липня 2022 р. від ворожої кулі. Максим був чудовим студентом-музикантом.

У Кременчуці вулицю 1905 року (названа на честь подій у Російській імперії) було перейменовано на честь досвідченого пілота полковника *Олега Гегечкорі*, який загинув у березні 2022 року в небі над Київщиною під час бойового вильоту.

У Вінниці вул. Кутузова була перейменована на вул. *Братів Котенків, що* увіковічнює честь Сергія та Олекандра Котенків, які загинули під Запоріжжям та Миколаєвом у 2022 році.

Також від 2014 року продовжується тенденція перейменування топонімних об'єктів на загальні меморіальні назви, приурочені Героям. Наприклад, вул. *Героїв Маріуполя*, вул. *Героїв полку "Азов"* (Київ); вул. *Захисників Азовсталі* (Кременчук);

вул. *Героїв Охтирки* (Івано-Франківськ); Площа *Героїв Євромайдану* (Тернопіль), майдан Героїв Небесної Сотні (Харків); Площа *Героїв Майдану* (Кропивницький); вул. *Захисників України,* вул. *Українських Добровольців* (Одеська обл.),

Отже, очищення топонімного простору, безперечно, повинно активно продовжуватися в майбутньому. І тенденція приурочувати назви загиблим воїнам є способом увіковічнення людей і їхніх вчинків у пам'яті народу на століття.

Література

1. Титаренко А. А. Місце урбанонімів у загальній класифікації онімів. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2013. Вип. 9(2). С. 171–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2013_9%282%29__24

2. Декомунізація: що і чому перейменовувати й демонтувати. *Збірник матеріалів, рекомендацій і документів щодо виконання вимог Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»* / Сергій Бутко, Сергій Горобець, Ігор Каретніков, Богдан Короленко, Максим Майоров (упоряд.); Український інститут національної пам'яті. Київ: Український інститут національної пам'яті, 2015. 103 с.

3. Перейменування топонімів як засіб формування регіональної історичної пам'яті (на прикладі м. Дніпра) / Накашидзе І.С., Бичишина Д.О.

4. Негер О. Про функції урбанонімів. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2019. Серія: Філологія Випуск 1 (41). С. 83–86. URL: http://visnyk-philology.uzhnu.edu.ua/article/view/192249/192528

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Христина СЛИВКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Володимира Федина-Дармохвал***

Особистісні властивості, здібності, професійні навички педагога безпосередньо впливають на передбачуваний у навчальній діяльності результат. Якість спілкування, ціннісна основа його обумовлена результатом праці педагога і, що важливо, самим перебігом комунікації. Значна роль емоційної сфери в інтелектуальній діяльності та особистісному розвитку розглядається у працях психологів, які вивчають емоційні аспекти навчання та виховання. У зв'язку з цим афективні переживання розуміються як особливі форми пізнання навколишнього світу, наслідуючи традиції філософії Аристотеля, Платона, Спінози. Однією з найперших є модель емоційно-інтелектуальних здібностей (Дж. Мейєр, Д. Карузо, П. Селовей), в якій емоційний інтелект розглядається як сукупність когнітивних здібностей до ідентифікації, оцінки та вираження емоцій, розуміння та управління ними. В вітчизняній психології вивчення емоційного інтелекту пов'язане насамперед із концептуалізацією емоційного інтелекту та його структурно-функціональним аналізом (І.Ф. Аршава, О.І. Власова, Н.В. Коврига, Є.Л. Носенко та інші). Розвиток емоційного інтелекту у студентському віці досліджували: Ю.В. Бреус, С.П. Дерев'янко, В.В. Зарицька, Є.В. Карпенка, М.М. Стасюк та інші. Більшість із цих досліджень стосуються вивчення емоційного інтелекту майбутніх фахівців педагогічних професій.

Емоційний інтелект – здатність диференціювати емоції, використовувати їх для покращення розумової діяльності та свідомої регуляції [3, с. 65]. Вивчення емоційного інтелекту дозволило розширити уявлення про інтелект в психології.

Проблема емоційного інтелекту полягає у співвідношенні емоцій та когніцій для адаптації індивіда [1, с. 15]. Є два підходи до розуміння їх зв'язку: перший, який стосується питання включення емоцій у процес пізнання, і другий, який зосереджується

на відносинах причин успіхів та невдач зі своїми емоціями. Успіхи та невдачі визначаються локусом, контрольованою причиною, стабільністю та нестабільністю. Кожен з цих аспектів впливає на наші емоції, а не лише на раціональність. Краще контролювати власні емоції, оскільки це сприятливо впливає на нашу самооцінку.

Уявлення про емоції як підсистему свідомості поступово сформувалося. Згідно з когнітивною теорією, емоції є функцією розуму і опосередковані думкою. У концепції емоцій Р. Лазаруса [5, с. 28] дві основні ідеї: перша – емоційне реагування пов'язане з пізнанням і оцінкою дійсності незалежно від змісту емоції, а друга емоція – це синдром, що включає низку компонентів. Емоції виникають за такою схемою: сприйняття, первинна оцінка, визначення особистісного значення оцінюваної ситуації, тенденція до дії, фізіологічні зміни, активні дії у плані моторики і переживання – тобто емоція.

Спілкування – категорія, що об'єднує емоційний та соціальний інтелект. Вони вимагають розпізнавання та інтерпретації емоційних станів оточуючих. Спрямованість спілкування – важливий чинник. Емоційний інтелект визначає комунікативний потенціал особистості. Комунікація стимулює його розвиток. Штучний інтелект, дослідження мозку та соціального інтелекту дозволили розуміти емоційний контекст опису. Емоційний інтелект пов'язаний з обробкою, інтерпретацією та використанням емоційної інформації та має значні зв'язки з іншими видами інтелекту, зокрема з соціальним.

Термін "емоційне мислення", введений Карповим Є.А. є аналогом зарубіжного поняття "емоційний інтелект"[3]. Емоційне мислення включає емоційні стани у процес вирішення завдань і має регулюючу, евристичну функцію, що спрощує процес прийняття рішень. Емоційна активація підвищує зосередженість та продуктивність мислення.

Довбуш М.М. розглядав феномен емоційних здібностей, який має відношення до даної теми [2, с. 66]. Він описував соціальну обдарованість, що виявляється через синтез емоційних, інтелектуальних та комунікативних здібностей особистості, який утворює психологічну основу ефективної спілкування та взаємодії з іншими людьми. Білоусова Н. зробила значний внесок у операціоналізацію поняття "емоційне мислення", проаналізувавши дослідження з диференціації характеристик емоційного мислення та

емоційного інтелекту, і визначила поняття "емоційна компетентність" як взаємодію знань, умінь та навичок. Емоційна компетентність організовує систематичну організацію обробленого матеріалу. Поняття "емоційне мислення" розкривається як зміст когнітивної сфери в процесі переробки емоційної інформації. Емоційне мислення відображає процес переробки емоційної інформації, а емоційний інтелект є комплексним засобом емоційного пізнання [4, с. 6]. Овсюк Н. В. представив нову концепцію емоційного інтелекту, який розкриває це поняття як здатність до розуміння та управління емоціями і може мати відношення як до власних емоцій, так і до афективних проявів інших людей [4, с. 9]. У структурі емоційного інтелекту Р. Купера можна назвати такі компоненти: 1) ставлення до довкілля; 2) розуміння і контроль емоцій; 3) міжособистісні навички; 4) самосвідомість та саморегулювання [4, с. 11]. Кожен з цих компонентів взаємодіє з іншими і визначає рівень емоційного інтелекту людини. Наприклад, здатність розуміти та контролювати свої емоції допомагає в ефективному міжособистісному спілкуванні та досягненні успіху в різних сферах життя. Однак без ставлення до довкілля та розвитку міжособистісних навичок, високий рівень розуміння та контролю емоцій може бути неефективним. Тому, розвиток всіх компонентів емоційного інтелекту є важливим для досягнення успіху в особистому та професійному житті.

Отже, педагог має дотримуватися професійного обов'язку, що включає в себе ухвалення обдуманих рішень, подолання дратівливості та стримування спалахів гніву. Однак зовнішнє стримування емоцій не може знизити інтенсивності емоційного процесу та негативно позначається на психологічному та фізичному здоров'ї. Стресові ситуації, які відбуваються регулярно, можуть сприяти розвитку різних психосоматичних захворювань та негативних особистісних якостей (песимізм, тривожність, дратівливість), що впливають на продуктивність праці та ефективність спілкування педагога зі студентами та колегами, а також можуть призвести до загальної незадоволеності професією. Одним із способів покращити ситуацію є розвиток емоційного інтелекту – сукупності розумових здібностей до обробки емоційної інформації, включаючи управління емоціями та почуттями. Педагоги з високим рівнем емоційного інтелекту відповідальні за власний емоційний стан та можуть бути більш стійкими до стресових ситуацій.

Література

1. Білоусова Н. Передумови розвитку емоційного інтелекту. *Збірник наукових праць «Проблеми педагогічних компетенцій».* Київ, 2019. С. 10 – 19.
2. Бірюк А.П. Психолого-педагогічні передумови розвитку емоційного інтелекту у студентів. *Науково-популярне видавництво «Система розвитку педагогіки», друге видання.* Київ, 2019. С.15 – 19.
3. Довбуш М.М. Взаємозв'язок між емоційною креативністю та емоційним інтелектом: експериментальне дослідження. *Міжнародна конференція регіону*. Київ, 2019. С. 65 – 81.
4. Квас О. Роль емоційного інтелекту у діяльності фахівця системи «людина-людина». Київ, 2015. № 7. С. 6 – 12.
5. Коваленко І.А. Розпізнавання емоцій як компонент емоційного інтелекту. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 20 –22 червня 2019 року.* Київ, 2019. С. 87-89.

ХУДОЖНЯ КОНЦЕПЦІЯ ПЛАНЕТАРНОГО РОМАНУ ІЛЛАРІОНА ПАВЛЮКА «ТАНЕЦЬ НЕДОУМКА»

Анастасія СМОЛЯК

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Науковий керівник – ***Олександр Борзенко***

У планетарному романі Ілларіона Павлюка «Танець недоумка» (2019 р.) сюжет ґрунтується на вигаданих подіях далекого минулого. Автор представляє нам історію життя Гігеля Гіршевича – невдахи, який боїться спадкової хвороби, що зробить із нього недоумка у сорок чотири роки. Головному героєві випадає щасливий квиток – пропозиція взяти участь у небезпечній міжпланетній експедиції. Перед інтровертом-фобофобом постає нелегкий вибір: жити старим життям або пройти крізь терни до зірок.

Павлюк демонструє еволюцію Гіля впродовж усього твору. Все життя ним керував страх, проблеми накопичувалися, проте ніколи повноцінно не вирішувалися. Метаморфоза головного героя у критичній ситуації є інтертекстуальною: подібне за смислом ми бачимо у «Перевтіленні» Ф. Кафки, «Коричневих лавках» Б. Шульца тощо. Інтертекстуальним є також образ маленької людини, що оприявнюється у творах Е. Золя й А. Доде. На початку перетворення нескінченна хаотичність життя змушує мозок психологічно пригніченого Гіля поставити ментальний бар'єр задля власної безпеки. Далі постійна тривожність поступово ставатиме нормою для психічного стану персонажа. Таким чином, герой відчуває себе відчуженим від цього світу, іноді прослідковується втрата ідентичності [1]. Самоаналіз розкриває другу причину, що заважає чоловікові повноцінно жити: постійний страх хвороби робить із нього недоумка. Він не здатен відстоювати власну позицію та сміливо приймати рішення. Саме самоаналіз сприяв змінам у характері Гіля, й ближче до фіналу роману цей персонаж уже здатен протистояти жорстокості світу. Найяскравіше це показано у розділах четвертої частини, де відображено буквальну трансформацію героя, який бореться з двійником, тобто химерою: «Я тебе не боюся! — гаркнув я і подумав, як дивно викрикувати таке власному обличчю» [2]. Перед читачами та читачками постає образ самотньої, незахищеної людини, яка зазнає приниження з боку суспільства.

Поступово це загартовує характер чоловіка. Самовдосконалення Гіля письменник показує через проблематику, де акцент зроблений на філософському і психологічному аспектах. Це не лише планетарний, а й психологічний роман, що вкриває вади суспільства в цілому та безпосередньо індивідуума, виявляє причинно-наслідкові зв'язки в тексті.

Форма втілення ідейності у романі заявлена не лише прямо (самоаналіз), а й опосередковано. Наприклад, через образи персонажів (родина Гіля, Ірма, Алекс, полковник Вандлик та ін.), предметні деталі (опис Корпусу Конкістадорів, зброї тощо), картини навколишньої дійсності (флора та фауна планети Іш-Чель), конфліктів у романі (батьки – Гіль, Віра – Гіль, Ірма – Гіль, Вандлик – Гіль), образи рослин-мутантів (п'ятиметрова сунична квітка, грибниця) і химер, які створювали копії загиблих людей задля винищення прибулого на планету екіпажу з метою її дослідження. У фіналі, подолавши власні страхи, головний герой позбувається і хвороби: результат обстеження у медичному модулі показав, що «…частка аномального білка, в якому почалися патологічні зміни, — нуль відсотків!» [2]. Отже, ми можемо високо оцінити аналізований роман І. Павлюка, відзначивши наявність кіноконтексту (наприклад, «Аватар», «Чужий», «Соляріс», «Зоряні війни» та ін.), психологізму, гібридності жанру, постмодерністських прийомів, що вибудовують художню концепцію твору.

Література

1. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. С. 169.
2. Ілларіон Павлюк. Танець недоумка / пер. з рос. Ростислава Мельникова. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. — 680 с.

УКРАЇНСЬКИЙ ФОКУС НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КІНОФЕСТИВАЛЯХ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Валерія СНОПКОВА

Київський педагогічний університет імені Бориса Грінченка

Науковий керівник – ***Маргарита Нетреба***

Європейський кіноринок є одним із найбільших кіноринків світу та входить до трійки топу професійних подій міжнародної кіноіндустрії. Важливою складової української культурної дипломатії на таких заходах є репрезентація власної оптики та донесення деколоніальних наративів на міжнародну аудиторію.

У відповідь на військове вторгнення росії в Україну оргкомітет Каннського кінофестивалю не допустив до участі російську делегацію, засудив агресію росії проти України, а також підтримав рішення режисера Мішеля Хазанавічуса перейменувати свій фільм з початковою назвою «Z» на «Coupez! (Ріж)». На знак підтримки України на кінофестивалі була представлена програма «Україна у фокусі». Український інститут став партнером подій Producers Network та Cannes Docs. Producers Network — індустрійна програма кіноринку Каннського кінофестивалю, яка щорічно збирає понад 500 кінопрофесіоналів з усього світу для участі в закритих зустрічах та спеціальних фахових подіях. Docudays UA спільно з Українським інститутом організував презентацію українських документальних проєктів UKRAINIAN SHOWCASE @Cannes Docs, що відбулась в рамках секції Cannes Docs 2022. Президент Володимир Зеленський виступив на відкритті 75-го міжнародного Каннського кінофестивалю, що стартував 17 травня у Франції. Під час церемонії, що традиційно відбувалася у Палаці фестивалів і конгресів, Зеленський звернувся до членів журі та гостей, подякувавши кіноспільноті за підтримку України. Також до складу журі Каннського кінофестивалю вперше потрапила українка – режисерка Ірина Цілик.

8 вересня 2022 року в рамках Венеціанського кінофестивалю відбувся День України. На заході пройшла дискусія, яку представили президент бієнале Роберто Чікутто і художній керівник 79-го фестивалю Альберто Барбера. У рамках дискусії було обговорено співпрацю між Україною та Італією у сфері кіно, становище української

кіноіндустрії в умовах війни, майбутнє українського кінематографа, його вихід на міжнародні ринки. Також, у рамках Дня України на Венеціанському кінофестивалі представили українські кіно- та серіальні проєкти на різних стадіях виробництва. Цією подією Венеціанське бієнале підтвердило свою роль як платформи для культурного діалогу та солідарності з Україною, показуючи, що світи кіно та культури не повинні залишатися мовчазними перед обличчям війни. Після промови Зеленського на екрані з'явилися імена усіх українських дітей, яких вбила Росія з 24 лютого.

З 16 до 26 лютого 2023 року в столиці Німеччини відбувся 73-й Берлінський міжнародний кінофестиваль. Берлінале традиційно вважають найбільш політично та соціально орієнтованим з-поміж кінофестивалів категорії А. У програмах була представлена рекордна кількість українських фільмів — шість. Офіційними кольорами 73-го Берлінале стали жовтий та синій. Уперше в історії символ фестивалю — ведмідь Берлінале змінив забарвлення з червоного на кольори українського прапора. На відкритті Берлінале до відвідувачів звернувся Володимир Зеленський. На фестивалі були також представлені додаткові активності на знак солідарності з Україною – акції на червоній доріжці та панельні дискусії. На дні фестивалю припала річниця повномасштабного вторгнення, тож 24 лютого українські кінематографісти та посол України вийшли на червоний хідник Палацу Берлінале. Однією з найочікуваніших пов'язаних з Україною подій стала позаконкурсна прем'єра документального фільму про президента Зеленського "Суперсила" Шона Пенна та Аарона Кауфмана. Цьогоріч українці вперше потрапили й в журі Берлінале. Минулорічна переможниця, режисерка Катерина Горностай судитиме фільми в категорії Generation 14plus. А програмна директорка Kyiv International Short Film Festival Саша Прокопенко оцінюватиме фільми з квір-програми фестивалю Teddy Award.

Література

1. Програма «Україна у фокусі» на Каннському кіноринку 2022 [Електронний ресурс] // Ukrainian Institute. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://ui.org.ua/sectors/ukraine-in-focus-cannes-film-market/.

2. UKRAINIAN DAY AT THE 79TH FESTIVAL ON THURSDAY, SEPTEMBER 8 [Електронний ресурс] // LA BIENNALE DI VENEZIA. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.labiennale.org/en/news/ukrainian-day-79th-festival-thursday-september-8.
3. Український фокус Берлінале-2023: кіно та місія [Електронний ресурс] // hromadske. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://hromadske.ua/posts/ukrayinskij-fokus-berlinale-2023-kino-ta-misiya.

ІДЕЙНО-ТЕМАТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ТВАРИННИХ ОБРАЗІВ У ТВОРІ “КАЛІЛА Й ДИМНА”

Уляна СТАХІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Марта Стельмах***

На сучасному етапі розвитку філології закріпився інтерес до вивчення інтерпретації навколишнього світу у свідомості людей, сприйняття й осмислення соціумом дійсності та себе в ній. Важливим аспектом дослідження національно-культурного відображення свідомості людини у літературі є вивчення образів тварин, які не просто висловлюють думки і почуття, властиві людині, а й виконують певну художню функцію віддзеркалення суспільних відносин та поглядів людини на світ і своє місце в ньому. У своєму дослідженні ми розглянемо образи тварин зі збірки “Каліла й Димна”, як втілення поглядів іранців на важливі суспільні проблеми. Про актуальність та важливість дослідження цього твору свідчать також велика кількість перекладів та переказів тексту твору як давніми перекладачами, так і сучасними.

Перш за все звернемося до історії створення твору. “Каліла й Димна” — це збірка байок, притч та оповідань. Книга складається з п'ятнадцяти розділів, в яких багато байок, а героями виступають тварини.

Першим датованим етапом цього твору є його арабська редакція, а вся історія досі залишається лише здогадкою. Найбільш точною є версія походження текстів з Індії, написаних мовою санскрит не пізніше VI ст. Джерелом цих текстів є “Панчатантра” – народна книга Індії, збірка казок, байок притч про тварин у віршах та прозі.

Відомий найстарший переклад був зроблений із старіших редакцій Панчатантри на мову пеглеві, себто середньоперську, біля 570 р. З неї виникли сирійські та арабські переклади. Саме арабський переклад став джерелом і основою для перекладів чи версій у цілій Європі та Азії.[1, с.225]

Агатангел Кримський у своєму коментарі до книги “Каліла й Димна” згадує про те, що в VI в. по Р.Х. за царювання Нушірвана Справедливого (531-579) весь цей індійський казковий матеріал переходив з Індії до Персії, перекладаючися на тодішню мову

пеглеві. Історія переходу цих казок до Персії розцвічувалася потім на різні способи; одна з найбільш розповсюджених легенд говорить, що книгу привіз з Індії царський лікар Барзуі.[1, с.287]. Приблизно в цей період від Панчатантри відокремлюється збірка під назвою “Каліла й Димна”. Назва походить від двох шакалів, які є головними дійовими особами в першій частині. Вони працюють при дворі короля, лева Банкала. Каліла у творі є задоволений своєю долею, а от Димна постійно бореться за прихильність короля та славу.

Впродовж історії цього твору, він зазнав втрат та переписів. Багато автентичних оповідань було втрачено, ще більше було додано авторських текстів. Зазнали змін й мотив та стиль текстів, адже кожен перекладач бачив це по своєму. Але це не змінює той факт, що “Каліла й Димна” мають велике літературне значення та вплив на інші жанри, не тільки літератури, а й мистецтва загалом.

Тематика книги містить в собі етичні та моральні засади. У книзі “Каліла й Димна” розміщений опис людської поведінки, а також розповідається про обов’язки правителя та його підданих, про норми поведінки. У ній детально змальовується життя правителів та всіх людей, їх побут та вчинки в різних життєвих ситуаціях. Ця книга навчає хорошому ставленню, доброзичливості, миролюбності, щирості, любові та іншим моральним цінностям.

У книзі “Каліла й Димна” оповідачами (бик Шатраба) та головними діячами здебільшого виступають тварини. Тваринні образи тут використовуються як художній образ для характеристики людини і вони не завжди відповідають загальним уявленням людей про значення символів тварин: лев – цар, але боягуз, лисиця зовсім не є хитрою, а заєць досить сміливий та розумний.

Термін «художній образ» використовується в мистецтвознавстві у двох основних значеннях. У широкому розумінні образом називають специфічну форму відображення та пізнання дійсності в мистецтві, на відміну від тих форм зображення, якими користуються, з одного боку, в науці, з іншого — у повсякденно-практичній сфері людської життєдіяльності. У вузькому розумінні образом називають специфічну форму буття художнього твору в цілому й усіх складових його елементів зокрема. [2, с.96]

Тобто такий засіб є зображально-виражальним і викликає у читачів потік думок та почуттів. Він спонукає читача роздумувати над прочитаним, дати відповідну реакцію,

якої очікував автор вкладаючи в текст за допомогою художнього образу свої ідеали та цінності.

Аналізуючи книгу “Каліла й Димна”, ми розуміємо, що в кожному тваринному образі (зоонімі) приховано відображено критику людей та суспільства, правителя та підданих(лев – правитель, бик – вірний підданий). Автор у творах зосереджується на якомусь одному епізоді з життя тварини, надаючи йому філософського змісту.

Прикладом можна навести невелику байку під назвою “Три рибини”. У ній йдеться про трьох рибок, які були друзями. Одна з них була розумною і думала про все заздалегідь, друга – кмітлива і вміла завжди знайти вихід з ситуації, а третя покладалася на долю і не бажала задумуватися над чимось. Одного разу розумна рибка почула, що наступного дня рибалки хочуть ловити рибу в їхньому озері. Розповівши це друзям, вона поплила каналом в інше озеро, кмітлива рибка прикинулась мертвою і рибалки відпустили її, а третю, яка не використовувала свій розум – була спіймана. Ця байка вказує нам на важливість використання розуму, бути кмітливими та думати про все заздалегідь.

У цих текстах відчувається іронія, негативно налаштована проти всього поганого, що є відображенням у представниках тваринного світу. Автор ніби висміює їхні вчинки, тим самим даючи зрозуміти читачеві яка повинна бути поведінка вихованої та розумної людини в різних ситуаціях.

Отже, тексти із книги “Каліла й Димна” мають повчальний характер, засвідчують моральні цінності та потребу у тому щоб їх дотримуватися. Представники тваринного світу у народних творах є найбільш популярним засобом художніх образів зображення засад ідейно-естетичного виховання людини. А виховання це вічне питання, до якого повертаються всі філософи, науковці і люди загалом.

Література

1.Зарубіжна література: Матеріали до вивчення літератур зарубіжного Сходу : Хрестоматія / Упоряд. *Л.В. Грицик*. - Київ, 2006. - 689 с.[Електронний ресурс]: режим доступу:
https://chtyvo.org.ua/authors/Hrytsyk_L/Zarubizhna_literatura_Materialy_do_vyvchennia_literatur_zarubizhnoho_Skhodu_Khrestomatiia/

2.*О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв.* Теорія літератури. - Київ, 2005. - 460 с. [Електронний ресурс]: режим доступу:https://chtyvo.org.ua/authors/Halych_Oleksandr/Teoriia_literatury_vyd_2005/

3.*Н.З.Вишневська*. Вибрані казки з “Каліли й Димни”. [Електронний ресурс]: режим доступу:http://persian.org.ua/from-kalila-dimna/

۴. **ابوالمعالی نصرالله منشی. کلیله و دمنه. - مرکز تحقیقات رایانهایقائمیه اصفهان. - ۱۵۳ ص.**

ЛОКАЦІЇ РУСЬКО-ПОЛОВЕЦЬКИХ ПЕРЕГОВОРІВ ЗА ІПАТІЇВСЬКИМ ЛІТОПИСОМ

Антон СТОЛЯРОВ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – ***Леонід Могильний***

Наявні літописні джерела не є багатослівними щодо русько-половецьких переговорів, їх перебігу та місця проведення. Як правило, дипломатична діяльність часто відбувається у тіні якихось інших подій за участю половецьких орд. Так, скажімо, ми часто в текстах можемо помічати союзницькі зустрічі руських князів та половецьких ханів напередодні спільних походів, як ми це бачимо на прикладі з'єднань руських та половецьких військ на річці Вир [1, 183; 276]. Певна річ, цьому передували часто взаємні обміни послами, про що автори літописів усе ж не завжди згадують, за винятком деяких випадків. Прикладом цього є, скажімо, коли Святослав Всеволодович послав до половців своїх послів - і зрештою отримав військову підмогу для міжусобної боротьби [1, 203].

Тим не менше, ми бачимо також подеколи доволі стабільні локації щодо зустрічей між руськими князями та половецькими ханами, на яких вони могли узгоджуватися певні спільні домовленості. Перший такий випадок ми можемо датувати 1101 роком, коли половецькі хани провели через своїх послів зустріч із князівською коаліцією біля давньоруського городища Сакова, де домовилися про мир [1, 155].

Проте все ж чи не найчастішим місцем переговорів між руськими князями та половцями ставало давньоруське городище Канів. Це місце, як зазначає П. Толочко, було обране далеко не безпідставно: Канів на той час знаходився на межі зі степом і був ключовим воєнно-стратегічним пунктом, що охороняв останню переправу через Дніпро [2, 146]. Нам відомо, що першим тут проводив регулярно зустрічі з половцями князь Юрій Долгорукий під час свого правління як Великий князь київський [1, 265-266]. Багато в чому, характер цих зустрічей полягав у відкупі від половців, які були союзником Юрія Володимировича. Так само Канів було обрано місцем укладання миру вже між половцями та Ізяславом Давидовичем, який на певний час посів київський стіл після

Юрія Долгорукого [1, 270]. Опісля цього, Канів не фігурує в переговорах з половцями, а проте він знову постає таким за кількадесят років, коли дуумвірат Рюрика Ростиславовича та Святослава Всеволодовича здійснили спробу укладання миру з половцями [1, 352]. Прикметним особливо є і той факт, що біля Канева мали зустрітися як орди правобережжя, так і лівобережжя, що знову ж говорить про Канів як перехрестя шляхів.

Крім Канева у літописі також зустрічаємо місцями переговорів давньоруський Заруб, Корсунь та Переяслав, однак усе ж епізодично [1, 288; 300-301]. Та навіть попри це, територіальна близькість цих давньоруських міст вказує на те, що вже починаючи з другої половини XII ст. саме ці прикордонні терени були локацією постійних переговорів як з половцями правобережжя, так і лівобережжя.

У підсумку можемо сказати, що у дипломатичних відносинах Русі та половців переважали взаємні посольські місії, однак прикордонні міста на півдні Київського князівства неодноразово ставали місцем комунікації між руськими князями та половецькими ханами, чому сприяв їх фронтирний характер і розташування на перехресті кількох шляхів.

Література

1. Літопис Руський / пер.Л.Махновець. - К.: Дніпро, 1989.

2. Толочко П. П. Киев и Киевская земля в эпоху феодальной раздробленности XII-XIII веков / П. П. Толочко. - К: Наукова думка, 1980.

ОНІРИЧНИЙ ПРОСТІР В ІНТЕРАКТИВНОМУ РОМАНІ МАКСА КІДРУКА «ДОКИ СВІТЛО НЕ ЗГАСНЕ НАЗАВЖДИ»

Анна ТКАЧЕНКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Олена Галета***

Макс Кідрук (або Кідрук Максим Іванович) – український письменник з Рівненщини, який став автором таких романів, як: «Доки світло не згасне назавжди», «Не озирайся і мовчи», «Твердиня», «Жорстоке небо», «Де немає Бога», «Зазирни у мої сни», а також тревелогів. Два останні з його романів увійшли у список премії «Книга року ВВС».

«Доки світло не згасне назавжди» – це науково-фантастичний роман, який є і соціальною драмою з елементами містики. Роман став першим на українському ринку дорослої літератури інтерактивним романом з безкоштовним додатком.

Індивідуальний стиль Макса Кідрука можна відзначити декількома рисами: топоніміка світу, у якому знаходяться персонажі, збігається з реальним часом, що створює реальне відчуття подій для читача; головний герой завжди є молодою людиною, яка відповідає часу та своїй віковій кризі; автор також використовує складну наукову лексику.

У романі "Доки світло не згасне назавжди" письменник поєднав дослідження онірології, тлумачення явища сну у езотериці, соціальну драму та помістив у цю "банку" підлітка.

Роман було видано у 2019 році. Сюжет є оригінальним та в окремих сценах переплітається з іншим романом письменника «Не озирайся і мовчи». Проблема спілкування дітей і батьків, постійний стресовий стан, у якому перебуває підліток, та бажання втечі (знищення) реальності.

Та оригінальність роману полягає у концепції сновидінь. Тут онірична реальність існує не відмежовано чи паралельно, а перетворюється на інструмент творення реальності. Таким чином, у романі Макса Кідрука сон не виконує лише символічну функцію, розгортаючи символічні картини, а є чинником, який впливає на фабулу твору. Наприклад, героїня, повертаючись в минулі спогади у снах, змінює своє життя у справжньому.

"Оніризм" є ключовим елементом образної системи твору, що дозволяє читачеві спостерігати за станом головної героїні та подіями, які відбуваються через простір сну, у який її поміщає автор.

Сон - це інтригуючий феномен, який досліджували багато вчених, включаючи Зигмунда Фройда. Він вважав, що сни є проявом неповністю задоволених бажань, що відображаються у маніфестному та латентному змісті. Латентний зміст, за Фройдом, є підсвідомим прагненням, яке приховане за маніфестним змістом, а також може вказувати на символічний зміст сну. Андреа Рок досліджувала свідомі сни, заявляючи, що їх можна викликати та керувати за допомогою контролю нейромедіаторів. Кідрук, у своєму романі, поєднує ці наукові факти. В цілому, вивчення снів є важливим в контексті розуміння психології та підсвідомого людини.

Вимір снів поділяються на два типи: *«Перший – яскраві моменти з минулого, часто саме ті, про які Рута думала перед тим, як заснути…дівчина тільки спостерігала за собою, неначе дивилася фільм, і не впливала на те, що відбувалося…»; «Другий тип був інакшим, більш химерним і виснажливим…У таких снах Рута немовби опинялася в цілковито занедбаній і безлюдній копії реального світу…І найважливіше – у таких снах не було сонця…Рута проживала їх начебто наяву, відчуваючи кожну хвилину…Дівчина тинялася порожнім містом, видиралася на дахи багатоповерхівок, безцільно блукала квартирами сусідів… аж доки не прокидалася, стомлена та невиспана»* [2, с.55].

Сни головної героїні Рути змінюють свою форму в залежності від градації стресу у її житті. Сон-дежавю, в якому Рута блукає занедбаним містом, на наступний день стає сном-наяву: *«…і перенеслася в той самий день, про який думала перед тим, як заснути...»* [2, с.66]. Це вказує на те, що межа між сном та реальністю, на думку автора, може бути дуже тонкою та нечіткою.

За законом природи «усе в світі взаємопов’язане» і будь-які відхилення від прямої передбачають невідворотні наслідки, навіть у світі снів. У першому типі сну Рута здатна змінити минуле. Та чим істотніше були зміни у першому, тим темнішим ставав другий тип сну. Невгамовне бажання повернутись у стан комфорту емоційно ще нестабільного підлітка, який уже не є дитиною, але і не може справитися з зрілим світом, збалансовує втручання дорослого (вчительки біології Анни Ігорівни).

Сни займають вожливу подієву лінію у творі, а не лише символічну функцію. Оніризм моделює альтернативний світ, що дозволяє заглибитися в езотерику (магічний простір) підсвідомості, і таким чином твір відображає проблеми підліткової свідомості, яка перебуває у процесі становлення. Вивчаючи матеріали психологічних досліджень сновидінь, Макс Кідрук наповнив містичний вимір. Так дві іпостасі пов’язані не лише подіями, а і наслідками цього зв’язку.

Література

1. *Max Kidruk. Макс Кідрук "Доки світло не згасне назавжди" (презентація), 2020. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=PSsI7n3iO_0*
2. *Кідрук М. Доки світло не згасне назавжди: роман. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 560 с.*

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ З ТЕМИ «ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ» НА ПОЧАТКОВОМУ РІВНІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Василина ТРУШ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Ніна Станкевич***

Важливим і одним із найсуттєвіших складників процесу вивчення української мови як іноземної (далі – УМІ) є засвоєння лексики. Володіння належним запасом слів та навичками правильного їх використання становить основу кожного етапу навчання й формування мовно-комунікативної компетенції у студентів-іноземців. Традиційним способом подання лексичних одиниць як навчального матеріалу є їх тематична організація та виокремлення лексичного мінімуму, що відповідатиме рівню володіння українською мовою, дасть можливість іноземцям вільно висловлювати свої думки та розуміти інших. Велика тематична група лексики «Природне середовище» становить одну з таких широких / програмних тем. Кількісна та якісна характеристика лексики цієї «мегатеми» на початковому етапі вивчення УМІ допоможе виявити її ядро та периферію, виділити методично доцільний навчальний мінімум.

Дослідженню методики вивчення лексики в іншомовній авдиторії присвячені праці І. Зозулі, М. Ліпатової, З. Бакум, С. Караман та ін. Науковиця І. Процик визначила систему роботи з лексикою та проаналізувала способи подання лексичного пласту мови студентам-іноземцям [5]. Проблеми лексичного наповнення словників-мінімумів розглядали О. Пасічник, В. Костюшко, О. Самусенко, Н. Мартинишин та ін. Тематичну значущість слова як найважливіший принцип відбору лексики до тематичного словника виділила О. Антонів [1]. Мовознавиця О. Туркевич на основі досвіду польських методистів задекларувала головні критерії укладання лексичного мінімуму. Одним із кроків на шляху до цього вона назвала визначення списку найчастотніших лексем на основі корпусу зі всіх навчальних видань з УМІ [5].

Мета роботи – виокремити лексичний мінімум з теми «Природне середовище» для рівня володіння мовою А1–А2.

Лексичний мінімум – це обсяг лексичних одиниць, засвоєних за певний час та відповідних умов навчання. Він дає змогу розвинути у студента-іноземця лексичну компетентність та вміння досягати комунікативних цілей на визначеному етапі. Зокрема, на рівні А1–А2 ознайомлює зі структурою й системою української мови й засвідчує можливість вибіркового спілкування у прогнозованих повсякденних ситуаціях.

Лексичний мінімум буває активним та пасивним, або рецептивним. Активний лексичний мінімум слугує для усного спілкування та є порівняно обмеженим. Завдяки значно ширшому пасивному запасу слів іноземець розуміє текст під час читання та сприймає тексти на слух. Окрім того, дослідники виокремлюють потенційний словниковий запас. Відомі такі критерії відбору лексичного мінімуму: семантична цінність, частотність, сполучуваність, словотворча та конструктивна здатність лексем.

На основі аналізу лексичного наповнення теми «Природне середовище» в посібнику «КРОК–1»[16] та підручнику «Крок за кроком» [16] ми зіставили лексеми ядерних та периферійних зон і за спільними частотними одиницями визначили оптимальний варіант лексичного мінімуму для навчання УМІ на рівні А1–А2.

Ядерні лексеми згруповано за тематичними секторами, а саме:

1) рослини: *дерево, кущ, квітка, трава, листя, город, сад, садовина, городина, фрукти, овочі, картопля, огірок, морква, буряк, капуста, перець, помідор, баклажан, гарбуз, кабачок, часник, квасоля, біб, цибуля, кукурудза, кріп, петрушка, салат, щавель, ягода, чорниця, суниця, полуниця, груша, вишня, яблуко, яблуня, абрикос, слива, виноград, диня, мак, соняшник, горіх, пшениця, овес, жито, льон, рис, м'ята, барвінок, мальва, волошка, рута, смерека, ялинка, тополя, калина, верба, барвінок, грядка, бур'ян, чорнозем, ґрунт, цвісти, вирощувати, зеленіти, рослина*;

2) тварини: *собака, кіт, кошеня, пес, цуцик, кінь, лоша, корова, теля, бик, свиня, порося, цап, курка, курча, качка, індик, півень, гуска, гусак, горобець, соловей, голуб, жайворонок, ворона, ластівка, грак, лелека, ґава, крук, ґедзь, метелик, жук, бджола, муха, комар, зозуля, птах, звір, заєць, лис, ведмідь, вовк, буйвіл, рись, олень, їжак, риба, окунь, карась, щука, змія, жаба, тварина*;

3) погода: *дощ, гроза, мороз, сніг, опади, вітер, сонце, промінь, крапля, холод, спека, небо, хмара, лід, повітря, температура, туман, день, ніч, вечір, ранок, пора, зима, весна, літо, осінь, місяць, січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень, північ, південь, захід, схід, погода, сонячний, хмарний, вітряний, хмарно, сонячно, жарко, холодно, тепло*;

4) гриби*: гриб*;

5) природні об'єкти: *ріка, море, поле, озеро, течія, дно, джерело, берег, вода, земля, пляж, узбережжя, півострів, гора, пагорб, парк, ліс, степ, рівнина, полонина, гай, зірка.*

Периферію в тематичній групі творитимуть такі лексеми: *гарний, високий, великий, свіжий, глибокий, мілкий, холодний, теплий, гарячий, важкий, широкий, короткий, низький, малий, чистий, брудний, мокрий, сухий, сильний, легкий, західний, південний, східний, північний, зимовий, літній, осінній, весняний, дощовий, лісовий, гірський, сосновий, різноманітний, небесний, природний, рослинний, Крим, Кримський півострів, Кримські гори, Карпати, Чорне море, Дніпро, Дністер, Донець, Десна, Прип'ять, Говерла, Синєвир, Світязь, Чорнобиль, планета, площа, висота, подорож, середовище, ввечері, зранку, восени, навесні, узимку, улітку, гарно, гаряче, щороку, жити, плавати, подорожувати, мандрувати, відпочивати, гуляти.*

Підгрупу *погода* поділяємо на тематичні сектори-підтеми, за якими варто презентувати лексику на заняттях з УМІ: сторони світу (*північ, південь, захід, схід*); погодні явища (*дощ, гроза, мороз, сніг, опади, вітер, сонце, промінь, крапля, холод, спека, небо, хмара, лід, повітря, температура, туман, погода, сонячний, хмарний, вітряний, хмарно, сонячно, жарко, холодно, тепло*); пори року/місяці/час доби (*пора, зима, весна, літо, осінь, місяць, січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень, день, ніч, вечір, ранок.* Аналогічний розподіл стосується тематичної групи «Птахи» (*курка, курча, півень, гуска, горобець, грак, лелека, ґава, крук, зозуля, соловей, голуб, жайворонок, ворона, ластівка, птах*); «Дикі та свійські тварини» (дикі: *лис, заєць, ведмідь, вовк, буйвіл, рись, їжак, бобер,* ; свійські: *собака, кіт, пес, цуцик, кінь, лоша, корова, бик, свиня, цап*). Поодинокі лексеми з підгруп «Плазуни», «Риби», «Комахи», уважаємо, ватро внести до загальної групи. Підтеми

групи «Рослини»: «Садовина» (*груша, вишня, яблуко, яблуня, слива, виноград, фрукти, диня, мандарин, банан, ягода, чорниця, суниця, полуниця),* «Городина» *(овочі, картопля, огірок, морква, буряк, капуста, перець, помідор, баклажан, гарбуз, кабачок, часник, квасоля, біб, цибуля, кріп, петрушка, салат, щавель, грядка, бур'ян),* «Зернові культури» (*кукурудза, соняшник, горіх, пшениця, овес, жито, льон, рис)* тощо. Для якісного засвоєння та конкретизації цю лексику краще подати на текстовому матеріалі. У зазначених навчальних виданнях, наприклад, використовують пісню «Ходить гарбуз по городу».

Важливо, на нашу думку, збільшити країнознавчий потенціал лексики в цій тематичній групі. Зокрема, залучити безеквівалентну лексику (*Синєвир, Світязь, Чорнобиль*), фонову лексику (*калина, тополя, верба, ластівка, лелека, соловей*), а проте не подавати на початковому рівні лексеми, що не репрезентують української природи (*вулкан, цунамі, ківі, хурма, фламінго, слон, леопард*) або становлять застарілі слова чи діалектизми (*бараболя*).

Визначення обсягу та меж лексичного мінімуму з досліджуваної теми на початковому етапі вивчення УМІ дає змогу ефективно і методично правильно розпочати курс навчання ще на старті. Виділення ядерної та периферійної зон зумовлює розподіл методичних акцентів щодо орієнтовно-підготовчого етапу (семантизації нової для іноземців лексики) та етапу тренування, спрямованого на засвоєння слів як засобу комунікації. Автори навчально-методичної літератури з УМІ, звичайно, мають суб'єктивне бачення теми й по-своєму розгортають її в системі вправ, завдань, текстів, проте результати якісної та кількісної характеристики тематичної групи засвідчують той лексичний мінімум, що обов'язково має стати основою навчального мінімуму.

Література

1. Антонів О. Тематична організація лексики в курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : зб. наук. праць. Львів, 2006. Вип.1 С. 91–94.
2. Мазурик Д. Українська мова для іноземців. Крок за кроком. Харків : Фоліо, 2017. 288 с.

3. Палінська О., Туркевич О. Крок-1 (рівень А1-А2). Українська мова як іноземна : книга для студента. Львів : Артос, 2010. 104 с.

4. Процик І. Презентація нової лексики в лінгводидактиці для чужоземців. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : зб. наук. праць. Львів, 2007. Вип. 2. С. 24–31.

5. Туркевич О. Лексичний мінімум з української мови як іноземної: принципи укладання з урахуванням польському досвіду. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : зб. наук. праць. Львів, 2015. Вип.11. С. 80–89.

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Софія ТРУШ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Галина Крохмальна***

Мовлення завжди відіграє важливу роль у розвитку дитини. Необхідно поступово та правильно вводити в освітній процес методи, прийоми та засоби навчання, які удосконалять та забезпечать учня високим рівнем майстерності у спілкуванні. Адже вміння комунікувати з людьми є запорукою успішного майбутнього кожного учня.

Становлення діалогічного мовлення дітей розпочинається змалечку. Переважно вони спілкуються з найближчим оточенням. Тому початкову у роль у формуванні правильності вимови відіграють батьки. Далі на уроках української мови вчительзакладає стійкий фундамент знань і корегує надані батьками уміння.

«У процесі опанування грамоти учні дізнаються, що є дві форми мовлення — усна й писемна. У 2—3 класах засвоюють найважливіші ознаки усного і писемного мовлення. Учитель роз'яснює, що усна форма мовлення призначена для безпосереднього спілкування того, хто говорить, з тим, хто слухає. У процесі обміну думками (діалогу) співрозмовники міняються ролями: той, хто говорить, стає слухачем, і навпаки» [1, с. 99].

Діалог — це процес мовленнєвої взаємодії двох або кількох учасників спілкування. Під час діалогу кожне висловлювання залежить від реплік співрозмовника, від ситуації. Діалог не передбачає повних, поширених речень. Для нього характерні неповні питальні й окличні речення, вигуки, частки, розмовна лексика. У процесі діалогу широко використовуються допоміжні засоби: міміка, жести, інтонація. Вони передають те, що важко виразити словами» [1, с. 314]. Спрямованість і зміст діалогу змінюється із зміною ситуації, в якій він відбувається. Ситуація завжди динамічна і постійно висуває нові мотиви, під впливом яких учасники бесіди переходять від обговорення одних питань до інших, часом зовсім різних.

Зазвичай використання діалогічної роботи розпочинається з декількох питань і відповідей між учасниками, бо у 1-2 класах словниковий запас учнів ще не достатньо наповнений для довгих діалогів. Збільшення реплік характерне для 3-4 класів.Зразки ведення діалогу діти одержують у спілкуванні з дорослими. А спілкування з ровесниками – це сфера розвитку істинної мовленнєвої самодіяльності, важливий показник сформованості комунікативних здібностей.

У процесі формування діалогічного мовлення велика увага приділяється засвоєнню школярами формул мовленнєвого етикету - ввічливих слів, які вживаються під час вітання, прощання, прохання тощо. Учні початкової школи повинні запам’ятати найуживаніші формули етикету, знати, за яких обставин кожна з них уживається, а також правильно й доречно використовувати їх у власному мовленні [2,с. 491].

Для вдалого проведення діалогу вчитель створює ситуаційні вправи, які містять у собі обставини життєвого характеру. Саме вони допомагають учню точно уявити ситуацію та в майбутньому використати здобуті знання.Під час виникнення певної мовленнєвої ситуації учасники діалогового спілкування діють один на одного словом, запитуючи, переконуючи, відмовляючись, погоджуючись і т. д. Штучно створювана в класі мовленнєва ситуація є, як правило, уявною.[3, с.128].Створення ситуації це початкове завдання вчителя. Далі необхідно підготувати дітям схеми, які скеровуватимуть їх під час діалогу.

Готуючись до уроків розвитку зв’язного мовлення, учителеві початкових класів варто пам’ятати, що школярі є суб’єктами навчально-пізнавальної діяльності (джерелом активності, носієм предметно-практичних дій). Тому основне його завдання – налагодити співпрацю, партнерство в навчально-виховному процесі. Задля цього необхідно створювати ситуації пошуку, дослідження, можливості висловити власну позицію, заохочувати до різноманітних та нестандартних рішень.

Таким чином учні початкової школи розвивають своє наочно-образне мислення і комунікативні навички. Завдання вчителя – забезпечити учнів вищеперерахованими засобами, щоб досягти поставленої мети. В цьому випадку це формування комунікативної компетентності, яку можна реалізувати в ході усного мовлення.

Отже, уроки української мови спрямовані на формування в дітей різних компетентностей. Одна з них – комунікаційна. Аби сформувати в учнів цю компетентність вчителю слід розвивати діалогічне мовлення учнів. Таким чином, майбутній випускник школи буде в змозі гармонійно та чітко висловлювати свої думки і будувати комунікаційні зв'язки з оточенням.

Література

1. Методика навчання української мови в початковій школі :навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка.- К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.

2.Максименко Н.Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в учнів початкової школи на уроках української мови / Н. Максименко // Рідне слово в етнокультурному вимірі. - 2015. - 2015. - С. 487-492. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2015_2015_523.

3. Дзямулич Н., Дмитренко Н. Комунікативно-ситуативні вправи в системі розвитку діалогічного мовлення молодших школярів/ Н. Дзямулич, Н. Дмитренко // Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології. - 2019. - Вип. 8(2). - С. 124-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppsf_2019_8%282%29__19

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ПОБУТ У ТВОРАХ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ: ЛОКАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Юліанна ТУРЯНИЦЯ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лілія Яремко***

Марко Черемшина – це відомий український поет, активний громадський діяч, який залишив по собі чималий літературний спадок. Цікавими є його новели про життя гуцулів («Зведениця», «Більмо» тощо). У них автор детально описує побут етнографічної групи. Своєрідний драматизм та яскравий опис життя гуцулів надихнув нас на детальніше дослідження цієї теми.

За основу було взято три твори автора: «Горнець», «Коляда» та «Село потерпає». У останньому описується життя гуцульського села в умовах війни. Пропоную почати саме з цього твору.

У творі «Село потерпає» розповідається про те, що по селу пішла новина, з якої стало відомо, що йде військо, а тому людям слід покидати свої домівки, щоб уберегти життя. Оселя тут постає як символ непохитності та сили, адже сам автор зазначає, що «як тоті хати вогонь перебудуть, то знак тому, що господарські, що село міць має.» [2, ст.92].Окрім дому , важливою частиною побуту гуцулів була худоба. Насамперед її намагалися перенести в безпечне місце. «З кожної хати люди втікають, працю виносять. Але худібка найперша. Женуть її на дорогу, аби хлопці гуртом дальше гнали.» [2, ст.92]. Не дивно, що саме про тварин так піклувалися, адже в той час вони були чи не єдиною їжею та заробітком для більшості сімей.

Важливою складовою побуту гуцулів були церква та віра. Часто вони святкували «храми» - церковні свята, після яких, нерідко господарі влаштовували застілля. У творі «Горнець» герой, про якого розповідає нам оповідач , каже, що вищезгаданих «храмів не робить, людей не скликає, бо не бирує». [3, ст.115]. Гуцули ж були людьми набожними й забобонними водночас, а тому вірили у різні, часом навіть дивні, прикмети. Ось одна з них: «Єк гуцул возметси курєтину їсти, гадаю собі, то пан – біг

відбере кулешку». [3, ст.115 - 116] Можемо зрозуміти, що вони поєднували у своєму житті елементи язичництва та християнства.

Одним із найважливіших свят було Різдво. До нього гуцули трепетно готувалися і завжди по – особливому святкували. У творі «Коляда» описано своєрідність цього свята у Карпатському регіоні: «Вони тих сімох колядників по селу водять, відай, їх коляду леліють…», «Ідуть колядники попід зорями, переходять всі три побережникові перелази та й заколядували під побережниковим віконцем…». [3, ст.276] З творів Марка Черемшини можемо ще й зрозуміти те, що влада постійно намагалася обмежити людей у вірі. Про це свідчать наступні рядки: «А постерунковий, врадуваний, вхопив револьвер і вибіг на подвір'я та й стрілив три рази, аби й село і колядники знали, що жандарі не сплять та й аби страх мали. Гомін полетів понад селом, ударився об ледяні верхи гір та й розшумівся горганами і долинами та давав вовкам знати, що село Їм нової коляди співає.». [3, ст.279]

Творчість Марка Черемшини дуже вдало, емоційно та яскраво описує нам побут тогочасних гуцулів. Це дає нам змогу поринути в атмосферу Карпат, відчути дух наших предків, дізнатися локальні особливості такого дивовижного етнографічного регіону.

Література

1. Шологон Л. Джерела про життєвий та творчий шлях Марка Черемшини (1874-1927 рр. // Схід (журнал), 2008.
2. Черемшина М. Вибрані оповідання / Марко Черемшина. - Київ ; Харків: Укр. держ. вид-во, 1945. - 168 с.
3. Черемшина, Марко. Вибрані твори [Електронна копія] / Марко Черемшина.- Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1949 (Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2019).

ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ФРАНКОВОЇ ЛЮБОВІ У ТВОРІ ВЕЛИКОЇ ПРОЗИ «ЗАХАР БЕРКУТ»

Діана-Марія ФЕДОРІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Соломія Бук***

Іван Франко ключова постать української культури та літератури, тому такий важливий феном як любов в його інтерпретації важливий для розуміння ментальності українського народу. Через призму письменника можна глибше пізнати лінгвокультуру. Поняття любові належить до мовленнєвих ситуацій, що, безумовно, стосуються міжособистісних відносин. Спілкування виступає необхідністю у повсякденному житті людини, без якої неможливе повноцінне формування особистості та міжособистісної комунікації. Завдяки любові формується взаємодія між людьми, вони глибше пізнають одне одного та й самих себе, адже любов є різною і кожного разу по-іншому корегує наш світогляд.

Одним із можливих варіантів дослідження любові є твори письменників. Іван Франко зробив великий внесок у розвиток української літератури, вклавши десять прозових творів.

Досить корисно зрозуміти, а також осмислити етимологію слова «любов», яка розкриває його походження і виявляє первісне значення. За даними «Етимологічного словника української мови», слово «любити» походить з праслов'янського ljubiti «мати схильність; відчувати симпатію до когось; бажати». В «Етимологічному словнику української мови» можна знайти більше ста слів, похідних від слова «любити», що свідчить про активне його вживання і продуктивність основи слова, а значить і про надзвичайну різноманітність, багатозначність і гнучкість української мови.

Іван Франко у повісті «Захар Беркут» подає любов, як чисте, щире та безгрішне почуття, наприклад «весна навіть старому старцеві пригадує його молоду любов». Також тут згадується наївна любов, яку вперше хтось відчув: «першою любов'ю огрітих серць […] мусила стрінути їх молода любов», «безмірною любов'ю в ясних очах». Письменник вносить дитячу любов у повість, обмежуючи її тільки між Тугаром Вовком та його донькою Мирославою. Знаходимо у тексті – «дитячої любові й поважання», «дитяча

любов ще раз заговорила». Це любов, що живе у серці дівчини до її батька, інтерпретується Іваном Франком як могутнє почуття. Пройшовши довгий шлях розчарувань і життєвих труднощів, дитяча любов відгукнеться, так як це було у Мирослави. Проте аналізуючи любов Тугара Вовка, можна помітити, що присутня велика різниця між цими почуттями, бо його слова: «Прийми ж за своє чесне діло подяку вітця, котрого вся любов у тій одній дитині», навіюють думки про приземлену та в деякій мірі сувору любов.

Головна любовна лінія належить Максиму та Мирославі, котрі щиро кохають одне одного. Це почуття відрізняється своїм забарвленням та подачею від попередніх виявів любові. Автор називає цю любов повною й описує її так – «повним безмежної любові», «повним любові поглядом глянула на Максима», також через перепони, що траплялись у їхньому житті, потрібно було боротись за це кохання: «Змилуйся над нашою молодістю, над нашою любов'ю!» Неодноразово герої виявляли свої сильні почуття словами, а саме: «котру я люблю, як її ніхто в світі не буде любити», «люблю Максима». Проявляється Захаром Беркутом любов до народу та рідної землі, а підтверджує це наявність розповіді, у якій йшлось, що «любов до громади стала ще гарячішою і сильнішою». У громади, під тиском небезпеки й ворогів, «розбудилася любов до життя». Іван Франко показує не лише любов між героями, а й до важливих для них цінностей.

Любов у творах Івана Франка по-різному інтерпретується, наприклад у прозовій спадщині письменника знайдено не тільки різнотипні любовні стосунки між персонажами, а й різні стильові підходи до їх відтворення: романтичний, реалістичний і модерністський. Кожний із зазначених підходів має свої особливості й своє тлумачення любові. Романтичний підхід звеличує чисту, високу любов. У реалізмі любов набуває дещо приземленого характеру, коли інтимні стосунки між чоловіком і жінкою інтерпретуються як специфічна потреба, що допомагає людині подолати відчуття самотності та відчуження. Для модернізму любов характерна як складний феномен людського життя, філософія почуття, а також сексуальність у значно глибшому сенсі й відвертішому змалюванні. Завдяки цим підходам, можна побачити еволюцію в інтерпретації любовних стосунків Іваном Франком: від платонічних, сором’язливих до вільних, відвертих, розкутих.

Лексема «любов» має широке поле для досліджень. Виявлено, що це поняття, крім основного значення має ще велику кількість другорядних інтерпретацій, зокрема, вторинні вияви лексеми є досить поширені та часто використовувані. У великій прозі Івана Франка активно використовується вторинна інтерпретація «любові» на позначення почуттів та морального стану душі людини.

Література

1. Денисюк І. Любовні історії української белетристики / І. Денисюк // Літературознавчі та фольклористичні праці: у 3т., 4 кн. Т. 1. Кн. 1/І. Денисюк. – Львів, 2005. – С. 370.

2. Етимологічний словник української мови: в 7 томах. – К.: Наукова думка, 1983. – Т. 3. – С. 319 - 320.

3. Етимологічний словник української мови: У 7-и т. / Редкол.: О. С. Мельничук та ін. – К. : Наук. думка, 1982 – 2012. – Т. 3.– С. 320.

4. Литвин І. Любов як головний принцип гуманізації людського життя та шлях подолання відчуження людини у філософії Еріха Фромма / І. Литвин // Вісник Черкаського університету. - Черкаси, 2012. - С. 108.

5. Франко І. Я. Захар Беркут / Іван Якович Франко // Зібрання творів у 50-ти томах / Іван Якович Франко. / Київ: Наукова думка, 1978. - (16). – С. 7 – 154.

ЧАСОВИЙ ПАРАДОКС ЯК ЕЛЕМЕНТ ХРОНОТОПУ ПОДОРОЖІ В ЧАСІ ТА НОВАТОРСТВО ЧАРЛЗА ДІКЕНСА

Анастасія ФЕДОРНЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Мар'яна Челецька***

Мета: пояснити явище «часового парадоксу» як одиниці фантастичного хронотопу подорожі в часі.

Поняття конструктивного минулого в майбутньому часі кореспондує певним чином із таким явищем, яке домінує у фантастичній літературі та кінематографі, як *часовий парадокс (temporal paradox).*

Властивістю прози, сюжет якої конструюється на основі подорожей у часі, є можливість швидкого переміщення з одного місця в інше. Єдиним способом потрапити з одного краю всесвіту в інший у короткі терміни слугує просторово-часовий тунель, утворений дуже сильною деформацією простору-часу [1].

Існує декілька різновидів часового парадокса, зокрема у сучасних кінематографічних текстах мають місце такі цікаві його вияви, як парадокс напередвизначеності, парадокс вбитого предка і парадокс любовної лінії.

За умови, коли не можливо уникнути вчинків людини, яка подорожує в часі, і вони стають елементом минулих подій, виникає *парадокс напередвизначеності*. Дійовим персонажам надається виняткове право викликати подію, яку вони намагаються змінити [1]. Цей парадокс вказує на те, що все повинно здійснюватися закономірно, попри будь-які перешкоди.

Цікавим є *парадокс вбитого предка*, позаяк, якби певна особа перемістилась у минуле і якимось чином нашкодила життю родича, то вона б ніколи не народилась і не змогла б вирушити в минуле, що й створює ефект з погляду здорового глузду парадоксального часу [1]. Відтак, існує певний світовий закон захисту послідовності, що унеможливлює проникнення у минуле і змінення його.

Герої різних кінематографічних стрічок шукають ключ до розв'язки проблеми – як подолати час? Наприклад, у фільмі «Початковий код» головний герой прокидається у чужому тілі пасажира поїзда, за декілька хвилин до вибуху. Виявляється, що Стівенс – частина досліду, ціль якого – запобігти катастрофі [1]. У серіалі «Футурама» герой, який хоче захистити своє минуле, сам спричиняє часовий парадокс через те, що під час подорожі у минуле починає стосунки з жінкою, не знаючи, що це його бабуся в молодості, тому він сам став своїм «дідусем» [4]. Така хронотопна деформація відбувається внаслідок вияву *«парадокса любовної лінії».*

У багатьох фантастичних фільмах існує принцип, за яким мандрівник у часі в минулому потрапляє у «мультивсесвіт», коли герої не скасовують майбутнього, а лише формують альтернативні світи, що існують паралельно. Можна сказати, що все, що змінюють мандрівники в часі, якраз і призводить до подій, що мали статися.

Часовий парадокс важливий у тексті для відтворення його ритму, темпу, хронологічності, черговості та тривалості подій завдяки комбінації представленого часу минулим, теперішнім чи майбутнім. Явище часового темпоритму є важливим для відтворення у кінематографі, оскільки для того, щоб візуалізувати внутрішню ідею персонажа потрібно особливо тонко відчувати його рух у часопросторовому континуумі.

Для пояснення темпоритму в кінематографі фахівці використовують поняття *екранного хронотопу* [3, с. 29], через який, власне, й реалізується внутрішня побудова ідеї, що поєднує задум письменника, режисерський намір та рецептивне очікування глядача.

Новаторство Ч. Дікенса в тематизації часового парадокса полягає у тому, що англійський письменник чи не вперше для жанру подорожі в часі впровадив мотив символічної зустрічі персонажа в майбутньому із самим собою (герой бачить власне ім'я на своїй ж надгробній плиті [2, с. 159]). Як автор 19 ст. Дікенс цей момент обґрунтовує з погляду морального впливу на свідомість свого персонажа. Однак для новітніх експериментів із жанром подорожі в часі багато і письменників, і режисерів використовують подібний мотив задля створення ефекту зриву/розриву часової лінії (напр., таку ж ситуацію майбутнього, як і для Скруджа, обіграно і в серіалі «Назад у майбутнє»). Відтак, можна передбачити можливі альтернативні сюжетні лінії для

Дікенсової історії у новітніх кіноверсіях, зокрема в плані введення «мультивсесвіту» як паралельної реальності для Ебенезера, який зробив би якусь помилку під час подорожі у своє минуле, змінивши певним чином його – наприклад, зустрівшись із самим собою або піддавшись нерозважній спокусі. Отож, перспектив для розгортання часового парадокса є доволі багато, тому Дікенсовий сюжетний хід має ознаки своєрідної «матриці», що допомагає пояснити особливості часопросторової художньої реальності.

Література

1. Гокінг С. Чи подорож у часі можлива? Публ. за: Hawking St. Przyjęcie bez gości. Czy podróże w czasie są możliwe? *Polityka,* 20.11.2018. URL: https://zbruc.eu/node/84745 (дата звернення: 25.02.2023).
2. Дікенс Ч. Різдвяна пісня в прозі або Різдвяне оповідання з привидами : повість / пер. з англ. Ольги Косач-Кривинюк. Київ : Знання. 2017. 175 с.
3. Дубініна О. В. Екранне втілення літературного хронотопу. *Слово і час*. 2016. № 10. С. 29–40.
4. Футурама: мультсеріал / реж. П. Аванзіно. США, 1999 р. URL: https://uaserials.pro/331-futurama.html (дата звернення: 20.02.2023).

ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Ярослава ФЕСЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – ***Оксана Мацько***

Воєнні конфлікти є часом великих змін. Нові технології, соціальні реалії та культурні взаємодії створюють потребу в нових лексичних одиницях, які відображають нові явища та процеси. Історія виникнення лексичних неологізмів воєнного часу є важливою складовою історії України. Лексичні новотвори воєнного часу є важливим елементом культури та мови країни, що допомагає зберігати пам'ять про важкі періоди історії.

Лексичний неологі́зм (від грец. νέος – «молодий, новий» і λογισμός – «судження, вислів») **або новотві́р** – новостворений термін, авторське слово або фраза, що перебуває в процесі входження в загальне використання. Вивченням виникнення нових слів у різних аспектах займались: Н. Ф. Клименко, М. Я. Плющ, Н. А. Москаленко, А. П. Медушевський, О. А**.** Сербенська та інші лінгвісти. На думку О. А. Сербенської «Інновації – це «новотвори, запозичення, а також включення і входження в мову, зумовлені перерозподілом значень у видах і жанрах мовлення; це і відродження слів і висловів з минулих епох» [3, с. 34]. Лексичні новотвори воєнного періоду є відповіддю на необхідність у нових термінах для опису нових явищ та процесів, що з'явилися внаслідок війни. Емоційна напруга, яка супроводжує війну, бажання виражати свої почуття та емоції сприяють появі нових слів.

Неологізми з'являються в мові:

1. Як **власне новотворення** – шляхом словотворення на основі наявних у цій мові морфем, переосмислення слова та лексикалізації словосполучення («*маслята» – патрони; «лимон» або «лимончик» – граната; «сушка» – різноманітні авіаційні винищувачі; «чисте небо» – вказівка на відбій).*
2. Як **відносні новотворення** – внаслідок запозичення мовних одиниць з інших мов *(байрактар, джавелін).*

3. Внаслідок **словотворного та семантичного калькування** (*«мамкувати, наволонтерити»).* Перехід їх до загальнонародної мови з вужчих стильових сфер або територіальних різновидів, а також актуалізації застарілих слів.

4. **Переосмислення або семантичні інновації** – слово може отримувати нове значення. Утворення неологізмів шляхом переосмислення слів для найменування якогось уже відомого поняття відбувається, ймовірно, у зв‘язку з виникненням необхідності відтінити одну з якостей того чи іншого поняття, які раніше не відображалися *у* словесному найменуванні, або ж для позначення стилістичних і різного роду емоційно-оцінних відтінків того чи іншого поняття чи предмета (*«термоточка» – пожежа в росії; «хлопок» – вибух у росії, білорусі чи на території, яку тимчасово контролюють окупанти; «бандеромобіль» – бойовий автомобіль ЗСУ; «кіборги» – воїни ЗСУ; «рашизм» – злочинна шовіністична ідеологія «руського міра»).*

5. **Трансномінації** з'являються в мові з метою **дати нову назву** і відображають тенденцію до використання експресивних форм (*слово «ерефія», створене з абревіатури «РФ». Таке вживання слова замість повної назви сусідньої країни є зневажливим і містить в собі пейоративне оцінне значення.)* Як відомо, не завжди і не обов'язково нове слово виникає в мові в результаті появи нового поняття або предмета. Вже наявне поняття, предмет можуть бути названі новим словом, яке чіткіше, глибше і правильніше висловлює їх суть, або, переважно, виникає із стилістичних потреб для повідомлення експресивно-емоційно-оцінних відтінків.

Багато нових слів та висловів, що виникають під час воєнного періоду, є **тимчасовими** та втрачають свою актуальність після закінчення конфлікту. Однак, деякі з них можуть стати постійними та бути використовуваними в повсякденному мовленні.

Отже, можемо зробити висновок, що лексичні новотвори воєнного часу є важливим елементом культури та мови країни, що допомагає зберігати пам'ять про важкі періоди історії.

Література

1. Нові слова та значення: словник / Ін-т укр. мови НАН України; уклали Л. В. Туровська, Л. М. Василькова− К.:Довіра, 2008. − 271 с
2. СУЛМ. Лексика і фразеологія. К., 1973;;
3. Сербенська О. А. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей / Сербенська О. А., Волощак М. Й. – К. : Просвіта, 2001. – С. 108.
4. Українська мова : Енциклопедія. – К. : Просвіта, 2000. – С. 377.
5. Дзюбіна О. І. Диференціальні ознаки неологізмів і оказіоналізмів / О. І. Дзюбіна // Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти : матер. міжнар. наук.-практ. конфер. (17 квітня 2014 р.). – К. : Вид. Кафедра, НТУУ «КПІ», 2014. – С. 105–106.
6. Олійник О. Українська мова: Підручник для 10-11 кл. / О. Олійник. – Київ: Альфа, 1995. – 383 с.

МОВНИЙ ОБРАЗ «ДОБРА» У ПРОЗОВИХ ТВОРАХ ІВАНА-ФРАНКА: КОРПУСНО-ЛЕКСИКОГРАФІЧИМ ПІДХОДОМ

Катерина ФУРДИГА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Соломія Бук***

Мовний образ - це комплексне поняття відображеня елементу дійсності засобами мови, вербальні відповідники ментальних образів певних предметів. Образ - це ілюстрація яка сприяє кращому сприйняттю інформації, - це відбиток об’єктів навколишньої дійсності у мові людини. Також він становить узагальнено-образний понятійний зміст мовного знаку та має асоціативну перцептивну основу [1].

Сучасні мовознавці чітко розмежовують концепт, словесний символ, та мовний образ. Отже виникає проблема розмежування понять концепт, мовний образ та чуттєвий образ. Проте можемо виділити, що мовний образ номінує предмети та явища, є небхідною частиною тексту, несе певну інформацію про об’єкт та втілює у собі певне символічне та метафоричне значення, а також мовний образ є компонентом та складником мовної картини світу, адже твориться за допомогою сприйняття, яке можна розвивати та змінювати.

Творчість Івана Франка привертає увагу мовознавців, це цікавий матеріал для дослідження літературних та мовних явищ. «Проза Івана Франка – складний і багатий ідейно-художній комплекс із великим розмаїттям тем та ідей, жанрових, сюжетно-композиційних і наративних форм; комплекс, у якому порушено значну кількість проблем, де віднаходимо широкий спектр стилістичних вирішень: від ґотики й пізнього романтизму до модернізму» [2, с. 608].

У творчості письменника порушено довгий ряд проблем – національних, соціальних, філософських, психологічних, морально-етичних, політичних, педагогічних, історико-філософських, технологічних, навіть літературознавчих, причому здійснює це на синхронному й діахронному зрізах.

Наскрізним у творчості поряд із значною кількістю проблем є поняття ДОБРА, образ ДОБРА. Мовний образ ДОБРА є важливим та значущим у творах І. Франка, саме це й обумовлює дослідження.

На сучасному етапі дослідження поняття ДОБРО має свою специфіку: воно знаходиться на межі вивчення проблем філософії, психології, етики, естетики, релігії, семантики і по-різному трактується у цих галузях науки. ДОБРО як найвища морально-етична цінність – поняття всеосяжне Закономірність інтерпретації ДОБРА через свою антонімічну пару: «добро - не зло».

У семантичній структурі української лексеми ДОБРО відбувається перегрупування значень, на перший план висувається значення «не злий», а значення «хороший» з відтінком, що з'явився, переходить до числа неосновних [3, с. 212]. Варто зазначити, що уявлення про ДОБРО як високоморальну категорію, очевидно, трансформується, обростає стилістично зниженим лексиконом, і, як наслідок, значення слова дедалі більше відривається від етико-релігійної основи.

Лексема ДОБРО є досить поширеною у творчості І. Франка. У лексеми є багате семантичне наповнення. Дуже цікаво, що кожне визначення, яке тлумачить словник, лексеми ДОБРО має місце у творчості І. Франка.

Прозові твори І. Франка представлені невеликою кількістю похідних слів мовного образу ДОБРА та їх словоформ, які фігурують як іменники, прикметники та прислівники.

У аналізованих прозових творах І. Франка активно вираженні антонімні й синонімні зв’язки мовного образу ДОБРА. Важливо те, що І. Франко частіше вдається до згадувань саме синонімних позначень досліджуваного образу. Синонімія служить для увиразнення даної лексеми, передачі змісту, поглиблення семантики слова. Антонімія, натомість, показує нам парадигму лексем негативної характеристики та для передачі обурення та роздратування.

Мовний образ ДОБРА у досліджуваних прозових творах І. Франка переважно репрезентує щось позитивне в житті людей. Проте й вирізняється тим, що досліджуючи тексти, найчастіше зустрічається лексема ДОБРО саме у контексті майна, тобто власності персонажів, предметів, речей та цінностей, які їм належать, проте у сучасному

мовлені ми досить рідко вживаємо це слово у вищеописаному контексті, що вказує на особливості світосприйняття людини раніше та зараз.

Література

1. Хаботянкова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті) // Вісник КНЛУ. Серія філологія. Том 18. № 2. 2015.
2. Легкий М. Проза Івана Франка: поетика, естетика, рецепція в критиці : монографія / науковий редактор Євген Нахлік ; ДУ «Інститут Івана Франка НАН України»; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2021. 608 с.
3. Коткова Л. Концепти «добро» і «зло» в ідіолекті Володимира Винниченка. Волинь-Житомирщина. 2009. № 19. С. 208-212.

ФУНКЦІЙНА СПЕЦИФІКА МОСКОВІЗМІВ В УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІА ПЕРІОДУ 2022–2023 РОКІВ

Андрій ХОРУНЖИЙ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Науковий керівник – ***Микола Філон***

Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну активізувало інтерферентні процеси, що неминуче вплинули на всі складники суспільного життя, у тому числі й на парадигму вербального розвитку. Потреба мовців у номінуванні реалій війни та їх оцінці реалізується не лише у межах кодифікованої системи української мови. Одним з важливих засобів, за допомогою якого здійснюється називання та ідеологічна конотація воєнних подій, є варваризми. Запозичення знаходять своє втілення у різних дискурсах, серед яких провідне місце посідають масмедіа. В інформаційному просторі, «як найбільш проникному й відкритому для всіх новоутворень» [1] посилюється роль московізмів – слів чи зворотів, окремих значень, які зберігають ознаки російської мови. Їх конотованість виявляє елемент «чужого», ненормативного, імпліцитно актуалізує концепт ВОРОГ, виконуючи когнітивну та емоційно-експресивну функції. Відтак, московізми, протиставляючись українських номенам – концептосфері «свого», стають складником вербальної війни, маркери якої стали об'єктом для аналізу багатьох мовознавців – Н. Костусяк [3], С. Булик-Верхоли [2], І. Мусіюк [4]. Утім ґрунтовний аналіз заголовної теми ще не здійснено, що й зумовлює **актуальність** нашого **дослідження**.

Об'єкт аналізу – лексеми, запозичені з російської мови у воєнний період 2022–2023 років.

Предмет аналізу – функційна специфіка московізмів у ЗМІ в період 2022–2023 років.

Мета нашої **розвідки** полягає в тому, щоб визначити особливості вживання московізмів у масмедіа і схарактеризувати їх оцінно-експресивні функції.

Джерельну базу дослідження становлять медіатексти, вилучені методом суцільної вибірки з інтернет-видань «Armyinform», «Gazeta.ua» тощо і телеграм-каналу «Труха. Україна». Всього до аналізу залучено понад 100 лексем.

Серед залучених московізмів в українських масмедіа виділяємо такі групи: назви російських військових – *потєряшкі, маріонєткі*, перифраза *обізяни з гранатами*: *«Стратегія московітів мобілізувати зеків, алканів, бомжів і випадкових людей біля метро робить з армії Росії армію* ***обізян з гранатами****»* [5], назви російських громадян – *хорошіє русскіє, тєрпіли, ватнікі*: *«****Хорошиє русскіє*** *чітко знають, коли стануть нашими ворогами»* [7], назви суспільних явищ, понять та процесів – *побєда, мобілізєц, освобождєніє стран*: *«Оголошений 21 вересня* ***“тотальний мобілізєц”*** *став тим вітром, що відкриє їх на всю ширину»* [8] тощо. Як бачимо, московізми номінують винятково ті явища життя імперії, які відображають специфіку ментальності, спосіб мислення та базові параметри побудови аксіологічних координат московської картини світу. Вони створюють вербальний тригер «небезпечного», «віддаленого», «поганого» світу, який декодує реципієнт. Пейоративна семантика наведених одиниць значною мірою реалізується за допомогою особливостей звукового оформлення, відповідно до особливостей фонетичної системи російської мови. Привертає увагу лексема *аналоговнєт* – сатирично-іронічне позначення тверджень влади Московії про унікальність вітчизняної технічної і промислової продукції, відсутність відповідників у світі. Цілісноформлена одиниця, утворена злиттям двох основ, формує оригінальні асоціації, що активізують емоційно-експресивний заряд. Нерідко для посилення емоційної складника використовують графічні засоби, які увиразнюють алюзію: *«Топ-10 російської* ***“аналоГовнєт”*** *техніки, знищеної росіянами»* [9]. Прикметною є й тенденція до морфемізації лексеми *аналоговнєт*, яка стає вершиною номінативного гнізда, утворюючи інновації на кшталт *аналоговнєтний, аналоговнетка, безаналоговнєтний* тощо: *«****“Аналоговнєтний”*** *“Бусурманін” – російська машина піхоти, яку вже нищать українські військові»* [6]. Збільшення продуктивності у функціонуванні окреслених одиниць обумовлюється узуальним способом словотворення.

Розглянутий матеріал засвідчив, що в інформаційному полі запозичення з російської мови ідентифікують «чужі» реалії, пов’язані з Росією, шляхом фонетичних, графічних

та структурних трансформацій, виявляють негативнооцінний стилістичний компонент. Наведені номени виконують комунікативно-прагматичну роль в масмедіа, що виявляє зневагу мовців до держави-окупанта і створює саркастичний образ Московії.

Література

1. Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові : етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизми у пресі кінця XX – на початку XXI ст.) : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2005. 20 с.
2. Булик-Верхола С. З. Мовний образ Росії як ворога (на матеріалі ЗМІ періоду російсько-української війни). *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Т. 1. С. 29–33.
3. Кострицяя Н. М., Костусяк Н. М., Шульська Н. М. Метафорична вербалізація концепту війна в сучасних недійних заголовках. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2022. № 56. С. 60–65.
4. Мусіюк І. Образ Росії в глобальних ЗМІ. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/8324%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-16720-1-1020200512%20(3).pdf
5. 24.tv. URL: https://24tv.ua/.
6. Armyinform. URL: https://armyinform.com.ua/.
7. Censor.net. URL: https://censor.net/.
8. Gazeta.ua. URL: https://gazeta.ua/journal.
9. Root nation. URL: https://root-nation.com/ua/.
10. Труха. Україна. URL: https://t.me/truexanewsua.

УКРАЇНСЬКА КОСМОГОНІЧНА КОЛЯДКА ПРО СТВОРЕННЯ СВІТУ: ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Соломія ЦОКАЛО

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лілія Яремко***

Колядки як жанр усної народної творчості відомі здавна. Колядки - це величальні календарно-обрядові пісні зимового циклу свят, переважно у слов'янських народів. Первісно колядки супроводжували язичницькі обряди, дуже стійкими виявились обряди Коляди, пов'язані із вшануванням новонародженого сонця, а вже за християнства колядки асоціюються передусім із Різдвом, у своїх текстах відображають «народне християнство», переосмислення язичницького світогляду та ритуалів. [5]

Ми точно знаємо, що колядки виникли давно, за однією з версій — ще у дохристиянські часи. Тоді ж свято Коляди було приурочене до зимового сонцестояння, тобто найкоротшого світлового дня і найдовшої ночі. Коляда — це основне річне свято, яке знаменувало перехід від старого року до нового. Воно відтворювало своєю структурою прирубіжну кризову ситуацію, коли з хаосу виникав космос. Символічно світ помирає і народжується новий. Саме ж слово «колядка» первісно не має стосунку до канонічного Різдва. [4]

З-поміж сюжетів колядок, яких є надзвичайно багато – це кілька сотень різних сюжетів, виділяється один, який надзвичайно приваблює і вражає уяву – це так званий сюжет про створення світу. Колядки роблять причетними до цього народження світу, яке відбувається «тут і зараз», переносячи своїх виконавців і слухачів у сакральний простір і час. Такі колядки відносять до космогонічних. Наприклад, відома нам усім колядка «Ой як же було ізпрежди віка», власне, й оповідає про створення світу, зазвичай це характерний мотив початку таких колядок. Дехто думає, що це архаїчна колядка, але перші записи українського фольклору датуються першим десятиріччям XIX століття, тобто доволі пізній етап розвитку фольклору. Через те архаїчного у фольклорі не виявляють, а реконструюють із текстів шляхом зіставлення з якимись іншими культурними ресурсами. Усі науковці, які досліджували українські колядки говорили,

що вони виникли ще в дохристиянську добу. Наприклад, Іван Франко, характеризуючи час виникнення колядок, вказував на те, що найдавніші з них відбивають дохристиянські уявлення про створення світу, а трохи пізніші відображають вже реалії князівсько-дружинних часів. Власне колядки з космогонічними мотивами – це і є ті найдавніші з колядок, бо вони містять багато елементів, які фольклористи відносять до найархаїчніших : образ світового дерева, образ птахів-творців, мотив розростання світу з крихти твердої субстанції тощо. Вік колядок визначають, пов'язуючи їх мотиви з історичними реаліями тої чи іншої доби. Вперше слов'янський фольклорний колядковий рядок із рефреном зустрічається у чеських джерелах за 14-15 століття, у празькому рукописі. Однак цілісно, космогонічні колядки все ж таки виявляють риси міфологічного мислення, що власне і свідчить про їхнє давнє походження.

Саме колядка «Ой як же було ізпрежди віка», була створена на основі міфу, і в цьому міфі розповідалося про те, що в усних творах слов'янських народів зберігся погляд дуже давніх людей на те, як було створено світ. Ще до початку світу, коли не було ні неба, ні землі, а лише синє море, то посеред того моря стояло велике дерево, що його різні слов'янські народи називали по-різному: дубом, явором, сосною, березою, яблунею та інше. На тому дереві була золота кора, і сиділи на ньому дивовижні птахи. Дехто каже, що то були два голуби, а дехто — що сивий сокіл. Серед гілля того дерева роїлися бджоли, у його корінні жили всілякі тварини, на гілках знайшли притулок птахи. Таке дерево, що існувало до початку світу, в міфології називається світовим. А найголовніші істоти на ньому — два голуби і сивий сокіл. То не просто птиці. Це втілені у пташину подобу боги, які створили світ — заснували небо із сонцем, місяцем і зорями з синього та золотого каміння, а землю — із дрібного піску. А ще давнішим є уявлення праслов'ян про світове яйце, з якого постає Всесвіт, або Бог-Творець, якому належить створити землю і все на ній... Недаремно деякі слов'янські племена вважали яйце символом життя. У християнстві й сьогодні яйце — головний символ Великоднього свята. Погляньте на українські великодні писанки. Ви бачите на них не тільки дивовижні візерунки, які за найдавнішими уявленнями мали магічну силу, але й зображення сонця, місяця, зірок, світового дерева, небесних оленів, коней, птахів та інше. А звідки взялися на землі люди? Найдавніші міфи твердять, що людей розмножила по світу птиця. Ота первісна птиця — Першоптах — голуб чи сокіл, як кажуть народні легенди. Як же це

відбулося? Постала земля серед води, та покрилася вона деревами і травою. Але сумним був світ без людського гомону. І тоді Першоптах, що мав у собі божественний вогонь, здатний запалити живу душу, злетів над лісом і вдарив блискавкою в сухий пеньок, що стримів на галявині. З того пенька постало тіло першого чоловіка, а з вогню Птаха-Бога — безсмертна людська душа. За іншими легендами, тіло першочоловіка зробив Бог із глини. Однак глина — мертвий матеріал, і, щоб оживити людину, Творець схилився до неї й просто в уста вдихнув безсмертну душу.

Колядка «Ой як же було ізпрежди віка» - це космогонічна колядка, вона є однією із найстаріших пісень, яка розповідає про створення світу. Цю автентичну пісню протягом століть не одноразово видозмінювали та «перекручували». Що цікаво, ранній текст пісні зовсім не пов'язаний із народженням Ісуса, й взагалі не пов'язаний із християнством. Насправді у сюжеті йшлося про інше створення світу, ще до того як на Землю прийшло християнське віросповідання.

У колядці йшлося про те, що на світі не було нічого окрім синього моря і посеред нього стояв явір (за деякими версіями 3 явори), на тому дереві сиділо три голуби або три соколи, які «радоньку радять як світ снувати». Птахи вирішують пірнати на дно моря і діставати дари моря, з яких поставатиме світ: з золотого каменю – сонце, зі срібного – місяць, з піску постали зірки, з мулу – земля, з павутинки – гладь небесна – це більш ранній шар пісень. Наступним етапом розвитку сюжету є заміна птахів на двох янголів, згодом - на двох братів. У подальшому відбувається християнізація теми. З приходом християнства, у текст внесли зміни: птахів замінили на янголів або святих, а світ відповідно створив Бог та апостоли Петро та Павло .

Ця пісня після оприлюднення давно переросла рівень суто фольклорно-наукового надбання. Основною темою цього шедевру безперечно є Створення Світу. Головним образом тут треба, мабуть, уважати Світове Дерево, від котрого йде все світове життя і всі «користі», безпосередньо принесені ним чи дані тими тваринами, які в тім дереві гніздяться (голуби, соколи, бджоли). Образ цей може мати свій початок в поняттях якогось пранароду нинішньої індоєвропейської язикової родини.

Як підсумок, можна сказати те, що українська космогонічна колядка про створення світу є важливою частиною культурної спадщини України. Вона дає змогу зрозуміти уявлення наших предків про те, як вони бачили світ та своє місце в ньому.

Література

1. Грушевський М. Мотиви обрядової поезії. // Михайло Грушевський. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. - К., 1993. - Т. 1. - С. 227-262. Електронний ресурс. Режим доступу: http://litopys.org.ua/hrushukr/hrush108.htm

2. Абрамець Анастасія. Спочатку було море. Космогонічні колядки, де згадується море.// Електронний ресурс. Режим доступу: https://omore.city/articles/120552/teksti-kolyadok-na-rizdvo-pro-more

3. Як же було ізпрежди віка.// Електронний ресурс. Режим доступу: https://uain.press/articles/1149202-1149202

4. Про що йдеться у колядках.// Електронний ресурс. Режим доступу: https://bomedia.com.ua/kol/

5. Колядка як жанр усної народної творчості.// Електронний ресурс. Режим доступу: https://zno.if.ua/?p=4864

МОВНИЙ ОБРАЗ ВИЗВОЛИТЕЛЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ XXI СТ.

Софія ЧЕРКАСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – Соломія Бук

Нині, коли Україна стикається з внутрішніми та зовнішніми викликами, мовленнєвий образ визволителя в українській лінгвокультурі набуває нового сенсу та значення. Цей образ може допомогти у формуванні позитивного іміджу країни та зміцненні національної ідентичності, а також сприяти консолідації суспільства навколо спільних цінностей та ідеалів.

З другої половини 20 століття образ героя, і зокрема трансформація героя в нових соціокультурних умовах, стає предметом наукового розгляду вчених Д. Бурстина, С. Друкера та Р. Каткарта, О. Клаппа, А. Норта, І. Поведака та Л. Страйта.

Дослідження мовленнєвого образу визволителя в українській лінгвокультурі 21 ст. є актуальним і має важливе значення для розуміння процесів національного самовизначення та формування національної ідентичності в Україні.

Образ визволителя в українській лінгвокультурі досліджували багато науковців, літературознавців, істориків, філософів та інших дослідників. Для прикладу, можна назвати таких відомих науковців, як О. Бєлєнький, С. Булгаков, І. Крип'якевич, М. Грушевський, О. Пономарьов, І. Курченко, та інші.

Мовні образи, що виникають з визвольних рухів в українській історії, можуть бути використані для підтримки певних політичних, культурних та соціальних ініціатив. Вони можуть стати символами національної єдності та співпраці між різними соціальними та політичними групами в Україні. Проте, важливо зазначити, що використання мовних образів може мати різні відтінки значення для різних людей та груп. Якщо для одних вони символізують національну гідність та боротьбу за свободу та незалежність, то для інших вони можуть бути сприйняті як політичний або культурний спротив.

Мовленнєвий образ визволителя має бути спрямованим на підвищення національної свідомості та підтримку національної ідентичності. Він має викликати в громадян

почуття гордості за свою країну та її історію, стимулювати людей до активної участі у житті держави та її будівництві.

Мовні засоби, що використовуються для формування мовних образів, можна поділити на декілька груп: слова та фрази, що мають емоційне забарвлення. Це можуть бути слова з високою емоційністю, які допомагають виразити настрій або ставлення до якоїсь ідеї чи явища; метафори та порівняння, які дозволяють виразити абстрактні ідеї та почуття через конкретні образи; алегорії, котрі дозволяють передати складні ідеї через історії та образи, які мають специфічне символічне значення; використання символів, що мають конкретне значення в контексті певної історії чи культури.

Основними рисами мовленнєвого образу визволителя є:

1. Активна позиція. Визволитель відзначається своєю активною позицією, вмінням брати ініціативу в різних сферах суспільного життя, зокрема у політиці, науковій та культурній сферах.

2. Висока культура мовлення. Саме в мовно-культурному просторі формується колективна національна ідентичність. Визволитель зазвичай володіє грамотною українською мовою та використовує її в комунікації для досягнення своїх цілей.

3. Готовність до боротьби. Визволитель має готовність до боротьби за свої права та інтереси, він використовує різноманітні способи інформаційної війни, протестів та демонстрацій.

4. Інтелектуальна складова. Мовленнєвий образ визволителя часто відображає його інтелектуальні здібності та знання в різних галузях знання.

5. Патріотизм. Визволитель висловлює свою любов до України та свою готовність захищати її на будь-яких рівнях та в будь-якій сфері.

6. Використання інтернет-комунікацій. Завдяки інтернету, визволитель має можливість висловлювати свої погляди, обмінюватися інформацією з іншими учасниками визвольного руху, шукати нові способи розвитку та співпраці.

7. Стиль комунікації. Визволитель має власний стиль комунікації, який відрізняється від традиційних стереотипів комунікації в українському суспільстві. Він зазвичай використовує більш прямий та чіткий спосіб висловлювання, що сприяє залученню уваги до своїх ідей.

8. Спрямованість на результат. Визволитель має яскраво виражену спрямованість на результат та досягнення поставлених цілей. Він зазвичай відрізняється високою мотивацією та наполегливістю в досягненні своїх завдань.

9. Готовність до самоосвіти. Визволитель має більш високий рівень освіти та готовність до постійного самовдосконалення. Він зазвичай проявляє інтерес до різних галузей знання та розвиває свої навички, що дозволяє йому успішно розвиватися у вибраній сфері.

10. Інтернаціональний контекст. Визволитель має більш широкий погляд на світ та діє в інтернаціональному контексті. Він зазвичай має досвід співпраці з людьми з інших країн та культур, що дозволяє йому успішно вести міжнародну діяльність та розвивати свій потенціал у світовому масштабі

Цей мовленнєвий образ є актуальним для сучасного українського суспільства, де потреба у лідерах та визволителях зростає, а конкуренція у різних сферах діяльності стає все більш інтенсивною. Водночас, він відображає глибинні зміни в українській культурі та свідомості, що зробилися після Революції Гідності та на шляху до європейської інтеграції.

Отже, мовленнєвий образ визволителя в українській лінгвокультурі XXI століття є комплексним та багатогранним, і включає в себе такі риси як ефективна комунікація, лідерство, здатність до співпраці та колективної роботи, високий рівень етики та моральних принципів, використання сучасних інструментів комунікації.

Література

1. Набок М. М. Українські народні думи: типологія героя і особливості національного характеру: автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.01.07 // Набок Марина Миколаївна. – Львів, 2010. – 19 с.

2. Луцишин Г. Чинники консолідації української нації / Галина Луцишин // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2011. – Вип. 23. – С. 165-169

3. Демченко С. В. Масова комунікація як чинник формування громадянського суспільства в незалежній Україні (глобальне і національне) : монографія / Сергій Демченко. – Дніпропетровськ : Вид-во Маковецький, 2009. – 366 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ МАКРО- І МІКРОМІФУ В АНТИУТОПІЇ КУРТА ВОННЕҐУТА «ҐАЛАПАҐОС»

Радислав ЧІБІСОВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Мар'яна Челецька***

Мета: пояснити оригінальність задуму Курта Воннпеґута в жанрі антиутопії (на основі твору «Ґалапаґос») крізь призму концепції макро- та мікроміфу.

Упродовж усієї історії свого існування людство намагалося пояснити причини виникнення життя, зрозуміти явища природи, дослідити взаємодію особистості та суспільства, збагнути таємниці народження і смерті. Уявлення людини про світ зашифровані в міфах, які знайомлять нас із поняттями добра і зла, краси та потворності, смерті і безсмертя, війни й миру, свободи та рабства, вірності і зради тощо.

Однак для письменника-антиутопіста трактування міфу лише як примітивного світосприйняття первісної людини є завузьким, бо у своїх творах він намагається показувати протистояння особистості і маси, індивідуального та колективного, духовного і матеріального, природного та штучного; а персонаж антиутопії зазвичай захищає своє право на свідоме й повноцінне існування від агресивного впливу ворожого макросвіту.

Конкретний міф, який є частиною міфологічної системи або релігії, може стати основою для створення сучасного художнього твору. В антиутопії Курта Воннеґута біблійна історія про Ноїв ковчег є фундаментом для авторського переосмислення історії людства: отже, міф стає наріжним каменем авторського міфологічного конструювання літературної моделі сучасного суспільства, яке страждає від інформаційних маніпуляцій. У захисті суспільної думки від тотальної брехні вагому роль відіграють процеси деміфологізації та реміфологізації. На думку Юрія Бондаренка, «деміфологізація передбачає розкриття істинного змісту міфологічних та ідеологічних конструкцій за допомогою засобів освіти, пропаганди та соціальної роботи»; натомість «реміфологізація означає заміну старих, "деструктивних" міфологічних уявлень новими, більш "адекватними" ситуації» [1, с. 13].

Особистісний міф визначає ціннісну орієнтацію та долю конкретних персонажів антиутопії. У романі «Ґалапаґос» автор використовує цей різновид міфу для пояснення характерів Мері, Селіни, Хісако та дівчат канка-боно, які змогли вижити на Санта-Росалії. Усі ці персонажі вірять у духовні цінності, тож їх оминає трагічна доля злочинця Джеймса Вейта. Наприклад: «На Санта-Росалії, перед лицем повної безнадії, Мері все ж таки мріяла, щоб там народжувалися діти» [2, с. 76].

К. Воннеґут деміфологізує наше уявлення про людську історію, руйнуючи макроміф, у який, згідно з концепцією Н. Фрая, входять старозавітні фази *творення, революції, закону, мудрості та пророцтва* [3, с. 167–197]. Американський письменник сумнівається у величі Божого задуму щодо створення людини, переосмислює, модернізує біблійний міф про Ноїв ковчег, показує масштабний занепад закону та процвітання хаосу, безжально висміює велич людського інтелекту й намагається довести, що істинність пророцтв мудреців і філософів не може витримати тиску часу та простору.

Простір великого художнього світу антиутопії «Ґалапаґос» наприкінці сюжету стискається до розміру мікроскопічного острова під впливом ворожого часу, тобто часу-судді. Така особливість антиутопії Воннеґута символізує остаточну поразку прогресивних процесів у суспільстві, але водночас демонструє ідею звільнення, втечі людини від ворожого простору, який хоче її знищити.

З явищем особистісного міфу пов’язане поняття архетипу, тому що причини людських вчинків часто потрібно шукати в колективному несвідомому: кожна людина має індивідуальні пріоритети, але на них щоденно впливає поведінка суспільства.

У романі «Ґалапаґос» письменник довів, що вплив архетипів Матері, Тіні та Мудреця [4, с. 58–136] на індивідуальний міф може бути не тільки позитивним, а й негативним, тому лише високодуховні цінності та віра в *Євангеліє*, що їх особистість обирає свідомо, можуть захистити її від фази *апокаліпсиса* [3, с. 197–208]. Так, архетип Матері в несвідомому Мері Гепберн допомагає їй робити все, щоб урятувати людство від вимирання; але війни, насильство й божевілля, які спричинили кінець світу за межами Ґалапаґосу, є похмурими виявами темної частини людської душі. Архетип Мудреця на стадії старця (а точніше – безсмертного духа-пророка) закодовано в образі оповідача Леона Траута, який у земному житті був свідком багатьох трагічних подій, але після смерті здобув можливість вивчати історію людства впродовж мільйона років.

Оригінальність задуму К. Воннеґута допомагають також зрозуміти вислови древніх мудреців і митців ХХ століття, якими перемежовано текст «Ґалапаґосу». Переплетення абсолютно різних за настроєм повчань і пророцтв, жартів і розпачливих криків, цитат «ні про що» і літературних шедеврів – це форма деконструювання свідомості, коли традиційні уявлення про світ зазнають краху, зате з'являються нові виклики, ідеї, цілі. Отже, вплив міфології на формування жанру антиутопії є важливим чинником розуміння авторського задуму Курта Воннеґута. Інколи цей вплив легко знайти в тексті (згадки про Ноїв ковчег, цитати з Біблії, голубий тунель до потойбіччя, безсмертя душі людини, опис традицій племені канка-боно), інколи міфологічне підґрунтя зашифроване (в архетипах, мотивах гріхопадіння і спасіння, ієрархічній драбині суспільства, хронотопі персонажів, пророцтвах тощо).

Література

1. Бондаренко Ю. О. Міфотворення як соціальна технологія. *Теорія та історія соціології*. *Соціологічні студії, 1*. Луцьк: ВНУ. ім. Лесі Українки. 2012. С. 11–15.
2. Воннеґут К. Ґалапаґос / пер. з англ. В. Хазіна. Чернівці: Книги – ХХІ, 2016. 224 с.
3. Фрай Н. Великий код: Біблія і література / пер. з англ.. І. Старовойт. Львів: Літопис, 2010. 362 с.
4. Юнґ К. Ґ. Архетипи і колективне несвідоме / пер. з нім. К. Котюк; за ред. О. Фешовця. Львів: Астролябія, 2018. 608 с.

СУЧАСНА ІСТОРІОГРАФІЯ ЩОДО РОЛІ ВІКЕНТІЯ ХВОЙКИ У ДОСЛІДЖЕННІ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Арсен ШАХБАЗЯН

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – ***Наталія Кузіна***

Дослідження Трипільської культури, навіть після 129 років з моменту її відкриття Вікентієм Хвойкою, залишається актуальним і важливим питанням в археології та етнології сучасної України.

Сучасна історіографія при дослідженні спадщини Трипільської культури обов‘язково виділяє ім’я вченого Вікентія Хвойки. Саме з його ім’ям пов`язують відкриття у 1893 році перших археологічних знахідок невідомої землеробської культури IV-III тис. до н.е. Так, під час розкопок на Кирилівський вул. 56/59 він знайшов кістку мамонта. Вперше залишки поселення невідомої культури виявлено на вул. Кирилівський, 81 у Києві [1]. Не дивлячись на це, дослідник назвав її трипільською – від села Трипілля Київської області, де було проведено багато розкопок і знайдено чимало пам’яток. В. Хвойка розпочав систематизацію досліджень пам’яток Трипільської культури. Поряд із Трипіллям упродовж кількох років він розкопав цілу низку подібних поселень, описав їх особливості, час виникнення і місце серед інших старожитностей Східної Європи, зокрема, вперше виявив трипільські гончарські печі [1, с. 6].

Фактично, монографія В. Хвойки «Древние обитатели Среднего Приднепровья и их культура в доисторические времена» (1913 р.) поклала початок створенню джерельної бази для археологічних досліджень. У його праці викладені характеристики старожитностей від кам’яного віку до великокняжої доби. Основою його концепції став принцип автохтонізму (зв’язок між історичним розвитком і тією чи іншою територією), за який він не одноразово був критикований своїми колегами [2].

Важливим елементом його наукової діяльності стала популяризація його досліджень та знахідок. Так, в 1899 був заснований Київський музей старожитностей. В. Хвойка започаткував Інвентарну книгу, до якої до самої смерті записував усі набутки музею. Також у 1896 р. В. Хвойка прийняв участь на X Археологічному з’їзді в Ризі. У 1899 році він презентував свої знахідки на XI археологічному з’їзді в Києві [1].

Отже, Вікентій Хвойка вніс неоціненний вклад в дослідження однієї з найбільш цікавих культур не тільки в Україні, а й на теренах усієї Європи. За його дослідженнями археологи та етнологи щороку знаходять нові пам’ятки, які змінюють сприйняття начебто загальновідомих фактів. Так, в 2013 були знайдені трипільські гончарні горни, які на 3 тис. роки були старші за ті, що вважались найдавнішими в Європі. Також в 2012 році була знайдена громадська будівля з глини та дерева висотою 20 м і шириною 60 м, тобто площею 1200 м^2 - найбільша на той час споруда в Європі [3].

Знахідки останніх 10 років свідчать про те, що ми далеко не все знаємо про життя та побут трипільців. Тому важливим моментом є продовження дослідження спадщини Трипільської культури. Досвід останніх років показує, що ми маємо шанс знайти те, що зможе змінити усталенні поняття про історію України і всієї Європейської цивілізації.

Література

1. Вікентій В'ячеславович Хвойка та його внесок у вітчизняну археологію (до 150-річчя від дня народження): Тем. зб. наук .пр. / Редкол. Н.Г.Ковтанюк (відп.ред.) та ін. К.: ТОВ “ІІІ, Лтд”, 2000. 194 с.

2. Черняков І. Т. Хвойка Вікентій В'ячеславович // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т — Я. 784 с. С. 365-366.

3. Шурхало, Д. (2017, 23 жовтня). Історична Свобода | Таємниці трипільської культури. Радіо Свобода Україна – новини, ексклюзиви і перевірені факти. URL: https://www.radiosvoboda.org/amp/28807991.html

КОНЦЕПТ ВОДИ В УКРАЇНСЬКОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Дмитрій ШВАБ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Ірина Сус***

Образ води один з найдавніших і найширших, адже це одна з чотирьох стихій, до яких в людей у всі часи було сакральне значення, незалежно від релігійних вірувань. Воду, як руйнівну силу боялися і водночас поважали як джерело життя. Що ж до самого символу в українській культурі. Вода займала важливе місце в дохристиянських слов'янських обрядах. Можна сказати, що існував свого роду культ води. Біля водойм влаштовували ігрища, з самою водою були пов'язані демонологічні уявлення про водяників і русалок, які були шановані і могли як допомогти так і нашкодити. Ще більшого значення набула вода з приходом на українські території християнства. На початку біблійного тексту Святий Дух ширяє над водою, перетворюючи хаос на космос. І це лише одна згадка, а всього вода згадується в Святому Письмі 284 рази (232 в Старому Заповіті, і 52 в Новому), жодна інша назва мінералу, навіть *земля*, не є такою поширеною. Одне з важливих свят в році це є Водохреща, на це дійство люди зносили до церкви воду з метою її освяти. Далі цю святу воду зберігали весь рік вдома, використовували як оберіг від злих сил, збірці приповідок Іван Франко фіксує «Боїться як чорт свяченої води»[3], кропили нею худобу, бджіл. В кожному господарстві мала бути свячена вода. Окрім Водохреща, Михайло Грушевський подає інформацію про інший спосіб освячення води: «На свято Введення, ще до недавна святили воду зовсім нехристиянським способом: брали воду в такому місці де сходяться три води, проливали потім ту воду через полум'я, підставляючи миску – така вода вважалася особливо чудодійною супроти хвороб і уроків»[1]. Якщо говорити про воду в релігійних обрядах, то сюди ж відноситься купання немовляти під час хрещення. Сама традиція пов'язана з самим Ісусом, адже саме хрещення символізує духовне народження. Використовується вода і під час похорону. Є спеціальний обряд обмивання покійника. Ця традиція має ще язичницькі основи, свого роду очищення. Вода відігравала роль і пасхальний період. Перший понеділок після Великодня ще називають, водним, мокрим

або полив'яним, в цей день за уявленнями вся вода ставала цілющою. Хлопці часто обливали водою дівчат. І це було лиш показником успіху.

Вода – це дуже широкий образ, адже часто це він втілюється в різних виглядах в українській культурі це і дощ, і повінь і криниця і річка і багато інших. Той же самий образ криниці, як джерела води також ніс в собі святість і чистоту. Про це свідчать і багато народних висловів і заборон, не плювати в криницю, не смітити біля неї тощо або ж існує прислів'я «Яка криниця, такий господар». Часто цей образ потрапляв і в художні тексти. Там багато фігурує, наприклад, в історичних піснях і в піснях про кохання. Криниця або річка ставали місцем зустрічі закоханих. Або ж чиста вода могла втілювати свіжість і молодість, дівочу вроду. І ще вода образ води безпосередньо перетинається з поняттям сліз. Тепер варто сказати, що точно могла символізувати вода. Це насамперед родючість, це дотично і господарської культури, якій життєнеобхідна вода. Вода була символом і здоров'я, знову ж таки звертаючись до весільних традицій, бачимо збережену форму привітання молодої батьком: «Будь здорова, як вода, будь весела, як весна, будь родюча, як земля…». Вода може виступати і символом часу і його плину. На підтвердження цього є вислови: *скільки води спливло вже, вчорашньої води не доженеш.* Дуже схоже до того вода символізує і просто рух, змінність і колообіг, щось приходить з водою або за нею йде. Вагомим є уособлення у воді чистоти. І тому нею перевіряли, вона не приймала щось нечисте. У воду кидали злодіїв і якщо він не тонув, то все таки був винним, а коли вода приймала – невинним. Ця практика використовувалась і пізніше для виявлення відьм, чарівниць і упирів. Була вода і символом наполегливості *вода камінь точить* або *бити струменем*, тобто сильно. Водночас попри таку необхідність для життя, були у води і негативні сторони. Наприклад, як швидка річка або повінь могли забирати життя людей і нищити господарство. Дуже поширений, і навіть у фразеологізмах з самої роботи цей символ *забрала вода, як під воду пішло.* Вживався і як символ невідомого і небезпечного, тому й не можна лізти у воду не знаючи броду. Або доказом є вираз *каламутна вода*, що означає щось нечисте, неясне. Або ще іноді вода в значенні водойм може бути і символом великої відстані. *Десь за рікою* в народній творчості означає далеко, або ж казкове *за морями* з схожим значенням.

Література

1. Грушевський. М. Історія української літератури. Том 1, с. 145
2. Стрікаленко Т. Образ-символ «вода» в ментальності, культурі та етиці українського народу. К : Social and economic aspects of education in modern society. Варшаша. 2021. С. 32
3. Франко І. Галицько-руські народні приповідки. : етнографічний збірник. Т. 27. С. 113

ЕФЕКТ МЕТЕЛИКА: ПРОБЛЕМА СВОБОДИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В РОМАНІ ХАРУКІ МУРАКАМІ «НОРВЕЗЬКИЙ ЛІС»

Богдан ШВЕЦ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Уляна Федорів***

Харукі Муракамі – видатний японський письменник, який у своїх творах в медитативній, відстороненій манері вдало поєднує безсюжетність і детективність, фентезійність і натуралізм, прогнозує, яким буде майбутнє всього людства, при цьому показуючи, що немає людина, яка була б здатна звільнитися від свого минулого. У його творах не буває "чорного та білого", він вловлює та передає найдрібніші відтінки людської душі, розкриваючи внутрішній світ своїх героїв.

Звісно, зводити творчість того чи іншого митця до певного літературного стилю часто означає суттєво звужувати все розмаїття тем та прийомів, до яких звертається автор, але, тим не менш, це гра, у яку грає кожен дослідник. Однак, на мою думку, у Муракамі дуже яскраво виокремлюються риси екзистенціалізму. Його твори вирізняються тим, що них екзистенція героїв має більшу художню цінність, ніж ессенсія. Тобто сам факт існування часто змістовніший, ніж його наповнення. Якщо традиційні сюжети більш насичені перепитіями, неочікуваними поворотами та рішучими вчинками персонажів, то елемент екзистенціалізму проступає тоді, коли ми бачимо набагато менше рішучих дій героїв і набагато більше їх рефлексії з приводу цих вчинків.

Саме таким і є життя героїв в книгах Муракамі. Вони навчаються, працюють, гуляють, слухають музику, дивляться кіно, та з певною періодичністю роблять рішучі дії, які можуть спричинити тріщини у фундаменті цього рутинного життя. Метафорична електрокардіограма в такі моменти показала б тахікардію, що замайоріла посеред рівномірного серцебиття. Неочікувані наслідки таких вчинків ефектом метелика вплинуть не лише на життя тих героїв, які є суб'єктами вчинків, але й тих, хто є їх об'єктами або й просто свідками.

Чи не найглибшим аналізом такої проблеми є один із найпопулярніших творів митця "Норвезький ліс". Названий на честь однойменної пісні гурту The Beatles "Norwegian Wood". Насправді, проаналізувавши зміст пісні, можна простежити, що такий вибір назви є геть невипадковим. Слово "wood" може означати як "ліс", так і "дерево". У тексті пісні це слово використане в другому значенні: "Дерево, із якого пташка пурхнула". Пісня змальовує сцену, де дівчина запрошує хлопця до себе в гості. Стіни її кімнати обшиті норвезьким деревом (сосною, тоді це був досить популярний і дешевий матеріал). Вони сидять і спілкуються, п'ють вино до другої години ночі, коли вона каже, що час спати. І до розчарування хлопця виявляється, що спати вони будуть в різних кімнатах. Розгніваний герой спалює "норвезьке дерево", тобто квартиру дівчини в якості акту помсти. Вчинок героїні, можливо, зумовлений певною невизначеністю її почуттів та емоцій. Наслідок цього вчинку у вигляді фрустрації іншого героя – вираження фрустрації шляхом імпульсивних вчинків, що матимуть наслідки на життя

героїні. Такий коловорот емоційних вчинків – це типова формула співіснування героїв у творах Муракамі.

Книга ж у свою чергу оповідає про трьох друзів – Тору, Кідзукі та його дівчини Наоко. Їхня дружба була ідилічною, доки не перервалася раптовим самогубством Кідзукі, яке для всіх виявилося потрясінням, як грім посеред ясного неба. Деякий час потому Тору (головний герой та оповідач книги) та Наоко відновили дружні взаємини. Усе було комфортно для обидвох, вони допомагали одне одному прожити травму втрати друга, допоки все значно не ускладнилося днем народження Наоко, під час святкування якої, герої зайнялись коханням. Дівчина, що геть заплуталася у своїх почуттях, їде на лікування у спецсанаторій, а головний герой усвідомлює, що кохає її та страждає через її відсутність. Але доки їх розділяє багато кілометрів шляху та ще більші душевні прірви, герой заводить нове знайомство. Йдеться про Мідорі, жваву, енергійну та легковажну дівчина, що не викликає в героя таких сильних почуттів, але дарує йому тимчасове щастя.

Вже в такому короткому переказі сюжету можемо чітко простежити три моменти імпульсивних вчинків героїв, які ефектом метелика (зазвичай травматичним) відлунюються в житті близьких для них людей – суїцид Кідзукі, секс Тору та Наоко, раптовий зникнення дівчини для лікування в санаторії. Три потужні каталізатори почуттів. Хоча, можливо, це не три окремі визначні події, а ланки одного ланцюжка, який почався самогубством Кідзукі? А можливо, помах крил метелика, що спричинив торнадо в іншому місці, відбувся деінде, навіть не під час самогубства Кідзукі? Однак причин цього вчинку ми так і не дізнаємось, відтак наскільки довгим ми можемо зробити цей ланцюжок?

В одному з листів до Тору Наоко зазначає, що повела себе з ним несправедливо, зникнувши без вісти після проведеної ними разом ночі. Але далі зазначає, що на її думку, дівчата загалом не схильні керуватися відчуттям справедливості при прийнятті рішень. Це більш притаманно чоловікам, тоді як жінки керуються відчуттям краси та бажанням щастя. На мою думку, поведінка головного героя та його рішення в кінці жити простим щастям із більш легковажної Мідорі є свідченням того, що кожна людина приймає рішення, керуючись жагою до щастя, а не відчуттям справедливості чи відповідальності.

Коли герой провідує Наоко в її санаторії, його вражає абсурдність людського існування: з одного боку - працівники, які страждають на алкоголізм, а з іншого – пацієнти, які викладають гру на фортепіано. Героїня, відповідаючи на його здивування, зазначає: «Всі ми тут то стаємо учнями, то перетворюємося на вчителів» (с.170). Ця репліка, на якій автор не закцентував жодної уваги; вона просто є одним із багатьох рядків в діалозі, що, на мою думку, уособлює всі взаємовідносини між людьми: ми або робимо вчинки, що в подальшому виявляються травматичними, уроками для інших, або набуваємо від цього досвіду.

Ліричний герой пісні The Beatles, яка подарувала назву книзі, ставши об’єктом травматичних дій, спалює квартиру суб’єкта цих дій. Спалення. Полум’я. Стихія вогню як втілення такого роду емоцій, як на мене, є дуже доречною. Муракамі своїми творами змальовує людські душі, як своєрідні сірники, які використовують інших як поверхні

для черкання із сірникової коробки. Душі можуть обмінюватися ролями між собою, головне щоб не зупинявся процес, процес створення вогню.

Література

1. Норвезький ліс / Харукі Муракамі, - Київ: Форс Україна, 2020 – 384 с.

«ТІЛЬКИ НЕ ПИШИ МЕНІ ПРО ВІЙНУ»: ПОЕЗІЯ ПАВЛА ВИШЕБАБИ ЯК ОДИН ІЗ ВИЯВІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Мар'яна ШВЕЦЬ

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Науковий керівник – ***Валентин Мальцев***

Україна зараз перебуває в точці біфуркації, тобто, суспільство вже не тяжіє до прийняття передбачуваного попереднього шляху розвитку, а прагне перебудувати систему та обрати новий шлях трансформації культури.

Загалом відомо, що війна – рушійна сила, яка несе смерть не тільки фізичну чи психологічну, а й призводить до знищення культури. Саме тому важливо утримувати культурний фронт.

Поезія, «народжена» в окопах, має особливу цінність у формуванні національної самоідентифікації та підживлення духу людини під час війни. Такими є вірші у збірці Павла Вишебаби «Тільки не пиши мені про війну».

Презентація збірки відбулась у формі благодійного туру «Тільки не пиши мені про війну» з 1 по 17 березня. За 17 днів Павло Вишебаба і Пташка (Катерина Поліщук) з Азовсталі об'їздили 12 міст та зібрали рекордну суму –100 тисяч доларів, які використали для потреб ЗСУ.

Доречно згадати, що Павло Вишебаба почав писати вірші ще задовго до війни, проте саме на передовій зрозумів, що може говорити голосами багатьох українців. Як наслідок, зауважуємо, що негативний контекст війни допоміг розкрити творчий потенціал поета та розкрити архетипові образи доби, на які люди орієнтуються, а їхня рецепція впливає на світогляд читачів.

Поетична творчість Павла Вишебаби знаходить відгуки у ЗМІ дотично до його персоналії військового, яка виходить на перший план: у замітках інформують про появу збірки письменника, про тур містами з презентацією збірки, а в інтерв'ю ділиться думками про війну, про важливість мови у формуванні національної ідентичності, а також про вірші, які пише в перервах між боями. Про автора пишуть сучасні митці,

активно коментують у соцмережах та починають з'являтись відеоогляди на збірку, «вірші Вишебаби читають у прайм-тайм на центральних телеканалах, їх кладуть на музику та озвучують на проукраїнських мітингах по всьому світу різними мовами. Для багатьох ці тексти стали літописом почуттів українців у режимі онлайн, а Вишебаба — поетичним голосом часу» [3].

Одна з найбільших індійських газет The Hindustan Times присвятила статтю поезії «Доньці», який перекладений вже щонайменше п'ятнадцятьма мовами світу» [1, с. 10]. Вірш став вірусним, реалізуючись у жанрі відеопоезії, а згодом був покладений на музику. Пісня «Доньці» тривалий час була на перших позиціях чартів. Популярність поезії зумовила її вихід на міжнародний рівень. Цікавим фактом є те, що іноземці активно записують відео власного бачення декламації вірша «Доньці» українською мовою.

1 травня 2023 року поет у своєму Інстаграмі запустив флешмоб «Де читають книгу». Він виставляє фотографії користувачів зі збіркою з зазначенням країни: Нова Зеландія, Канада, Бельгія, Франція, Німеччина, Іспанія, Італія, США, Польща. І це далеко не весь перелік.

Як зазначив Павло Вишебаба в інтерв'ю для Суспільного, що на річницю 24 лютого, йому «надсилали відео з усієї планети, де читали вірш «Моє покоління», це дуже приємно» [2].

Отже, аналізуючи збірку Павла Вишебаби «Тільки не пиши мені про війну», бачимо, що культура дозволяє не лише підтримувати бойовий дух, а й є поштовхом до популяризації українського за території держави.

Література

1. Вишебаба П. Тільки не пиши мені про війну. Київ: Видавництво Однієї Книги, 2022. 112 с.
2. «Ми маємо розривати всі емоційні зв'язки з Росією»: військовослужбовець, поет Павло Вишебаба. *Суспільне Новини.* URL: https://cutt.ly/t5BNukc (дата звернення: 01.05.2023).
3. Тільки не пиши мені про війну, Павло Вишебаба. Інтернет-магазин книг - Книгарня «Є». URL: https://cutt.ly/T5BNm5b (дата звернення: 30.04.2023).

АНАЛІЗ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Діана ШЕМЧУК

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – ***Тамара Івахненко***

Протягом останнього десятиліття цифрові інструменти набули неабиякої популярності в усіх сферах людської діяльності, зокрема в освіті. Такі педагоги як Кеті Девідсон, Мімі Ітоє досліджують та використовують цифрові інструменти для урізноманітнення та полегшення навчального процесу. Процес діджиталізації не оминув й Україну, українські освітяни також активно впроваджують у навчальний процес ресурси дистанційної освіти. Ігор Андрієнков, Ганна Арінархова, Алла Бентковська формують в учнів цифрову грамотність, використовують на уроках інтерактивні матеріали, чим мотивують школярів до навчання [1]. Але все ж використання цифрових інструментів на уроках в нашій країні вважається ще відносно новим явищем, тому й не достатньо окресленим. Викликом під час дистанційного навчання стала непідготовленість учнів, вчителів і батьків до використання інформаційних технологій, але згодом усі учасники освітнього процесу змогли адаптуватися до умов онлайн-навчання, що стало значним проривом в українській освіті. Вже зараз ми можемо активно використовувати діджиталізацію на уроках.

Так, як комп’ютер є засобом навчання, то він має використовуватися як знаряддя пізнання, накопичення і застосування знань. Завдання вчителя – організувати пізнавальну роботу учнів так, щоб вони вміли знайти, критично проаналізувати та використати інформацію. На уроках української літератури невід’ємним елементом навчання є вміння аналізувати прочитане. Але насправді через великий потік інформації учням важко пройнятися художнім твором, зрозуміти його, внаслідок чого не відбувається естетичне, моральне й емоційне збагачення школярів. Для вмотивування та розвитку вміння аналізувати, сприймати й оцінювати прочитане можна використовувати діджиталізацію. Пропонуємо декілька інтерактивних прийомів для аналізу художніх творів з використанням інформаційних технологій.

1. Скетчноутінг.

Скетчноутінг – це чудовий прийом візуалізації своїх думок, знань і спостережень, у нашому випадку на цифровому пристрої [2]. Цей метод можна використовувати для аналізу творів, основна ідея полягає у тому, що учні записують свої думки, уявлення про твір. Окрім цього, школярі можуть створювати скетчноути для кожного персонажа твору, сюжетних елементів чи ключових моментів. Або ж описувати різні складові: тему твору, ідею, проблематику, цікаві факти тощо. Учні можуть додавати діаграми, картинки, піктограми, схеми, рисунки, експериментувати з оформленням і дизайном, що розвине творчість дітей. Після такого творчого процесу клас може провести обговорення твору та продемонструвати свої роботи. Для створення цифрових скетчноутів можна використовувати платформу Canva та інші графічні редактори.

2. Віртуальні флеш-картки.

Здебільшого такий вид роботи використовують для вивчення іноземних мов, але ми можемо також його застосувати на уроках української літератури. Після прочитання твору учні можуть сформулювати питання та відповіді за сюжетом, що активізує мислення школярів, після чого створити картки з цими питаннями. Надалі їх можна використовувати для самостійного навчання чи гри в групах. Інтернет-ресурси для створення флеш-карток: Tinycards, Lexilize Fleshcards, Quizlet.

3. Веб-квести

Ще одним інтерактивним методом навчання є веб-квести. Один із способів використання їх на уроках літератури полягає в створенні квестів з питаннями про твір. Це можуть бути завдання на знаходження інформації про персонажів, події, символи та інших елементів твору на таких веб-ресурсах: LearningApps, Genial.ly, WordWall. Або ж вчитель самостійно може створити веб-квест для своїх учнів на платформі “Всеосвіта”.

Застосування діджиталізації на уроках розширює спектр можливостей для учнів і вчителів, сприяє інтелектуальному росту та створенню осередку, де з’являтимуться актуальні ідеї. Скетчноутінг, віртуальні флеш-картки та веб-квести є лише кількома з багатьох інструментів, які можуть бути використані для покращення якості навчання на уроках літератури, адже інформаційні ресурси є широким полем можливостей.

Література

1. Global Teacher Prize Ukraine 2021: оголошуємо ТОП-50 найкращих учителів України. *Освіторія*. URL: https://osvitoria.media/experience/global-teacher-prize-ukraine-2021-ogoloshuyemo-top-50-najkrashhyh-uchyteliv-ukrayiny/ (дата звернення: 25.04.2023).
2. Скетч-ноутінг. Сучасні технології в школі. *Початкове навчання*. URL:https://pochatkove-navchannya.jimdofree.com/2016/11/01/скетчноутінг/ (дата звернення: 20.04.2023).

МОТИВИ В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ КАЗКАХ: ПОТРАКТУВАННЯ

Назар ЮНОШЕВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Лілія Яремко***

Українська народна казка стала своєрідним мостом від язичницького світоустрою, до тексту, у якому зображено морально-етичні ідеали народної філософії про перемогу добра над злом. Казка – культурний феномен, на якому означено бажання виховувати майбутнє покоління.

Дослідження текстів казок почалося два століття тому. Впродовж цього періоду було зібрано достатньо матеріалу, для того, щоб дослідити основні мотиви в українських народних казках. Найточніше й найповніше їх витлумачив Михайло Грушевський у своїй праці «Історія української літератури». За його класифікацією основними казковими мотивами є:

Космічні сили: основні образи – вітер, мороз, сонце, град, місяць. Головний герой бореться проти них, задля відновлення звичного порядку. Найпоширенішими є два мотиви: повернення знищеного врожаю і пошук дівчини, яку викрала ця сила.[1, 335].

Надприродні фантастичні єства: лісовик, дух землі, «Ох», який живе в пеньку або в могилі і краде людей, яких потім різними хитрощами доводиться визволяти.[1, 335].

Баба-людоїдка: образ жінки, що насамперед небезпечна для дітей. Згодом вони обдурюють її, таким чином рятуючись. Яскравий приклад – казка про Івасика-Телесика.[1, 335].

Змієборство: мотив, поява якого завдячує християнській демонології, в якій змій – це втілення нечистої сили. Також змій може виступати сторожем безсмертя, живої води чи дерева життя.[1, 336].

Кощій Безсмертний: паралельний змієві образ, який майже зник в українській казковій традиції, перекочувавши до росіян. Основна риса цього мотиву – персоніфікація смерті. [1, 338].

Кобиляча голова: близький до Кощія образ, який губить за непошану і нагороджує за повагу. Кобиляча голова популярна лише в українському фольклорі.[1, 339].

Одноокий людоїд: мотив Поліфема Одіссеї, що також розповсюджений в Середній Азії. Герої казок рятуються від нього виколовши йому останнє око. Цей мотив, скоріше за все, був запозичений з усного фольклору, що згодом був оброблений і використаний в «Одіссеї».[1,339].

Доля, Недоля, Злидні- низка досить складних і хитких образів, які більше тяжіють до збігу обставин, згодом стаючи самостійними фантастичними персонажами, яких герой може здолати, хитрим способом втекти, або змусити змінити свою поведінку.[1, 339].

Фатальні, чудесно народжені герої: герої, що народжуються дивовижним чином (з попелу, з кісток, з пташиних яєць, дерева, тощо), наділені надлюдськими навичками і мають наперед визначену долю. Ці герої йдуть на подвиги з власного бажання, або ж внаслідок біди, що насувається на їх Батьківщину і загрожує їх близьким.

Родинні мотиви: цей мотив розкриває стосунки головного героя з різними членами його сім'ї (прийомна донька і її зла мачуха; недобра жінка чи сестра; мудра помічниця; хороша жінка, чиє місце займає її погана сестра; пошук викраденої жінки; діти, яких зневажають; суперництво братів; чудесно врятовані від фатальної долі діти, котрим треба вбити батьків, щоб здобути царство).

Таким чином, українські народні казки відзначаються багатством мотивів. Філософія національної казки відображає загальнолюдський варіант морально-етичних цінностей в національних барвах світобачення і світосприймання.

Література

1. Грушевський Михайло. Історія української літератури: В 6 . 9 кн. Київ, «Либідь». 1993. Т. 1. 392 с.
2. Дунаєвська Лідія. Українська народна казка. - К.: Вища школа, 1987. - 127с.

ЯВИЩЕ ДИГЛОСІЇ У КОЛЯДКАХ

Тетяна ЮЩИК

Львівський національний університет імені Івана Франка

*Науковий керівник – **Лілія Яремко***

Раніше наші предки були язичниками, тобто не мали єдиного Бога і вірували у багатьох. У цей період розвивалася українська міфологія, і розвивалася б і далі, якби не прийняття християнства Київською Руссю, яке зупинило цей процес. У нових реаліях люди були змушені змінити свої погляди про віру та адаптувати їх до потреб нової релігії. І фольклорні тексти набували нових мотивів.

Колядки - релігійно - обрядові пісні, котрі співали на празники богів світла й тепла. [1, С.6]

З появою християнства, колядка стала піснею, яка оспівує народження Христа і повідомляє світу про цю радісну звістку.

Щоб зрозуміти де саме є диглосія, варто порівняти тексти дохристиянської та християнської колядок про створення світу.

Коли наші предки були язичниками вони вірили у легенду про світове дерево та трьох голубок, які пірнувши в океан, винесли різні пожитки:

Тоді не було неба ні землі,
А лише було синєє море.
А серед моря зелений явір.
На яворoньку три голубоньки,
Три голубоньки радоньку радять.
Радоньку радять, як Світ сновати:
"Та спустімося на дно до моря,
Та дістанемо дрібного піску,
Дрібний пісочок посіємо ми,
Та нам станеться чорна землиця,

Та дістанемо золотий камінь,
Золотий камінь посіємо ми,
Та нам станеться ясне небойко.
Ясне небонько, світле сонечко,
Світле сонечко, ясен місячик,
Ясен місячик, ясна зірниця,
Ясна зірниця, дрібні звіздочки" [2]

У цій колядці ми бачимо, як колись люди пояснювали, хто був творцем світу і як була створена земля, сонце та місяць.

Уже пізніше, з приходом християнства, у текст внесли зміни: птахів замінили на янголів або святих, а світ відповідно створив Бог та апостоли Петро та Павло.

Як то було в прежде віка, зачатє світа,
Вигравало синєє море;
На синьому морі стояло три явори,
На тих яворах три кріслечки,
На першім кріслі сам Господь сидить,
На другім кріслі святий Петро.
На третім кріслі святий Павло.
Рече Господь до святого Петра:
- Порни, Петре, на дно в море,
Достань, Петре, жовтого піску,
Та посій по всему світу;
Сотвори, Петре, небо і землю,
Небо зі звіздами, землю з квітками [3, С.274]

У тексті колядки, яку записала Олена Пчілка, маємо також явище диглосії.

Ой там на горі світлонька стоїть.
Ой дай, Боже! А в тій світлоньці троє віконців:
В першім віконці - яснеє сонце,
В другім віконці - ясненький місяць,
В третім віконці - дрібненький дощик.

Чим же ся похвалить яснеє сонце?
- Ой як я зійду рано на зорі,
То врадуються гори, долини,
Гори, долини і весь мир на землі. -
Чим ся похвалить ясненький місяць?
- Ой як я зійду темной ночі,
То врадується весь звір у лісі,
Весь звір у лісі і гість в дорозі,
Гість у дорозі і риба в морі. -
Чим ся похвалить дрібненький дощик?
- Ой як я впаду три рази на яр.
То врадується жито, пшениця,
Жито, пшениця, всяка пашниця -
Ой дай, Боже! [3, С.133]

Цікаву контамінацію язичницьких та християнських мотивів знаходимо у колядці "Чим похвалишся, ясне соненько", записаній 2002 року в Ратнівському районі на Поліссі.

Чим похвалишся, ясне соненько? Святий вечір, ясне соненько!
- А як я зійду в неділю рано,
То зрадується мир християнський,
Мир християнський та й Мале Дитя. -
Чим похвалишся, ясний місяцю?
- А як я зійду темной ночі,
То зрадується гість у дорозі,
Гість у дорозі, товар у возі. -
Чим похвалишся, святоє Гілля?
- А як я зійду три рази в маї,
То зрадується все добро землі:
Жито, пшениця, всяка пашниця [3, С.29-30]

Отож, у першому тексті сонце пов'язується з ранньою зорею, а в другому - з неділею (святковий день у християн). Сонце у колядці, яку записала Олена Пчілка, втішить "весь мир на землі", природу розбудить, а в іншій - "мир" уже християнський та ще й

Мале Дитя (ймовірно, новонародженого Ісуса Христа). І, звичайно, незаперечним фактом є заміна "дрібненького дощику" у другому варіанті колядки "святим Гіллям" або Іллею. Оскільки св. Ілля перебрав на себе риси язичницького бога Перуна, то й не дивно, що він замінив саме дощ, а не сонце чи місяць. [3]

Цікавим є й те, що в колядках часто славлять господаря, його жінку, сина й дочку, звичайну сім'ю до якої прийшли колядувати, але насправді тут ми бачимо небесну сім'ю: батько - ясний місяць, мати - ясне сонце, сестра - ясна зоря, син - дрібний дощик. [1, С.8]

Якщо говорити про українських міфологічних богів, то дізнаємося, що Дажбога змінили на Христа, Богиню Сонця на Богородицю, Бога Громовика на Івана Громовика, Пастуха Громовика на св. Юрія, Громовика хлібороба на Гліба та Бориса. [1, С.8-28]

Отже, на прикладі текстів колядок простежуємо, як в одному творі можуть поєднуватися різні мотиви, зумовлені історичними обставинами. У цьому випадку колядка показала себе доволі гнучким жанром, в якому було змінено лише назви творців світу, але значення і призначення змінилось кардинально.

Література

1. Нечуй-Левицький, Іван . Світогляд українського народу: ескіз української міфології / І. С. Нечуй-Левицький. – Львів: Друк. [наук.] т-ва ім. Шевченка, 1876. – 80 с. Електронний ресурс. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00003763

2. Абрамець Анастасія. Спочатку було море. Космогонічні колядки, де згадується море. // Електронний ресурс. Режим доступу: https://omore.city/articles/120552/teksti-kolyadok-na-rizdvo-pro-more

3. Синтез язичницьких і християнських мотивів у колядках і щедрівках.// Електронний ресурс. Режим доступу: http://i-kar-100.narod.ru/referatu/001/003/46.html

МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Олександр ЯНЮК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Христина Щепанська***

Етнічна ідентичність розвинулася ще в дописемні часи та набула форми розмовних мов. Уже тоді українська мова в розмовних варіантах набула більшости рис, які їй притаманні й сьогодні. Як відомо, мова – не тільки спосіб передати інформацію. Мова була і є важливим складником людської ідентичности.

Одним із перших мовну політику дослідив Олексій Маркович Куць. У його посібнику «Мовна політика в державотворчих процесах України» на підставі аналізу документів і спеціальної літератури та з використанням міжнародного досвіду вперше в політологічній літературі це поняття розглянуто як складову політики Української держави [3].

Звернімося до сучасности. Після початку війни Росії проти України у 2014 році, особливо – після 24 лютого 2022 року, двомовність в Україні втратила свою перспективу. Проте це не означає, що вже назавжди зникли передумови повернення цієї ідеї та ініціатори рухів за російський простір в Україні. Сьогодні спостерігаємо маніпулювання мовним питанням в Україні політиками РФ. З огляду на ідеологічний наступ українському суспільству треба бути готовими до нових проявів активности центрів російської дезінформації щодо мовного питання в Україні, до використання нових моделей впливу. Зазначу, що дії Кремля, спрямовані на цілеспрямоване знищення статусу української мови в Україні, породжують здебільшого протилежний ефект – риторику про захист російської мови в Україні. Також відчутним є перетворення української мови в чинник консолідації суспільства: дедалі рідше звучать в медіапросторі наративи про те, що українська мова розділяє українське суспільство, про відокремленість України на українськомовний захід і російськомовний схід. Ці кліше все активніше втрачають актуальність.

Сьогодні, в умовах звільнення України від російської окупації, завершення національно-визвольної війни України, постійно повертаємося до проблеми подальшої

розбудови вже звільненої держави, досі захищаючи свої територіальні кордони. У цьому майбутньому велике значення має удержавлення української мови, розбудова україномовного простору. Попри строкатість мовне сьогодення України демонструє висхідний рух, зміну мовної парадигми українців. Це рух від домінування російської мови в УРСР до формування в незалежній Україні україномовного простору без двомовности. Використовуючи типовий совєцький наратив, «російськомовні українці» скаржаться на їх утиски та приниження. Але насправді вони є зросійщені навмисно для обмеження й нищення української мови. Прокремлівські «політики» в Україні намагалися залишити та законсервувати радянське минуле України, голосуючи за безглузді закони про загальнодержавне поширення російської мови як другої державної чи офіційної.

Є об'єктивні підстави констатувати, що українська мова відчутно зміцнила свої позиції єдиної державної мови в Україні. На це вказує зміна правової основи функціонування української мови як державної відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р.) Цей закон остаточно перекрив шлях правового закріплення російськомовного простору в Україні, на що був націлений закон 2012 року «Про засади державної мовної політики» [1, 2].

Проте необхідно пам'ятати, що правове врегулювання мов етносів в Україні не закінчено, оскільки на нас чекає ухвалення законів про корінні народи та нацменшини, мовні статті яких мають бути не тільки узгоджені з чинним законодавством, а й не повинні завдавати утисків державному статусу української мови.

У підсумку зазначу, що мовна ситуація в Україні свідчить про зростання напруги навколо проблем реалізації конституційних вимог щодо застосування мови в Україні. Головна причина занепокоєння – вкрай повільне впровадження української мови як державної в усі сфери суспільного життя, особливо у зрусифікованих регіонах Лівобережжя і Півдня, а саме:

- процеси русифікації (лінгвоциду) ще не припинені та набувають нових форм;
- мовна реабілітація громадян України подекуди свідомо не відбувається, а будь-яке розширення сфери вжитку української мови трактується як витіснення російської;
- дуже неохоче і кволо переходить до українського ділового мовлення численний корпус державних службовців, особливо на місцевому рівні.

У внутрішній політиці має бути підтримка державної мови. Українська мова є одним із символів державности поряд із гербом, стягом і гімном. Основна її функція - забезпечення єдиного політичного, економічного та освітнього простору на території всієї країни.

Література

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Електронний ресурс: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text
2. Закон України «Про засади державної мовної політики». Електронний ресурс: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text
3. Куць О. М. Мовна політика в державотворчих процесах України : Навч. посіб. для поглибл. вивч. студентами проблем політології. Харків : ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2004. 275 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО СЛЕНГУ

Христина ЯРЕМА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Наталія Сокіл-Клепар***

Український лексикон містить велику кількість мовних утворень і нашарувань, що вживають соціальні та професійні спільноти. Одним із таких є *сленг* – різновид соціального діалекту, емоційно забарвлена лексика фамільярного спрямування, здебільшого поширена поміж соціально-віковими групами. Це виразні, іронічні слова, що служать для позначення предметів, про які говорять у повсякденні. Наявність сленгізмів доводить, що мова є динамічною системою, яка активно живе, розвивається та трансформується.

У перекладі з англійської мови термін *сленг* означає мову соціально чи професійно відокремленої групи; протилежність літературному варіанту мови; різновид розмовної мови (зокрема експресивно забарвлені елементи мови), що не збігається з нормою літературної мови.

Виникнення особливих молодіжних субкультур поєднано з провідною роллю засобів масової комунікації і відповідним рівнем життя. Це і стало однією з причин утворення студентського сленгу.

Студенти вживають сленг тому, щоб мати сучасний вигляд. При спілкуванні вони використовують сленг не тільки для передавання інформації, але і для вираження світогляду, ідей, для підкреслення власної особистості та того, що вони йдуть в ногу з часом.

Сленг – одна з форм, яка допомагає влитися в колектив, а також засіб бути адекватно сприйнятим у тій групі людей, з якою ведеться спілкування. Студенти не вживають сленг постійно, вони використовують його, коли сподіваються на розуміння. Майже завжди студенти заперечують той факт, що застосовують сленг навмисно, а зосереджують увагу на тому, що використання сленгу відбувається підсвідомо. Студент може вживати сленгізми залежно від ситуації спілкування. При цьому вони є універсальними та аж ніяк не ізольованими, адже можуть виникати в різних комунікативних обставинах.

Походження деяких слів студентського сленгу зрозуміти досить легко. Так, наприклад, не становить труднощів пояснення таких слів, як *студак* (студентський квиток), *гуртак* (гуртожиток) та інших. У студентському середовищі побутують лексичні одиниці: *заліковка* (залікова книжка), *стіпуха* (стипендія), *вікно* (відсутнє заняття за розкладом), *енка* (позначка в журналі про відсутність студента на парі), *автомат* (іспит, який складають автоматично за поточними оцінками), *паралельно* (байдуже, все одно), *валити* (необ'єктивно оцінювати знання студентів на екзамені, виставляючи незадовільну оцінку), *доганяти* (розуміти щось на рівні вимог, що висуваються до інтелекту) тощо.

Розглядаючи природу сленгу, можна об’єднати близькі за експресією сленгізми в такі групи:

1) лексеми, які в молодіжному сленгу виражають негативну оцінку понять, що називаються. Ця група є найповнішою і представлена такими, наприклад, сленгізмами: *забити, валити, завалити, нульовий* тощо;

2) лексеми, які в молодіжному сленгу виражають нейтральну оцінку названих понять. До цієї групи належать лексеми, скажімо: *абітура, універ, конфа, шарити* тощо;

3) лексеми, які виражають позитивну оцінку названим поняттям. Ця група є найменш репрезентативною і представлена такими лексемами: *реальний, класний, прикольний* та ін.

Постійним джерелом нової лексики в молодіжному та насамперед у студентському сленгу є англійська мова. Англізми – це різновиди запозичень; слова, окремі значення, вислови, що походять з англійської мови, перекладені з неї чи утворені за її зразком. Мовці переважно усвідомлюють англізми як чужорідні елементи. Саме тому такі слова зберігають ознаки свого походження.

У мовленні сучасної молоді є лексеми-англізми, які часто використовують, а також ті, які згадують зрідка. Вживання англізмів служить певним контрастом, оригінальною лексемою з підвищеною експресивністю на фоні розмовної, стилістично заниженої лексики: *креативити*, *юзати*, *тестувати*, *офнути, чекнути, скіл, трабл, фейл, зафейлитись* тощо.

Отже, студентський сленг є важливою підсистемою молодіжної субмови. Майже вся молодь уживає сленгізми. Студенти використовують такі слова для емоційного

насичення свого мовлення, аби надати йому яскравих барв та сучасних трендів, а також для створення нових назв для тих слів, які найчастіше вживаються у їхньому житті.

Література

1. Бортун К. О. Особливості реалізації словотвірних процесів студентського сленгу на позначення предметів гардеробу (одягу, взуття й аксесуарів). *Закарпатські філологічні студії.* Випуск 26. Том 1. С. 27–32. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/26/part_1/4.pdf

2. Гавіланес Д. Структура та функції студентського сленгу. *Матеріали XLV Науково-технічної конференції ВНТУ*. Вінниця, 23–24 березня 2016 р. URL: http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016/pap er/view /251

3. Мартос С. Шкільний і студентський жаргон як складник молодіжного сленгу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Лінгвістика: зб. наук. праць. Херсон: ХДУ, 2012. Випуск 16. С. 82–86. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/891/_docx%20(4).pdf;jsessionid=68B351DC9A434B7C1C269AB8E5B7FE4A?sequence=1

4. Осецька Н., Ярмолюк Я. Вплив англіцизмів на сучасний український молодіжний сленг. *Вісник НУВГП. Гуманітарні науки*: зб. наук. праць. Рівне: НУВГП, 2011. Вип. 3 (55). С. 74–80. URL: https://ep3.nuwm.edu.ua/9438/1/Vg5511%20%D0%B7%D0%B0%D1%85.pdf

5. Словник новітніх англізмів / Укл. Лесь Белей, Аліна Гончаренко, Марина Ківу, Ірина Олександрук. К.: Наукова думка, 2022. 320 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1EUFAKfLLF-wrhkujkHYO9waijmHFjUqi/view

СИМВОЛ ШУМУ У ПОВІСТІ "ВЕЛИКИЙ ШУМ" ІВАНА ФРАНКА

Дзвенислава ЯСТРЕМСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – ***Валерій Корнійчук***

«Франкові твори – лабіринти символічних значень. Значення зринають у його творах, певним чином співвідносяться з реальністю і часто не прояснюються до кінця» [1, с. 219], – зазначає Тамара Гундорова. Останній прозовий твір Івана Франка – повість «Великий шум» – пронизаний символами від початку до кінця і, кожен раз перечитуючи, вдається віднайти все більше схованих настроїв, образів, асоціацій.

Великий шум, як символ «постпанщизняного» періоду – безумовно особливий. Тема панщини була наболілою для українців, це був знаковий період, який поділив історію на «до» і «після». «Недавно знесена панщина, як недорізаний труп, ворушиться і наповняє серця жахом» [3, с. 208-209] – писав Іван Франко.

Чому Іван Франко звернувся до цієї теми? На початку ХХ століття письменник якраз активно досліджував явище скасування панщини на Галичині, і у цьому творі хотів поділитись оцінкою цих суспільних явищ саме з погляду селян, але поділитись «по-своєму», у спосіб, відмінний від реалістів. Наприклад, символізуючи її, порівнюючи з «шумом».

«Іде, гуде великий шум! Великий шум, зелений шум!» [3, с. 208]. Символ «шуму» чітко проявляється від початку до кінця повісті, він став наріжним каменем, на якому Франко побудував свою розповідь. Іван Франко виносить цей символ – «великий шум» − у заголовок твору, а для модерністів символи мали важливе значення, вони були шляхом до пізнання та активного перетворення дійсності.

Що таке «шум»? Щось таке, що помітне одразу, дуже небажане, тисне на голову і не дає жити? А якщо він настільки сильний, що «під його подихом стогне могутній Діл, гнуться мало що не до землі стрункі білі берези, на долині тріщать старі дуби, криплять і стогнуть осики, заводячи свій жалкий лемент» [3, с. 208]? До того ж концепт шуму деталізовано – він «великий», що додає негативізму конотації.

Час ішов «минав рік за роком, а по селах ще стояв «великий шум»», хоч «пани присмирніли і по короткій політичній гулятиці 1848-49 попрісідали в домах» [3, с. 276].

Люди все байдужіли, сиділи по корчмах, трохи сварились з паном і попом. Насувається інший шум… «Починається той новий великий шум ситого і п'яного життя, так характерний для нашого села» [3, с. 285], таким чином І. Франко нашаровує ще більше значеннявих рівнів цьому образу.

Інтерпретацій для символа «шум» у повісті серед дослідників є нескінченно багато. Деякі дослідники пов'язують символ «великого шуму» з перекладом поезії М. Некрасова «Зелений шум», який здійснив Іван Франко, інші – із однойменною українською гаївкою. Микола Легкий пояснює цей символ як «природний катаклізм, виведений із романтичним перебільшенням», «суспільну активність селянства після знесення панщини», «вічний і природний колообіг» та навіть як «символ смерті» [2].

Література

1) Гундорова Т. Франко не Каменяр. Франко і Каменяр / Тамара Гундорова. – Київ: Критика, 2006. – 352 с.
2) Легкий М. «Великий шум» Івана Франка : до поетики модернізму / Микола Легкий // Українське літературознавство : зб. наук. пр. – Л.: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. – Вип. 66 : Іван Франко: статті й матеріали. – С. 84–90.
3) Франко І. Я. Зібрання творів у 50-и томах. – К.: Наукова думка, 1980. – Т. 28. – 446 с.

ПІСЛЯМОВА

Вітання усім науковцям!

Факт видання цього збірника означає, що ІІ мультидисциплінарна міжнародна студентська інтернет-конференція «МОЗАЇКА НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ» зуміла об‘єднати 146 учасників з чотирьох країн, вісімнадцяти міст та двадцяти двох університетів.

Наука об’єднує, і це тішить, адже таким чином вона виконує свою головну функцію, підтверджену українською історією, — гуртувати довкола себе свідомих людей.

Я щаслива, що між учасниками конференції відбулася справжня комунікація й обмін цікавими науковими доробками. Хтось брав участь у подібних ініціятивах вже який раз, а для когось цей виступ та публікація стали дебютними. Зрештою, це не так суттєво, важливим є те, що кожен виокремить для себе після такого досвіду, і які нові наукові напрями припадуть йому до душі.

Наука має процвітати. Хоча б тому, що це говорить про наше майбутнє. Українська наука має жити хоча б тому, що зараз ми всі обороняємо її: кожен на своєму фронті. Я певна, той факт, що ми об’єдналися заради нових наукових досягнень наближає нашу велику перемогу — перемогу над ворогом і над самими собою.

Отож, хочу щиро побажати кожному перемоги й приємного післясмаку, який залишиться із вами надовго по презентації своїх наукових доробків. Хай процвітає українська наука та українське студентство, бо тоді процвітатиме й Україна.

Слава Україні!

© Анастасія Салюк, 2023